

Kur'ân ve Sahih Sünnete Göre Namaz

Ebû Muâz Seyfullah el-Çubukâbâdî

Hutbetu'l-Hâce

Şüphesiz hamd yalnız Allah'adır. O'na hamd eder, O'ndan yardım ve bağışlanma dileriz. Nefislerimizin şerlerinden, amellerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidâyet verdiğini kimse saptıramaz. O'nun saptırdığını da kimse doğru yola iletmez. Şehadet ederim ki, Allah'tan başka hak ilâh yoktur. O, bir ve tektir, O'nun ortağı da yoktur. Yine şehadet ederim ki, Muhammed Rasûlüllâh ﷺ Allah'ın kulu ve Rasûludur.

'Ey iman edenler! Allah'tan nasıl korkmak gerekirse öyle korkun ve ancak Müslümanlar olarak ölünüz.' (Â-i İmrân, 3/103)

'Ey insanlar! Sizi tek bir candan yaratan ve ondan da eşini var eden, her ikisinden birçok erkek ve kadınlar türeten Rabbinizden korkun. Kendisi adına birbirinizden dileklerde bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık bağlarını kesmekten de sakının. Şüphesiz Allah üzerinizde tam bir gözetleyicidir.' (Nisâ'; 4/1)

'Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve dosdoğru söz söyleyin. O da amellerinizi lehinize olmak üzere düzeltsin, günahlarınızı da mağfiret etsin. Kim Allah'a ve Rasûlüne itaat ederse büyük bir kurtuluşla kurtulmuş olur.' (Ahzâb, 33/70-71)

Bundan sonra: 'Şüphesiz sözlerin en güzeli Allah'ın Kelam'ı, yolların en hayırlısı Muhammed ﷺ'in yoludur. İşlerin en kötüsü sonradan çıkarılanlarıdır. Her sonradan çıkarılan şey bid'attir ve her bid'at sapıklıktır. Her sapıklık da ateştedir.'

ABDEST

Abdestin Faziletleri

Ebû Hureyre ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘Allah’ın hataları silmeye ve dereceleri yükseltmeye vesile kıldığı şeyleri size söyleyeyim mi?’ ‘Evet, ey Allah’ın Rasûlü, söyleyin!’ dediler. Bunun üzerine saydı: ‘Zahmetine rağmen abdesti tam almaktır. Mescide çok adım atmak. (Bir namazdan sonra diğer) namazı beklemektir. İşte bu ribâttir! İşte bu ribâttir. İşte bu ribâttir.’”¹

Ebû Hureyre ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘Mümin -veya Müslüman- bir kul abdest aldığıında yüzünü yıkayınca, gözüyle bakarak işlediği bütün günahlar su ile -veya suyun son damlasıyla- yüzünden dökülür iner, ellerini yıkayınca elleriyle işlediği hatalar su ile birlikte -veya suyun son damlasıyla- ellerinden iner (dökülür). Ayaklarını yıkayınca da ayaklarıyla giderek işlediği bütün günahları su ile -veya suyun son damlasıyla- iner (dökülür). (Öyle ki abdest tamamlanınca) günahlarından arınmış olarak tertemiz çıkar.’”²

Abdestin Farzları

Niyet:

Ömer b. el-Hattâb ؓ anlatıyor: Rasûlüllâh ﷺ buyurdular ki: ‘Ameller ancak niyetlerledir. Ve kişi için ancak niyet ettiği şey

¹ **Sahih.** Muslim, (251).

² **Sahih.** Muslim, (244).

vardır.”³

Besmele

Ebu Said radiyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: “**(Abdest üzerine) Allah'ın ismini anmayanın abdesti yoktur.**”⁴

Birer Defa Mazmaza, İstinşak ve İstinsar:

Lakit b. Sabre ؓ'dan: “...Ben: ‘Ya Rasûlallâh, bana abdestten bahset’ dedim. Rasûlüllâh ؐ: ‘**Abdesti güzelce al, parmakların arasına suyu eriştir. Oruçlu değilken burnuna suyu çokça çek**’ buyurdu.”⁵

Ebû Hureyre ؓ anlatıyor: Rasûlüllâh ؐ buyurdu ki: ‘Sizden biri abdest aldığıında burnuna su çöksin (istinşak), sonra da sümkürsün.(istinsar)’⁶

Yüzü Bir Defa Yıkamak

Allah ؐ buyuruyor ki: ‘Ey iman edenler! Namaz kılmaya kalktığınız zaman yüzlerinizi, dirseklerinize kadar ellerinizi, başlarınızı meshedip, topuklara kadar ayaklarınızı yıkayın...’

³ **Sahih.** Buhârî, (1) ve Müslim, (1907).

⁴ **Hasen.** Ahmed (3/41); Darimi (1/176); Tirmizi İlel (s.33) İbn Mace (397); Darekutni (1/71) Hakim (1/147); Beyhaki (1/43) İbn Sunni (26)

⁵ **Sahih.** Ahmed, (4/211); Nesâî, (87); Ebû Dâvud, (142, 2366); Tirmizî, (788); İbn Mâce, (407) ve Dârimî, (1/179) İbn Huzeyme (150) İbn Hibban (3/332).

⁶ **Sahih.** Buhârî, (161) ve Müslim, (237).

(Mâ'ide, 5/6)

Sakalı Ovalamak:

Enes b. Mâlik ؓ'dan: "Rasûlüllâh ﷺ abdest alırken bir avuç su alır, o suyu çenesinin altına vererek sakallarının arasına akıtır ve: **'İşte 'Azîz ve Celîl olan Rabbim bana böyle emretti'** buyururdu."⁷

Dirseklere Kadar Elleri Bir Defa Yıkamak:

Allah ﷻ buyuruyor ki: 'Ey iman edenler! Namaz kılmaya kalktığınız zaman yüzlerinizi, dirseklerinize kadar ellerinizi, başlarınızı meshedip, topuklara kadar ayaklarınızı yıkayın...' (Mâ'ide, 5/6)

Başı Bir Defa Tamamen Mesh Etmek:

Allah ﷻ buyuruyor ki: '...başlarınızı meshedip...' (Mâ'ide, 5/6)

Kulakları Bir Defa Mesh Etmek:

Hadisi şerifte: **'Kulaklar başın meshine dâhildir'** buyrulmuştur.⁸

⁷ **Sahih.** Ebû Dâvud, (145)

⁸ **Sahih.** Ebû Dâvud, (134); Tirmizî, (39); İbn Mâce, (447).

Topuklara Kadar Ayakları Bir Defa Yıkamak:

Allah ﷻ buyuruyor ki: ‘...**topuklara kadar ayaklarınızı yıkayın...**’ (Mâ’ide, 5/6)

El ve Ayak Parmaklarını Hilallemek:

İbn Abbâs ؓ’dan rivayet edildiğine göre, Rasûlüllâh ﷺ buyurdular ki: ‘**Abdest aldığımda el ve ayak parmaklarının arasını hilalle.**’⁹

Abdestte Azalar Kurumadan Peş Peşe Yıkamak:

Enes b. Mâlik ؓ’dan: “Bir adam abdest almış, ayağı üzerinde tırnak kadar bir yeri bırakmış olduğu halde Rasûlüllâh ﷺ’e geldi. Rasûlüllâh ﷺ de ona: ‘**Dön, abdestini güzelce al**’ buyurdu.”¹⁰

Sağdan Başlamak:

Ebu Hureyre radiyallahu anh’den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ‘**Giyindiğiniz ve abdest aldığınız zaman sağdan başlayın.**’¹¹

⁹ **Sahih.** Tirmizî, (39); İbn Mâce, (447).

¹⁰ **Sahih.** Müslim, (243); İbn Huzeyme, (164).

¹¹ **Sahih.** Ebu Davud (4141) İbn Mace (402)

Saçı ve Sakalı Sık Olanın Bunları Ovalaması:

Sık saç ve sakal suyun ulaşmasına mani olur. Vacibin ancak kendisiyle tamamlandığı şey de vaciptir.

Abdestin Sünnetleri

Misvak Kullanmak:

Ebû Hureyre ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ؐ buyurdular ki: ‘Eğer ümmetim üzerine zahmet vermeyecek olsaydım, her namazda misvak kullanmalarını emrederdim.’”¹²

Abdestin Başında Elleri Yıkamak:

‘Abdullah b. Zeyd ؓ’dan: ‘Rasûlüllâh ؐ abdest alırken eline tasta su alır ve elini üç defa yıkardı.’¹³

Azaları Üçer Defa Yıkamak:

Rasûlüllâh ؐ abdestte azalarını birer kere, ikişer kere ve üçer kere yıkamıştır.¹⁴

¹² **Sahih.** Buhârî, (887); Müslim, (252).

¹³ **Sahih.** Buhârî, (186) ve Müslim, (235).

¹⁴ **Sahih.** Buhârî, (159) Müslim, (226).

Ağza ve Burna Su Verirken Tek Avuçtan Yapmak

‘Abdullah b. Zeyd ؓ’dan: ‘...Rasûlüllâh ﷺ tek avucuyla mazmaza ve istinşak yaptı’¹⁵

Ayrı ayrı su almak da meşrudur: Osman b. ‘Affân ؓ üçer defa yıkayarak abdest almış, ağzına ve burnuna su vermek için de ayrı su almış ve sonra Nebî ﷺ’in abdesti böyle idi demiştir.¹⁶

Abdestten Sonra Dua:

Ukbe b. Amir radiyallahu anh’den: Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: “Sizden kim abdestini alır ve bunu en güzel şekilde yapar ve sonra da: ‘Eşhedu en lâ ilâhe illa’llâh ve eşhedu enne Muhammeden abduhû ve Rasûluhu: Şahadet ederim ki Allah’tan başka ilah yoktur ve yine şahadet ederim ki Muhammed Allah’ın kulu ve Rasûludur’ derse, kendisine Cennetin sekiz kapısı da açılır ve hangisinden isterse oradan Cennete girer.”¹⁷

Abdestten Sonra İki Rekât Namaz Kılmak:

Bureyde ؓ anlatıyor: ‘Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘Ey Bilal! Ne ile benden önce Cennete girdin? Her ne zaman Cennete

¹⁵ **Sahih.** Buhârî ve Müslim, tahriri daha önce geçen hadisin bir bölümüdür.

¹⁶ **Hasen.** Ziyâ‘u’l-Makdisî (1/197/no: 347); Begavî, *Musnedu İbnu’l-Ca‘d* (3407) ve İbn ‘Asakir (37/382).

¹⁷ **Sahih.** Müslim, (234); Dârimî, (1/182); Ebû Dâvud, (169); Nesâ‘î, (1/95) ve Tirmizî, (55).

girdiysem, her seferinde önümde senin hışirtını işittim. Dün gece de Cennete girmiştım, önümde (yine) senin hışirtını duyduğ. Bunun üzerine Bilal ؓ: “Yâ Rasûlallâh! Her ezan okuyuşumda iki rekât namaz kıldım. Her ne zaman hades vaki oldu ise derhal abdest tazeledim ve Allah’a iki rekât namaz kılmayı üzerimde borç gördüm” dedi. Bilal’in bu açıklaması üzerine Rasûlüllâh ؐ: “İşte bu iki şey sebebiyle (Cennete girmede benden evvel davranmış olmalısın)” buyurdu.”¹⁸

Abdest Alınmasının Farz Olduğu Haller

• İster Nafile, İster Farz Olsun Namaz Kılmak İçin:

Allah ؑ şöyle buyurmuştur: ‘Ey iman edenler! Namaz kılmaya kalktığınız zaman yüzlerinizi, dirseklerinize kadar ellerinizi, başlarınızı meshedip, topuklara kadar ayaklarınızı yıkayın.’ (Mâ’ide, 5/6)

Ebû Hureyre ؓ’dan: “Rasûlüllâh ؐ şöyle buyurdu: ‘Abdesti olmayanın namazı, abdeste başlarken Allah’ın adını anmayan kimsenin de abdesti yoktur.’”¹⁹

Enes radiyallahu anh anlatıyor: “Rasûlüllâh ؐ’i şöyle derken işittim: ‘Allah, temizlik (abdest) olmadan namazı, çalınan maldan da sadakayı kabul etmez.’”²⁰

¹⁸ **Sahih.** Buhârî, (1149); Müslim, (2458).

¹⁹ **Sahih.** Hakim (1/245) Tirmizî, (20); İbn Mâce, (399); Darimî, (718); Ahmed, (2/418, 3/41, 4/70, 5/38, 6/382) *el-İrvâ*, (81).

²⁰ **Sahih.** Buhârî, (135) ve Müslim, (224).

• Kâbe'yi Tavaf Etmek İçin:

İbn Abbas radiyallahu anhuma'dan: Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurmuştur: 'Beyt'i tavaf da bir namazdır. Ancak Allah bunda konuşmayı mübah kılmıştır.'²¹

Abdest Almanın Mustehab Olduğu Haller

Allah ﷻ'yi Zikretmek:

Muhacir b. Kunfuz ؓ anlatıyor: 'Rasûlüllâh ﷺ küçük abdest yaparken selâm verdim. Abdest alıncaya kadar selâmıma karşılık vermedi. Abdesti aldıktan sonra selâmımı aldı.'²²

Her Namaz İçin Ayrıca Abdest Almak:

Ebû Hureyre ؓ'dan: "Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: 'Şayet ümmetime zahmet vermeyecek olsaydım her namaz için abdest almalarını ve her abdest için misvak kullanmalarını emrederdim.'²³

Her Abdest Bozulmasından Sonra:

Bureyde ؓ anlatıyor: 'Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: 'Ey Bilal! Ne ile benden önce Cennete girdin? Her ne zaman Cennete

²¹ **Sahih.** İbn Hibban (9/143) Hakim (1/630, 2/293) Nesai (2922) Darimî (1889)

²² **Sahih.** Ahmed (5/80) Nesâ'î, (1/37); İbn Mâce, (350).

²³ **Hasen sahih.** Ahmed (2/258) Tayalisi (2328)

girdiysem, her seferinde önümde senin hışirtını işittim. Dün gece de Cennete girmiştım, önümde (yine) senin hışirtını duydum.’ Bunun üzerine Bilal ؓ: “Yâ Rasûlallâh! Her ezan okuyuşumda iki rekât namaz kıldım. Her ne zaman hades vaki oldu ise derhal abdest tazeledim ve Allah’a iki rekât namaz kılmayı üzerimde borç gördüm’ dedi. Bilal’in bu açıklaması üzerine Rasûlüllâh ؐ: ‘İşte bu iki şey sebebiyle (Cennete girmede benden evvel davranmış olmalısın)’ buyurdu.”²⁴

Cenaze Taşımaktan Dolayı:

Ebu Hureyre radiyallahu anh dedi ki “Kim ölü yıkarsa gusletsin, kim de cenaze taşırsa abdest alsın.”²⁵

İbn ‘Abbâs ؓ’dan: ‘Ölülerinizi yıkadığınız zaman gusletmeniz gerekmez. Zira ölüleriniz necis değildir. Ellerinizi yıkamanız sizin için yeterlidir.’²⁶

İbn Ömer radiyallahu anhuma şöyle dedi: “Ölü yıkardık ve bundan dolayı kimimiz gusleder, kimimiz gusletmezdi.”²⁷

Cünüp Kişi Gusletmeden Uyumak İsterse:

‘Â’işe ؓ’nın anlattığına göre: ‘Rasûlüllâh ؐ, cünüp iken

²⁴ **Sahih.** Buhârî, (1149); Müslim, (2458).

²⁵ **Hasen mevkuf.** Ebû Dâvud, (3161-3162); Tirmizî, (993); Abdurrezzak, (6110); Ahmed, (2/280) ve *el-İrvâ’*, (144). Bu merfu olarak da rivayet edilmiştir. Ebu Hatim, Buhari, Darekutni gibi muhakkik imamların ifadelerine göre mahfuz olan bu sözün Ebu Hureyre radiyallahu anh’dan mevkuf olmasıdır.

²⁶ **Sahih mevkuf.** Hâkim (1/543); Darekutnî (1/193)

²⁷ **Sahih mevkuf.** Darekutni (2/72); Hatib Tarih (5/424)

uyumak istediği vakit, yatmadan önce namaz abdesti gibi abdest alırdı.²⁸

Cünüp Kimse Yemek Yemek İsterse;

‘Â’işe ؓ’dan: ‘Rasûlüllâh ؐ cünüp olduğu zaman yemek veya uyumak istediği zaman namaz abdestiyle abdest alırdı.’²⁹

İkinci Kez Cima İçin:

Ebû Sa’îd el-Hudrî ؓ’dan, Rasûlüllâh ؐ şöyle buyurdu: ‘Sizden biri hanımına yaklaştığında tekrar etmeyi isterse ikisi arasında (sadece) abdest alsın.’³⁰

Ateşin Dokunduğu Şey Yemekten Dolayı:

Ebû Hureyre ؓ’dan: ‘Ben Rasûlüllâh ؐ’ın: ‘**Ateşte pişen şeyler yiyince abdest alın**’ dediğini işittim.’³¹

Cabir ؓ’dan: ‘Rasûlüllâh ؐ’ın iki işinden sonuncusu, ateşin değiştirdiği (pişirdiği) şeyden dolayı abdest almamasıdır.’³²

²⁸ **Sahih.** Buhârî, (286); Müslim, (305).

²⁹ **Sahih.** Müslim, (305).

³⁰ **Sahih.** Müslim, (308)

³¹ **Sahih.** Müslim, (352).

³² **Sahih.** Buhârî, (5457).

Uyumadan Önce:

Berâ b. 'Âzib ؓ'dan rivayete göre, Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurdu: 'Yatacağında namaz abdesti gibi abdest al ve sonra sağ tarafına uzanıp şöyle de: Allah'ım irademi sana teslim ettim yönümü sana çevirdim senden korkup seni isteyerek işlerimi sana bıraktım sırtımı sana dayadım senden kaçıp kurtulmak ancak sana dönmekle mümkündür. İndirdiğin Kitâb'a ve gönderdiğin nebîye imân ettim.' Bunları söylediğin gece ölürsen fitrat üzere tertemiz ölürsün, sabaha çıkarsan hayır kazanmış olarak sabahlamış olursun.' Berâ ؓ diyor ki: 'Ben gönderdiğin Rasûle dedim...' Bunun üzerine Rasûlüllâh ﷺ göğsüme vurdu ve: 'Gönderdiğin nebîye de' buyurdu."³³

Gusülden Önce

Aişe radiyallahu anha dedi ki: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellam cünüplükten gusledeceği zaman önce ellerini yıkar, sonra sağ eliyle soluna su döker, cinsel uzvunu yıkar, sonra namaz abdesti alırdı..."³⁴

Kur'ân Okumak İçin

Kur'ân'a dokunmadan abdestsiz olarak okumanın caiz olduğunda alimler ittifak etmişlerdir. Mushafa abdestsiz olarak dokunmak hususunda ihtilaf edilmiştir.³⁵

Mushafa abdestsiz olarak dokunmanın haram olduğunu söylemek için mutlaka Kitâb veya Sahih Sünnet'ten delil

³³ **Sahih.** Buhârî, (247); Müslim, (2710)

³⁴ **Sahih.** Buhari (248) Muslim (316)

³⁵ Bkz. İbn Ebî Şeybe, (1/125 vd.) ve 'Abdurrezzâk, (1/265).

bulunması gerekir. Lakin buna dair sahih bir delil varit olmamıştır. Cünüp veya hayızlının Kur'ân okumasına gelince, bu konuda da ihtilaf edilmiştir. Yine bu hususta Kitâb veya Sahih Sünnet'ten açık bir delil bulunmadığı için haram olduğu söylenemez. Bilakis Müslüman kişi, abdestsiz halinde, cünüp veya hayızlı halinde dahi temiz olduğu için bunun caiz olması doğruya daha yakındır. Yine Rasûlüllâh ﷺ'in müşrik devlet başkanlarına gönderdiği mektuplarda tam ayet yazdırması, bunun caiz olduğunu gösteren hususlardır. Ancak mushafa taharet üzere okumanın müstehap olduğuna işaret eden deliller de varid olmuştur:

İbn 'Abbâs ؓ dedi ki: "Bana Ebu Sufyân haber verdi ki: Hirakl, Nebî ﷺ'in mektubunu getirtti ve okuduğunda şunların yazılı olduğunu gördü: **'Bismi'llahi'r-rahmani'r-rahim. Ey ehl-i kitab! Ortak kelimeye geliniz...'** ayetin tamamını okudu."³⁶

İbn Hazm, bunu isnadiyla İbn 'Abbâs ؓ'dan rivayet etmiş ve arkasından şöyle demiştir: 'İşte Rasûlüllâh ﷺ içinde bu ayetin yazılı olduğu mektubu Hristiyan birine göndermiştir.'³⁷

İmam Buhârî ve başkalarının 'Â'îşe ؓ'dan rivayetine göre: 'Rasûlüllâh ﷺ her durumda Allah'ı zikrederdi'³⁸ demiştir. Ku'rân okumak, Allah'ı zikretmenin en kâmil şekillerindendir. Bu hadiste: **'her durumda zikrederdi'** ifadesi genel olup bunu tahsis eden bir ibare gelmemiştir.

İbrahim en-Neha'î: 'Hayızlı kadının ayet okumasında sakınca yoktur'³⁹ demiştir. İbn Hacer'in *Fethu'l-Bârî*de

³⁶ **Sahih.** Buhârî, (1/78, 6/128, 8/186) ve *Halku Ef'ali'l-İbad* (496-500); İbn Hazm, *el-Muhallâ* (1/82).

³⁷ *el-Muhallâ* (1/82)

³⁸ **Sahih.** Buhârî (*Hayz* 7).

³⁹ **Sahih.** Buhârî (*Hayz* 7).

belirttiğine göre bunun benzeri İmam Mâlik'ten de rivayet edilmiştir.

Sa'îd b. Cubeyr , 'İkrime, Sa'îd b. el-Museyyeb , Dâvud, İbn Hazm , Buhârî, Taberî, İbnu'- Munzîr ve başka âlimler cünübün Kur'ân okumasında sakınca görmemişlerdir.⁴⁰

'Ubeyd b. 'Ubeyde dedi ki: "İbn Abbâs ؓ cünüp iken Kur'ân'dan bir şey okudu. Ona bu konuda sorulunca şöyle dedi: 'Benim ezberimde bundan fazlası vardır.'"⁴¹

İbn Abbâs ؓ dedi ki: 'Cünübün bir ayet veya bunun gibisini okumasında sakınca yoktur.'"⁴²

İbn Hacer, *Taglîku't-Ta'lik*'te isnadıyla 'Abdullah b. 'Abdirrahmân b. Mukemil'den rivayet ediyor: İbn 'Abbâs ؓ dedi ki: 'Cünübün bir ayet veya benzer miktarda okumasında sakınca yoktur.'⁴³

İkrime dedi ki: 'İbn 'Abbâs cünüp olduğu halde virdlerini (hergün okumayı adet edindiği ayetleri ve zikirleri) okurdu.'"⁴⁴

Ebû Miclez'den: "İbn 'Abbâs ؓ'ün yanına girdim ve ona: 'Cünüp Kur'ân okuyabilir mi?' diye sordum. Dedi ki: 'Sen girdiğinde ben cünüp olduğum halde Kur'ân'ın yedide birini okumuştum.' İkrime de cünübün Kur'ân okumasında sakınca

⁴⁰ **Bkz.:** İbn Ebî Şeybe (1/126); 'Abdurrezzâk (1/261/no: 1310); İbn Hazm, *el-Muhallâ* (1/82); Buhârî (*Hayz* 7); İbn Munzîr, *el-Evsat* (1/313); el-Begavî, *Şerhu's-Sunne* (2/43); Elbânî, *Temâmu'l-Minne* (sy. 118) ve *İrvâ'u'l-Galîl* (2/245); *Fetavâ'l-Ezher* (8/88, 419).

⁴¹ **Sahih.** İbnu'l-Munzir, *el-Evsat* (no: 601)

⁴² **Sahih.** Buhârî, (1/78, *Hayz*, 7); İbn Munzîr, *el-Evsat* (no: 602)

⁴³ İbn Hacer, *Taglîku't-Ta'lik* (2/171).

⁴⁴ **Sahih.** İbn Munzîr, *el-Evsat* (no: 603).

görmezdi. Sa'îd b. el-Museyyeb'e: 'Cünüp Kur'ân okuyabilir mi?' diye soruldu. Dedi ki: 'Evet, zaten ezberinde bulunmuyor mu?'"⁴⁵

Abdestsiz olarak Mushaf'a dokunulamayacağını söyleyen âlimler şu hadisleri delil getirirler:

1- 'Amr b. Hazm ؓ'dan: Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: 'Kur'ân'a ancak temiz olan kimse dokunabilir.'⁴⁶

Ancak bu hadiste geçen 'temiz' kelimesi; cünüp olmayan kimse,⁴⁷ abdestli olan kimse,⁴⁸ bedeninde necaset olmayan kimse ve mümin kişi⁴⁹ arasında ortak bir tabirdir. Aşağıda geleceği üzere bu hadiste necislikle vasfedilen kâfir kastedilmektedir. Allah en iyi bilendir. Bu sebeple abdestsiz olarak Kur'ân'a dokunulmayacağına bu hadiste bir delil yoktur. Bununla birlikte sahih rivayette Rasûlüllâh ﷺ: '**Ben ancak namaz kılacağım zaman abdest almakla emrolundum**'⁵⁰ buyurmuştur.

2- 'Abdullâh b. Seleme dedi ki: "'Alî b. Ebî Tâlib ؓ'nun yanına girdim. Bana dedi ki: 'Cünüplük dışında hiçbir şey Rasûlüllâh ﷺ'i Kur'ân okumaktan perdelemezdi (veya şöyle

⁴⁵ **Sahih.** İbn Munzîr, *el-Evsat* (no: 604)

⁴⁶ **Sahih.** Darekutnî, (1/121); Beyhakî, (1/87); Busayrî, *İthaf*, (726); *Metâlibu'l-Âliye*, (91) ve Elbânî, *el-İrvâ*, (122)

⁴⁷ Bu anlamda olmasının delili: '**Eğer cünüp iseniz temizlenin**' (Mâ'ide, 3/6) ayetidir.

⁴⁸ Bu anlamda oluşunun delili de: Mugîre ؓ'nun Rasûlüllâh ﷺ'in mestlerini çıkarmaya davranması üzerine: '**Onları bırak, zira ben onları temiz (abdestli) iken giydim**' buyurmasıdır.

⁴⁹ Bu anlamda olmasının delili: '**Müşrikler ancak bir necistir.**' (Tevbe, 9/28) ayeti ile: '**Mümin necis olmaz**' hadisidir.

⁵⁰ **Sahih.** Müslim, (374).

dedi: alıkoymazdı).⁵¹

Hadis âlimlerimizin açık beyanlarına göre isnadında ‘Abdullah b. Selime tek kalmış olup o ihtiyarlayınca aklı karışmış ve bunu ancak aklı karıştıktan sonra rivayet etmiştir. Bu rivayette **zayıf**lık olmakla beraber Hâfız İbn Hacer gibi bazı âlimler **hasen** saymışlardır. İbn Hacer: ‘Delil olarak kullanılmaya müsaittir ancak bu tartışmaya açıktır’ demiştir.

Rivayetin bir lafzında: ‘**Cünüp iken bir ayet dahi okumazdı**’⁵² ziyadesi gelmiş ise de sabit olmamıştır. ‘Allâme el-Elbânî bu ziyadenin **zayıf**, **mevkuf** ve **münker** olduğunu belirtmiştir.⁵³

⁵¹ **Zayıf**tır. İsnadında ‘Abdullah b. Selime tek kalmış olup o ihtiyarlayınca aklı karışmış ve bunu ancak aklı karıştıktan sonra rivayet etmiştir. Bkz. İbn Hibbân, (3/79); Ziyâ, *el-Muhtare* (2/214); Ebû Ya‘lâ, (1/288, 327, 400, 436); Taberânî, *Evsat*, (7/9, 121); Darekutnî, (1/119); Darekutnî, *İlel*, (3/248-250); İbnu’l-Ca‘d, *Musned*, (59); Beyhakî, *Şu‘ab*, (2/379); Rafî‘, *et-Tedvin*, (2/495); *Fethu’l-Bârî*, (1/408); Zeylâ‘î, *Nasbu’r-Râye*, (1/196) ve Elbânî, *Dâ‘ifu Suneni Ebî Dâvud*, (30).

⁵² **Münker**. Ahmed, (1/110 no: 830) ve Ziyâ‘u’l-Makdisî, *el-Muhtare*, (621).

⁵³ **Zayıf** olmasının sebebi Ebû’l-Gurayf adlı ravidir. Ravileri güvenilir saymada gevşek oluşu (mütesahil) bilinen İbn Hibbân’dan başkası onu güvenilir saymamıştır. Muhaddisler İbn Hibbân ’nun ta’dilde tek kalmasına itibar etmemişlerdir. Fakat Ebû’l-Gurayf hakkında Ebû Hatem er-Râzî: ‘Hakkında eleştiriler vardır ve rivayette meşhur değildir’ demiştir. Neticede bu ravinin durumu meçhullükten kurtulmadığı gibi hakkında eleştiriler olduğu da belirtildiğinden **zayıf**tır. Darekutnî bu rivayetin **mevkuf** olduğu illetini belirtmiştir. **Münker** olmasına gelince bu ziyade sadece ‘Aiz b. Habîb’in rivayeti olarak gelmiştir. Bu hadisi nakleden diğer raviler bu ziyadeyi zikretmemişlerdir. ‘Aiz b. Habîb ise İbn ‘Adî’in de dediği gibi **münker**

Fakat sahih olduğu kabul edilse bile bu fiilî bir hadistir ve bundan yasaklama söz konusu olmadığı için ancak müstehaplık ifade eder. İbn Huzeyme dedi ki: ‘Bu hadis cünübün Kur’ân okumasına engel değildir. Zira burada yasaklama olmayıp yalnızca Rasûlüllâh ﷺ’in fiili nakledilmektedir.’⁵⁴

Cünüp olarak Kur’ân’a dokunulmayacağını söyleyen âlimler de: ‘Doğrusu bu Kitâb, sadece temiz olanların dokunabileceği, saklı bir Kitâb’da (Levhi Mahfuz’da) mevcutken âlemlerin Rabbi tarafından indirilmiş olan Kur’ân’ı Kerîm’dir’ (Vakî’a, 56/77-80) ayetini delil getirirler. Lakin bu ayetteki zamir, ayetlerin siyakından da anlaşılacağı üzere *Levh-i Mahfuz’a* aittir ve temiz olanlar ile kastedilen de meleklerdir. İbn Abbâs, Enes, Mücâhid, İkrime, Sa’îd İbn Cübeyr, Dahhâk, Câbir İbn Zeyd, Ebû Nehîk, Suddî, Abdurrahmân İbn Zeyd İbn Eslem ؓ vd. de böyle demişlerdir.⁵⁵

Ayrıca cünüp olan mümin, Ebû Hureyre ؓ hadisinde de geçtiği gibi necis değil, temizdir. Ebû Hureyre ؓ’dan dedi ki: “Medine yollarından birinde, ben cünüp iken Rasûlüllâh ﷺ bana rastladı. Gizlendim, gidip yıkandım ve geldim. Rasûlüllâh ﷺ: ‘**Nerede kaldın? Yâ Ebâ Hureyre?**’ dedi. Ben: ‘Cünüp idim, temizlenmeden seninle beraber oturmayı doğru bulmadım’ dedim. Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurdu: ‘**Subhanallâh! Müslüman necis olmaz.**’”⁵⁶

Mümin ister cünüp veya hayızlı, ister abdestsiz olsun temizdir. Ona ne hakiki anlamda ne de mecazî anlamda ‘necis’

rivayetlerde bulunur. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. Elbânî, *el-İrvâ’u’l-Galîl*, (2/243).

⁵⁴ İbn Hacer, *Telhîsu’l-Hâbir*, (sy. 15).

⁵⁵ İbn Kesîr, *Tefsîru Kur’âni’l-‘Azîm*. el-Begavî, *Şerhu’s-Sunne*, (2/43); Elbânî, *Temâmu’l-Minne*, (sy. 118); *İrvâ’u’l-Galîl*, (2/245) ve *Fetavâ’l-Ezher*, (8/88, 419).

⁵⁶ **Sahih.** Buhârî, (285); Müslim, (371).

denilemez. Düşman topraklarına Mushaf ile sefer edilmesini yasaklayan hadis⁵⁷ Mushaf'ın, necis olmakla vasfedilen müşriklerin eline geçmemesi içindir. Lakin Rasûlüllâh ﷺ'in Hirakl'e gönderdiği mektupta âyetler yazılı idi.⁵⁸ Bu rivayet, müslüman olması umulan kâfirin âyetler yazılı olan kâğıda dokunup okumasında Rasûlüllâh ﷺ'in sakınca görmediğini gösterir. Ama cünübün Mushaf'a dokunmasının caiz olması hususunda açık değildir. Bazı âlimler üzerinde âyet yazılı olan kâğıt ile Mushaf arasında ayırım yaparak âyet yazılı olan kâğıda veya tefsirlere cünüb yahut hayızlı olanın dokunabilse de Mushaf'a dokunamayacağını söylemişlerdir. Ancak bu yorumun delili yoktur. Zira Kur'ân'ın Mushaf olarak cem edilmesi de Ebû Bekir ؓ zamanında gerçekleştirilmiştir. Bu da Rasûlüllâh ﷺ'in böyle bir ayırım yapmış olmasının imkânsız olduğunu gösterir. Sahâbelerden de bu şekilde bir yorum nakledilmemiştir. Allah en iyi bilendir.

Netice olarak diyebiliriz ki: Abdestsiz, cünüb veya hayız olanın Mushaf'a dokunmasını, Kur'ân okumasını yasaklayan bir delil sabit olmamıştır. Ehl-i sünnet âlimleri bu konuda icma etmemişlerdir. Bu konuda yasak ifade eden bazı hadisler rivayet edilmişse de bunların hiçbirinin sahih olmadığı hadis uzmanlarınca tespit edilmiştir.

Lakin daha önce de belirttiğimiz gibi Rasûlüllâh ﷺ kendisine verilen selamı abdestsiz olarak cevaplamamış,⁵⁹ Allah'ın 'es-Selâm' ismini abdestsiz olarak anmaktan hoşlanmadığını belirtmiştir. Bu da abdestsiz ve cünüb olarak

⁵⁷ **Sahih.** Buhârî, (*Cihâd*, 129); Müslim, (*İmâre*, 92–94). Ayrıca bkz. Ebû Dâvûd, (*Cihâd*, 81) ve İbn Mâce, (*Cihâd*, 45).

⁵⁸ **Sahih.** Bkz. Buhârî, (*Hayz*, 7). Ayrıca İmâm Buhârî'nin *Halku Ef'ali'l-İbâd* adlı eserine bakınız.

⁵⁹ **Sahih.** Ebû Dâvûd, (17); Dârimî, (2641); İbn Mâce, (350); Hakim, (1/167); Beyhakî, (1/90) Hakim (3/545) Ahmed, (5/80). Bkz. Elbânî, *Sahihâ*, (834).

zikir veya kıraatin caiz olmakla beraber, mekruh olduğu anlamına gelir. Her vakit abdestli olmak övülmüştür. Kur'ân'ı abdestsiz okumayı meneden herhangi bir rivayet (sahih olarak) gelmemiştir.

Abdesti Bozan Şeyler

Önden ve Arkadan Çıkan (İdrar, Mezi, Meni, Gaita ve Yel Gibi) Şeyler:

Saffân b. 'Assâl ؓ anlatıyor: 'Rasûlüllâh ﷺ yolcu olduğumuz zaman, bize mestlerimizi üç gün üç gece, cenâbet hali dışında küçük ve büyük abdest bozma ve uyku sebebiyle çıkarmamamızı emrederdi.'⁶⁰

Ebû Hureyre ؓ'ın naklettiğine göre Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurdu: 'Herhangi birinizden hades (yel) vaki olursa, abdest almadıkça kılacağı namazı kabul edilmez.'⁶¹

'Alî ؓ'dan, Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: 'Meziden dolayı abdest, meniden dolayı gusül gerekir.'⁶²

Cinsel Uzva Arada Bir Engel Olmadan Dokunmak:

Busra bt. Saffân ؓ anlatıyor: "Rasûlüllâh ﷺ buyurdular ki:

⁶⁰ **Hasen.** Tirmizî, (96, 3529-3530); Nesâ'î, (1/83-84); İbn Mâce, (554); İbn Huzeyme, (193); İbn Hibbân, (180); Darekutnî, (1/197) ve Beyhakî, (81/276).

⁶¹ **Sahih.** Buhârî, (6954) ve Müslim, (225).

⁶² **Sahih.** Tirmizî, (114).

'Zekerine değen abdest almadıkça namaz kılmasın.'⁶³ Busra bt. Saffân ؓ'dan gelen diğer bir rivayette: **'Kadınlar için de aynısı geçerlidir'** buyrulmuştur.⁶⁴

Talk İbn 'Alî ؓ anlatıyor: "Rasûlüllâh ؐ'in yanına geldik. (Biz huzurlarında iken) bir adam geldi. Sanki o bir bedevî idi. O: 'Ey Allah'ın Rasûlu!' dedi. Kişi abdest aldıktan sonra zekerine değerse ne gerekir (abdesti bozulur mu yoksa bozulmaz mı?)" Rasûlüllâh ؐ şu cevabı verdi: **'O, kendisinden bir parça değil midir?'**⁶⁵

Ebû Hureyre ؓ'dan, Rasûlüllâh ؐ buyurdu ki: 'Birinizin eli arada bir örtü veya engel bulunmaksızın cinsel uzvuna dokunursa abdest alsın.'⁶⁶

Talk ؓ hadisi mescidin inşaası sırasında vuku bulmuştur. Ebû Hureyre ؓ ise bundan çok sonra Müslüman olmuştur. Bu durumda Talk ؓ hadisinin mensuh olduğu söylenmiştir. Lakin nesh sabit olmamıştır. Ebû Hureyre ؓ hadisi bu konudaki ihtilafı giderme hususunda yeterlidir. Nitekim Talk b. 'Alî ؓ hadisinin diğer bir tarikinde rivayet şu şekilde gelmiştir:

"Kays b. Talk ؓ'dan: Babam dedi ki: Biz Nebî ؐ'in yanında idik. Bir bedevî geldi ve dedi ki: 'Ey Allah'ın rasulü! Bizden biri namazda iken eli zekerine dokunuyor.' Bunun üzerine Rasûlüllâh ؐ şöyle buyurdu: **'O ancak senden bir parça değil midir?'**⁶⁷

⁶³ **Sahih.** Tirmizî, (82-84); Dârimî, (1/184); Malik (1/42); Ebû Dâvud, (181); Nesâî, (1/216) ve *el-İrvâ'*, (116).

⁶⁴ **Sahih.** İbn Hibbân, (1117); Nesâî, (1/216) ve Dârimî (1/184).

⁶⁵ **Sahih.** Ebû Dâvud, (182-183); Tirmizî, (85); Nesâî, (1/101).

⁶⁶ **Sahih.** Ahmed, (2/333) ve İbn Hibbân, (1118)

⁶⁷ **Sahih.** İbn Hibbân, (1120-1121).

Bu hadiste gelen soru görüldüğü gibi: ‘Bizden birisi namazda iken eli zekerine dokunuyor’ şeklinde gelmiştir. Kişi namazda iken eli zekerine elbise üzerinden dokunur ve bu yüzden abdesti bozulmaz. Ama çıplak olarak dokunursa bu abdesti gerektirir. Allah en iyisini bilendir.

Deve Eti Yemek:

Câbir b. Semûre ؓ anlatıyor: “Bir adam Rasûlüllâh ﷺ’e gelerek: ‘Koyun eti sebebiyle abdest alayım mı?’ diye sordu. Rasûlüllâh ﷺ: **‘Dilersen abdest al, dilemezsen alma!’** diye cevap verdi. Adam bunun üzerine: ‘Deve eti sebebiyle abdest alayım mı?’ diye sordu. Rasûlüllâh ﷺ bu sefer: **‘Evet, deve eti sebebiyle abdest al!’** cevabını verdi. Adam tekrar: ‘Koyun ağıllarında namaz kılayım mı?’ diye bir başka soru sordu: **‘Evet!’** cevabını aldı. Tekrar sordu: ‘Pekâlâ, deve ağıllarında namaz kılayım mı?’ Rasûlüllâh ﷺ: **‘Hayır!’** dedi.”⁶⁸

Bayılmak Veya Ağır Uyku Gibi Hallerle Şuurun Kaybolması

İbnu’l-Munzir şöyle dedi: “Delilik veya bayılma gibi hallerle akli giden kimseye taharet (abdest)in vacip olduğu hususunda icma edilmiştir.”⁶⁹

Ali radiyallahu anh’den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: **“Gözler kışın bağıdır. Kim uyursa abdest alsın”**⁷⁰

⁶⁸ **Sahih.** Müslim, (360).

⁶⁹ El-Evsat (1/155)

⁷⁰ **Hasen.** Ahmed (1/111); Ebu Davud (203) İbn Mace (477)

Abdesti Bozmayan Şeyler

Arada Örtü Varken Cinsel Uzva Dokunmak:

Ebû Hureyre ؓ'dan, Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: 'Birinizin eli arada bir örtü veya engel bulunmaksızın cinsel uzvuna dokunursa abdest alsın.'⁷¹

Kadına Dokunmak:

'Â'îşe ؓ anlatıyor: "Rasûlüllâh ﷺ kadınlarından birini öptü, sonra dönüp namaza gitti, abdest tazelemedi. 'Urve ؓ der ki: Kendisine bu, sizden başka bir hanımı olmamalı!' dedim. 'Â'îşe ؓ gülmekle cevap verdi.'⁷²

Kadına dokunmanın abdesti bozduğunu söyleyenler: '**...veya hanımlarınıza dokunduğunuzda...**' (Mâ'ide, 5/6) ayetini delil getirmişlerdir. Ancak İbn 'Abbâs ؓ bu ayette lemese/dokunmak kelimesi ile cinsel ilişkinin kastedildiğini söylemiştir.⁷³

Yine 'Â'îşe ؓ şöyle demiştir: 'Ben Rasûlüllâh ﷺ'in önünde uyuyordum, iki ayağım onun kible tarafındaydı. Secde ettiği zaman bana eliyle dokunur, bende ayaklarımı toplardım. Secdeden kalktığında ise uzatırdım. O zaman evlerde çıra

⁷¹ **Sahih.** Ahmed, (2/333) ve İbn Hibbân, (1118).

⁷² **Hasen.** Ebû Dâvud (178-80) Tirmizî (86) Nesâî (1/104) İbn Mâce (502)

⁷³ Taberî (1/502)

yoktu.⁷⁴

Yara, Hacamat Gibi Sebeplerle Vücuttan Kan Çıkması:

Necasetler bölümünde ilgili rivayetleri kaydetmiştik oraya bakınız. Ayrıca Ebû Hureyre ؓ der ki: 'Abdest ancak hadesten (önden ve arkadan çıkanlardan) dolayı gerekir.'⁷⁵

'Abbâd b. Bişr ؓ namaz kılarken bir okla yaralanmış, buna rağmen namazına devam etmiştir.⁷⁶

Az Ya da Çok Kusmak:

Ebu'd-Derda radiyallahu anh'den: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem kustu ve abdest aldı."⁷⁷

Bunun abdesti bozduğuna dair sahih bir delil yoktur. Ebû'd-Derdâ' ؓ hadisi ise fiilî sünneti ifade etmektedir. Bu da bunun müstehap olduğunu gösterir. Zira mücerret olarak fiilî sünnet vaciplik ifade etmez. Şayet kusmaktan dolayı abdest bozulsa idi peygamber ؐ'ın bunu kavî olarak emir ve beyan etmesi gerekirdi.

⁷⁴ **Sahih.** Buhârî (382) ve Müslim (272).

⁷⁵ **Sahih.** Buhârî, (1/52).

⁷⁶ **Hasen.** Ebû Dâvud (198) ve İbn Huzeyme (36).

⁷⁷ **Sahih.** Ahmed (6/443) Tirmizi (87)

Abdestin Bozulduğundan Şüpheyeye Düşmek:

Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: 'Sizden biri, karnında bir şeyler hissetse ve fiilen çıkıp çıkmadığı hususunda tereddüt içinde kalsa, bir ses işitmedikçe veya bir koku duymadıkça mescidden çıkmasın.'⁷⁸

Hafif Uyku:

Enes ؓ'dan: Rasûlüllâh ﷺ'in sahabeleri yatsı namazını beklerken uyuklar, başları öne düşerdi. Sonra da abdest almadan namaz kılarlardı.⁷⁹

Abdest İle İlgili Meseleler

1- Sağ el ile mazmaza: Humrân Mevlâ Osman anlatıyor: "Osman ؓ su istemişti. (O'na su getirdim. Suyu aldı ve) üç kere ellerine dökerek yıkadı. Sonra sağ elini kaba sokup mazmaza ve istinşakta bulundu (ağızına ve burnuna su alıp yıkadı). Sonra üç kere yüzünü, arkasından da dirseklerine kadar üç kere ellerini yıkadı. Sonra başına meshetti, sonra da topuklarına kadar ayaklarını üçer sefer yıkadı ve: Ben Rasûlüllâh ﷺ'i, şu abdestim gibi abdest alırken gördüm. Abdesti bitince de şöyle demişti: '**Kim şu abdestim gibi abdest alır, arkasından iki rek'at namaz kılar ve namazda kendi kendine (dünyevî bir şey) konuşmazsa geçmiş günahları affedilir.**'"⁸⁰

⁷⁸ **Sahih.** Müslim, (362).

⁷⁹ **Sahih.** Müslim (376).

⁸⁰ **Sahih.** Buhârî, (159); Müslim, (226)

2- Sol ile sümkürmek: ‘Alî b. Ebî Tâlib ؓ anlatıyor: “Kendisi abdest almak için su istedi. Sonra abdest almaya başlayarak, ağzına su verdi, burnuna su verdi ve sol eliyle üç defa sümkürdü. Sonra şöyle dedi: ‘İşte bu, Rasûlüllâh ﷺ’in aldığı abdesttir.’”⁸¹

3- Tek avuçtan mazmaza ve istinşak: Abdu Hayr anlatıyor: “Alî bin Ebî Tâlib ؓ bize geldi ve namaz kıldı. (Namazdan sonra abdest) suyu istedi. Biz: ‘Suyu ne yapacak, namazı kıldı ya! Herhalde bize öğretmek istiyor!’ dedik. İçinde su olan bir kapla bir leğen getirildi. Kaptan sağ eline su döktü: Üç defa ellerini yıkadı. Sonra üç kere mazmaza ve istinşakta bulundu. Mazmaza ve istinşakı su aldığı eliyle yaptı. Sonra üç kere yüzünü yıkadı, sağ elini üç kere yıkadı, üç kere sol elini yıkadı. Sonra elini kaba batırdı, bir kere başını meshetti. Sonra üç kere sağ ayağını yıkadı, üç kere sol ayağını yıkadı. Sonra: ‘Rasûlüllâh ﷺ’in abdestini bilmek kimin hoşuna giderse, işte o böyledir!’ dedi.”⁸²

4- Oruçlu olunmadığı zaman mazmaza ve istinşakta mübalağa: Lakit b. Sabrâ ؓ’dan: “...Ben: ‘Ya Rasûlallâh! Bana abdestten bahset’ dedim. Rasûlüllâh ﷺ: ‘Abdesti güzelce al, parmakların arasına suyu eriştir. Oruçlu değilken burnuna suyu çokça çek’ buyurdu.”⁸³

5- Başın tamamını mesh etmek farzdır: Allah ﷻ buyuruyor ki: ‘Ey iman edenler! Namaz kılmaya kalktığınız zaman

⁸¹ **Sahih.** Nesâ’î, (91) İbn Huzeyme (147) İbn Hibban (3/360) Ahmed (1/135).

⁸² **Sahih.** Ebû Dâvud, (111); Tirmizî, (48); Nesâ’î, (1/68); Dârimî, (1/178) ve İbn Huzeyme, (147).

⁸³ **Sahih.** Ahmed, (4/211); Nesâ’î, (87); Ebû Dâvud, (142, 2366); Tirmizî, (788); İbn Mâce, (407) ve Dârimî, (1/179) İbn Huzeyme (150) İbn Hibban (3/332).

yüzlerinizi, dirseklerinize kadar ellerinizi, başlarınızı meshedip, topluklara kadar ayaklarınızı yıkayın...' (Mâ'ide, 3/6)

'Abdullah b. Zeyd b. 'Asım İbni'l-Ensârî ؓ'in anlattığına göre kendisine: 'Bizim için, Rasûlüllâh ؑ'in abdestiyle bir abdest al (da görelim)!' diye talepte bulunuldu. O, hemen bir kap (su) isteyip, önceki hadiste anlatılan şekilde abdest aldı. Abdest alışını anlatan rivayette şu farklı açıklama var: 'Başını meshettiği zaman ellerini (saçları üstünde) ileri ve geri doğru yürüttü. (Şöyle ki: Mesh ameliyesine başın ön kısmından başladı ellerini enseye doğru götürdü. Sonra, başladığı yere kadar geri getirdi.) Sonra ayaklarını yıkadı.'⁸⁴

İbnu'l-Museyyeb ؓ dedi ki: 'Başı mesh konusunda kadın da erkek gibidir.'⁸⁵

Nafi dedi ki: "İbn Ömer radiyallahu anhuma'nın hanımı Safiyye bt. Ebi Ubeyd radiyallahu anha'nın abdest alırken başörtüsünü çıkarıp suyla başını mesh ettiğini gördüm." Nafi o sırada küçük bir çocuk olduğunu söylemiştir."⁸⁶

Ancak kadın mahremi olmayan erkeklerin görebileceği yerde başörtüsünün üzerinden mesheder. Hasen el-Basri dedi ki: "Ümm Seleme radiyallahu anha başörtüsü üzerine mesh ederdi."⁸⁷

6- Baş kaç kere mesh edilir?: Rasûlüllâh ؑ'in başını bir kere, iki kere ve üç kere meshettiği sahih olarak rivayet

⁸⁴ **Sahih.** Buhârî, (185); Müslim, (235-236).

⁸⁵ **Sahih maktu.** Buhârî (Muallak olarak 185) İbn Ebi Şeybe (1/30)

⁸⁶ **Sahih mevkuf.** İbn Ebi Şeybe (1/30) Beyhaki (1/61)

⁸⁷ **Sahih mevkuf.** İbn Ebi Şeybe (1/30)

edilmiştir.⁸⁸

7- Sarık üzerine mesh edilebilir: Bilâl ؓ anlatıyor: ‘Rasûlüllâh ﷺ mestleri ve sarığı üzerine meshetti.’⁸⁹

Sevbân ؓ‘dan: ‘Rasûlüllâh ﷺ (bir defa gece baskını için) Seriyye (askeri birlik) göndermişti. (Şiddetli bir) soğuğa tutuldular, Rasûlüllâh ﷺ’in yanına döndükleri zaman onlara sarıklarının ve ayakkabılarının üzerlerine meshetmelerini emretti.’⁹⁰

Sarık üzerine mesh etmede, sarığı abdestli olarak sarmış olmak şart olmadığı gibi, sarığa mesh belirli bir süre ve mesafe ile de sınırlandırılmaz. Zira bu konuda delil yoktur. Sahâbelerin cumhuru sarık üzerine mesh etmeyi caiz görmüşlerdir.

8- Kulakların içi ve dışı mesh edilir: ‘Abdurrahmân b. Meysere el-Hadramî, el-Mikdam b. Ma’dikerib el-Kindî’nin şöyle dediğini işittim demiştir: ‘Rasûlüllâh ﷺ’e bir abdest suyu getirildi ve abdest aldı. Ellerini üç kere yıkadı, sonra üç kere de ağzına ve burnuna su verdi. Sonra da yüzünü ve kollarını üç kere yıkadı. Nihayet başını, kulaklarının içini ve dışını meshetti. Parmaklarını kulak deliklerine soktu.’⁹¹

‘Abdullah b. ‘Amr ؓ demiştir ki: “Bir adam Rasûlüllâh ﷺ’e gelip: ‘Ya Rasûlallâh! Abdest nasıl alınır?’ diye sordu. Rasûlüllâh ﷺ de bir kap su isteyerek, ellerini üç kere, yüzünü üç kere, kollarını üç kere yıkadı. Başına mesh etti. Şahadet

⁸⁸ Bkz. Sahîhu Suneni Ebû Dâvud, (95, 98, 117) ve *Temâmu'l-Minne*, (s. 91).

⁸⁹ **Sahih.** Müslim, (275) ve İbn Ebî Şeybe, (1/34).

⁹⁰ **Sahih.** Ebû Dâvud, (146).

⁹¹ **Sahih.** Ebû Dâvud, (121); İbn Mâce, (442); Beyhakî, (1/59); Tahâvî, (1/32).

parmaklarını kulaklarına sokarak uçlarıyla içini, başparmaklarıyla dışlarını meshetti. Daha sonra ayaklarını üçer kere yıkadı. Akabinde de şöyle buyurdu: **‘İşte abdest böyle alınır. Kim buna bir şey ekler veya eksiltirse kendisine kötülük etmiş ve zulmetmiş olur.’** Veya: **‘Zulmetmiş ve kötülük etmiş olur.’**⁹²

9- Başın meshedildiği su ile kulakları meshetmek ve gerekirse yeni su almanın caiz oluşu: Sahâbelerin çoğundan rivayet edilen hadiste: **‘Kulaklar baştan sayılır’**⁹³ buyrulmuştur. Dolayısıyla kulakları meshetmek için ayrıca su almaya gerek yoktur. Yeni su almanın caiz oluşu da şu hadisten anlaşılmaktadır: ‘Abdullah b. Zeyd ؓ’dan: ‘Rasûlüllâh ﷺ kulaklarını mesh etmek için yeni su aldı.’⁹⁴

10- Boynu mesh etmek bidattir: Boynun mesh edileceğine dair sahih bir şey yoktur.⁹⁵

11- Ayakları topuklara kadar yıkamak: İbn ‘Amr İbnî'l-‘Âs ؓ anlatıyor: “Halk ikinci namazı sırasında acele etti ve bir kısmı alelacele abdest aldı. Biz onlara ulaştık. Ökçelerine su değmemiş, parlıyordu. Bunun üzerine Rasûlüllâh ﷺ: **‘Ökçelerin ateşte vay hâline! Abdesti tam alın!’** buyurdular.”⁹⁶

12- Ayak parmaklarını ovalamak: el-Mustevrid b. Şeddâd ؓ’dan: ‘Rasûlüllâh ﷺ’i gördüm. Abdest aldığı zaman

⁹² **Sahih.** Ebû Dâvud, (135); Nesâî, (1/88); İbn Mâce, (422); İbn Huzeyme, (174); Beyhakî, (1/79); Tahâvî, (1/33).

⁹³ Daha önce geçti. Bkz. Elbânî, *Sahîhâ*, (36).

⁹⁴ **Hasen.** Beyhakî ‘sahih’ kaydıyla (1/50) ve Tirmizî, (35).

⁹⁵ Bkz. Elbânî, *Da’ifâ*, (69); *Da’ifu Suneni Ebû Dâvud*, (15); Nevevî, *el Mecmû’*, (1/465) ve İbn Teymiye, *Fetavâ*, (21/127).

⁹⁶ **Sahih.** Buhârî, (60); Müslim, (240-242).

ayaklarının parmaklarını serçe parmağı ile hilâliyordu.⁹⁷

İbn Abbâs ؓ'dan rivayet edildiğine göre Rasûlüllâh ﷺ buyurdular ki: **'Abdest aldığıında el ve ayak parmaklarının arasını hilalle.'**⁹⁸

13- Abdestten sonra ön tarafa su serpmek: Hakem b. Sufyân es-Sakâfî ؓ anlatıyor: 'Rasûlüllâh ﷺ abdest alırken eteğine su serperdi.'⁹⁹

14- Abdest uzuvlarından yıkamadık yer bırakmamak: Câbir ؓ anlatıyor: "Ömer ؓ bana şunu söyledi: 'Bir adam Rasûlüllâh ﷺ'e gelmişti. Bunun abdest almış fakat ayaklarının üzerinde tırnak kadar bir yeri yıkamadan bırakmış olduğunu gördü. Rasûlüllâh ﷺ, adama derhal müdahale etti: **'Git abdestini güzelce al!'** Adam gidip yeniden abdest aldı ve sonra namazını kıldı.'¹⁰⁰

Enes b. Mâlik ؓ'dan: Bir adam abdest almış, ayağı üzerinde tırnak kadar bir yeri bırakmış olduğu halde Rasûlüllâh ﷺ'e geldi. Rasûlüllâh ﷺ de ona: **'Dön ve abdestini güzelce al'** buyurdu."¹⁰¹

15- Abdest alırken kullanılan su miktarı: Sefine ؓ anlatıyor: 'Rasûlüllâh ﷺ'i bir sâ' miktarındaki su cünubluktan yıkar ve bir müdd su da abdestine yeterdi.'¹⁰²

⁹⁷ **Sahih.** Tirmizî, (40); Ebû Dâvud, (148); İbn Mâce, (446)

⁹⁸ **Sahih.** Tirmizî, (39); İbn Mâce, (447).

⁹⁹ **Sahih.** Ahmed (3/410) Ebû Dâvud (167-68) Nesâ'î (134, 135) İbn Mâce, (461).

¹⁰⁰ **Sahih.** Müslim, (243) ve Ebû Dâvud, (171).

¹⁰¹ **Sahih.** Müslim, (243)

¹⁰² **Sahih.** Müslim, (326) ve Tirmizî, (56).

16- Sıralamaya uymamak abdesti bozmaz: Mikdâm b. Ma'dikerib ؓ'dan: 'Rasûlüllâh ﷺ abdest alırken ellerini üç kere, yüzünü üç kere, kollarını üç kere yıkadı, sonra üçer kere mazmaza ve istinşak yaptı ve başını mesh etti. Kulağının içini ve dışını mesh etti ve üç kere ayaklarını yıkadı.'¹⁰³

17- Abdestte aşırılığın yasaklanması: 'Abdullah b. 'Amr ؓ'dan demiştir ki: "Bir adam Rasûlüllâh ﷺ'e gelip: 'Ya Rasûlallâh, abdest nasıl alınır?' diye sordu. Rasûlüllâh ﷺ de bir kap su isteyerek, ellerini üç kere, yüzünü üç kere, kollarını üç kere yıkadı. Başına mesh etti. Şahadet parmaklarını kulaklarına sokarak uçlarıyla içini, başparmaklarıyla dışlarını meshetti. Daha sonra ayaklarını üçer kere yıkadı. Akabinde de şöyle buyurdu: **'İşte abdest böyle alınır. Kim buna bir şey ekler veya eksiltirse kendisine kötülük etmiş ve zulmetmiş olur.'** Veya: **'Zulmetmiş ve kötülük etmiş olur.'**"¹⁰⁴

Abdullah b. Mugaffel radiyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **'Bu ümmette temizlik ve dua hususunda aşırı giden bir topluluk olacaktır.'**¹⁰⁵

18- Başkasına abdest aldirmek: Mugîre ؓ'dan anlatıyor: 'Tebuk savaşında, Rasûlüllâh ﷺ abdest alırken, eline abdest suyunu döktüm. Rasûlüllâh ﷺ mestleri üzerine mesh etti.'¹⁰⁶

19- Abdest alırken konuşmak veya selâm almak caizdir: Bundan yasaklayan bir delil yoktur.

¹⁰³ **Hasen.** Ebû Dâvud, (121); İbn Mâce, (442); Beyhakî, (1/59); Tahâvî, (1/32)

¹⁰⁴ **Sahih.** Ebû Dâvud, (135); Nesâ'î, (1/88); İbn Mâce, (422); İbn Huzeyme, (174); Beyhakî, (1/79); Tahâvî, (1/33).

¹⁰⁵ **Sahih.** Hakim (1/267) İbn Hibban (15/167) Ahmed (4/86, 5/55) Ebû Dâvud, (96) İbn Mâce (3864)

¹⁰⁶ **Sahih.** Buhârî, (182) ve Müslim, (274).

20- Abdest esnasında uzuvları yıkarken okunacak duaların aslı yoktur ve bid'attır.

21- Abdest alırken azalarını kaç kere yıkadığından şüphe eden: Kesin bilgiye itibar eder, en az sayıyı dikkate alır.

22- Abdest azalarındaki; mum, oje gibi altına su geçirmeyen maddeler abdeste engeldir. Ancak kına gibi sadece rengi değiştiren şeyler abdeste engel olmaz. Bu konuda İbn 'Abbâs ؓ şöyle diyor: 'Hanımlarımız en güzel boylarıyla makyaj yaparlardı. Yatsı namazından sonra yapar, sabah namazından önce çıkarırlardı.'¹⁰⁷

İbrahim en-Nehâ'î, abdestsiz olarak ellerini boyayan, sonra da namaza gelen kadın hakkında şöyle diyor: 'Namaz kılmak istediği zaman ellerinde bulunanı giderir.'¹⁰⁸

23- İstihazeli (özür kanaması) olan kadın: Namaz vaktini tamamen kaplayan kanama, idrar akıntısı ve yel kaçırma gibi özrü olan kişiler her namaz vakti için abdest alır ve özrü devam etse de vakit çikana kadar abdesti devam eder.

24- Yaz kış havlu ile kurulanmak: Caizdir.¹⁰⁹

Mestlere Mesh

1- Ayakkabılar Üzerine Mesh:

Evs b. Ebî Evs es-Sekâfî ؓ'dan: 'Rasûlüllâh ﷺ abdest aldı. Ayakkabıları ve ayakları üzerine meshetti.' Ravi 'Abbâd,

¹⁰⁷ **Sahih mevkuf.** İbn Ebî Şeybe (1/120).

¹⁰⁸ **Sahih maktu.** Beyhakî, (1/77-78).

¹⁰⁹ Son altı madde için bkz. *Seyyid Sabık Fıkhü's-Sunne*

es-Sekâfî'nin şöyle dediğini duymuştur: 'Ben Rasûlüllâh ﷺ'i bir kavmin kuyusuna gelip abdest alarak ayakkabaları ve ayakları üzerine meshettiğini gördüm.'¹¹⁰

Mesele: Mestler topukların altında kalacak şekilde kesik olsa bile üzerlerine meshetmek caiz olur. Bu, Evza'î'nin kavlidir. Rivayet olunduğuna göre Evza'î: 'Topukların altından kesik olan (topukları örtmeyen) mestler üzerine ihramda olan kimse mesheder' demiştir. Evza'î'den başkası demiştir ki: 'Mestler topukları örtecek şekilde olurlarsa, ancak o takdirde üzerlerine mesh olunur.'¹¹¹

2- Mestlere Mesh Etmek:

Mugîre b. Şu'be ؓ anlatıyor: "Ben Rasûlüllâh ﷺ ile beraberdim. Bana: '**Ey Mugîre, su kabını al!**' diye emretti. Ben de onu aldım. Rasûlüllâh ﷺ (ile tenhaya gittik. o) benim gözümünden kayboldu, *kaza-yı hâcet* yaptı ve (geri döndü). Üzerinde Şâmî bir cübbe vardı. (Abdest almak için hazırlık yaptı. Cübbesinin yenlerini çemreyip) kollarını çıkarmaya çalıştı. Ancak (yenler) dardı. Ellerini (yenlerin uç kısmından geri çıkarıp cübbeyi sırtına koyup kollarını) alttan çıkardı. Ben su döktüm ve namaz için abdest aldı. Mestleri üzerine meshetti ve sonra namaz kıldı."

Bir diğer rivayette: "Mestlerini çıkarmada yardımcı olmak için eğildim. Bana: '**Birak onları, zirâ ben, abdestli olarak**

¹¹⁰ **Sahih.** Ebî Dâvud, (160); Beyhakî, (1/286); Ahmed, (4/8-10)

*İbn Ömer ؓ'dan; Tahâvî, *Şerhu Me'âni'l-Âsâr*, (1/97); Beyhakî, (1/286);

*İbn Abbâs (ؓ)'dan; Beyhakî, (1/286) ve 'Abdurrezzâk, (783).

¹¹¹ İbn Hazm, *Muhallâ*, (2/103).

mestlerimi giyindim’ buyurdu ve üzerlerine meshetti.”¹¹²

Cerîr b. ‘Abdillâh el-Becelî ؓ’in anlattığına göre: “Cerir, abdest alıp mestleri üzerine meshedince, kendisine: ‘Mest üzerine mesh mi yapıyorsun’ diye sordular. O da: ‘Evet’ dedi. Sonra: ‘Ben Rasûlüllâh ؐ’i gördüm. Bevette sonra abdest aldı. (Sıra ayaklarına gelince, yıkamayıp) mestlerinin üzerine meshetti’ dedi. A’miş der ki: İbrahim Nehâî dedi ki: ‘Bu hadis, ‘Abdullah b. Mes’ûd ؓ’unun ashâbının hoşuna gidiyordu. Çünkü Cerîr ؓ’in Müslüman oluşu Mâ’ide suresinin nüzulünden sonra idi.’”¹¹³

3- Çoraplara Mesh Etmek:

Mugira b. Şu’be ؓ şöyle demiştir: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem çorapları üzerine mesh etti.”¹¹⁴

Ebu Musa el-Eşari radiyallahu anh’den: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem abdest aldı, ayakkabıları ve çorapları üzerine mesh etti.”¹¹⁵

İmâm Ahmed *Musned*’inde şöyle demektedir: “Yahyâ b. Sa’îd, Sevr ve Râşid b. Sa’d tarikiyle Sevbân’ın şöyle dediğini nakletmiştir. ‘Nebîmiz düşman üzerine küçük bir birlik gönderdi. Soğuktan zarar gören bu birlik geri döndüğünde, Rasûlüllâh ؐ’e soğuk sebebiyle çektikleri sıkıntıdan dolayı şikâyetle

¹¹² **Sahih.** Buhârî, (182); Müslim, (274).

¹¹³ **Sahih.** Buhârî, (387); Müslim, (272)

¹¹⁴ **Sahih.** İbn Huzeyme (198) “ayakkabılarına ve çoraplarına mesh etti” lafzıyla: Ebu Davud (159) Tirmizi (99) Nesai (1/83) İbn Mace (559) Ahmed (4/252) İbn Hibban (4/167 no:1338).

¹¹⁵ **Hasen.** İbn Mace (560) Taberani Evsat (2/24) Bagendî, Emali (10) Ahmed b. Abdiddaim, el-Munteka (el yazma no: 9) el-Elbanî sahih demiştir.

bulundular. Bunun üzerine Rasûlüllâh ﷺ *Asâ'ib* ve *Tesâhîn* üzerine mesh etmelerini emretti.”¹¹⁶

‘Allâme İbn Esîr, *en-Nihâye* isimli eserinde demiştir ki: ‘*Asâ'ib*, *Amâ'im*'dir (*imâme*, mendil veya hırka ile başa sarılan sarık demektir) zira baş onunla bağlanır. *Tesâhîn* ise hufve, çorap ve bunların benzerleri, ısınma amacıyla ayağa giyilen şeylerdir. Bu her iki kelimenin de tekili yoktur.’

Enes ؓ , İbn Ömer, Nâfî', Atâ, Hasen el-Basrî ؓ ve İbrahim en-Nehâî rahimehullah: “Çoraplar üzerine mesh, mestler üzerine mesh gibidir” demişlerdir.¹¹⁷

İmâm İbn Hazm, *Muhallâ* isimli kitabında şöyle demiştir: ‘Mesh için derinin şart koşulmasının anlamı yoktur. Zira bu konuda gelmiş ayet, Sünnet, kıyas ve sahâbe sözü olmadığından çoraplar üzerine meshi yasaklamak hatadır. Çünkü bu yasaklama, Rasûlüllâh ﷺ'den sabit olan Sünnete ve eserlere muhalefet etmektir. Rasûlüllâh ﷺ, zikrettiğimiz haberlerde mestleri diğerlerinden ayırmadı. Çoraplar üzerine mesh konusunda, Nebî ﷺ'e isnâd edilerek gelen hiçbir rivayette kayıt ve şart olmaması da bu hususu teyid eder mâhiyettir. Bu şekilde bir kayıt ve şart, rivayet edilenlerin ne söylenişinden, ne anlamından, ne de işaretinden anlaşılmaktadır...

Çorabın anlamı: Daha önce lügat ve fıkıh imamlarından naklettiğimiz şekliyle, lügat ve örf itibariyle apaçıktır. Hiç kimse, çorabın na'l şeklinde olmasını, sıklık ve kalınlığını ne mefhûmunda ve ne de müsemmâsında şart koşmamıştır. Fıkıh ve lugatta çorabın konumu mutlak olduğuna göre ince, kalın,

¹¹⁶ **Sahih.** Ebû Dâvud, (146) ve Ahmed, (5/277).

¹¹⁷ **Sahih.** ‘Abdurrezzâk, (779); İbn Ebî Şeybe, (1/171, 173) Beyhaki (1/285) İbn Ömer radiyallahu anhuma'dan gelen rivayetin isnadında zayıflık vardır. Diğerlerinin isnadları **sahih**dir.

na'ınlı ve na'ınsız olanına çorap demek doğru ve hak olur. Allah iyisini bilir.'

4- Yırtık Mest Veya Yırtık Çorap Üzerine Mesh:

Kim ki meshi yasaklıyor ve bunların yırtıktan salim olmasını şart koşuyor veya ona bir sınır koyuyorsa bu husus, Rasûlüllâh ﷺ'in üzerinde ittifak edilen: '**Allah'ın Kitabı'nda olmayan her şart bâtıldır**' şeklindeki sözü ile reddolunmuştur.

Sufyan es-Sevrî: 'Ayağına ilişik olduğu müddetçe onun üzerine mesh et' demiş ve devamlı: 'Muhacirlerin ve Ensâr'ın mestleri yırtık, yamalı, parça parça değil miydi?' demiştir.¹¹⁸

İbn Hazm demiştir ki: 'Mestlerde veya ayaklara giyilen şeyde küçük veya büyük, enine veya boyuna yırtık olur da ayağın bir kısmı açılırsa bu açıklık, ayağın küçük bir bölümü veya büyük bir bölümü veya her ikisi birden olsa da bunların hepsi müsavidir. Bütün bunlara rağmen, giyilen mest veya çoraplardan ayaklara bir şey iliştiği müddetçe üzerlerine mesh caizdir. Bu, Sufyân es-Sevrî'nin, Dâvud'un, Ebû Sevr'in, İshâk b. Râhuye'nin ve Yezîd b. Harun'un da kavlidir.'¹¹⁹

Bu konuda hak ve gerçek olan, Kur'ân'ın açıklayıcısı olan Sünnet'in getirdiği hükümdür. Bu da: Üzerlerinde mesh edilecek bir giysi bulunmayan ayakların hükmü, onların yıkanmasıdır. Ve üzerlerinde meshedilecek bir giysi bulunan ayakların hükmü ise o giyilen şey üzerine mesh edilmesidir. Sünnet bu şekilde gelmiştir. Allah ﷻ buyurur ki: '**Rabbin unutkan değildir.**'

¹¹⁸ **Sahih maktu**: 'Abdurrezzâk, (1/194, no:753); Beyhakî, (1/283) ve *Muhallâ*, (2/102).

¹¹⁹ *Muhallâ*, (2/100).

(Meryem, 19/64)

Rasûlullah ﷺ de bunu öğreterek, mestler üzerine ve ayaklara giyilen şey üzerine meshetmeyi emretmiştir. Rasûlullah ﷺ bunlar arasında bir ayırım da yapmamıştır. Bunların hükmü konusunda dinde bir ihtilaf olsaydı, Allah ﷻ, Rasûlü ﷺ'e yanlış yaptırmamak için ona doğrusunu vahyederdi. Ve Rasûlullah ﷺ de farz olanı beyan etmeyi ihmal etmezdi. O'nu bundan tenzîh ederiz..

5- Üzerine Mesh Olunan Şeyin Çıkarılması Abdesti Bozar Mı?:

Mest ve benzerleri üzerine abdest alıp meshettikten sonra çıkarılan kimsenin abdesti sahihtir ve üzerine bir şey lazım gelmez. Bu konuda *Seleften*, nakiller gelmiştir.¹²⁰

Râşid Halîfe 'Alî b. Ebî Tâlib ؓ abdest bozdu, sonra abdest aldı ve pabuçları üzerine meshetti. Sonra onları çıkarttı ve namaz kıldı.¹²¹

İbn Teymiyye *İhtiyârât*'ında demiştir ki: 'Mest ve sarık üzerine mesheden kişinin abdesti, bunların çıkarılmasıyla ve mesh müddetinin sona ermesiyle bozulmaz. Ve o kimse için başını meshetmesi ve ayaklarını yıkaması vacip olmaz. Bu, Hasanu'l-Basrî'nin de takip ettiği yoldur. Bu durum; İmâm Ahmed'in mezhebindeki sahih görüşe göre üzerine meshedilen kılların yok edilmesi gibidir. Ve cumhurun kavli ile İbn Hazm'ın

¹²⁰ Abdurrezzâk, *el-Musannef*, (809-813); İbn Ebî Şeybe, (1/187-188) ve Beyhakî, (1/28290).

¹²¹ **Sahih mevkuf.** Tahavi Şerhu Meani'l-Asar (2/97) Beyhaki (1/228)

benimsediği yol da böyledir.¹²²

6- Meshin Müddeti Ne Zaman Başlar?:

Abdestsizlik hâinden sonraki meshten itibaren başlar. Delili ise sahih hadisler ve Ömer b. el-Hattâb ؓ'ın fetvalarıdır.

Nebî ﷺ mesh ile emretmiştir, bazısında meshe ruhsat vermiştir, diğerlerinde de meshi; mukîm için bir gün bir gece, misafir için de üç gün üç gece olarak takdir etmiştir.¹²³

Ebû Osmân en-Nehdî demiştir ki: Ömer ؓ'ın huzurunda bulunduğum bir anda Sa'd b. Ebî Vakkâs ؓ ve İbn Ömer ؓ Hâlîfe'ye, mestler üzerine mesh konusunda biri birini şikâyetle bulunuyorlardı. Bunun üzerine Ömer ؓ şöyle dedi: 'Tam saatine kadar o günün gece ve gündüzünde mestler üzerine meshedilir.'¹²⁴

İbn Ebî Şeybe rivayet ediyor: 'Amr b. el-Hâris şöyle demiştir: 'Abdullah radiyallahu anh ile beraber Medâin şehrine yolculuk yaptık. Mestlerini çıkartmadan üç gün onların üzerine meshetti.'¹²⁵

7- Mesh Müddetinin Sona Ermesi Abdesti Bozar Mı?:

Mesh müddetinin sona ermesi abdesti bozamaz. Zira bu konuda herhangi bir delil gelmemiştir. Aslolan ise abdestin

¹²² İbni Teymiye, *İhtiyârât*, (s. 15) ve *el-Muhallâ*, (2/109).

¹²³ **Sahih.** Müslim, (276)

¹²⁴ **Sahih mevkuf.** Abdurrezzâk, (1/209).

¹²⁵ **Sahih mevkuf.** İbn Ebî Şeybe, (1/180).

devam etmesidir.¹²⁶

8- Mestlerin Neresine Mesh Edilir?:

‘Alî ؑ dedi ki: ‘Eğer din şahsi görüşe göre olsaydı, mestin altını mesh etmek, üstünü meshetmekten evlâ olurdu. Ancak ben Rasûlüllâh ؑ’ın mestin üstünü meshettiğini gördüm.’¹²⁷

9- Seferde Mesh Etme Süresi:

Ali radiyallahu anh’den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: “**Yolcu üç gün üç gece mesh edebilir. Mukim ise bir gün bir gece meshedebilir.**”¹²⁸

¹²⁶ Bkz.: Nevevi el-Mecmu (1/527), Şaranî Mizan (1/150), Elbânî, *Temâmu’n-Nash fî Ahkâmi’l-Mesh*, (s. 92).

¹²⁷ **Sahih mevkuf.** Ebû Dâvud, (162); Dârimî, (1/181); Darekutnî, (1/199); Beyhakî, (1/292) ve Elbânî, *el-İrvâ’*, (103).

¹²⁸ **Sahih.** Muslim (676) Nesai (1/84) İbn Mace (552) İbn Hibban (1327) İbn Huzeyme (194) Ebu Ya’la (4/264)

GUSÛL

Gusûl: Bütün vücudu yıkamaktır. Guslü diğer yıkanmalardan ayıran şey niyettir. Allah ﷻ Buyurur ki: **‘Eğer cünüp iseniz temizlenin.’** (Mâ’ide, 3/6)

Guslü Gerektiren Şeyler

Meninin (Kadın Veya Erkekten, Uykuda Veya Uyanıkken) Tazyik İle Çıkması:

‘Â’işe ؓ anlatıyor: “Ummu Suleym ؓ, Rasûlüllâh ﷺ’e: ‘Rüyasında, erkeğin gördüğünü gören kadın hakkında sorarak, gusûl gerekip gerekmeyeceğini öğrenmek istedi. Rasûlüllâh ﷺ: **‘Evet! Suyu görürse!’** cevabını verdi. ‘Â’işe ؓ, Ummu Suleym ؓ’ya yönelip: ‘Allah hayrını versin (neler söylüyorsun)?’ diye ayıpladı. Rasûlüllâh ﷺ, ‘Â’işe ؓ’ya yönelerek: **‘Ey ‘Â’işe! Bırak onu, (dilediğini sorsun!) Öyle olmasa (çocuklarda anne tarafına) benzerlik olur mu? Erkeğin suyu koyu ve beyazdır. Kadının suyu sarı ve akışkandır Kadının suyu erkeğin suyuna üstün gelirse, çocuk dayılarına benzer; erkeğin suyu kadınınkine üstün gelirse, çocuk amcalarına benzer’** buyurdular.”¹²⁹

‘Alî ؓ dedi ki: ‘Ben mezisi akan bir kimseydim, yıkanmaya başladım. (Sonunda) sırtım çatlayacak hale geldim. Durumu Rasûlüllâh ﷺ’e zikrettim -veya ona zikredildi.- Bunun üzerine Rasûlüllâh ﷺ: **‘Öyle yapma, (her seferinde yıkanma)! Meziyi gördün mü zekerini yıka, sonra da namaz abdestiyle abdest al. Ancak meni atacak olursan o zaman yıkan!’**

¹²⁹ Sahih. Müslim, (314).

buyurdular.”¹³⁰

Bu hadis, guslün vacip olması için meninin tazyikle çıkmasını şart koşmaktadır.

Sünnet Yerlerinin Kavuşması:

Ebu Hureyre radiyallahu anh'den: Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: 'Erkek, kadının dört uzvu arasına çöker ve hitân, hitanı geçince (kadına mübaşeret ederse) inzal olmasa bile gusül vacib olur.'¹³¹

'Ubey b. Ka'b ؓ anlatıyor: “**Su, sudan dolayı gerekir**’ hükmü İslâm’ın başlangıcında bir ruhsattı. Sonra bundan yasaklandı. 'Ubey ilave olarak der ki: **'Su, sudan dolayı gerekir**’ hükmü ihtilâm hakkında muteberdir.”¹³²

Hayız ve Nifasın Bitmesi:

Allah ﷻ buyuruyor ki: 'Sana kadınların ay halini sorarlar. De ki: O, bir rahatsızlıktır. Bu sebeple ay halinde olan kadınlardan uzak durun. Temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri vakit, Allah'ın size emrettiği yerden onlara yaklaşın. Şunu iyi bilin ki, Allah tevbe edenleri de sever, temizlenenleri de sever.' (Bakara, 2/222)

'Urve b. Zubeyr ؓ'dan: “Fatıma bt. Ebî Hubeş radiyallahu anha, Rasûlüllâh ﷺ'e (istihaza: özür) kanından

¹³⁰ **Sahih.** Ebû Dâvud, (203); Elbânî, *el İrvâ'*, (125).

¹³¹ **Sahih.** Buhârî, (291); Müslim, (348)

¹³² **Sahih.** Ebû Dâvud, (214-215); Tirmizî, (110-111); Dârimî, (1/194); İbn Huzeyme, (225); Tahâvî, (1/54); Darekutnî, (1/124); İbn Hibbân, (228)

şikâyet edip (hükümünü) sordu. Rasûlüllâh ﷺ ona şöyle buyurdu: **'Bu bir damar (kanı)dır. (Hayız kanı değildir). Bak (mutad olan) hayız günlerin geldiğinde namaz kılma; hayız günlerin geçince yıkan. İki ay hali arasında namaz kılmaya devam et.'**"¹³³

Rasûlüllâh ﷺ, hayzı nifas olarak isimlendirmiştir; 'Â'îşe radiyallahu anha'dan: 'Biz hacc aylarında, Rasûlüllâh ﷺ ile birlikte, hacc için ihrama girmiş olarak, hacc gecelerinde yola çıkıp Seref denilen yere indik. Ben hayız oldum. Rasûlüllâh ﷺ yanıma gelince beni ağlar buldu. **'Niye ağlıyorsun?'** diye sordu. Ben: 'Vallahî çok istememe rağmen bu sene gelemeyeceğim' dedim. Rasûlüllâh ﷺ: **'Neden, herhalde nifas oldun?'** buyurdu. Ben de: 'Evet' dedim."¹³⁴

Bu hadisten, hayız ile nifasın hükümlerinin aynı olduğu anlaşılmaktadır. Zira nifas, doğumdan sonra gelen akıntıdır. 'Â'îşe radiyallahu anha ise doğurmamıştı.

Ölüm:

İbn 'Abbâs ؓ'dan: "Arafat'ta vakfede iken bir adam bineğinden düştü ve boynu kırılıp öldü. Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: **'Onu su ve sabun ile yıkayınız.'**"¹³⁵

Kâfir Müslüman Olunca:

Kays b. 'Asım ؓ anlatıyor: 'Müslüman olmak arzusuyla Rasûlüllâh ﷺ'e gelmiştim. Bana su ve sidr ile yıkanmamı emir

¹³³ **Sahih.** Buhârî, (320); Müslim, (334) ve Ahmed, (6/420, 464).

¹³⁴ **Sahih.** Müslim, (1211).

¹³⁵ **Sahih.** Buhârî, (1266) ve Müslim, (1206).

buyurdu.¹³⁶

Müstehap Olan Gusüller

Cuma Günü Gusletmek:

Semûre b. Cundûb ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ؐ buyurdu ki: ‘Cuma günü kim abdest alırsa bununla (o, sünneti yerine getirmiş, fazilete ermiş) olur ve (sünneti yapmış olma) nimetine erer. Ama Cuma günü kim de guslederse (bilsin ki) gusül daha faziletlidir.’”¹³⁷

‘Âişe ؓ’ dan: “Cuma’ya insanlar yaylalarındaki evlerinden abâ içinde gelirler ve yolda tozlanıp terlerlerdi. Bu nedenle üzerlerinden pis bir koku çıkardı. Hatta Rasûlüllâh ؐ’e henüz evde yanımdayken bir adam geldi. (onun halini görünce) buyurdu ki: ‘**Bu gününüz için yıkanıp temizlerseniz daha iyi olur.**’”¹³⁸

Arefe ve Bayram Günü Gusletmek:

‘Urve b. Zubeyr ؓ: ‘Bayramlarda gusletmek sünnettir’ demiştir.¹³⁹

Zadan dedi ki: “Birisi gusül hakkında Ali radiyallahu anh’e sorunca: ‘İstersen her gün yıkan’ dedi. O: ‘Hayır, gusül olan yıkanmayı soruyorum’ dedi. ‘Alî ؓ dedi ki: ‘Cuma günü, (Hacda)

¹³⁶ **Sahih.** Ebû Dâvud, (355); Tirmizî, (605); Nesâî, (1/109); *el-İrvâ’*, (128).

¹³⁷ **Sahih.** Ebû Dâvud, (354); Tirmizî, (497) ve Nesâî, (3/94).

¹³⁸ **Sahih.** Buhârî, (902); Müslim, (847)

¹³⁹ **Hasen.** Şafîî, *el-Umm*, (1/232).

Arafe günü, kurban günü ve fitır günü guslet.”¹⁴⁰

İbn Ömer ؓ, Fitr bayramında, musallaya gitmezden önce guslelerdi.¹⁴¹

Seleme b. el-Ekva radiyallahu anh bayram günü guslelerdi.¹⁴²

İbnu'l-Museyyeb der ki: 'Fitrın (Ramazan Bayramının) sünneti üçtür; namazgâha yürümek, çıkmadan önce bir şeyler yemek ve gusletmek.'¹⁴³

İhram Guslü:

Zeyd b. Sâbit ؓ'dan: 'Rasûlüllâh ﷺ (ihram giyilip) telbiyeye başladığı zaman gusletti.'¹⁴⁴

İbn Ömer ؓ'dan: 'İhrama girilirken ve Mekke'ye girileceği zaman gusletmek sünnettendir.'¹⁴⁵

Mekke'ye Girerken Gusletmek:

İbn Ömer ؓ, Rasûlüllâh ﷺ'in Zu Tuvâ'da geceleyip sabah namazını kıldıktan sonra Mekke'ye girerken guslettiğini rivayet

¹⁴⁰ **Sahih mevkuf.** Şafii, *Musned*, (114) el-Umm (7/163) Beyhaki (3/278) *el-İrvâ'*, (146).

¹⁴¹ **Sahih mevkuf.** Mâlik (1/177) Abdurrezzâk (3/309) İbn Hacer, *Silsiletu'z-Zeheb*, (s. 47).

¹⁴² **Sahih mevkuf.** Şafii el-Umm (1/232) Beyhaki Marife (5/49)

¹⁴³ **Sahih.** Firyâbî, (127) ve Elbânî, *el-İrvâ'*, (636).

¹⁴⁴ **Sahih.** Sahîhu Tirmizî, (664) ve Elbânî, *el-İrvâ'*, (149).

¹⁴⁵ Elbânî, *el-İrvâ'*, (149) ve Neylu'l-Evtâr, (1/301).

etmiş ve kendisi de böyle yapmıştır.¹⁴⁶

Ölü Yıkayanın Gusletmesi:

Ebû Hureyre ؓ şöyle dedi: “Kim ölü yıkarsa, yıkansın. Kim de cenaze taşırırsa abdest alsın’.”¹⁴⁷

Bu merfu olarak da rivayet edilmiştir. Ebu Hatim, Buhari, Darekutni gibi muhakkik imamların ifadelerine göre mahfuz olan bu sözün Ebu Hureyre radiyallahu anh'den mevkuf olmasıdır

Daha önce zikrettiğim gibi İbn Abbas radiyallahu anhuma'dan gelen hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem: ‘**Ölü yıkadığınız zaman gusletmeniz gerekmez. Zira ölümleriniz necis değildir. Ellerinizi yıkasanız size yeter**’¹⁴⁸ buyurmuştur.

İbn Ömer ؓ dedi ki: ‘Biz ölü yıkadığımız zaman bazılarımız guslediyor, bazılarımız gusletmiyordu.’¹⁴⁹

Her Cima İçin:

Ebû Râfî ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ, bir gün bütün hanımlarına uğradı. Her birisinin yanında ayrı ayrı yıkandı. Kendisine: ‘Ey Allah’ın Rasûlü dedim, en sonunda bir kere yıkasanız olmaz mı?’ Rasûlüllâh ﷺ: ‘**(Olmasına olur, ancak)**

¹⁴⁶ **Sahih.** Buhârî, (1573) ve Müslim, (1259).

¹⁴⁷ **Sahih mevkuf.** Ebû Dâvud, (3161-3162); Tirmizî, (993); Abdurrezzak, (6110); Ahmed, (2/280) ve *el-İrvâ*, (144).

¹⁴⁸ **Sahih.** Hakim (1/386) Beyhaki (3/398) Elbânî, *Ahkâmu'l-Cenâ'iz* (s. 53).

¹⁴⁹ **Sahih.** Darekutni (1/191) Hatib (5/424) Elbânî, *Ahkâmu'l-Cenâ'iz* (s. 53).

böyle yapmak daha temiz, daha hoş ve daha paktır!’ buyurdu.”¹⁵⁰

Özürlünün Gusletmesi:

‘Â’îşe ؓ şöyle dedi: ‘Ummu Habîbe bt. Cahş ؓ Rasûlüllâh ﷺ zamanında istihaze oldu. Rasûlüllâh ﷺ kendisine her namaz için yıkanmasını emretti.’¹⁵¹

‘Â’îşe ؓ şöyle demiştir: ‘Rasûlüllâh ﷺ devrinde bir kadın istihaza oldu. İkindiye öne (ilk vaktine) alıp öğleyi tehir ederek ikisi için bir defa; akşamı tehir edip, yatsıyı öne alarak ikisi için bir defa gusletmekle ve sabah için de bir defa gusletmekle emrolundu.’¹⁵²

Müşriğin Defninden Dolayı:

Nâciye b. Ka’b anlatıyor: “‘Alî ؓ dedi ki: ‘Ebû Tâlib ölünce Rasûlüllâh ﷺ’e gelip: ‘İhtiyar amcan müşrik olarak öldü’ dedim. Bana: ‘**Git babanı göm! Sonra, bana gelinceye kadar hiçbir şey yapma!**’ buyurdular. Ben de gidip gömdüm ve Rasûlüllâh ﷺ’e gelip haber verdim. Bunun üzerine bana yıkanmamı emir buyurdular ve yıkandım. Sonra bana dua ediverdi (ancak duayı ezberleyemedim).”¹⁵³

¹⁵⁰ **Sahih.** Ebû Dâvud, (219); Elbânî, *Âdâbu’z-Zifâf*, (s. 107).

¹⁵¹ **Sahih.** Ebû Dâvud, (293); Elbânî, *Temâmu’l-Minne*, (sy. 122-123).

¹⁵² **Sahih.** Ebû Dâvud, (296); Ahmed, (6/381); Tirmizî, (128); İbn Mâce, (627); Beyhakî, (1/338); Hâkim, (1/172) ve Şaffî’î, *el-Umm*, (1/51).

¹⁵³ **Sahih.** Ebû Dâvud, (3214); Nesâ’î, (1/110, 4/79); Ahmed, (1/97, 131).

Baygınlıktan Dolayı:

‘Ubeydullah b. ‘Abdillah’tan gelen bir rivayette ‘Ubeydullah der ki: “‘Â’îşe ؓ’nin yanına girdim. Ona: ‘Rasûlüllâh ﷺ’in hastalığından bana anlatmaz mısınız?’ dedim. Anlatmaya başladı: ‘Elbette! Rasûlüllâh ﷺ ağırlaştı ve: Halk namazını kıldı mı? diye sordu. Biz: ‘Hayır! Ey Allah’ın Rasûlü! Onlar sizi bekliyorlar!’ dedik. Rasûlüllâh ﷺ: **‘Leğene benim için su koyun!’** buyurdu. ‘Â’îşe ؓ der ki: ‘Hemen dediğini yaptık, o da yıkandı. Sonra kalkmaya çalıştı, fakat üzerine baygınlık çöktü. Sonra kendine geldi ve tekrar: Cemaat namaz kıldı mı? diye sordu. Biz: Hayır! Onlar sizi bekliyorlar ey Allah’ın Rasûlü! Dedik. Tekrar Rasûlüllâh ﷺ: **‘Benim için leğene su koyun!’** buyurdu. ‘Â’îşe ؓ der ki: ‘Dediğini yaptık, yıkandı. Sonra tekrar kalkmak istedi. Yine üzerine baygınlık çöktü. Sonra ayılınca: **İnsanlar namaz kıldı mı?** diye sordu. Biz: ‘Hayır! Onlar sizi bekliyorlar, ey Allah’ın Rasûlü!’ dedik. Rasûlüllâh ﷺ: **‘Benim için leğene su koyun!’** dedi ve yıkandı...¹⁵⁴

Guslün Farzları

Niyet: Yeri kalptir. Dil ile telaffuzu bid’attır. Zira sünnette niyete dair bir lafız nakledilmemiştir.

Besmele: Hükmü abdestteki gibidir.

Bütün azaları yıkamak: Daha önce kaydettiğimiz; Mâ’ide, 6; Nisâ’, 43; ve Bakara, 222. âyetlerinde bütün vücudun yıkanması emredilmiştir.

¹⁵⁴ **Sahih.** Buhârî, (687) ve Müslim, (418).

Guslün Sünnetleri

Rasûlüllâh ﷺ'in guslemeden yaptıklarına baştan sona kadar riâyet etmektir. *İnşâ'llâh* tafsilat gelecektir.

Cunüp Olana Haram Olan Şeyler

Namaz: İster farz, ister nafil bir namaz olsun, cunüp veya hayızlı olan kimse namaz kılamaz. Rasûlüllâh ﷺ: **'Temizlik olmadan namaz kabul olmaz'** buyurmuştur.¹⁵⁵

Tavaf: Abdest bölümünde bunun delili geçmişti.

Kadınların Guslü İle İlgili Meseleler

1- Kadının saçının örgülü olması engel değildir: Ummu Seleme ؓ anlatıyor: “(Bir gün) ey Allah'ın Rasûlü! dedim. Ben çok örgüsü olan bir kadıyım. Hayız ve cenabetten yıkanırken örgüleri çözeyim mi?’ Rasûlüllâh ﷺ: **'Hayır! Başının üzerine, ellerinle üç kere su avuçlayıp dökmen ve sonra da bedenine su döküp yıkanman sana yeterlidir'** buyurdular.”¹⁵⁶

2- Hayızlı kadın guslemeden örgüsünü çözer: 'Â'îşe ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ, ben adetli iken, bana: 'Saçını(n) örgülerini) çöz ve yıkan' dedi.”¹⁵⁷

3- Hayızdan gusledenin kan gelen yerlere misk sürmesi müstehaptır: 'Â'îşe ؓ anlatıyor: “Ensâr'dan bir kadın, Rasûlüllâh ﷺ'e hayızdan nasıl yıkanacağını sordu. Bunun

¹⁵⁵ Daha önce tahriri geçti.

¹⁵⁶ **Sahih.** Müslim, (330).

¹⁵⁷ **Sahih.** Buhârî, (317).

üzerine, Rasûlüllâh ﷺ da nasıl yıkanacaksa öyle emretti ve dedi ki: **'Miske bulanmış bir (bez, pamuk vs.) parçası al. Onunla temizlen!'** Kadın: **'Onunla nasıl temizleneceğim?'** diye tekrar sordu. Rasûlüllâh ﷺ: **'Onunla temizlen!'** buyurdu. Kadın tekrar etti: **'Nasıl?'** Rasûlüllâh ﷺ: **'Subhânallâh! Temizlen!'** dedi. (Baktım ki anlamıyor) kadını kendime çektim ve: **'O parçayı, kan bulaşığına tatbik et'** dedim...¹⁵⁸

Cunüplükten Gusletme Şekli

Gusülden önce abdest almak: 'Â'îşe ؓ anlatıyor: 'Rasûlüllâh ﷺ cenabetten gusledince önce ellerini yıkamaktan başlardı, sonra sağ eliyle vücudundaki ezânın üzerine su döker, sol eliyle de onu yıkadı. Sonra namaz abdesti gibi abdest alırdı. Sonra parmaklarını suya batırır, onlarla saç diplerini hilallerdi. Deriyi ıslattığı kanaati hâsıl olunca tepesinden üç kere su dökerdi. Sonra da bedeninin geri kalan kısımlarını yıkadı. En sonra da ayaklarını yıkadı.'¹⁵⁹

Elleri kaba daldırmadan önce yıkamak: 'Â'îşe ؓ'dan: 'Rasûlüllâh ﷺ gusletmeye başladığında elini kaba daldırmadan önce yıkadı.'¹⁶⁰

Ağza ve burna su vermek: Meymune ؓ anlatıyor: 'Rasûlüllâh ﷺ cenabetten yıkanırken ben O'na perde oldum, (şöyle yıkanmıştı): Önce ellerini yıkadı. Sonra sağ eliyle (kaptan) solu üzerine su dökerek fercini ve (meniden) bulaşanları yıkadı. Sonra elini duvara -veya yere- sürdü. Sonra ağzına ve burnuna su verip namaz abdesti gibi abdest aldı, ancak ayaklarını yıkamayı terk etti. Sonra üzerine su döktü. Sonra ayaklarını çekip yıkadı. Rasûlüllâh ﷺ'in cenabetten guslü

¹⁵⁸ **Sahih.** Buhârî, (314-315, 7357); Müslim, (332).

¹⁵⁹ **Sahih.** Buhârî, (248); Müslim, (316); Malik, (1/44-45).

¹⁶⁰ **Sahih.** Müslim, (316).

işte böyledir.¹⁶¹

Sağdan başlamak: ‘Â’işe ﷺ dedi ki: ‘Rasûlüllâh ﷺ, ayakkabı giymek, taranmak ve temizlik gibi her işte sağdan başlamayı severdi.’¹⁶²

Başa üç kere su dökmek ve saçları ovalamak: ‘Â’işe ﷺ’den: ‘Sonra parmaklarını suya batırır, onlarla saç diplerini hilallerdi. Deriyi ıslattığı kanaati hâsıl olunca tepesinden üç kere su dökerdi.’¹⁶³

Önce başın sağ tarafını, sonra sol tarafını yıkamak: ‘Â’işe ﷺ’den: ‘Rasûlüllâh ﷺ, cenabetten yıkandığı zaman (süt sağılan kap gibi) bir kapta su isterdi. Onu eliyle tutar, başının sağ tarafını yıkayarak başlar, sonra da sol kısmını yıkardı. Sonra iki avucuyla su alır, onlarla başına dökerdi.’¹⁶⁴

Elleri toprağa sürmek veya sabun gibi bir şeyle yıkamak: Meymune ﷺ rivayetinde geçer: ‘Sonra elini toprağa sürdü ve yıkadı.’¹⁶⁵

Ayakları yıkamayı sona bırakmak: Meymune ﷺ’den: ‘Sonra ağızına ve burnuna su verip namaz abdesti gibi abdest aldı, ancak ayaklarını yıkamayı terk etti. Sonra üzerine su döktü. Sonra yıkandığı yerden çekilip ayaklarını yıkadı.’¹⁶⁶

Gusülden sonra abdeste gerek yoktur: ‘Â’işe ﷺ anlatıyor: ‘Rasûlüllâh ﷺ yıkanır, iki rekât namaz kıları.

¹⁶¹ **Sahih.** Buhârî, (259); Müslim, (317).

¹⁶² **Sahih.** Buhârî, (5854) ve Müslim, (268).

¹⁶³ **Sahih.** Buhârî, (248); Müslim, (316); Mâlik (1/44-45).

¹⁶⁴ **Sahih.** Buhârî, (258).

¹⁶⁵ **Sahih.** Buhârî, (259) ve Müslim, (317)

¹⁶⁶ **Sahih.** Buhârî, (249); Müslim, (317)

Gusülden sonra Rasûlüllâh ﷺ'in bir de abdest aldığını görmedim.¹⁶⁷

Havlu ile kurulanılır mı?: İbn Abbâs ؓ anlatıyor: "Rasûlüllâh ﷺ yıkanmıştı. (Kurulanması için) bir havlu getirildi. Onunla kurulanmayıp: **'Suyun ıslaklığı ile böyle (daha iyi)!'** buyurdular."¹⁶⁸

Gusledilen su miktarı: 'Â'îşe ؓ'dan: 'Rasûlüllâh ﷺ, bir faraklık kaptan gusledirdi. O ve ben tek bir kaptan gusledirdik.' Kuteybe, Süfyan'ın şöyle dediğini nakleder: 'Bir farak; üç sâ'dır.'¹⁶⁹ Bu 6.5 litre civarındadır.

Bedeni ovalamak vacip midir?: Ancak saçları sık olanın, saçlarını ovalaması vaciptir.¹⁷⁰

Gusledilen yere bevledilmez: 'Abdullah b. Mugaffel ؓ'dan Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurdu: 'Hiç biriniz yıkanacağı yere küçük abdest bozup sonra da orada yıkanmaya kalkmasın. Çünkü vesveselerin çoğu bundan ileri gelir.' Muhammed b. 'Alî dedi ki: 'Burada kastedilen kazılmış çukurdur. Şimdi ise hamamlar, kireç, tuğla ve benzerlerinden yapılıyor. İdrar su ile akıp gittiği için bunda sakınca yoktur.'¹⁷¹

Kimsenin görmeyeceği yerde çıplak olarak yıkanmak caizdir: Ebû Hureyre ؓ anlatıyor: "Rasûlüllâh ﷺ buyurdular ki: "Eyyûb ؑ üryan (çıplak) vaziyette yıkanırken üzerine altından

¹⁶⁷ **Sahih.** Tirmizî, (107); Nesâî, (1/137); Ebû Dâvud, (250); Tayâlisî, (1390); Ahmed, (6/68); İbn Mâce, (579) ve Beyhakî, (1/179).

¹⁶⁸ **Sahih.** Buhârî, (266); Müslim, (317)

¹⁶⁹ **Sahih.** Buhârî, (250) ve Müslim, (319).

¹⁷⁰ Bkz. *Fethu'l-Bârî*, (1/359) ve *Subûlu's-Selâm*, (1/161).

¹⁷¹ **Sahih.** Ahmed (5/56) Ebû Dâvud (27) Tirmizî (21) Nesâî (1/34) İbn Mâce (304)

bir yığın çekirge düştü. Eyyûb ؑ hemen onu elbisesine avuç avuç koymaya başladı. Bunun üzerine Rabbi ona nida etti: ‘Ey Eyyûb! Ben seni bu gördüğün (dünyalıktan) müstağni kılmadım mı?’ Eyyûb ؑ: ‘Evet! Ey Rabbim! Lakin Senin bereketine karşı istiğna yok!’ diye mukabele etti.”¹⁷²

Guslederken örtünmek: Ya'lâ İbn Umeyye ؑ anlatıyor: “Rasûlullah ﷺ açıkta (izarsız) yıkanan bir adam görmüştü. Derhal minbere çıkarak, Allah’a hamd ve senâda bulunduktan sonra: ‘Allah diridir ve ayıpları örtücüdür ve Hayâyı ve örtünmeyi sever. Öyleyse biriniz yıkanınca örtünsün’ buyurdu.”¹⁷³

Cünub veya hayızlı olanın saçlarını, tırnağını kesmesi, dışarı çıkıp dolaşması caizdir: Bunlardan yasaklayan sahih bir delil yoktur. *Tabî’in*’den ‘Atâ’ ؑ der ki: ‘Cünub kişi, abdest almamış olsa bile hacamat yaptırabilir, tırnaklarını kesebilir ve başını tıraş edebilir.’¹⁷⁴

Kişinin eşiyle birlikte tek kaptan yıkanması caizdir: Ummu Seleme ؑ’dan: ‘Rasûlüllâh ﷺ ile birlikte aynı kaptan cünublükten guslederdik. Hatta bazen ellerimiz birbirine çarpardı.’¹⁷⁵

Kadının artığı olan suyla yıkanmak: İbn ‘Abbâs ؑ’dan: ‘Rasûlüllâh ﷺ, Meymune’nin artığı ile guslederdi.’¹⁷⁶

Humeyd b. Abdірrahmân el-Himyerî dedi ki: “Ben, Ebû Hureyre ؑ gibi (üç dört sene) Rasûlüllâh ﷺ ile sohbette

¹⁷² **Sahih.** Buhârî, (3391).

¹⁷³ **Sahih.** Ebû Dâvud, (4012); Nesâ’î, (1/200) ve Beyhakî, (1/198).

¹⁷⁴ **Sahih.** Buhârî, (1/79).

¹⁷⁵ **Sahih.** Buhârî, (322) ve Müslim, (296).

¹⁷⁶ **Sahih.** Müslim, (323).

bulunmuş bir sahâbeye rastladım. O zat: ‘Rasûlüllâh ﷺ herhangi birimizin her gün taranmasını, yıkandığı yere küçük abdest bozmasını, kadının artığıyla erkeğin, erkeğin artığıyla kadının beraberce gusletmesini yasakladı’ dedi.”¹⁷⁷

Kadının artığı olan suyla gusletmesinin cevazı ile ilgili hadis, kadının cünüplük ve hayız dışındaki bir sebeple guslettiği zaman sözkonusudur. Çünkü İbn Ömer ؓ şöyle demiştir: ‘Hayızdan veya cünüplükten yıkanmadığı sürece kadından artan suda sakınca yoktur.’¹⁷⁸

‘Abdullah b. Sercis ؓ’un rivayet ettiği hadiste ise şöyle buyrulmuştur: ‘Rasûlüllâh ﷺ kadının artığıyla erkeğin, erkeğin artığıyla da kadının gusletmesini yasakladı. Lakin birlikte su almaları bunun dışındadır.’¹⁷⁹

Cünub olarak uyumak caiz olup, abdest almak müstehaptır: ‘Â’işe ؓ anlatıyor: ‘Rasûlüllâh ﷺ, cünübken uyumak istediği takdirde fercini yıkar ve namaz abdestiyle abdest alırdı.’

Müslim’in bir rivayetinde: ‘...Yemek veya uyumak istediği zaman namaz abdestiyle abdest alırdı’ denmiştir.¹⁸⁰

‘Abdullah b. Ebî Kays’tan: “‘Â’işe ؓ’ya: ‘Rasûlüllâh ﷺ cünübken ne yapardı, uyumadan önce yıkanır mıydı? Veya yıkanmadan önce uyur muydu?’ diye sordum. Bana şu cevabı verdi: ‘Bunların hepsini yapardı. Bazan yıkanır ve sonra uyur, bazan abdest alır ve uyurdu.’ Bunu işitince: ‘Bu meselede

¹⁷⁷ **Sahih.** Ahmed, (4/111) Ebû Dâvud, (28) ve Nesâ’î, (238).

¹⁷⁸ **Sahih.** Malik (117) ve ‘Abdurrezzâk (1/107).

¹⁷⁹ **Sahih.** Ebû Ya’lâ (3/132); Taberânî, *Evsat* (4/111) ve Darekutnî (426)

¹⁸⁰ **Sahih.** Buhârî, (288) ve Müslim, (305).

genişlik koyan Allah'a hamd olsun!' dedim..."¹⁸¹

Diğer rivayette: 'Rasûlüllâh ﷺ, cunübken uyur ve hiç suya dokunmazdı.'¹⁸²

¹⁸¹ **Sahih.** Müslim, (307); Ahmed, (6/149); Tirmizî, (2924); Nesâ'î, (1/199); İbn Huzeyme, (259); Hâkim, (1/152) ve Beyhakî, (1/200).

¹⁸² **Sahih.** Tayâlisî, (1397); 'Abdurrezzâk, (1002); Ahmed, (6/43, 105, 109, 146); Ebû Dâvud, (228); Tirmizî, (118); Tahâvî, (1/124) ve Beyhakî, (1/201).

TEYEMMÜM

Kitâb ve Sünnet ile teyemmüm meşrûdur: Allah ﷻ buyuruyor ki: 'Ey iman edenler! Siz sarhoş iken -ne söylediğinizi bilinceye kadar- cünüp iken de -yolcu olan müstesna- gusül edinceye kadar namaza yaklaşmayın. Eğer hasta olur veya bir yolculuk üzerinde bulunursanız yahut sizden biriniz ayak yolundan gelirse yahut kadınlara dokunup da (bu durumlarda) su bulamamışsanız o zaman temiz bir toprakla teyemmüm edin: Yüzlerinize ve ellerinize sürün. Şüphesiz Allah çok affedici ve bağışlayıcıdır.' (Nisâ', 4/43)

Câbir ؓ'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: 'Bana, benden önce kimseye verilmemiş beş şey verildi: ...Bir de bana yeryüzü temiz bir mescit kılındı. Ümmetimden biri her nerede namaz vaktine yetişirse orada namaz kılar.'¹⁸³

Teyemmümün Şekli

Niyet: Mahalli kalptir. Daha önce de açıklandı.

Besmele: Abdest ve gusülde olduğu gibidir.

Eller Toprak Cinsinden Olan Şeye Vurulur: Sonra onlara üflenir veya eller hafifçe çırpılır, sonra yüz ve eller mesh edilir. Elde mesh edilecek yerler, hırsızın elinde kesilecek yer olan bileklerdir. Yani eller bileklere kadar mesh edilir.

'Ammâr b. Yâsir ؓ'dan: "Rasûlüllâh ﷺ beni bir vazifeyle yola çıkarmıştı: Sefer esnasında cünüb oldum. Su da

¹⁸³ **Sahih.** Buhârî, (335, 438, 3122) ve Müslim, (521).

bulamadım. Bunun üzerine hayvanların bulanması gibi ben de toprağa bulandım. Sonra Rasûlüllâh ﷺ'e gelip durumu kendisine arz ettim. Bana: **'Sana şöyle yapman kâfi idi!'** dedi (ve gösterdi), iki avucuyla yere bir vurdu, sonra avuçlarını çırptı, sonra soluyla (sağ) avucunun sırtını veya sol avucunun sırtını (sağ) avucuyla meshetti. Sonra da onunla yüzünü de meshetti."¹⁸⁴

Eller toprağa bir sefer vurulsa yeterlidir:¹⁸⁵ Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: **'Teyemmüm eller ve yüz için bir vuruştan ibarettir.'**¹⁸⁶ Yukarıda geçen 'Ammâr ﷺ hadisi de buna delildir.

Teyemmümü Bozan Şeyler

Teyemmüm abdestin yerini aldığı için, abdesti bozan şeyler, teyemmümü de bozar: Abdest ile ilgili hükümlerin hepsi teyemmüm için de geçerlidir. Ancak, suyun bulunmasıyla teyemmüm sona erer. Rasûlüllâh ﷺ, istihazeli olana her namaz için abdest almasını emretmiş, fakat su bulamayana her namaz için teyemmüm etmesini emretmemiştir.

Hasen el-Basrî ﷺ dedi ki: '(Abdest bozucu) hades vaki olmadıkça teyemmüm devam eder.'¹⁸⁷

Suyun bulunması: Ebû Zerr ﷺ anlatıyor: "Rasûlüllâh ﷺ buyurdular ki: 'On yıl boyu su bulamasa da temiz toprak Müslümanın abdest suyudur. Suyu bulunca, bedenine onu

¹⁸⁴ **Sahih.** Buhârî, (338); Müslim, (368).

¹⁸⁵ İki vuruş ile ilgili bütün rivayetler illetli ve zayıftır. Bkz. İbn Hacer, *Telhisu'l-Habîr*, (1/56) ve *el-İrvâ'*, (1/185).

¹⁸⁶ **Sahih.** *el-İrvâ'*, (161) ve *Sahîhâ*, (694).

¹⁸⁷ **Sahih.** Elbânî, *Muhtasaru'l-Buhârî*, (1/96) ve *Fethu'l-Bârî*, (1/446).

değdirsin (yıkasın), zira bu daha hayırlıdır.’”¹⁸⁸

Teyemmüm Edilecek Şeyde Toprağın Şart Olmayışı:

Allah ﷻ buyuruyor ki: ‘...**O zaman temiz bir toprakla teyemmüm edin.**’ (Nisâ’, 4/43) Burada toprak kelimesi nekre olarak (belirlilik takısı almadan) gelmiştir. Tıpkı: ‘**Allah bir sığır kesmenizi emrediyor**’ (Bakara, 2/67); ‘**Yanlılıkla bir mümini öldüren kimsenin, mümin bir köle azat etmesi ve ölenin ailesine teslim edilecek bir diyet vermesi gereklidir**’ (Nisâ’, 4/92) ayetlerindeki gibi mutlak olarak zikredilmiştir. Yani İsrâiloğulları herhangi bir sığır kesselerdi, bu yeterli idi.

Teyemmüm ayetinde geçen *Sa’îd* kelimesi temiz toprak demektir. Yahyâ b. Sa’îd der ki: ‘Sert toprağa yapılmış teyemmüm ile kılınan namazda sakınca yoktur.’¹⁸⁹

Elde tozu kalmasa da yer cinsinden olan her temiz şeyle teyemmüm caizdir. *Sa’îd* kelimesi Kehf Suresinde şöyle geçer:

﴿وَأِنَّا لَجَاعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَعِيدًا جُرُزًا﴾

‘(Bununla beraber) biz mutlaka oradaki her şeyi kupkuru bir toprak yapacağız.’ (Kehf, 18/8)

¹⁸⁸ **Sahih.** Ebû Dâvud, (332-333); Tirmizî, (124); Nesâ’î, (1/171); Abdurrezzâk, (913); Ahmed, (5/155, 180); İbn Huzeyme, (2292); İbn Hibbân, (196); Darekutnî, (1/180); Hâkim, (1/176); Beyhakî, (1/7, 220) ve Elbânî, *el-İrvâ’*, (153).

¹⁸⁹ Buhârî (muallak olarak 1/76).

﴿فَعَسَىٰ رَبِّي أَن يُؤْتِيَنِي خَيْرًا مِّن جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِّنَ السَّمَاءِ فَتُصْبِحَ صَعِيدًا زَلَقًا.﴾

‘Belki Rabbim bana, senin bağından daha iyisini verir; senin bağına ise gökten yıldırımlar gönderir de bağ kupkuru bir toprak haline gelir.’ (Kehf, 18/40) Neticede, sert toprak, kum, duvar ve düz kaya gibi şeylerle teyemmüm caizdir.

Teyemmüm Kimler İçin Caiz Olur?

Cunüb olan veya abdesti bozulan kişi seferde ve mukîm iken aşağıdaki sebep dolayısıyla teyemmüm edebilir:

Su Bulamazsa:

Allah ﷻ buyuruyor ki: ‘Ey iman edenler! Siz sarhoş iken - ne söylediğinizi bilinceye kadar- cünüp iken de -yolcu olan müstesna- gusül edinceye kadar namaza yaklaşmayın. Eğer hasta olur veya bir yolculuk üzerinde bulunursanız yahut sizden biriniz ayakyolundan gelirse yahut kadınlara dokunup da (bu durumlarda) su bulamamışsanız o zaman temiz bir toprakla teyemmüm edin: Yüzlerinize ve ellerinize sürün. Şüphesiz Allah çok affedici ve bağışlayıcıdır.’ (Nisâ’, 4/43)

‘İmrân b. Husayn ؓ anlatıyor: ‘Rasûlüllâh ﷺ, bir kenara çekilmiş halkla birlikte namaz kılmayan bir adam gördü. ‘**Ey fulan! Halkla birlikte niye namaz kılmıyorsun?**’ diye sordu. Adam: ‘Ey Allah’ın Rasûlü! Cenâbet oldum ve su da yok’

deyince: ‘**Toprağı kullan, o sana yeterlidir**’ buyurdular.”¹⁹⁰

Kuyunun derin olması gibi sebeplerle suyun çıkarılmayışı, suyun yemek yapmak, içmek, necaseti gidermek veya hayvan sulamak için ancak yetecek kadar olması durumlarında su yok kabul edilir ve teyemmüm edilebilir.

Hastalık Sebebiyle Teyemmüm:

Hasen el-Basrî ؓ dedi ki: ‘Yanında su mevcut olup da hastalığından dolayı onu kullanamayan teyemmüm eder.’¹⁹¹ Cumhura göre soğuk sudan zarar görecektir olan da bu hususta hasta hükmündedir.¹⁹²

Su ile arasında; yırtıcı hayvan, düşman, yangın veya hırsız gibi engeller bulunan kişi, su bulamayan hükmündedir. Yine suyun Fasıkların bulunduğu yerde olması halinde, kadın su almak için oraya gitmez ve teyemmüm eder.¹⁹³

İbn ‘Abbâs ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ zamanında bir adam yaralanmış, sonra da ihtilam olmuştu. Kendisine yıkanması emredildi. Adam yıkandı ve öldü. Onun haberi Rasûlüllâh ﷺ’e ulaşmıştı. (Öfke ile) şunları söyledi: ‘**Onu öldürmüşler, Allah da onların canını alsın! Madem bilmiyorlardı, niye sormadılar? Bilgisizliğin şifası sormaktır. Ona, teyemmüm yeterliydi. Yarasına bir bez sarılmalı ve üzerinden meshedilmeli ve sonra da bedeninin**

¹⁹⁰ **Sahih.** Buhârî, (348); Müslim, (682)

¹⁹¹ **Sahih.** Buhârî, (*Fethu’l-Bârî*, 1/441).

¹⁹² Bkz. İbnu’l-Munzîr, *el Evsât*, (2/28) ve İbn Teymiye, *Fetavâ*, (21/350).

¹⁹³ İbn Kudâme, *el-Mugnî*, (1/238).

geri kalan kısmı yıkanmalıydı.”¹⁹⁴

Soğuk Sebebiyle Teyemmüm:

‘Amr İbnu'l-’Âs ؓ anlatıyor: “Zâtu’s-Selâsil Gazvesi ‘nde, soğuk bir gecede, ihtilam oldum. Yıkandığım takdirde helak olacağımdan korktum. Böylece teyemmüm yapıp, arkadaşlarıma sabah namazını kıldırđım. Bu hadiseyi Rasûlüllâh ؑ’e anlattılar. Bana: ‘Ey ‘Amr! **Sen cunüb olduğun halde arkadaşlarına namaz mı kıldırđın?’** diye sordu. Ben de yıkanmama mâni olan durumu haber verdim ve dedim ki: ‘Ben Allah’ın şöyle söylediğini işittim: ‘**Kendinizi öldürmeyin, Allah sizlere karşı rahimdir.**’ (Nisâ’, 4/29)’ Rasûlüllâh ؑ güldüler ve hiçbir şey söylemediler.”¹⁹⁵ Bu hadisi şerif, teyemmüm alan kişinin, abdest almış olanlara imamlık edebileceğine delildir.

Su Olduğu Halde Selâmı Cevaplamak İçin Teyemmüm:

Ebû'l-Cuheym ؓ’dan: ‘Rasûlüllâh ؑ Cemel kuyusu tarafından geldi ve bir adama rastladı. Adam ona selâm verdi. Fakat Rasûlüllâh ؑ onun selâmını hemen almadı ve bir duvara varıp yüzünü ve ellerini mesh etti ondan sonra selâmını aldı.’¹⁹⁶

Cünub Olanın Teyemmüm Etmesi:

Abdurrahmân b. Ebzâ anlatıyor: “Bir adam Ömer ؓ’ya

¹⁹⁴ **Sahih.** Ebû Dâvud, (337); İbn Mâce, (572); Darekutnî, (1/190); Beyhakî, (1/226); İbn Huzeyme, (273) ve İbn Hibbân, (201).

¹⁹⁵ **Sahih.** Buhârî, (1/95); Ebû Dâvud, (334-335); *el-İrvâ’*, (154); İbn Hibbân, (202)

¹⁹⁶ **Sahih.** Buhârî, (337) ve Müslim, (369).

gelerek: ‘Ben cünub oldum, su da bulamadım (ne yapayım)?’ diye sordu. Ömer ؓ: ‘Namaz kılma!’ diye cevap verdi. (Orada bulunan ‘Ammâr ؓ söze girip): ‘Ey müminlerin emiri! Hatırlamıyor musun? Ben ve sen bir seriyyede beraberdik. Cenâbet olduk ve su bulamadık. O zaman sen namaz kılmamış ve ben ise toprağa bulanarak kılmıştım. (Sonra bu durumu kendisine açınca), Rasûlüllâh ؐ bana: **Ellerini yere vurup sonra üfleyip sonra onlarla yüzünü ve ellerini meshetmen sana kâfi idi** buyurdular’ dedi.¹⁹⁷

Teyemmüm Ederek Namaz Kılan, Vakit Çıkmadan Su Bulursa Namazı İade Etmez:

Ebû Sa’îd ؓ anlatıyor: ‘İki kişi bir sefere çıktılar. Derken namaz vakti girdi. Beraberlerinde su olmadığı için temiz toprakla teyemmüm ettiler ve namazlarını kıldılar. Sonra vakti içinde su buldular. Bunlardan biri, abdesti de namazı da iade etti ve diğeri iade etmedi. Sonra Rasûlüllâh ؐ’e gelince durumu anlattılar. Rasûlüllâh ؐ, iade etmeyene: **‘Sünnete isabet ettin, namazın sana yeterlidir!’** dedi. Abdesti ve namazı iade eden zata da: **‘Sana iki kat ecir var!’** buyurdu.¹⁹⁸

Biz sünneti böylece öğrendikten sonra, namazı iade ederek sünnete muhalefet etmemiz caiz olmaz. Namazı iade eden içtihadı ile hareket ettiği için sevap almış, fakat sünnete isabet edememiştir. Rasûlüllâh ؐ: **‘Bir namazı bir günde iki kere kılmayın buyurmuştur.’**¹⁹⁹

İbn Ömer ؓ, Curuf denen mevkideki tarlasından

¹⁹⁷ **Sahih.** Buhârî, (338) ve Müslim, (368).

¹⁹⁸ **Sahih.** Ebû Dâvud (338-39) Nesâî (1/213) Dârimi (1/190) Darekutnî (1/188)

¹⁹⁹ **Sahih.** *Sahîhu Suneni Ebû Dâvud*, (540).

dönüyordu. *Mirbedu'n-Ne'am* (denen deve ağılından) geçerken namaz vakti girdi. Hemen teyemmüm edip namazını kıldı. Sonra Medine'ye döndüğünde güneş henüz yüksekteydi (ve namazın vakti çıkmamıştı). Ama namazını iade etmedi.²⁰⁰

Bazı Meseleler:

Su aramak için tayin edilmiş belirli bir mesafe yoktur. Vakit çıkıncaya kadar suyu araştırır. Sadece bazı azalarını yıkayacak kadar suyu olan bunu yapar ve teyemmüm eder. Allah ﷻ buyuruyor ki: **'O halde gücünüzün yettiği kadar Allah'tan korkun'** (Tegâbun, 64/16)

Ebû Hureyre ؓ'dan: "Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: 'Size bir şey emrettiğim zaman gücünüz yettiği kadar onu yerine getirin.'²⁰¹

Hapis olan ve kendisiyle su veya toprak arasında bir engel bulunan, o halde namazını kılar: Bu şekilde kıldığı namaz tamdır. İade etmesine gerek yoktur.²⁰² Bir önceki maddede geçen ayet ve hadis bunun da delilidir.

Su Kullandığı Takdirde Vaktin Çıkacağından Korkan Teyemmüm Edebilir:

Namaz vakti daralmış ve su kullanıldığı takdirde vakit çıkacak ise Mâlik, İbn Hazm, İbn Teymiyye ve Ebû Hanife'nin tercih ettikleri görüşe göre teyemmüm edilebilir. Bu görüşün

²⁰⁰ **Sahih.** Buhârî, (1/87) ve Mâlik, (1/56).

²⁰¹ **Sahih.** Buhârî, (7288) ve Müslim, (1337).

²⁰² Bkz. İbn Hazm, *Muhallâ*, (2/188).

delili şu hadistir:

Ebû'l-Cuheyim ؓ'dan: 'Rasûlüllâh ؓ Cemel kuyusu tarafından geldi ve bir adama rastladı. Adam ona selâm verdi. Fakat Rasûlüllâh ؓ onun selâmını hemen almadı ve bir duvara varıp yüzünü ve iki elini mesh etti ondan sonra selâmını aldı.²⁰³

Ancak uykudan uyandığında cünüp halde ise ve namaz vakti çok dar ise, doğru olan görüş, bu durumda gusül yapmak, sonra namaz kılmaktır. Namaz vakti çıkacak dahi olsa böyle hareket edilmelidir. Çünkü vakit, uyuyakalan hakkında uzatılmıştır. Rasûlüllâh ؓ şöyle buyurmuştur: '**...Uyku halinde kusur yoktur, kusur, bir sonraki namazın vakti girinceye kadar namazı kılmayan kimse içindir. Kim namazı unutursa veya uyuyakalırrsa onun kefareti hatırlayınca kılmasıdır.**²⁰⁴

²⁰³ **Sahih.** Buhârî, (337) ve Müslim, (369).

²⁰⁴ **Sahih.** Buhârî, (1/148); Müslim, (1532) ve Ebû Dâvud (437).

NAMAZ

Namazın Fazileti Ve Önemi

Allah ﷻ buyuruyor ki: **‘Hâlbuki onlara ancak, dini yalnız O’na has kılarak ve hanifler olarak Allah’a kulluk etmeleri, namaz kılmaları ve zekât vermeleri emrolunmuştu. Sağlam din de budur.’** (Beyyine, 98/5)

‘İmân eden kullarıma de ki namaz kılınsınlar.’ (İbrâhim, 14/30)

‘Doğrusu felaha ermiştir temizlenen, Rabbinin adını anıp namaz kılan.’ (A’lâ, 87/14-15)

Ebû Hureyre ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ’in şöyle söylediğini işittim: **‘Sizden birinizin kapısının önünden bir nehir aksa ve bu nehirde hergün beş kere yıkansa, ne dersiniz, acaba üzerinde hiç kir kalır mı ?’** Sahâbeler: **‘Bu hal, onun kirlerinden hiçbir şey bırakmaz!’** dediler. Rasûlüllâh ﷺ: **‘İşte bu, beş vakit namazın misalidir. Allah onlar sayesinde bütün hataları siler’** buyurdu.^{»205}

İslâm, seferde ve hazarda, korkuda ve güvende, namazın terkine müsaade etmemiştir: **‘Namazlara ve orta namaza devam edin. Allah’a saygı ve bağlılık içinde namaz kılın. Eğer (herhangi bir şeyden) korkarsanız (namazlarınızı) yürüyerek yahut binmiş olarak (kılın). Güvene kavuştuğunuz zaman, siz bilmezken Allah’ın size öğrettiği şekilde O’nu anın (namaz kılın).’** (Bakara, 2/238-239)

Harp halinde namaz şöyle tarif ediliyor: **‘Yeryüzünde**

²⁰⁵ **Sahih.** Buhârî, (*Mevâkîf*, 6); Müslim, (666).

sefere çıktığınız zaman kâfirlerin size kötülük etmelerinden endişe ederseniz, namazı kısaltmanızda size bir günah yoktur. Şüphesiz kâfirler, sizin apaçık düşmanınızdır. Sen de içlerinde bulunup onlara namaz kıldırıldığı zaman, onlardan bir kısmı seninle beraber namaza dursunlar, silahlarını (yanlarına) alsınlar, böylece (namazı kılıp) secde ettiklerinde (diğerleri) arkanızda olsunlar....' (Nisâ', 4/101-103)

Ey Allah'ın kulu! Yukarıdaki ayeti kerîmede gördüğün gibi, insanın devamlı ölümlle karşı karşıya kalabileceği harp meydanında bile Allah ﷻ namazın cemaatle kılınmasını emrediyor. Harpten daha tehlikeli namazın terkine sebep olabilecek bir mazeret yoktur. Buna rağmen namazın terkine müsaade edilmiyor. Bilakis cemaatle kılınacağı ilâhî emir ile sabit oluyor.

Mazeretsiz olarak terk edilmiş namazın kazası vardır diyenler, acaba o kaza edilecek namazın terkine hangi şer'î mazereti gösteriyorlar da namazın kazası vardır diyerek hem ayeti hiçe sayıyorlar ve hem de bu azim ibadeti müslümanların nazarında basitleştirerek, binlerce insanın ahirete müşrik ve kâfir olarak gitmesine sebep oluyorlar? Hangi cılız omuzlarına böyle bir belâyı yükleniyorlar?!

Namaz Kılana Vurmak Yasaktır

Ebu Umame radiyallahu anh'den: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem Hayber'den iki köle ile dönmüştü. Ali radiyallahu anh gelerek: "Ey Allah'ın rasulü! Bana bir hizmetçi ver" dedi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem: **"Dilediğini seç"** buyurdu. Ali radiyallahu anh: "Benim için sen seç" dedi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem de: **"O halde şunu al. Fakat sakın onu dövme. Zira Hayber'den dönerken ben**

onun namaz kıldığını gördüm ve ben namaz kılanlara vurmaktan yasaklandım.” Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem diğer köleyi de Ebu Zerr radiyallahu anh'e verdi ve: **“Ona iyi davran”** buyurdu. Sonra: **“Ey Ebu Zer! Sana verdiğim köleyi ne yaptın?”** dedi. O da: “Ona iyi davranmamı söylemiştin, ben de onu azat ettim.”²⁰⁶

Namaz Kılanın Canı Koruma Altındadır

Ubeydullah b. Adiy b. el-Hiyâr, Ensar'dan birinden naklediyor: “Bir adam Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e geldi ve sessizce konuşarak münafıklardan bir adamı öldürmek için izin istedi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem sesli bir şekilde: **“O Allah'tan başka hak ilah olmadığına şahadet etmiyor mu?”** dedi. Ensarî: “Evet ey Allah'ın rasulü! Lakin onun şahadeti geçersizdir” dedi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem: **“Namaz kılmıyor mu?”** dedi. Adam: “Evet ey Allah'ın rasulü! Fakat onun namazı geçersizdir” dedi. Bunun üzerine Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem: **“İşte Allah'ın beni kendilerinden yasakladığı kimseler onlardır (Şahadet getiren ve namaz kılanlardır)”**²⁰⁷

Namazın Terki Küfürdür

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: **“Haram aylar çıkınca, müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün; onları tutun; hapsedin; bütün gözetleme yerlerinde onları gözetlemek için oturun. Fakat tövbe ederler, namazı dosdoğru kılarlar ve zekâtı da verirlerse, artık yollarını serbest bırakın. Allah,**

²⁰⁶ **Hasen.** Ahmed (5/250, 258) Buhari Edebu'l-Mufred (s.68) Mukbil b. Hadi, Camiu's-Sahih (896)

²⁰⁷ **Sahih.** Ahmed (5/432) Mervezi es-Salat (2/913) Mukbil b. Hadi, Camiu's-Sahih (906)

şüphesiz, çok bağışlayıcıdır; çok merhametlidir.” (Tevbe 5)

“Bununla beraber, eğer bu hallerinden tövbe ederler, namazı dosdoğru kılarlar ve zekâtı da verirlerse, bu takdirde, sizin dîn kardeşinizdirler. Biz, bilen kimselere âyetleri işte böyle uzun uzun açıklarız” (Tevbe 11)

Bu ayetlerde bir kimsenin müslüman kardeşlerimizden sayılması, küfürden tevbe ederek İslâm’a girmelerine, namaz kılmaları ve zekat vermelerine bağlanmıştır.

Şu ayette ise namaz kılmayanların müşriklerden olduğu ifade edilmektedir: **“Namazı dosdoğru kılın, dinlerini parçalayan, fırka fırka olan ve her fırkası, kendi elindekiyle sevinen müşriklerden olmayın.” (Rum 31-32)**

“Onlara: ‘namaz kılın denildiği zaman’ itaat edip namaz kılmazlar. (Namaz kılmayarak Kur’ân’ın ayetlerini) yalanlayanların O gün vay haline. Artık (bu ahmaklar) Kur’ân’ın ayetlerinden sonra neye inanacaklar.” (Murselât, 48-50)

‘Tasdik etmedi, namaz da kılmadı. Ancak (Kur’ân’ın ayetlerini) yalanladı, (amel etmekten) yüz çevirdi.’ (Kıyamet, 31-32)

“O kıyamet gününde Rabbul-İzzet’in baldırı açılacak da bütün mücrimler secdeye çağrılacaklar. Fakat güçleri yetmeyecek. Gözleri düşkün bir halde, kendilerini bir zillet saracaktır. Hâlbuki vaktiyle (dünya’da) başları selâmette iken, bu namaza davet olunuyorlardı da kılmıyorlardı. O halde (namaz kılmayarak) bu Kur’ân-ı yalanlayanları, sen bana bırak. Biz onları, bilemeyecekleri yönden derece derece azaba yaklaştırırız. Ben onlara mühlet veririm; çünkü benim azabım çok şiddetlidir.” (Kalem, 42-45)

Câbir radiyallahu anh'den: "Rasûlüllâh sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: **"Kişi ile şirk veya küfür arasında namazın terki vardır."** Diğer rivayetlerde: **'Küfür ile iman arasında'** ve: **'Kul ile küfür arasında'** lafızlarıyla da gelmiştir.²⁰⁸

Enes radiyallahu anh'den: "Rasûlullâh sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: **"Kişi ile şirk arasında namazı terk etmekten başka bir şey yoktur. Onu terk ettiği zaman şirk koşmuştur."**²⁰⁹

Sevbân ve Burayde radiyallahu anhuma'dan: "Rasûlullâh sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: **"Bizimle kâfirler arasındaki fark namazdır. Kim namazı terk ederse kâfir olur."**²¹⁰

Ebû Hureyre radiyallahu anh'den: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sahabeleri namazdan başka amellerden herhangi bir şeyin terkini küfür saymazlardı."²¹¹

Bu rivayet, sahabelerin, namazı terk etmenin dinden çıkarıcı bir küfür olduğu hususunda icma ettiklerini göstermektedir.

'Ubâde b. es-Sâmit radiyallahu anh'den, şöyle dedi: "Rasûlüllâh sallallahu aleyhi ve sellem bize şöyle tavsiyede bulundu: **"Namazı da bilerek terk etmeyin. Her kim ki, bilerek kasten namazı terk ederse İslâm millet'inden**

²⁰⁸ **Sahih.** Ahmed, (3/370); Müslim, (*İmân*, 134); Tirmizî, (2618-2619); Ebû Dâvud, (4678); İbn Mâce, (1078); Ebû Ya'lâ, (1953, 2102); Ebû 'Avane, (1/20).

²⁰⁹ **Sahih.** İbn Mâce, (1080); Muhammed İbn Nasr, *Kitâbu's-Salât*, (897).

²¹⁰ **Sahih.** Tirmizî, (2621); Nesâ'î, (1/231); İbn Mâce, (1079); Ahmed, (5/346).

²¹¹ **Sahih.** Tirmizî, (2622); Hâkim, (1/7)

çıkmiştir.²¹²

İbn Hazm ؓ meşhur ‘*Muhallâ*’ adlı eserinde şöyle diyor: ‘Bu mevzuda yani namazın terki hususunda bize, Ömer İbnu’l-Hattâb, Mu’âz İbn Cebel, Abdurrahmân İbn ‘Avf, Ebû Hureyre ve daha sair sahâbelerden ؓ namazın farz olduğunu bilerek terk edenin kâfir ve mürted olduğuna dair birçok rivayetler ulaşmıştır. Sahâbelerin bu icmasına muhalif hiç bir şey duyulmamıştır.’²¹³

Cehaletle Namazı Terk Eden Tekfir Edilmez

Huzeyfe b. el-Yemân radiyallahu anh’den: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: **“İslam, tıpkı elbisenin eskimesi gibi eskir. Hatta orucun, namazın, nüsüklerin (Hac ibadetlerinin) ve zekatın ne olduğu bilinmez hale gelir. Allah Azze ve Celle’nin kitabı bir gecede kaldırılır. Yeryüzünde ondan bir ayet kalmaz. Geride kalan insan gruplarından ihtiyar bir adam ile acuze bir kadın şöyle derler: “Babalarımızın şu “la ilahe illallah” sözünü söylediklerine yetiştik, biz de onu söyleriz.”** Sıla (b. Zufer) dedi ki: “Namazın, orucun, haccın ve zekatın ne olduğunu bilmedikleri halde bu “la ilahe illallah” sözü onlara ne fayda verecek ki?” Huzeyfe radiyallahu anh üç defa sorulan bu sorudan yüz çevirdi. Sonra üçüncüsünde ona dönerek şöyle dedi: “Ey Sıla! Bu söz onları cehennemden kurtaracak!” bunu

²¹² **Hasen.** Ziyau’l-Makdisi el-Muhtare (8/287) İbn Nasr, *Salât* (920) el-Lalekâî İtikad (1522) eş-Şâşî Müsned (1309).

²¹³ Bkz.: Ebû Said Yarbûzî, *Namazı Terk Etmenin Hükmü*, (s. 50-63).

üç defa tekrarladı.”²¹⁴

Namaz Kimlere Farzdır

‘Â’îşe رضي الله عنها’dan Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘**Kalem üç kişiden kaldırılmıştır: Bülüğa erinceye kadar çocuktan, uyanıncaya kadar uyuyandan, şifa buluncaya kadar bunamıştan.**’²¹⁵

Sebretu’bnu Ma’bed رضي الله عنه anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘**Yedi yaşına geldi mi çocuğa namazı emredin, on yaşına geldi mi kılmadığı takdirde dövün.**’²¹⁶

Kafir Müslüman Olursa Geçmiş Namazları Kaza Etmez

Amr b. el-Âs radiyallahu anh’den: Nebî sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: “**İslâm, kendisinden öncekileri siler.**”²¹⁷

Abdullah b. Mes’ud radiyallahu anh’den: “Biz: “Ey Allah’ın rasulü! Cahiliyye’de işlediklerimizden sorumlu olacak mıyız?” dedik. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: “**Kim İslâm’ı güzelce yaşarsa Cahiliyye’de işlediklerinden sorumlu tutulmaz. Kim de İslâm’da kötülük işlerse hem önceki (Cahiliyye’de) işlediklerinden ve hem de**

²¹⁴ Sahih. İbn Mace (2/1344) Mukbil b. Hadi, Camiu’s-Sahih (909)

²¹⁵ **Sahih.** Ebû Dâvud (4398, 4403) Tirmizî (1423) Nesâî (6/156) İbn Mace (2041) Ahmed (6/100, 101) İbn Hibban (1496-Mevarid) Hakim (2/59).

²¹⁶ **Sahih.** Ebû Dâvud, (494); Tirmizî, (407); Elbânî, *el-İrvâ’*, (247)

²¹⁷ **Hasen.** Ahmed (4/199, 205); Beyhaki (9/123) Bkz.: Muslim (121)

sonrakilerden sorumlu tutulur.²¹⁸

Bu hadis, müslüman olmanın, daha öncekileri silmesinin İslâm'ı güzelce yaşamaya bağlı olduğunu göstermektedir. Cahiliyye'de işlenen güzellikler ise kişi Müslüman olduğu takdirde boşa gitmez ve kişiye İslâm nasip edilmesine bir vesiledir:

Hakim b. Hizam radiyallahu anh Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e: "Cahiliyye'de işlediğim iyilikler hakkında ne dersin? Bunlardan benim lehime olan bir şey olur mu?" diye sordu. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "**Sen işlediğin hayır sebebiyle müslüman oldun.**"²¹⁹

Farz Olan Namaz

İbn Ömer ؓ'dan: "Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: **'İslâm beş şey üzerine kurulmuştur. Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun Rasûlü olduğuna şehadet etmek, namazı kılmak, zekâtı vermek, beyti haccetmek ve Ramazan orucu(nu tutmaktır).**'"²²⁰

Enes ؓ anlatıyor: "Bir adam, Rasûlüllâh ﷺ'e: 'Allah, kullarına kaç vakit namazı farz kıldı?' diye sordu. Rasûlüllâh ﷺ: **'Allah, kullarına beş vakit namazı farz kıldı'** diye cevap verdi. Adam tekrar sordu: 'Bunlardan önce veya sonra başka bir şey var mı?' Rasûlüllâh ﷺ: **'Allah kullarına beş vakti farz kıldı.'** Bu cevap üzerine adam, bunlar üzerine hiçbir ilavede bulunmayacağına, onlardan herhangi bir eksiltme de yapmayacağına dair yemin etti. Rasûlüllâh ﷺ: **'Bu adam**

²¹⁸ **Sahih.** Muslim (120)

²¹⁹ **Sahih.** Buhari (1436) Muslim (123)

²²⁰ **Sahih.** Buhârî, (8) ve Müslim, (16).

sözünde durursa mutlaka cennete girecektir!’ buyurdu.”²²¹

Namazın Şartları

Avretin Örtülmesi

Allah ﷻ buyuruyor ki: ‘Ey Âdemoğulları! Her mescide gidişinizde güzel giysilerinizi giyin.’ (A’râf, 7/31)

Muaviye b. Hayde radiyallahu anh’den: “Dedim ki: “Ey Allah’ın rasulü! Avretlerimiz konusunda nelerden sakınelım?” Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: “**Eşin ve sağ elinin sahip oldukları (cariyelerin) dışında herkesten avretini koru.**” Dedim ki: “Birbimiz (erkekler) arasında nasıl olur?” Buyurdu ki: “**Gücün yettiği kadarıyla avretini kimseye gösterme**” Dedim ki: “Birimiz yalnız başına olduğunda?” Buyurdu ki: “**Allah Tebarek ve Teâlâ kendisinden hayâ edilmeye en layık olandır.**”²²²

Erkeğin avreti ön ve arka tarafları ile uyluğudur: İbn Abbâs ؓ’dan gelen rivayette Rasûlüllâh ﷺ: ‘**Uyluk avrettir**’ buyurmuştur.²²³

Diz kapakları avret değildir: Ebu Musa radiyallahu anh’den: “Nebî sallallahu aleyhi ve sellem su bulunan bir yerde dizkapakları açık halde oturuyordu. Osman radiyallahu anh

²²¹ **Sahih.** Buhârî, (1891); Müslim, (11-12); Tirmizî, (619) ve Nesâ’î, (1/228-229).

²²² **Hasen.** Ahmed (5/3); Ebu Davud (4017); İbn Mace (1920); Tirmizî (2769)

²²³ **Hasen.** Tirmizî, (2796); Ahmed, (1/275, 3/478); Ebû Dâvud, (4014) Buhârî (1/478)’de muallâk olarak rivayet etti.

girince onları örttü.”²²⁴

Omuzlar açık olarak namaz kılınmaz: Ebû Hureyre رضي الله عنه anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘Omuzunuzu da örtmeyen veya şöyle demişti: -Bir parçası iki omuzunuzu da örtmeyen- tek parçadan müteşekkil kumaş içerisinde kimse namaz kılmasın.”²²⁵

Yine Ebû Hureyre رضي الله عنه anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘Kim tek parçalı kumaş içerisinde namaz kılsa onu iki omuzu arasında çaprazlasın.”²²⁶

Namazda tek elbiseye sarınmak yasaklanmıştır: Abdullah b. Ömer radiyallahu anhuma’dan: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: “**Sizden biriniz üst elbiseyle namaz kılsa düğmelerini iyice pekiştirin. Yahudiler gibi sarınmayın.**”²²⁷

Ömer b. El-Hattâb radiyallahu anh birisinin tek elbiseye sarınmış olarak namaz kıldığını görünce şöyle dedi:“Yahudilere benzemeyin! Biriniz tek elbiseden başka bir şey bulamamışsa onu izar edinsin.”²²⁸

Namazda elbiseyi sarkıtmak ve ağzı örtmek yasaklanmıştır: Ebu Hureyre radiyallahu anh rivayet ediyor: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namazda elbiseyi

²²⁴ **Sahih.** Buhari (3695).

²²⁵ **Sahih.** Buhârî, (359); Muslim, (516); Ebû Dâvud, (626) ve Nesâ’î, (2/71).

²²⁶ **Sahih.** Buhârî, (360) Ahmed (2/255, 427, 520) ve Ebû Dâvud, (627).

²²⁷ **Sahih.** İbn Huzeyme (769) Hakim (1/383) Beyhaki (2/236)

²²⁸ **Sahih mevkuf.** Abdurrazzak (1/352) İbn Ebi Şeybe (1/278)

sarkıtmayı ve kişinin ağzını örtmesini yasakladı.”²²⁹

Kadının bütün vücudu avrettir: Abdullah b. Mes’ud ve İbn Ömer radiyallahu anhum’den gelen rivayetlerde Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; **“Şüphesiz kadın avrettir. Dışarı çıktığı zaman şeytan, bakışları ona çevirtir. Kadının Rabbine en yakın olduğu yer, evinin ortasıdır.”**²³⁰

Â’işe رضي الله عنها’dan: Rasûlüllâh ﷺ şöyle demiştir: ‘Allah hayız görme çağına gelmiş kadının namazını ancak başörtüsü ile kabul eder.’²³¹

Burada ‘hayızlı’ kelimesiyle kastedilen, hal-i hazırda hayızlı olan kadın değil hayız görme çağına ulaşmış (buluğ çağında olan) kadındır. Zira ‘hayızlı’ kelimesi, umumî bir lafız olup o anda hayızlı olmasa bile hayız görme özelliğine sahip kadını tanımlamaktadır. Bu hadiste geçen başörtüsü/hımar kelimesi, arap dilinde yüzü de örten bir örtüdür. Kadın, kendisine namahrem olan erkeklerin görebilecekleri bir yerde namaz kılsa yüzü, elleri ve ayakları dahil, bütün bedeni örtülü halde namaz kılmak zorundadır. Namazda el, yüz ve ayağın avret olmadığını söyleyenlerin hiçbir geçerli delilleri yoktur. Bu azalar namaz içinde de, namaz dışında da avrettir. Nitekim “Kadın avrettir” hadisi umumi bir delil olup, bunun genel kapsamından çıkarılan bir delil sabit olmamıştır.

Muhammed b. Zeyd b. Kunfuz’un annesinden yaptığı

²²⁹ **Hasen.** İbn Huzeyme (772, 918) İbn Hibban (6/117) Hakim (1/384) Ebu Davud (643) İbn Mace (966)

²³⁰ **Sahih.** İbni Huzeyme (1685-1687) İbni Hibban (12/412, 413) Tirmizi (1173) Bezzar (5/427, 428) Taberani (10/108) Taberani Evsat (8/101) Bkz.: es-Sahiha (2688) İbn Ömer radiyallahu anhuma’dan **hasen** isnadla merfu olarak: Taberani Evsat (3/189)

²³¹ **Sahih.** Ahmed (6/150) Ebû Dâvud (641) Tirmizî, (377) İbn Mâce, (655).

nakle göre: “Annesi Umm Seleme ؓ’ya: ‘Kadın, hangi giysiler içerisinde namaz kılmalı?’ diye sormuştur. O da: ‘Başörtüsü ve ayağın üzerini örtecek kadar uzun entari içerisinde kılmalı!’ diye cevap vermiştir.”²³²

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem; “**Kim elbisesini kibirle sarkıtırsa Allah kıyamet günü ona bakmaz**” buyurunca Ümm Seleme radiyallahu anha; “Kadınlar eteklerini nasıl yapsın?” diye sordu. “**Bir karış sarkıtırsınlar**” buyurunca da; “Ya ayakları görünürse?” demiş, “**Bir dirsek boyu sarkıtırsınlar fazla değil!**” buyurmuştur.²³³

Bu hadis, kadınların ayaklarının ve ayakkabılarının örtülmesi gerektiği hususunda gayet açıktır. Kadınların tesettürü hakkında ayrıntılı bilgi için “Hâyâ Sigortası” adlı çalışmama bakınız.

Elbisenin, Bedenin ve Yerin Temiz Olması:

Allah ﷻ buyuruyor ki: ‘**Elbiseni tertemiz tut.**’ (Müddessir, 74/4)

Cabir b. Semura radiyallahu anh’den: “Bir adamın Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’e: “Eşimle ilişkiye girdiğim elbisemle namaz kılabilir miyim?” diye sorduğunu işittim. Nebî sallallahu aleyhi ve sellem: “**Evet, ancak bir şey görürsen onu yıkarsın**”

²³² **Sahih.** Mâlik, (1/142) ve Ebû Dâvud, (639-640).

²³³ **Sahih.** Nesai (5336) Tirmizi (1731) Ahmed (2/55) İshak b. Rahuye (4/177) el-Elbani Sahiha (1864)

buyurdu.²³⁴

Necis Binek Üzerinde Namaz:

İbn Ömer radiyallahu anhuma'dan: "Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'i Hayber'e doğru giderken bir eşek üzerinde namaz kılarken gördüm."²³⁵

Enes radiyallahu anh, Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'i Hayber'e giderken kible arkasında kaldığı halde bir eşek üzerine namaz kılarken görmüştür.²³⁶

Ayakkabılarla Namaz:

Şeddad b. Evs radiyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "**Yahudi ve Hristiyanlara muhalefet edin. Şüphesiz onlar mestleri ve ayakkabılarıyla namaz kılmazlar.**"²³⁷

Ebu Davud, Hâkim ve Beyhaki'nin rivayetlerinde "**Yahudilere muhalefet edin**" şeklinde gelmiştir. Taberani'nin rivayetinde ise lafzı şöyledir: "**Ayakkabılarınızla namaz kılın,**

²³⁴ **Sahih.** Ahmed (5/89) Abdullah b. Ahmed Zevaidu'l-Musned (5/97) İbn Mace (542) Taberani (2/no:1881) İbn Hibban (236-mevarid)

²³⁵ **Sahih.** Muslim (700) Ahmed (2/7) Nesai (740) Ebu Davud (1226)

²³⁶ **Hasen.** Nesai (741) Enes radiyallahu anh'den mevkuf olarak: Buhari (1100) Muslim (702)

²³⁷ **Sahih.** İbn Hibban (5/561) Hakim (1/391) Ebu Davud (652) Beyhaki (2/432) Bezzar (8/406) Dulabi el-Kuna (1/409)

Yahudilere benzemeyin.²³⁸

Namaz Vakitleri

Allah ﷻ buyuruyor ki: ‘Namaz müminler üzerine vakitleri belli bir farzdır.’ (Nisâ’, 4/103)

İbn Abbâs ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘Cibrîl bana, Beytullah’ın yanında, iki kere imamlık yaptı. Bunlardan birincide öğleyi, gölge ayakkabı bağı kadarken kıldı. Sonra, ikindiye her şey gölgesi kadarken kıldı. Sonra akşamı güneş battığı ve oruçlunun orucunu açtığı zaman kıldı. Sonra yatsıyı, ufuktaki aydınlık (şafak) kaybolunca kıldı. Sonra sabahı şafak sökünce ve oruçluya yemek haram olunca kıldı. İkinci sefer öğleyi, dünkü ikindinin vaktinde her şeyin gölgesi kendisi kadar olunca kıldı. Sonra ikindiye, her şeyin gölgesi kendisinin iki misli olunca kıldı. Sonra akşamı, önceki vaktinde kıldı. Sonra yatsıyı, gecenin üçte biri gidince kıldı. Sonra sabahı, yeryüzü ağarınca kıldı. Sonra Cibrîl aleyhi’s-selâm bana yönelip: Ey Muhammed! Bunlar senden önceki nebîlerin (‘aleyhimu’s-salâtu ve’s-selâm) vaktidir. Namaz vakti de bu iki vakit arasında kalan zamandır! dedi.’”²³⁹

Öğle Namazının Vakti:

Güneşin tam tepeden meyletmesiyle başlayan ve her şeyin gölgesi, kendi boyunca olana kadar devam eden vakittir.

Zeval vaktini anlamak için düz bir yere bir deynek dikilir ve güneşin doğmasından itibaren gözlenir. Zeval öncesinde gölge, batı yönünde uzuncadır ve güneş yükseldikçe bu gölge

²³⁸ **Hasen.** Taberani (7/290)

²³⁹ **Sahih.** Tirmizî (149) Ebû Dâvud (393) Elbâni el-İrvâ’, (250)

eksilmeye devam eder. Sonra gölgenin eksilmesi durur. Bu vakit zeval (güneşin tam tepede olduğu) vaktidir. Bundan sonra da gölge boyunda artış başlar. Bu artışın başlamasıyla öğlenin vakti girer ve gölge deyneğin boyu ile eşitleninceye kadar artış devam eder. Gölge boyu, deyneğin boyunu geçtiği andan itibaren de ikinci vakti başlar.

Öğle namazını ilk vaktinde kılmak müstehaptır: Câbir b. Semurâ anlatıyor: 'Peygamber öğle namazını, güneş meylettiğinde kılardı.'²⁴⁰ Yani, güneş tam tepeden batıya doğru meylettiğinde kılardı.

Ancak hava sıcaklığı çok fazla olduğunda, öğle namazını geciktirmek ve serinliğe bırakmak müstehaptır. Çünkü Peygamber şöyle buyurmuştur: '**Sıcaklar arttığında, namazı serinliğe bırakınız. Kuşkusuz sıcaklığın şiddeti, Cehennem kaynamasındandır.**'²⁴¹

İkinci Namazının Vakti:

Zevalden sonraki her şeyin gölgesi kendi boyu kadar olduğu vakitten sonra gölgedeki en ufak bir artışla başlar ve güneş sararınca kadar devam eder. Çünkü ikinci namazının, güneş sararınca kadar geciktirilmesi caiz değildir. Nitekim Peygamber şöyle buyurmuştur: '**(Geciktirilerek kılınan) namaz, münafığın namazıdır. Oturup güneşi gözetler, güneş şeytanın iki boynuzu arasında olduğu zaman da kalkar ve kuşun gagalaması gibi hızlıca dört rekât namaz**

²⁴⁰ **Sahih.** Müslim (432; 618) Ahmed (5/106) İbn Mace (674) Ebu Davud (806).

²⁴¹ **Sahih.** Buhârî, (535); Müslim, (615)

kılar ve Allah'ı az zikreder.²⁴²

Fakat herhangi bir özür ve zaruret bulunması halinde, namazın güneş batımı öncesine kadar geciktirilmesinde bir sakınca olmaz. Zira Ebû Hureyre ؓ'nun rivayet ettiği hadiste Peygamber ﷺ şöyle buyurmuştur: **'İkinci namazının bir rekâtını, güneş batmadan önce yetiştiren, ikinci namazını yetiştirmiş olur.'**²⁴³ Bu hüküm yalnızca zaruret halinde söz konusudur. Böylelikle delillerin arası cem edilmiş olur.

İkinci namazını ilk vaktinde kılmak müstehaptır. Enes ؓ anlatıyor: 'Rasûlüllâh ﷺ ikinci namazını kıldığında, güneş yüksekte ve dipdiri olurdu. Avâlî bölgesine gidecek olanlar gider, Avâlî'ye ulaşırlardı ve güneş hala yüksekte olurdu.'²⁴⁴

İkinci namazının vaktini geçirmekten son derece sakınılmalıdır. Çünkü Peygamber ﷺ: **'Kim ikinci namazını terk ederse, ameli boşa gider'**²⁴⁵ buyurmuştur.

İkinci namazı, Yüce Allah'ın özellikle korunmasını/devam edilmesini teyit ettiği 'orta namazdır.' Nitekim Yüce Allah: **'Namazları ve orta namazı koruyun/devam edin; gönülden boyun eğerek Allah için namaza durun'** (Bakara, 2/238) buyurmuştur.

İbn Mes'ud radiyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: **"Orta namaz ikinci namazıdır."**²⁴⁶

²⁴² **Sahih.** Müslim (434; 622); Ebû Dâvud (409); Tirmizi (160) ve Nesa'î (1/254).

²⁴³ **Sahih.** Buhârî (579) ve Müslim (608).

²⁴⁴ **Sahih.** Buhârî (550) ve Müslim (621).

²⁴⁵ **Sahih.** Buhârî (553) ve Nesa'î (1/236).

²⁴⁶ **Sahih.** Tirmizi (181)

Akşam Namazının Vakti:

Güneşin batışıyla başlayan ve şafak kayboluncaya kadar devam eden süredir. Akşam namazını ilk vaktinde kılmak müstehap, geciktirmek mekruhtur. Çünkü Rasûlüllâh ﷺ: **‘Akşam namazını yıldızlar birbirine kaşıncaaya kadar geciktirmediği sürece ümmetim, hayır üzere veya fitrat üzere devam eder’**²⁴⁷ buyurmuştur.

Râfi’ b. Hadîc ؓ anlatıyor: Rasûlüllâh ﷺ ile birlikte akşam namazını kılardık. Sonra herhangi birimiz çıktığında attığı okun düştüğü yeri görürdü.²⁴⁸

Yatsı Namazının Vakti:

Şafağın kayboluşundan gece yarısına (güneşin battığı andan fecir doğuncaya kadar olan sürenin yarısına) kadardır. Çünkü bu konuda daha önce zikredilen ‘Abdullah b. ‘Amr ؓ’ın rivayet ettiği hadis vardır. Zorluk olmadığı sürece yatsı namazını geciktirmek müstehaptır. Aîşe radiyallahu anha anlatıyor: “Bir gece Rasûlüllâh ﷺ namazı geciktirdi. Hatta mescitte bulunanlar uyudu. Daha sonra Rasûlüllâh ﷺ çıkageldi namazı kıldırdı ve: **‘Kuşkusuz namazın vakti, bu vakittir. Ancak ümmetime zorluk olmasaydı!’** buyurdu.”²⁴⁹

Yatsı namazını kılmadan önce uyumak mekruhtur. Aynı zamanda yatsı namazından sonra konuşmak da maslahat haricinde mekruhtur. Ebû Berze ؓ anlatıyor: ‘Rasûlüllâh ﷺ yatsı namazından önce uyumayı; yatsı namazından sonra da

²⁴⁷ **Sahih.** Ebû Dâvud (418).

²⁴⁸ **Sahih.** Buhârî (559) ve Müslim (637).

²⁴⁹ **Sahih.** Müslim (219; 638).

konuşmayı mekruh/çirkin görürdü.²⁵⁰

Ancak, yatısı namazından sonra sohbet etmek, bir maslahat gereği ise caizdir. Kişinin ailesiyle vb. gece sohbeti yapması gibi. İbn 'Abbâs ؓ anlatıyor: 'Rasûlüllâh ﷺ ailesi - Meymûne- ile gece bir süre sohbet etti. Sonra uyudu.'²⁵¹

Sabah Namazının Vakti:

Fecrin doğusuyla başlar, güneş doğuncaya kadar devam eder. Çünkü Rasûlüllâh ﷺ: **'Sabah namazının vakti, fecrin doğusuyla başlar ve güneş doğuncaya kadar devam eder'** buyurmuştur.²⁵²

Sabah namazının ilk tekbirini 'gecenin son karanlığı/alaca karanlık' olarak isimlendirilen sabah namazının ilk vaktinde almak müstehaptır. 'Â'îşe radiyallahu anha anlatıyor: 'Mümin kadınlar Rasûlüllâh ﷺ ile birlikte sabah namazlarını, bürgülerine sarılmış olarak kılarlardı. Sonra, namazlarını kılınca evlerine dönerlerdi de bu esnada karanlıktan dolayı kimse de onları tanıyamazdı.'²⁵³

Ebû Mes'ûd el-Ensârî ؓ anlatıyor: 'Rasûlüllâh ﷺ bir defa sabah namazını alaca karanlıkta kıldı. Sonra ortalık ağarınca kıldı. Daha sonra da vefatına kadar alaca karanlıkta kıldı, bir daha ortalık ağaruncaya kadar beklemedi.'²⁵⁴

²⁵⁰ **Sahih.** Buhârî (568) ve Müslim (237; 647).

²⁵¹ **Sahih.** Müslim (190).

²⁵² **Sahih.** Müslim (612); Ebû Dâvud (392) ve Nesa'î (1/260).

²⁵³ **Sahih.** Buhârî, (578); Müslim, (645).

²⁵⁴ **Sahih.** Buhârî (521); Ebû Dâvud (394).

Güneş Doğuncaya Kadar Sabah Namazına Uyanamayan

Ebu Said radiyallahu anh'den: "Bir kadın Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'e geldi. Biz de Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in yanında idik. Dedi ki: "Ey Allah'ın rasulu! Kocam Safvan b. Muattal, namaz kıldığım zaman beni dövüyor, oruç tuttuğum zaman orucumu bozduruyor, kendisi de güneş doğmadıkça sabah namazını kılmıyor." Bunun üzerine Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem yanında bulunan Safvan radiyallahu anhe bu durumu sordu. O da dedi ki: "Ey Allah'ın rasulu! "Namaz kıldığımda beni dövüyor" demesine gelince; o iki sure okuyor, ben de bunu yasaklıyorum." Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "**Tek sure de olsa insanlara yeter**" Safvan dedi ki: "Oruç tuttuğumda orucumu bozduruyor demesine gelince, ben genç bir adamım, sabredemiyorum." Bunun üzerine Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem: "**Kadın, kocasının izni olmadan (nafil) oruç tutamaz**" buyurdu. Safvan devam etti: "Güneş doğuncaya kadar namaz kılmadığımı söylemesine gelince, biz hali bilinen bir ev halkıyız (çalışan bir kavimiz). Güneş doğana kadar uyanamayız." Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "**O halde uyandığın zaman namazı kıl.**"²⁵⁵

Namaz Vaktine Yetişmek:

Namaz vakti çıkmadan önce bir rekât kılınmış ise, o namaz vaktinde kılınmış olur. Çünkü Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurmuştur: '**Sabah namazının bir rekâtını güneş doğmadan önce yetiştiren, sabah namazına yetişmiş olur. İkinci namazının bir rekâtını, güneş batmadan önce**

²⁵⁵ **Sahih.** Ahmed (3/80) Ebu Davud (7/129) Şeyh Mukbil, Camiu's-Sahih (864)

yetiştiren, ikindi namazına yetişmiş olur.²⁵⁶

Bu hüküm diğer vakit namazlarını da kapsar: Ebû Hureyre رضي الله عنه anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: **‘Namazdan bir rekate yetişen namazın tamamına yetişmiş sayılır.’**²⁵⁷

Namaz Kılmanın Yasaklandığı Vakitler:

‘Ukbe b. ‘Âmîr رضي الله عنه anlatıyor: ‘Üç vakit vardır ki Rasûlüllâh ﷺ bizi o vakitlerde namaz kılmaktan veya ölüverimizi mezara gömmekten nehyetti: Güneş doğmaya başladığı andan yükselineceye kadar. Öğleyin güneş tepe noktasına gelince, meyledinceye kadar. Güneş batmaya meyledip batıncaya kadar.²⁵⁸

Ebu Sa’îd رضي الله عنه anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: **‘Sabah namazını kıldıktan sonra güneş yükselineceye kadar artık namaz yoktur. İkindiyi kıldıktan sonra da güneş batıncaya kadar namaz yoktur.’**²⁵⁹

Sebepli Namazlar Bu Yasağın Dışındadır:

Umm Seleme radiyallahu anha’dan: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ikindi namazından sonra iki rekat kıldı. Bunun hakkında sorduğumda buyurdu ki: **“Ey Ebu Umeyye’nin kızı! Bana ikindi namazından sonraki iki rekati soruyorsun.**

²⁵⁶ **Sahih.** Buhârî (579); Müslim (608) ve Nesa’î (273).

²⁵⁷ **Sahih.** Buhârî, (580); Müslim, (607); Mâlik, (1/10); Ebû Dâvud, (1121); Tirmizî, (524); İbn Mâce, (1122) ve Nesâ’î, (1/274).

²⁵⁸ **Sahih.** Müslim (831) Ebû Dâvud (3192) Tirmizî (1030) Nesâ’î, (1/275, 26).

²⁵⁹ **Sahih.** Buhârî, (586); Müslim, (827) ve Nesâ’î, (1/277-278).

Abdulkays kabilesinden insanlar bana geldiler ve öğle namazından sonraki iki rekatten beni alıkoydular. İşte bu iki rekat onlardır.^{”260}

Ebu Hureyre radiyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem sabah namazında Bilal radiyallahu anh'e şöyle dedi: **“Ey Bilal! İslâm'da en çok ümitte bulunduğun amelini bana söyle. Zira takunyanın seslerini cennette benim önümden işittim.”** Bilal radiyallahu anh dedi ki: “Ümitli olduğum bir amelim yoktur. Lakin ben gece veya gündüz herhangi bir vakitte abdest alsam, bu abdestten dolayı mutlaka namaz kılarım.”^{”261}

Enes radiyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: **“Kim bir namazı unuttur veya uyuyakalırsa onun kefareti hatırlandığı zaman kılınmasıdır.”**^{”262}

Ebu Katade es-Sulemi radiyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: **“...Biriniz mescide girdiği zaman oturmadan önce iki rekat kılsın.”**^{”263}

Cubeyr b. Mut'im radiyallahu anh'den: “Nebî sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: **“Ey Abdu Menaf oğulları! Şu beyti (Kâbe'yi) tavaftan ve gece veya gündüz hangi vakit olursa olsun, namaz kılacak kimseyi engellemeyin.”**^{”264}

²⁶⁰ **Sahih.** Buhari (1233) Muslim (834)

²⁶¹ **Sahih.** Buhari (1149) Muslim (2458)

²⁶² **Sahih.** Muslim (684).

²⁶³ **Sahih.** Buhari (444) Muslim (714).

²⁶⁴ **Sahih.** Ahmed (4/81) Nesai (1/284) Tirmizi (3/604) Şeyh Mukbil b. Hadi, Camiu's-Sahih (859)

Kamet Okununca Nafile Kılınmaz

Bir farz namaz için kamet okunduğu andan itibaren, nafile namaza niyet edilmez (başlanılmaz), bu Rasûlüllâh ﷺ tarafından men edilmiş münkerattandır.

Ebû Seleme ؓ anlatıyor: ‘Ashabtan bir cemaat ikâmeti işitmişti, hemen (sünnet) namaza kalktılar. Rasûlüllâh ﷺ onlara: **‘İki namazı beraber mi kılıyorsunuz? Namazı beraber mi kılıyorsunuz?’** diye çıkıştı. Bu (olay) sabah namazı sırasında cereyan etmişti.”²⁶⁵

Ebu Hureyre radiyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: **“Namaz için kamet okununca farz namaz dışında artık namaz yoktur.”**²⁶⁶

Kaçırılmış Namazın Kazası:

Mazeretsiz olarak terk edilen namazın kazası yoktur. Namazın mazeretsiz olarak terki küfür olduğundan, şeriatta mazeretsiz olarak terk edilen namazın kaza edilmesine dair bir delil gelmemiştir. Yine hayız dönemlerinde namazlarını kılamayan kadınlar da bunları kaza etmekle emrolunmamışlardır. Ancak uyumak, unutmak veya bayılmak gibi kişinin şuuru dışında meydana gelen bir sebeple vakti kaçırılan namazlar, uyanınca veya hatırlandığı zaman kılınırlar: Rasûlüllâh ﷺ: **‘Kim, namazı unutursa veya uyuya kalırsa,**

²⁶⁵ **Sahih.** Mâlik (1/128). Abdullah b. Malik b. Buhayne'den: Buhari (663) Muslim (711)

²⁶⁶ **Sahih.** Muslim (710) Ebu Davud (1266) Tirmizi (421) Nesai (2/116)

onun kefareti hatırladığında kılmasıdır’ buyurmuştur.²⁶⁷

Rasûlüllâh ﷺ ve sahabeleri bir yolculuk esnasında uyuya kalmışlardı. Güneşin sıcaklığı onları uyandırmıştı. Bunun üzerine Rasûlüllâh ﷺ: **‘...uyku halinde kusur yoktur; kusur, bir sonraki namazın vakti girinceye kadar namazı kılmayan kimse içindir. Kim bunu yaparsa, onu hatırladığı zaman namazı kılsın’** buyurmuştur.²⁶⁸

Ebu Hureyre radiyallahu anh'den: “Nebî sallallahu aleyhi ve sellem sabah namazında uyuyakaldı. Güneş doğduktan sonra onu kaza etti.”²⁶⁹

Namazın Kazasında Tertibe Uymak

İbn Ömer radiyallahu anhuma'dan: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: **“Kim bir namazı unuttur da, imamla namaz kıldığı anda o namazı hatırlarsa, namaz bitince unutmüş olduğu namazı iade etsin, sonra da, imamla beraber kıldığı namazı iade etsin.”**²⁷⁰

Mescidler

Mescid Yapmanın Fazileti:

Osman ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: **‘Kim**

²⁶⁷ **Sahih.** Buhârî (598) ve Müslim (684).

²⁶⁸ **Sahih.** Müslim (1532) ve Ebû Dâvud (437).

²⁶⁹ **Hasen.** İbn Mace (1/365) Mukbil b. Hadi, Camiu's-Sahih (1055)

²⁷⁰ **Hasen.** Ebu Ya'la, Mu'cem (110) Hatib Tarih (9/67) Taberani Evsat (5/218) Abdurrazzak (2/5) Darekutni (1/421) Darekutni İlel (7/24) el-Hilaiyyat (el yazma no: 397) Beyhaki (2/221) Şeyh Mukbil Camiu's-Sahih (865)

Allah'ın rızasını talep ederek bir mescid inşa ederse, Allah ona Cennette bir ev inşa eder.' Bir diğer rivayette: '**...Allah, onun için, Cennet'te bir mislini inşa eder**' buyrulmuştur.²⁷¹

Hamam ve Kabirler Dışında Yeryüzü Mesciddir

Ebu Said radiyallahu anh'den: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "**Hamam ve kabirler dışında yeryüzünün tamamı mesciddir.**"²⁷²

Tahiyetu'l-Mescid Namazı Farzdır

Ebû Katade es-Sulemî ؓ'dan: "Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: '**Sizden biriniz mescide girdiği zaman oturmadan önce iki rekât namaz kılsın.**'"²⁷³

Diğer rivayette şöyledir: '**Sizden biriniz mescide girdiği zaman iki rekât namaz kılmadan oturmasın.**'"²⁷⁴

Yukarıdaki hadisin umumiliğinden Mescidu'l-Haram'ı çıkaran bir delil yoktur.

Kamet Okunurken Mescide Girmek:

Mescide girildiğinde kamet okunuyorsa, kameti

²⁷¹ **Sahih.** Buhârî, (450) Müslim, (533) ve Tirmizî, (318).

²⁷² **Sahih.** Ahmed (3/96) İbn Hibban (Mevarid – 104) Hakim (1/251) Beyhaki (2/435) Ebu Davud (2/158) Şeyh Mukbil b. Hadi, Camiu's-Sahih (831)

²⁷³ **Sahih.** Buhârî, (444) Müslim, (714).

²⁷⁴ **Sahih.** Buhârî, (1163)

okunmakta olan namaza girilmesi gerekir. Tahiyetu'l-Mescid namazı bu kimseden düşer. Bunun delili şu şekildedir: Ebû Hureyre ؓ'dan; Peygamber ﷺ buyurdu ki: **'Namaz ikin kamet okunduğu zaman mektube (vaktin farzı olan) namazdan başka namaz yoktur'**²⁷⁵

İmam Cuma Hutbesinde İken Mescide Girmek:

Câbir b. 'Abdullah ؓ'dan: 'Suleyk el-Gatafanî ؓ Cuma günü Rasûlüllâh ﷺ hutbedeyken geldi. Ona buyurdu ki: **'Ey Suleyk! Kalk iki rekât namaz kıl. Ama onları hafif tut!'** buyurdu. Sonra şunları söyledi: **'Biriniz Cuma günü imam hutbe okurken gelirse hemen iki rekât namaz kılsın ve onları hafif tutsun!'**²⁷⁶

Mescidlerin Temizlenmesi

Semura b. Cundub radiyallahu anh'den: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bize yurdumuzda mescid bina etmemizi ve temiz tutmamızı emretti."²⁷⁷

Eziyet Verici Kokularla Mescide Gelmemek

Cabir radiyallahu anh'den: Nebî sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: **"Soğan, sarımsak ve pırasa yiyen mescidimize yanaşmasın. Zira melekler de ademoğullarının**

²⁷⁵ **Sahih.** Müslim, (710).

²⁷⁶ **Sahih.** Buhârî, (930) Müslim, (875).

²⁷⁷ **Sahih ligayrihi.** Ahmed (5/17) Ebu Davud (456)

rahatsız oldukları şeylerden rahatsız olurlar.²⁷⁸

İkrime ؓ anlatıyor: "İrakilılardan bir grup kimse İbn Abbâs ؓ'ya gelerek: 'Cuma günü gusletmek vacib midir ne dersin' diye sordu. İbn Abbâs ؓ şu açıklamayı yaptı: '(Farz değil), ancak temizliğe çok uygundur ve gusleden için pek hayırlıdır. Yıkanmayan üzerine de vacib değildir. Ben size guslün nasıl başladığını anlatayım: İnsanlar meşakkatli işler yapıyorlar ve yünlü elbiseler giyiyorlardı. Çalışmaları çoğunlukla sırtlarında yük taşımak şeklinde oluyordu. Mescitleri dardı ve tavan alçaktı, yani arış (denen üzeri hurma dallarıyla örtülmüş çardak) şeklindeydi. Sıcak bir günde Rasûlüllâh ﷺ (minbere) çıktı. Cemaat yün elbiselerin içinde terlemişti. (Terleri sebebiyle) onlardan çıkan kokular ortalığı sardı ve herkesi rahatsız etti. Koku Rasûlüllâh ﷺ'e de uzanınca: '**Ey insanlar, bu gün gelince yıkanın. Ayrıca herkes, bulabildiği en güzel kokuyu sürünsün!**' buyurdular. Bilahare Allah'ın lütfu yetişti (bolluk arttı), herkes yünlüden başka elbiseler giydiler, çalışmaları hafifledi, mescitleri genişletildi. Birbirlerini rahatsız eden terlerin bir kısmı ortadan kalktı."²⁷⁹

Mescidlerde Yasak Olan Şeyler

Mescidde Yitik Aramak

Bureyde ؓ anlatıyor: "Bir adam mescidde yitiğini ilan etti ve: 'Kim kızıl deveyi gördü?' dedi. Bunu işiten Rasûlüllâh ﷺ: '**Bulamaz ol! Mescidler neye yarayacaksa onun için inşa edilmiştir, (gayesinden başka maksadla kullanılamaz)!**'

²⁷⁸ **Sahih.** Buhari (854) Muslim (564)

²⁷⁹ **Sahih.** Ebû Dâvud, (353).

buyurdular.”²⁸⁰

Alışveriş Yapmak

Ebû Hureyre ؓ'den; Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: 'Mescidde alışveriş yapan birini gördüğünüz zaman: Allah ticaretine kazanç vermesin' deyiniz.”²⁸¹

Had Cezalarını Mescidde Uygulamak

Hakim b. Hizam radiyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: “**Mescidlerde had cezaları uygulanmaz**”²⁸²

Mescidde Elleri Kenetlemek

Ka'b b. Ucre ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdular ki: 'Biriniz mescide gidince orada ellerini kenetlemesin. Çünkü o namazdadır.’”²⁸³

Mescidleri Süslemek

İbn 'Abbâs ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdular ki: '**Ben mescidlerin yükseltilmesiyle/sıvanmasıyla emrolunmadım!**'” İbn 'Abbas ؓ der ki: 'Yemin olsun! Sizler

²⁸⁰ **Sahih.** Müslim, (569).

²⁸¹ **Sahih.** İbn Huzeyme, (1305) Tirmizi (1321) Hakim (2/56).

²⁸² **Sahih.** Ebu Davud (4490) Ahmed (3/434) Darekutni (3/85)

Hakim (4/378)

²⁸³ **Sahih.** Ebû Dâvud, (562); Tirmizî, (386).

mescidlerinizi Yahûdî ve Hristiyanlar gibi süsleyeceksiniz!”²⁸⁴

Enes ؓ’dan: “Rasûlüllâh ؐ buyurdu ki: ‘İnsanlar mescidler hususunda birbirlerine karşı övünmedikçe kıyamet kopmaz.’”²⁸⁵

Mescidlerde Mihrap Yapmak

İbn Amr radiyallahu anhumadan: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: “**Şu mezbahalardan yani mihraplardan sakının**”²⁸⁶

İbn Mesud radiyallahu anh, mihrapta namaz kılmayı caiz görmez ve şöyle derdi: “Bu ancak kiliselerde olur. Ehl-i Kitab’a benzemeyin!” Yani o kemerlerde (mihrapta) namaz kılmayı çirkin görüyordu.”²⁸⁷

Abdullah b. Mesud radiyallahu anh şöyle dedi: “Şu mihraplardan sakınıınız” İbrahim (en-Nehaî) de mihraplarda namaz kılmazdı.”²⁸⁸

Mescidde Dünyalık Konuşmak

İbn Mes’ud radiyallahu anh’den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: “İnsanlar üzerine bir zaman

²⁸⁴ **Sahih.** Ebû Dâvud, (448); İbn Hibban (1615) Buhârî (1/539 muallâk olarak).

²⁸⁵ **Sahih.** Ebû Dâvud (449) Nesai (2/32) İbn Mace (739) İbn Huzeyme (1322-23) İbn Hibban (1614, 2760) Taberani (752).

²⁸⁶ **Hasen.** Beyhaki (2/439) Taberani (13/540) el-Elbani Sahihu'l-Cami (120)

²⁸⁷ **Hasen mevkuf.** Bezzar (5/21)

²⁸⁸ **Sahih mevkuf.** İbn Ebi Şeybe (1/408) Tahavi (1/133), İbn Sad Tabakat (6/272) ve Ebu Zür’a Tarihu Dimeşk (121/2).

gelecek, mescidlerde halka halka oturacaklar, bütün gayeleri dünya olacaktır. Onlarla oturmayın. Allah için onlara ihtiyaç yoktur.”²⁸⁹

Yapılması Caiz Olanlar

Mescidde Yemek Yemek

‘Abdullah b. Haris ؓ dedi ki: ‘Biz Rasûlüllâh ﷺ zamanında mescitte ekmek ve et yerdik.’²⁹⁰

Mescidde Uyumak

İbn Ömer radiyallahu anhuma’dan: “Biz Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in zamanında gençler olarak mescidde yatar ve kaylule yapardık.”²⁹¹

Mescidde Ayak Ayak Üstüne Koyarak Sırtüstü Yatmak

Abbad b. Temim, amcasından naklediyor; “O Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in mescidde bir ayağını diğer ayağı üzerine atmış olarak uzanarak yattığını görmüştür.”²⁹²

²⁸⁹ **Hasen.** Ebu İshak el-Muzekki, el-Muzekkiyyat (51) İbn Hibban (15/162) Taberani (10/198) Şeceri Emali (1/119 no:459) Ebu Nuaym Hilye (4/109) İbn Batta el-İbane (342) Bkz.: el-Elbani es-Sahihâ (1163)

²⁹⁰ **Sahih.** İbn Mâce (3300) İbn Hibban (1657).

²⁹¹ **Sahih.** Muslim (2479) Bkz.: Buhari (440)

²⁹² **Sahih.** Buhari (475) Muslim (2100)

Mescidde İlim Meclisi Kurmak

Ebû Hureyre ؓ'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘Her kim bizim bu mescidimize ya bir hayır öğrenmek yahut öğretmek için girerse, Allah yolunda cihad eden kimse gibi olur ve her kim başka bir maksatla girerse, kendisine ait olmayan bir şeye bakıp duran bir kimseye benzer.’²⁹³

Rasûlüllâh ﷺ mescidde, ilim meclislerinde hazır bulunmaya teşvikte bulunarak şöyle buyurmaktadır: ‘...Bir topluluk Allah’ın evlerinden birisinde, Allah’ın Kitâbı’nı okumak, kendi aralarında onu incelemek üzere toplanacak olurlarsa mutlaka (ilâhî) huzur ve sükûn üzerlerine iner, rahmet onları kaplar, melekler etraflarını çevirir ve Allah kendi nezdinde bulunanlar arasında onları anar...’²⁹⁴

Mescidde Şiir Okumak

Cabir b. Semura radiyallahu anh’den: “Nebî sallallahu aleyhi ve sellem ve ashabının mescidde şiir ve cahiliyye döneminden hatıralarını zikrettiklerine yüzden fazla şahit oldum. Bazen Nebî sallallahu aleyhi ve sellem de onlarla beraber tebessüm ederdi.”²⁹⁵

Bayramda Mescidde Eğlence

Peygamber ﷺ ‘Â’işe ؓ arkasında bulunduğu halde, Peygamber Mescidi’nde bir bayram gününde ellerindeki

²⁹³ **Hasen.** Ahmed (2/350); Hâkim (1/91)

²⁹⁴ **Sahih.** Müslim, (2699).

²⁹⁵ **Hasen.** Ahmed (5/91)

harbelerle Habeşli'lerin oynadıkları oyunları görmesine izin vermiştir. 'Âişe ؓ dedi ki: 'Bir gün Rasûlüllâh ؐ'i odamın kapısında gördüm. Habeşliler ise mescidde oyun oynuyorlardı. Rasûlüllâh ؐ ridasıyla beni örterken, ben de onların oyunlarını seyrediyordum.'²⁹⁶

Enes radiyallahu anh'den: "Habeş'liler Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in önünde sıçrayarak oynuyor, rakediyor ve şöyle diyorlardı: "Muhammed salih bir kuldur" Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem: "**Ne diyorlar?**" diye sordu. "Muhammed salih bir kuldur diyorlar" dediler."²⁹⁷

Mescidde Yaralıların Tedavi Edilmesi

Âişe ؓ'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Sa'd, Hendek günü el-Ekhal (diye bilinen kalbe giden kalın damarına) isabet almıştı. Peygamber ؐ sık sık onu ziyaret edebilmek için mescidde ona bir çadır kurmuştu."²⁹⁸

Kafirin Mescide Girmesi

Ebû Hureyre ؓ'dan şöyle dediği rivayet edilmektedir: "Peygamber ؐ Necid taraflarına bir grub atlı gönderdi. Bunlar Hanife oğullarından bir adamı yakalayıp getirdiler. Adı Sumame b. Ussal idi. Onu mescidin direklerinden birisine bağladılar. Peygamber ؐ yanına çıkıp, 'Sumame'yi serbest bırakınız' dedi. Mescide yakın bir hurmalığa gitti. Orada guslettikten sonra gelip mescide girdi ve: 'Allah'tan başka hiçbir ilâh olmadığına, Muhammed'in Allah'ın Rasûlü olduğuna şahadet ederim'

²⁹⁶ **Sahih.** Buhârî, (454).

²⁹⁷ **Hasen.** Ahmed (3/90) Şeyh Mukbil, Camiu's-Sahih (1113)

²⁹⁸ **Sahih.** Buhârî, (463).

dedi.”²⁹⁹

Ezân ve Kâmet

Fazileti:

Ebû Hureyre ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘İnsanlar, eğer ezan okumak ile namazın ilk safında yer almada ne (gibi bir hayır ve bereket) olduğunu bilseler, sonra da bunu elde etmek için kur’a çekmekten başka çare kalmazaydı, mutlaka kur’aya başvururlardı.’”³⁰⁰

‘Abdullah b. ‘Abdirrahmân b. Ebî Sa’sa’a anlatıyor: “Ebû Sa’îd ؓ bana dedi ki: ‘Seni, koyunları ve kır hayatını seviyor görüyorum. Koyunlarınla birlikte veya kırdan olunca namaz ezanı okursan, ezan sırasında sesini yükselt. Zira müezzinin sesini ne kadar insan, cin ve bunların dışında varlık işitirse Kıyâmet günü onun lehinde şehadet eder.’ Ebû Sa’îd sözlerini şöyle tamamladı: ‘Ben bunu Rasûlüllâh ﷺ’den işittim.’”³⁰¹

‘Abdullah b. ‘Amr b. el-’Âs ؓ’ün anlattığına göre, Rasûlüllâh ﷺ’in şöyle söylediğini işitmiştir: ‘Ezânı işittiğiniz zaman müezzinin söylediğini aynen (kelime kelime) tekrar edin. Sonra bana *salât-u selâm* okuyun. Zîra kim bana *salât-u selâm* okursa Allah da ona on misliyle rahmet eder. Sonra benim için *el-Vesîle*’yi talep edin. Zîra o, Cennette bir makamdır ki mutlaka Allah’ın kullarından birinin olacaktır. Ona sahip olacak kimsenin ben olmamı ümit ediyorum. Kim benim için Allah’tan *el-Vesîle*’yi

²⁹⁹ **Sahih.** Buhârî, (462).

³⁰⁰ **Sahih.** Buhârî, (615); Müslim, (437).

³⁰¹ **Sahih.** Buhârî, (609); Nesâî, (2/13) ve Mâlik (1/69).

talep ederse, şefaata kendisine vâcip olur.³⁰²

Ezanın Meşru Kılınması:

‘Abdullah b. Zeyd ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ, halkı namaz için toplamak maksadıyla çalınmak üzere bir çan yapılmasını emrettiği zaman, ben uyurken yanıma bir adam geldi. Elinde bir çan vardı. Ben: ‘Ey Allah’ın kulu, bu çanı bana satar mısın?’ dedim. Adam: ‘Pekâlâ, ama bunu ne yapacaksın?’ dedi. Ben: ‘Bununla insanları namaza çağıracağım’ dedim. Bana: ‘Sana bu iş için daha hayırlı bir söz göstereyim mi?’ dedi. Ben de ona: ‘Elbette!’ dedim. Adam: ‘Öyleyse şunu söyle!’ diyerek bana öğretti:

‘Allahu ekber, Allahu ekber, Allahu ekber, Allahu ekber. Eşhedu en lâ ilâhe illâ’llâh. Eşhedu en lâ ilâhe illâ’llâh. Eşhedu enne Muhammeden Rasûlüllâh. Eşhedu enne Muhammeden Rasûlüllâh. Hayye ‘ale’s-salât. Hayye ‘ale’s-salât. Hayye ‘ale’l-felâh. Hayye ‘ale’l-felâh. Allahu ekber, Allahu ekber. Lâ ilâhe illâ’llâh.’ ‘Abdullâh b. Zeyd ؓ devamında dedi ki: (Rüyamdaki bu zat) benden biraz uzaklaştı sonra tekrar söze başlayıp: ‘Sonra namazı kılacağın zaman şunu söylersin’ dedi ve öğretti:

‘Allahu ekber, Allahu ekber. Eşhedu en lâ ilâhe illâ’llâh. Eşhedu enne Muhammeden Rasûlüllâh. Hayye ‘ale’s-salât. Hayye ‘ale’l-felâh. Kad kâmeti’s-salât, kad kâmeti’s-salât. Allahu ekber, Allahu ekber. Lâ ilâhe illâ’llâh.’

Sabah olunca Rasûlüllâh ﷺ’e gelerek (rüyamda) gördüklerimi haber verdim. Bana: ‘İnşâallâh bu hak bir rüyadır. Kalk rüyada öğrenmiş olduğunı Bilâl’e öğret. O bunları

³⁰² **Sahih.** Müslim, (384); Ebû Dâvud, (522); Nesâ’î, (2/23); Tirmizî, (208); İbn Mâce, (720). Hadisin ilk cümlesi Buhârî, (*Ezân*, 7)’de rivayet edilmiştir.

söyleyerek ezan okusun. Zira onun sesi senin sesinden daha gür!’ buyurdu. Ben de Bilâl’le birlikte kalktım. Ona teker teker arz ediyordum. O da bunları yüksek sesle söyleyerek ezan okumaya başladı. Bunu evinde olan Ömer b. el-Hattâb ؓ işitmişti. Hemen evden çıkıp ridâsını çekerek geldi ve: ‘Ey Allah’ın Rasûlü! Seni hak ile gönderene yemin olsun, onun gördüğünün aynısını ben de gördüm!’ Bunu işiten Rasûlüllâh ؐ: ‘Elhamdülillah! Şimdi bu daha sağlam oldu!’ dedi.”³⁰³

Ezan ve Kametin Hükümü

Ebu’d-Derdâ radiyallahu anh’den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğunu işittim: **“Üç kişi bir arada bulunur da ezan okumaz ve namaz kılmazlarsa mutlaka şeytan onları saptırır.”**³⁰⁴

Malik b. el-Huveyris radiyallahu anh’den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: **“Namaz vakti geldiğinde biriniz size ezan okusun ve en büyüğünüz size imam olsun.”**³⁰⁵

Enes radiyallahu anh’den: “Nebî sallallahu aleyhi ve sellem bizi bir kavme savaşa gönderdiğinde bakmamızı, ezan işitirsek onlara saldırmamamızı, ezan işitmezsek onlarla savaşmamızı emrederdi.”³⁰⁶

Bu hadislerden ezanın emredilmiş olmasından dolayı farz olduğu anlaşılmaktadır. Kamete gelince müstehap bir emirdir:

³⁰³ **Hasen.** Ahmed (4/43); Ebû Dâvud, (499); Tirmizî, (189) ve *el-İrvâ*, (246).

³⁰⁴ **Hasen.** Ahmed (5/196, 6/446) Nesai (2/106) İbn Hibban (2101) Hakim (1/211).

³⁰⁵ **Sahih.** Buhari (685) Muslim (674).

³⁰⁶ **Sahih.** Buhari (610)

İbn Ömer radiyallahu anhuma'dan: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem Müzdelife'de akşam ile yatsıyı cem ederek kıldı ve bu iki namaz için tek ikamet okundu."³⁰⁷

Kadınlara Ezan ve Kamet Farz Değildir:

Aişe radiyallahu anha şöyle demiştir: "Bizler kametsiz olarak namazları kılardık."³⁰⁸

Ezanın ve Kametin şekli:

Enes b. Malik radiyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem Bilal radiyallahu anh'e ezanı çifterli olarak, kameti ise tekli olarak okumasını emretti."³⁰⁹

Ezanın çifterli okunması, yukarıda Abdullah b. Zeyd radiyallahu anh hadisinde geçtiği gibidir. Kametin tekli olarak okunması da yine aynı hadiste tarif edilen kamet şeklindedir.

Sabah Ezanının İki Defa Oluşu ve İlk Ezanda Tesvib

Abdullah b. Mes'ud radiyallahu anh'den: Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Birinizi Bilal'in ezanı sahurundan alıkoymasın. Zira o gece namazı kılanlarınızın dinlenmesi ve uyuyanları uyarmak için gece ezan okur (veya nida eder). Bu, fecir (veya sabah) vakti için değildir." Parmağını yukarı kaldırıp aşağı indirerek: "Şöyle oluncaya kadar" dedi. Hadisin ravisi Zuheyr dedi ki: "İki işaret parmağından birini

³⁰⁷ **Sahih.** Muslim (1288)

³⁰⁸ **Hasen mevkuf.** Beyhaki (1/408)

³⁰⁹ **Sahih.** Buhari (603) Muslim (378)

diğerinin üzerine koydu, sonra sağına ve soluna uzattı.”³¹⁰

Aişe radiyallahu anha’dan rivayet ediyor: “Bilâl radiyallahu anh gece ezan okurdu. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem dedi ki: **“İbn Ummi Mektûm ezan okuyuncaya kadar yiyin, için. Zira o fecir doğuncaya kadar ezan okumaz.”**³¹¹

Bir rivâyette şöyle geçer: “İbn Ummi Mektûm a’mâ idi. insanlar ona: “Sabah oldu, sabah oldu” demedikçe ezan okumazdı.”³¹²

Tesvib; sabahın ilk ezanında “Hayye ale’l-felah dedikten sonra: “es-salatu hayrun mine’n-nevm” diye iki defa söylenmesidir. Bu ikinci ezanda söylenmez:

İbn Ömer radiyallahu anhuma’dan: “(Sabah) İlk ezanda hayye ale’l-felah dedikten sonra müezzin iki defa: es-salatu hayrun mine’n-nevm: namaz uykudan hayırlıdır” derdi.”³¹³

Ebu Mahzure radiyallahu anh’den: Nebî sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: “Sabahın ilk ezanında: “es-salatu hayrun mine’n-nevm, es-salatu hayrun mine’n-nevm” de.”³¹⁴

Sabah fecirden önce ve fecir doğarken olmak üzere iki ezan okunması ve ilk ezanda tesvib yapılması Ramazan ayına has değildir ve şu an terk edilmiş sünnetlerdendir. Bu sünnetin yerini bir bid’at almıştır. Şimdilede sabah hem tek ezan okunmakta, hem bu ezan fecir doğmadan önce okumakta ve hem de tesvib yapılmaktadır. Ramazan ayında ise imsak için

³¹⁰ **Sahih.** Buhari (621); Muslim (1093).

³¹¹ **Sahih.** Buhari (1918).

³¹² **Sahih.** Buhari (617).

³¹³ **Hasen.** Beyhaki (1/423) Tahavî, Şerhu Meâni’l-Âsar (1/137)

³¹⁴ **Sahih.** Ebu Davud (105)

sabah ezanı okunması gereken vakitten, yani fecr-i sadıktan neredeyse bir saat kadar önce okunmaktadır. Allah bizleri bu bidatten kurtarsın ve selamete ulaşırsın.

Ezan ve Kameti İşitenin Söyleyeceği Şeyler

Ebu Said el-Hudrî radiyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: **“Nidâyı (ezan veya kameti) işittiğinizde, müezzinin söylediğinin aynısını söyleyin.”**³¹⁵

Ömer b. el-Hattab radiyallahu anh'den gelen hadiste Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: “... müezzin: “Hayye ale's-salat dediğinde “la havle ve la kuvvete illa billah” dersin. “Hayye ale'l-felâh dediğinde “lâ havle velâ kuvvete illa billah” dersin...”³¹⁶

Sa'd b. Ebi Vakkas radiyallahu anh'den: Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘Kim müezzini işittiğinde: “Eşhedu en lâ ilâhe illâ'llâhu vahdehu lâ şerike leh ve eşhedu enne Muhammeden ‘abduhu ve rasûluhu, radiytu bi'llâhi rabben ve bi Muhammedin rasûlen ve bi'l-İslâmi dinen” derse, Allah onun günahını bağışlar.”³¹⁷

Câbir ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘Ezanı işittiği zaman kim: Allâhumme rabbe hâzihî'd-da'veti't-tâmme ve's-salâti'l-kâ'ime, 'âti Muhammedeni'l-vesîlete ve'l-fadîlete veb'ashu makâmen mahmûdeni'llezî va'adteh: ‘Ey bu eksiksiz davetin ve kılınan namazın rabbi olan Allahım! Muhammed'e,

³¹⁵ **Sahih.** Buhari (611) Muslim (383)

³¹⁶ **Sahih.** Muslim (385)

³¹⁷ **Sahih.** Muslim, (386).

vesîle'yi ve fazîleti ver. O'nu, vaat ettiğın makam-ı Mahmûd üzere dirilt' derse, ona kıyâmet günü mutlaka şefaetim helal olur."³¹⁸

Enes radiyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "**Ezan ile kamet arasında yapılan dua geri çevrilmez.**"³¹⁹

Müezzinin Ücret Almaması Gerekir

Osmân b. Ebî'l-Âs ؓ anlatıyor: 'Rasûlüllâh ﷺ'in bana en son vasiyetlerinden biri de ezanına karşılık ücret almayan bir müezzin tutmamdı.'³²⁰

Oturarak ve Binek Üzerinde Ezan Okumak:

'İbn Ömer ؓ deve üzerindeyken ezan okur, sonra iner ve namaz kılardı.'³²¹

Ezan Okurken Sağa ve Sola Dönmek

Ebu Cuhayfe radiyallahu anh'den: "... Bilal radiyallahu anh'ı ezan okurken takip ettim. Hayye ale's-salat ve hayye ale'l-

³¹⁸ **Sahih.** Buhârî (4719) Ebû Dâvud (529) Tirmizî (211) Nesâî (680) İbn Mâce (722).

³¹⁹ **Sahih.** Ebu Davud (521) Tirmizi (212) Ahmed (3/155, 254) İbn Huzeyme (427).

³²⁰ **Sahih.** Ahmed (4/21, 217); Ebû Dâvud, (531); Tirmizî, (209); Nesâî, (2/23); İbn Mâce, (714) Hakim (1/199, 201).

³²¹ **Hasen mevkuf.** Beyhaki (1/392) Bkz. *el-İrvâ'*, (226).

felah derken sağına ve soluna dönüyordu...”³²²

İbnu'l-Munzir dedi ki: “İlim ehli, ezanın kibleye dönerek okunmasında icma etmişlerdir.”³²³

Ezanı Yüksek Bir Yerde Okumak:

Ebû Dâvud ‘Minare Üzerinde Ezan Babı’ başlığı altında rivayet ediyor: “Benî Neccâr’dan bir kadın demiştir ki: ‘Benim evim, Mescid-i Nebevî’nin etrafındaki en uzun ev idi. Bilâl رضي الله عنه, sabah ezanını evimin damında okurdu. Seherde gelip, dama oturur vaktin girmesini gözetlerdi. Vaktin girdiğini görünce gerinir, sonra da: ‘Ey Allah’ım! Sana hamd ediyor, (Müslümanların) dinini ikâme etmeleri için, Kureyş’e karşı yardımını diliyorum’ der ve arkasından ezan okurdu. Vallâhi, onun bu duayı terk ettiği tek gece bilmiyorum!”³²⁴

Ezan İle İkamet Arasına Ara Koymak:

Câbir رضي الله عنه anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ Bilâl رضي الله عنه’ya: ‘Ezan okuduğun zaman ağır ağır oku. İkâmet getirdiğin zaman da peş peşe seri oku. Ezanla ikâmetin arasına, yemek yiyenin yemeğinden, içenini içmesinden, üzerine sıkışarak helâya girmiş olanın helâdan işi biteceği bir zaman fasılası koy’ diye talimat verdi. Şunu da ilave etti: ‘Beni görünceye kadar da (ikâmet için) kalkmayın.’”³²⁵

³²² **Sahih.** Buhari (634) Muslim (503)

³²³ El-Evsat (3/28, 353)

³²⁴ **Sahih.** Ebû Dâvud, (519).

³²⁵ **Hasen.** Tirmizî, (195). Bkz. Elbânî, Sahîhâ, (887).

Ezandan Sonra Mescidden Çıkılmaz

Ebu Hureyre radiyallahu anh'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; **“Şu mescidimde ezanı işittikten sonra bir ihtiyacı olması haricinde ancak bir münafık geri dönmek üzere dışarı çıkar.”**³²⁶

Ebu'ş-Şa'sâ dedi ki; “Biz mescitte Ebu Hureyre radiyallahu anh'ın yanında idik. Müezzin ikinci ezanını okuduğu sırada birisi dışarı çıktı. Bunun üzerine Ebu Hureyre radiyallahu anh dedi ki; **“Şu adam Ebu'l-Kasım sallallahu aleyhi ve sellem'e isyan etmiştir.”**³²⁷

Bayram Namazları İçin Ezan Okunmaz:

İbn 'Abbâs ve Câbir dediler ki: ‘Ne kurban bayramında ne ramazan bayramında bayram namazı için ezan okunmaz.’³²⁸

Ezanda Tegannî Bid'attir:

Birisi Ömer radiyallahu anh'e geldi ve: ‘Ben seni Allah için seviyorum’ dedi. Ömer radiyallahu anh ise: ‘Ben de sana Allah için buğz ediyorum. Duyduğuma göre sen ezan okurken teganni (musiki makamlarıyla okumak) ve lahin yapıyorsun’ dedi.’³²⁹

³²⁶ **Sahih.** Taberani Evsat (4/149) Ebu Nuaym Sıfatu'l-Munafık (60) el-Elbani, es-Sahihâ (2518)

³²⁷ **Sahih.** Muslim (454)

³²⁸ **Sahih.** Buhârî, (960) ve Müslim, (886).

³²⁹ **Sahih mevkuf.** Abdurrezâk (1852) Taberânî (13059) Tahâvî (4/128) *Sahihâ* (42).

Kibleye Yönelmek:

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: “İşte şimdi, hoşnut olacağın bir kibleye seni döndürüyoruz: Yüzünü Mescidi Harâm tarafına (Kabe'ye) çevir. (Ey Müslümanlar!) Nerede bulunursanız, siz de yüzlerinizi onun tarafına çevirin” (Bakara 144)

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namazını tam kılamayan zata şöyle demişti: ‘Namaz kılacağın zaman güzelce (azalarını iyice suyla yıkayarak) abdest al ve sonra kibleye yönel ve tekbir al.’³³⁰

Ebû Hureyre رضي الله عنه’dan, Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: **‘Doğru ile batı arası kibledir.’**³³¹

İbn Ömer radiyallahu anhuma’ya şiddetli korku esnasındaki namaz hakkında sorulunca; “Korku şiddetli olduğu zaman ayakta durarak ve binekler üstünde, kibleye yönelerek veya yönelmeden kılarlar” demiş ve bunu Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’e dayandırmıştır.³³²

Amir b. Rebia’dan: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in bineği üzerinde nafîle namaz kıldığını gördüm. Bineği ne tarafa dönerse dönsün, başıyla ima ederek namaz kılıyordu. Farz namazda ise bunu yapmazdı.”³³³

İbn Ömer radiyallahu anhuma’dan: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bineği üzerinde nafîle kılardı. Bineği ne tarafa

³³⁰ **Sahih.** Buhari (793) Muslim (397)

³³¹ **Sahih.** Tirmizî, (342, 343) İbn Mâce, (1011)

³³² **Sahih.** Buhârî (4535)

³³³ **Sahih.** Buhari (1093) Muslim (701)

dönerse aldırmazdı. Vitri de bu şekilde kılardı. Ancak farz namazı binek üzerinde kılmazdı.”³³⁴

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem farz kılmak istediğinde de iner ve kibleye yönelirdi.”³³⁵

Sütire Edinmek

Sütire Edinmenin Farz Oluşu

İbn Ömer ؓ'dan: “Rasûlüllâh ﷺ: ‘**Sadece sütireye doğru namaz kıl**’ buyurdu.”³³⁶

Sehl b. Hasme ؓ'den: ‘Rasûlüllâh ﷺ: ‘Sizden biriniz sütireye doğru namaz kılacağı vakit, sütireye yakın dursun ki şeytan onun namazını kesmesin’ buyurdu.”³³⁷

Ebû Zerr ؓ dedi ki: “Rasûlullah ﷺ şöyle buyurdu: ‘Sizden biriniz namaza durduğu vakit, önünde deve semerinin arka kaşı kadar bir şey bulunursa, o kendisini sütireler. Önünde semerin arka kaşı kadar bir şey bulunmazsa bunun namazını eşek, kadın ve siyah köpek keser.’ Ravi ‘Abdullah b. Samit der ki: ‘Yâ Ebâ Zerr! Siyah köpeğin kırmızı köpekten, sarı köpekten farkı nedir ki?’ dedim. ‘Ey kardeşimin oğlu! Bunu, senin bana sorduğun gibi bende Rasûlüllâh’tan sordum: ‘Siyah köpek

³³⁴ **Sahih.** Buhari (1098) Muslim (700)

³³⁵ **Sahih.** Buhârî, (400).

³³⁶ **Sahih.** İbn Huzeyme, (800); Abdurrezzâk, (2305) Hâkim, (1/251)

³³⁷ **Sahih.** Ebû Dâvud, (695) ve Hâkim, (1/251)

şeytandır' buyurdu.³³⁸

İbn Ömer ؓ şöyle dedi: 'Rasûlüllâh ﷺ bayram günü (namaz için sahraya) çıktığı zaman (hizmetçisine) bir harbe taşımasını emrederdi. (Harbe namaza duracağında) karşısına dikilir, kendisi de ona doğru namaz kılar, halk da arkasında namaza dururlardı. Bunu sefere çıktığında da yapardı. (Rasûlüllâh ﷺ'in vefatından sonra) Halifeler de bunu âdet edindiler.³³⁹

Muaviye b. Kurre babasından rivayet ederek şöyle dedi: "Ömer ؓ iki direk arasında namaz kılan birini gördü. Adamı tutarak direğin birisine doğru itti ve: 'Ona (direğe) doğru namaz kıl' dedi."³⁴⁰

Namazdaki Sütrenin Şekli

'A'îşe ؓ'dan, şöyle dedi: "Rasûlüllâh ﷺ'e, namaz kılanın sütresinden soruldu: '**Semerin arka kaşı gibidir**' buyurdu."³⁴¹

Talha b. Ubeydillah radiyallahu anh'den: "Biz namaz kılarken önümüzden hayvanlar geçiyordu. Bunu Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'e anlattık. Buyurdu ki: "**Birinizin önünde semerin arka kaşı gibi bir şey bulunursa önünden geçenin ona zararı olmaz.**"³⁴²

³³⁸ **Sahih.** Müslim, (510); Ebû Dâvud, (702) Tirmizi (338) İbnu Huzeyme, (831).

³³⁹ **Sahih.** Buhârî, (494); Müslim, (501) ve Ebû Dâvud, (687).

³⁴⁰ **Sahih.** Buhârî (502) Begavî (2/453) İbn Ebi Şeybe, (2/370)

³⁴¹ **Sahih.** Müslim, (500).

³⁴² **Sahih.** Muslim (499) Ahmed (1/161) İbn Mace (940)

Asânın Sütrec Olması

Yahyâ b. Ebî Kesîr şöyle dedi: ‘Enes b. Mâlik radiyallahu anh’ı, Mescidu’l-Harem’de bir asa dikerek ona doğru namaz kıldığını gördüm.’³⁴³

Direğin Sütrec Olması

Yezid b. Ebî Ubeyd şöyle dedi: “Seleme b. Ekvâ radiyallahu anh ile (mescide) geldim. Mushaf sandığının olduğu direğin yanında namaza durdu. Dedim ki: ‘Yâ Ebâ Müslim! Senin hep bu direğin yanında namaz kılmağa çalıştığını görüyorum.’ Dedim ki: ‘Ben Rasûlullah ﷺ’i hep bu direğin arkasında namaz kılmağa çalıştığını gördüm.’”³⁴⁴

Ömer ؓ şöyle dedi: ‘Namaz kılmak isteyenler, direklerin arkasında oturanlardan daha çok orada hak sahibidirler.’³⁴⁵

Oturan Veya Uyuyan Birinin Sütrec Olması

‘A’îşe ؓ şöyle dedi: ‘Rasûlüllâh ﷺ geceleyin, kendisi ile kiblesi arasında ben, cenazenin uzanması gibi karşısında uzanmış olduğum halde (bana doğru) namaz kılardı.’³⁴⁶

Nâf’ ؓ şöyle dedi: “İbn Ömer ؓ Mescid’in direklerinden birisini sütrec edinmek için (oraya kadar gitme) imkânı

³⁴³ **Sahih.** İbn Ebî Şeybe, (1/277)

³⁴⁴ **Sahih.** Buhârî, (502) Müslim, (509).

³⁴⁵ **Sahih.** Buhârî (502) Begavî, (2/453) İbn Ebî Şeybe, (2/370)

³⁴⁶ **Sahih.** Buhârî, (512) Müslim, (512).

bulamayınca: ‘Bana sırtını dön’ derdi.”³⁴⁷

Hayvanın Sütredinilmesi

İbn Ömer ؓ şöyle dedi: “Rasûlullah ﷺ devesine doğru namaz kılar idi. Ravilerden İbn Numeyr: ‘Rasûlullah ﷺ bir deveyi karşısına alarak namaz kıldı’ dedi.”³⁴⁸

Sütreye Yakınlık

Ebu Said radiyallahu anh’den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: “**Biriniz namaz kıldığı zaman sütreye doğru kılsın ve ona yakın dursun.**”³⁴⁹

Sehl b. Sa’d es-Sa’îdî ؓ şöyle dedi: ‘Rasûlullah ﷺ’in musallası (yani secde ettiği yer) ile (kıble cihetinde ki) duvar (veya sütredindiği şey ile) arasında bir davar geçebilecek kadar yer olurdu.’³⁵⁰

İmamın Sütresinin Cemaate de Sütredinilmesi

İbn ‘Abbâs ؓ şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ Mina’da insanlara namaz kıldırıldığı sırada dişi bir merkebe binerek karşıdan geldim. Ben o zaman buluş yaşına yaklaşmıştım. Safın önünden geçtim. Merkebi otlasın diye salıverdim, ondan sonra

³⁴⁷ **Sahih.** İbn Ebî Şeybe, (1/279)

³⁴⁸ **Sahih.** Müslim, (502).

³⁴⁹ **Hasen.** Ebu Davud (698) İbn Mace (954)

³⁵⁰ **Sahih.** Buhârî, (496) Müslim, (508).

safa girdim, bu yaptığıma kimse ses çıkarmadı.³⁵¹

Namaza Sonradan Yetişenin, İmam Ayrılınca Sütreye İlerlemesi Gerekir mi?

Ebu Bekra radiyallahu anh'den: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem sabah namazına girdi, sonra eliyle "yerinizde kalın" diye işaret etti. Sonra başından su damlayarak geldi ve namazı kıldırıldı. Namaz bitince buyurdu ki: "**Ben ancak bir beşerim. Cünüp idim** (bunu unuttuğumdan böyle yaptım)."³⁵²

Enes radiyallahu anh'den: "Bir gün Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem tekbir alarak namaza durdu. Onunla beraber biz de tekbir aldık. Sonra cemaate: "Yerinizde kalın" diye işaret etti. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem gusledip gelinceye kadar yerimizde öylece kıyamda bekledik. Geri döndüğünde saçlarından hala su damlıyordu."³⁵³

Delil olma yönü: İmam yerinden ayrıldığı halde, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem cemaate sütreye yaklaşımlarını emretmemiş, bilakis yerlerinde kalmalarını emretmiştir. Bu gösteriyor ki, imama tabi olan bir kimse, imam yerinden ayrılrsa dahi imamın sütresine de tâbîdir. Nitekim cemaatle namazın bir rekatine yetişen kimse, namazın kalan kısmını tek başına tamamlarsa dahi, bu namaz imamla kıldığı namaz sayılır. Allahu a'lem.

³⁵¹ **Sahih.** Buhârî, (493) Müslim, (504).

³⁵² **Sahih.** Ebu Davud (234) Ahmed (5/41) Mukbil b. Hadi, Camiu's-Sahih (1031)

³⁵³ **Sahih.** Darekutni (1/362) Taberani Evsat (4/192) Tahavi Muşkil (624) Beyhaki (2/399)

Namaz Kılanın Önünden Geçenin Günahkâr Olduğu

Ebû Cuheyym şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: **‘Namaz kılanın önünden geçen kimse, üzerine ne kadar (günah aldığı) bilse idi. O namaz kılanın önünden geçmektense kırk (bilmem ne kadar zaman, yerinde) durması daha hayırlı olur.’** Ravi Ebû Nadr dedi ki: ‘Kırk gün mü, ay mı yoksa sene mi dedi bilmiyorum.’”³⁵⁴

Ebû Sa’îd el-Hudrî ؓ’den: “Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurdu: ‘İçinizden birisi namaza durduğu zaman, önünden geçecek olan hiç bir kimseyi bırakmasın. Gücü yettiği nisbette onun geçmesine mani olsun. Eğer dinlemezse onunla doğuşsun. Çünkü o ancak bir şeytandır.’”³⁵⁵

Mekke Mescidinde de Sütre Gereklidir

Salih b. Keysan şöyle dedi: “İbn Ömer radiyallahu anhuma’nın Kabe’de namaz kıldığını ve önünden kimsenin geçmesine izin vermediğini gördüm.”³⁵⁶

Yahya b. Ebi Kesir şöyle dedi: “Enes b. Malik radiyallahu anh’ın Mescidu’l-Haram’a girip (sütre olarak) bir şey diktiğini ve ona doğru namaz kıldığını gördüm.”³⁵⁷

³⁵⁴ **Sahih.** Buhârî, (510) Müslim, (507) Mâlik, (1/154).

³⁵⁵ **Sahih.** Buhârî, (509) Müslim, (505).

³⁵⁶ **Sahih mevkuf.** Ebu Zur’a Tarihu Dımeşk (91/1) İbn Asakir (8/206)

³⁵⁷ **Sahih mevkuf.** İbn Sad, Tabakat (7/18)

Namazların Rekat Sayıları

İbnu'l-Munzîr ؓ der ki: 'İlim ehli, farz namazlar hakkında, öğle namazının dört rekât olup bunda kıraatin gizli olacağı, her iki rekatten sonra teşehhüd için oturulacağı, ikindi namazının da dört rekât olup öğle namazı gibi kılınacağı, Akşam namazının üç rekât olup ilk iki rekatteki kıraatinin açıktan yapılacağı, ikinci rekatten ve üçüncü rekatten sonra teşehhüd için oturulacağı, yatsı namazının dört rekât olup ilk iki rekâtında kıraatin açıktan yapılacağı, her iki rekât sonunda teşehhüd için oturulacağı, sabah namazının ise iki rekât olup kıraatinin açıktan olacağı ve iki rekât sonunda teşehhüd için oturulacağı hususunda icma etmişlerdir. Mukim olan için farzlar bunlardır. Seferî olan kimseye gelince, akşam namazı dışında bütün farz namazların ikişer rekât olduğu, akşam namazının ise mukim kimse gibi kılınacağı hususunda icma edilmiştir.³⁵⁸

Kettanî de bu rekât sayılarının mütevatir olduğunu belirtmiştir.³⁵⁹

Öğle ve İkinci Namazlarının Dörder Rekât Oluşu:

Ebû Katâde ؓ anlatıyor: 'Rasûlüllâh ؐ öğlede ilk iki rekâtte Fatihâ ile iki süre okurdu. Son iki rekâtte de Fatihâ'yı okur, bazan da ayeti bize işittirirdi. Birinci rekâtte (kıraatı) uzun tutar ikinci de o kadar uzatmazdı. İkinci ve sabah namazlarında da böyle yapardı.³⁶⁰

³⁵⁸ İbnu'l-Munzîr, *el-Evsât*, (2/318).

³⁵⁹ Kettânî, *Nazmu'l-Mutenâsirâ*, (48).

³⁶⁰ **Sahih.** Buhârî, (778, 779); Müslim, (451)

Ebû Dâvud'un rivayetinde şu ziyade vardır: 'O'nun ﷺ, halk birinci rekâta yetişebilsin diye böyle yaptığını zannederdik.'

Akşam Namazının Üç Rekât Oluşu:

Ebû 'Abdillah es-Sunâbihî anlatıyor: "Ebû Bekr ﷺ'nun hilafeti sırasında Medine'ye geldim, arkasında akşam namazını kıldım. İlk iki rekâtinde Fatihâ ile (*Kısâru'l-Mufassal* denen) kısa surelerden birer sure okudu. Sonra üçüncü rekâte kalktı. Ben (ne okuyacağını işitmek için) hemen kendisine -elbisem elbisesine degecek kadar- yaklaştım. Fatihâ ve beraberinde: **'Rabbenâ lâ tuziğ kulûbenâ ba'de iz hedeytenâ veheb lenâ min ledunke rahmeten inneke ente'l-Vehhâb: Rabbimiz, bize hidâyet verdikten sonra kalplerimizi saptırma. Katından bize bir rahmet lütfet, sen çok lütfedenlerdensin'** ayetini okuduğunu işittim."³⁶¹

Yatsı Namazının Dört Rekât Oluşu:

Câbir b. Semurâ ﷺ'dan: "Kufe ehli Sa'd ﷺ'ı, Ömer ﷺ'e şikâyet ettiğinde Ömer ﷺ da Sa'd ﷺ'ı yanına aldirarak: 'Ey Ebû İshâk! Bunlar namazı iyi kıldırmadığını iddia ediyorlar' dedi. Sa'd ﷺ: 'Allah'a yemin olsun ki ben onlara Rasûlüllâh ﷺ'in namazı gibi namaz kıldırardım. Rasûlüllâh ﷺ'in namazın bir şeyi eksik yapmadım. Yatsı namazlarının ilk iki rekâtini uzun ve kalan iki rekatini hafif kıldırardım...' dedi."³⁶²

Sabah Namazının İki Rekât Oluşu:

Mu'âz b. 'Abdillâh el-Cuhenî ﷺ anlatıyor: "Cuheyne

³⁶¹ **Sahih.** Mâlik, (1/79). Ayrıca bkz. Buhârî, (764).

³⁶² **Sahih.** Buhârî, (755).

kabilesine mensup bir zât bana: ‘Rasûlüllâh ﷺ’in sabah namazının her iki rekâtinde de İzâ Zulzilet Sûresi’ni okuduğunu işittim ve bilmiyorum unutarak mı böyle yaptı yoksa bilerek mi okudu’ dedi.”³⁶³

Cuma, Bayram ve Sefer Namazlarının İkişer Rekât Oluşu:

Ömer رضي الله عنه anlatıyor: ‘Kurban bayramında kılınan namaz iki rekâttir. Fıtır (Ramazan) bayramında kılınan namaz iki rekâttir. Sefer namazı iki rekâttir. Cuma Namazı da iki rekâttir. Bunlar Rasûlüllâh ﷺ’in lisanı üzere tamamdır ve kısaltma yoktur.’³⁶⁴

Niyet Etmek

Ömer b. el-Hattâb رضي الله عنه’dan, o şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘Ameller ancak niyetlerledir ve her kişiye ancak niyet ettiği şey vardır. Artık her kimin hicreti Allah ve Rasûlü içinse, onun hicreti Allah’a ve Rasûlü’nedir. Her kim de nail olacağı bir dünyalık veya evleneceği bir kadından dolayı hicret etmişse, onun hicreti de hicretine sebep olan şeydir.’”³⁶⁵

Niyet; telaffuz etmeden, kalpten eda edilecek ibadetin keyfiyetini düşünerek bütün azaları bu ibadete hazır etmektir. Niyetin telaffuz edilmesi bid’attır. Niyeti dil ile söylemenin sünnet olduğunu kabul etmek de başka bir bid’attır. Namaz kılan kimsenin namaza başlarken diliyle yapmış olduğu ilk amel, *Allahu Ekber* lafzı ile namaza başlamaktır. Tekbir bahsindeki ‘Â’işe رضي الله عنها hadisi buna delildir.

³⁶³ **Sahih.** Ebû Dâvud, (816)

³⁶⁴ **Sahih mevkuf.** Nesâ’î, (3/111, 118, 183).

³⁶⁵ **Sahih.** Buhârî, (1) Muslim, (1907).

İftitah Tekbiri:

Ebû Hureyre ؓ'dan, (o şöyle dedi): "Rasûlüllâh ؑ (namazını beceremeyen adama, namazı tarif ederken) şöyle dedi: **'Namaza kalktığın vakit ihram tekbirini al.'**"³⁶⁶

'Â'îşe ؓ'dan, o şöyle dedi: 'Rasûlüllâh ؑ namaza tekbir ve elhamdulillahi rabbilâlemîn'i okuyarak başlar, selam ile bitirirdi.'³⁶⁷

'Alî ؓ'dan, (o şöyle dedi): "Rasûlüllâh ؑ buyurdu ki: 'Namazın anahtarı taharettir. Tahrimi tekbirdir. Ve tahlili de teslimdir.'³⁶⁸

'Tahrimi tekbirdir' sözünden maksat, *Allahu Ekber* lafzını söyledikten sonra namazın dışındaki hareketler namaz kılana haram olur. 'Tahlili de teslimdir' sözünden maksat, selâm verdikten sonra namaz kılana haram olan her şey helal olur.

İmam, cemaate safları düzelttirdikten ve ikametini okunmasının bitmesinden sonra tekbir alır: Nu'man b. Beşir radiyallahu anh'den: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namaza kalktığımız zaman saflarımızı düzeltir, safların düzelmesinden sonra tekbir alırdı."³⁶⁹

Elleri Kaldırmak:

Rasûlüllâh ؑ ellerini, bazen tekbirle beraber ve kulakları

³⁶⁶ **Sahih.** Buhârî, (793); Muslim, (397)

³⁶⁷ **Sahih.** Muslim, (498) Ahmed (6/31) Ebu Davud (783)

³⁶⁸ **Hasen.** Ahmed (1/123, 129) Ebû Dâvud (61) Tirmizî (3) İbn

Mâce (275) Hâkim (1/132)

³⁶⁹ **Sahih.** Ebu Davud (665). Benzeri: Muslim (436).

hizasına kaldırırdı: Mâlik b. el-Huveyris ؓ'dan: 'Rasûlüllâh ﷺ tekbir aldığı vakit ellerini kulakları hizasına vardırıncaya kadar kaldırırdı.'³⁷⁰

Rasûlüllâh ﷺ ellerini, bazen tekbirden önce ve omuzları hizasına kadar kaldırdı: 'Abdullah b. Ömer ؓ şöyle dedi: "Rasûlüllâh ﷺ namaza durduğu vakit ellerini omuzları hizasına vardırıncaya kadar kaldırır, sonra tekbir alırdı."³⁷¹

Rasûlüllâh ﷺ ellerini, bazen de 'tekbirden sonra' kaldırırdı. Ebû Kılâbe, Mâlik b. el-Huveyris ؓ'ı, namaz kılarken gördüğünü haber vermiştir: "Mâlik b. el-Huveyris ؓ namaza durduğu zaman tekbir alır, sonra ellerini kaldırırdı. Sonra: 'İşte Rasûlüllâh ﷺ böyle yapardı' diye anlattı."³⁷²

Sa'îd b. Sem'ân ؓ'dan, o şöyle dedi: 'Biz Verik oğullarının mescidinde iken yanımıza Ebû Hureyre ؓ çıkageldi ve şöyle dedi: Rasûlüllâh ﷺ üç şey yapardı ki insanlar bunları terk ettiler. Rasûlüllâh ﷺ namaza kalktığı zaman, (ravi Ebû 'Amir, Ebû Hureyre ؓ'ın nasıl gösterdiğini tarif ederken eliyle işaret ederek) şöyle dedi: Tekbir için ellerini kaldırdığında parmaklarını ne çok açardı ve ne de çok bitiştiirdi."³⁷³

Rasûlüllâh ﷺ ellerini, bazen de 'kulakları üstü' hizasına vardırıncaya kadar kaldırırdı. Katâde'nin rivayetinde şöyledir: "Mâlik b. el-Huveyris ؓ, Rasûlüllâh ﷺ'i namaz kılarken görmüştür. Mâlik burada: 'Rasûlüllâh ﷺ ellerini kulaklarının üstü

³⁷⁰ **Sahih.** Muslim, (391).

³⁷¹ **Sahih.** Buhari (735); Muslim, (390) ve Ebû Dâvud, (722).

³⁷² **Sahih.** Buhârî, (739) ve Müslim, (391).

³⁷³ **Sahih.** Nesâ'î, (2/95); İbn Huzeyme, (459); Beyhakî, (2/27) ve Hâkim (1/359)

hizasına vardırıncaya kadar kaldırdı” demiştir.³⁷⁴

Elleri kaldırırken başparmak uçlarını kulak memelerine değdirmenin, Rasûlüllâh ﷺ’in Sünneti’nde yeri yoktur. Sahih olan ise yukarıdaki hadislerde zikredilen üç şekildir.³⁷⁵

(İntikal tekbirlerinde ve iki secde arasında el kaldırmanın delilleri ilgili başlıklar altında gelecek *inşâallah*.)

Namazın Kıyamı

Namazın Kıyamında Sağ Eli Sol Kol Üzerine Koymak

Sehl b. Sa’d ؓ şöyle dedi: ‘Rasûlüllâh ﷺ’in zamanında insanlar namazlarında, sağ ellerini sol kollarının üzerine koymakla emrolunurlardı.’³⁷⁶

İbn Abbâs ؓ’dan: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘Biz Nebîler topluluğu, sahurunu geciktirmekle, iftarda acele etmekle ve namazda da sağ ellerimizle sollarımızı tutmakla

³⁷⁴ **Sahih.** Muslim, (391) ve Ebû Dâvud, (745).

³⁷⁵ Ebu Said el-Yarbuzî hafazahullah, Namaz kitabında şöyle demiştir: “Başparmak uçlarını kulak memelerine değdirenlerin delili ise senedi munkatı olan **zayıf** bir rivayettir. Bu rivayetin **zayıf** olmasının sebebi, rivayetin ravilerinden olan ‘Abdulcebbâr İbn Vâ’il’in babasından hadis işitmeyişidir. İbn Hacer, *Takrîb*’de ‘Abdulcebbâr için babasından rivayeti **mürseldir** diyor. Ehlince malumdur ki zayıf rivayet dinde hüccet değildir. Yani zayıf rivayet ile amel olunmaz.”

³⁷⁶ **Sahih.** Buhârî, (740) ve Mâlik, (1/159).

emrolunduk.”³⁷⁷

İbn Mes'ûd ؓ'dan: 'Bir gün sol elimi sağ elimin üstüne koyduğum bir halde namaz kılıyordum Rasûlüllâh ؑ beni (bu halde) görünce, sağ elimi alıp sol elimin üzerine koydu.’³⁷⁸

Vâ'il b. Hucr ؓ şöyle dedi: 'Rasûlüllâh ؑ ile namaz kıldım. Sağ elini, sol elinin üstünde göğsünün üzerine koydu.’³⁷⁹

Vâ'il b. Hucr ؓ şöyle dedi: 'Rasûlüllâh ؑ'ın nasıl namaz kıldığını görmek için ona baktım. Namaza kalktı. Ellerini kulakları hizasına kadar kaldırarak tekbir getirdi. Sonra sağ elini sol elinin üzerine, bileğinin üzerine ve dirseğine yakın olarak koydu.’³⁸⁰

Namazda elleri göbeğin altına bağlama ameli, senedi **zayıf** olan bir rivayete dayanmaktadır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için “Namazda Elleri Bağlamak” adlı risaleme bakınız.

Namazda Bakılacak Yer

Ebu Hureyre radiyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: “Namazda gözlerini semaya kaldıranlar ya buna son verirler ya da gözleri kendilerinden

³⁷⁷ **Sahih.** İbn Hibban (5/67) Ziyau'l-Makdisi (11/209) Tayalisi (2654) Darekutni (1/284, 3/220) Taberani (9/400, 11/7, 199) Taberani Evsat (1/100, 2/247, 526) İshak b. Rahuye (909) Abd b. Humeyd (624) Beyhaki (4/238)

³⁷⁸ **Hasen.** Ebu Davud (755) Nesai (888) İbn Mace (811) Ebu Ya'la (8/456) Beyhaki (2/29).

³⁷⁹ **Hasen.** İbn Huzeyme, (479); Beyhakî (2/30)

³⁸⁰ **Sahih.** Ahmed (4/318) Nesai (889) İbn Huzeyme (480) İbn Hibban (485) İbnu'l-Carud el-Munteka (208) Darimi (1/314)

alınır.³⁸¹

Abdullah b. ez-Zubeyr radiyallahu anhuma'dan: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem teşehhüdde oturduğu zaman sağ elini sağ dizi üzerine, sol elini de sol dizi üzerine koyar, işaret parmağıyla işaret ederdi. Gözleri (bakışları) işaretini geçmezdi."³⁸²

Başlangıç Duası

Ebû Hureyre ؓ'dan: "Rasûlüllâh ﷺ namaz başlangıçlarında iftitah tekbiri aldığı zaman kıraattan evvel biraz sükût ederdi. Dedim ki: 'Yâ Rasûlâllah! Anam babam sana feda olsun, tekbir ile kıraat arasındaki şu sukutunda, ne yaptığını bana haber verir misin?' dedim. Rasûlüllâh ﷺ şöyle derim buyurdu:

اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ
وَالْمَغْرِبِ اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنْ خَطَايَايَ كَمَا يُنَقِّي الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ
الدَّنَسِ. اللَّهُمَّ اغْسِلْنِي مِنَ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرْدِ.

'Ey Allahım! Benimle hatalarımın arasını uzaklaştır. Tıpkı doğu ile batının arasını uzaklaştırdığın gibi. Ey Allahım! Beni hatalarımdan tıpkı beyaz elbisenin kirden temizlendiği gibi temizle. Ey Allahım! Beni hatalarımdan, kar, su ve soğuk su ile

³⁸¹ **Sahih.** Ahmed (2/367) Muslim (429) Nesai (3/39)

³⁸² **Sahih.** Ahmed (4/3) Nesai (3/29) Ebu Davud (988).

yıka.”³⁸³

Âişe ؓ'dan: “Rasûlüllâh ﷺ namaz başlangıçlarında iftitahtekbiri aldığı zaman şöyle derdi:

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا

إِلَهَ غَيْرِكَ

“Subhâneke'llâhumme ve bihamdike ve tebâreke'smuke ve te'âlâ cedduke ve lâ ilâhe gayruk: Ey Allahım! Seni hamdin ile tesbih ve tenzih ederim. İsmiñ mübarektir. Azametini yücedir. Ve senden başka ilah yoktur.”³⁸⁴

Enes ؓ'dan, (o şöyle demiştir): “Bir zat, (yapmış olduğu hareketli yürüyüşten) nefesi sıkıştırmış olarak geldi ve safâ dâhil oldu ve müteakiben: ‘Elhamdu li'llâhi hamden kesiran tayyiben mübareken fih: Allah'a, hayrı çok ve devamlı bol bol hamd olsun' dedi. Rasûlüllâh ﷺ namazını bitirince: “**Şu kelimeleri söyleyen kim?**” dedi. Cemaat sukut etti. Rasûlüllâh ﷺ tekrar: “**O sözleri söyleyen hanginizdi? Zira kötü bir şey değil**” buyurdu. Bunun üzerine cemaatten birisi: ‘(Cemaate yetişmek için hızlı yürüdüm) beni nefesim sıkıştırdı da (soluyarak) geldim ve (cemaate yetiştiğim için) o kelimeleri söyledim’ dedi. Rasûlüllâh ﷺ: ‘**Vallahi on iki melek gördüm ki bu sözü hangisi hakkın huzuruna çıkaracak diye**

³⁸³ **Sahih.** Buhârî, (744); Müslim, (598); Ebû Dâvud, (781) ve Nesâ'î, (2/129).

³⁸⁴ **Sahih.** Ebû Dâvud, (776); Tirmizî, (243) İbn Mâce, (806); Ahmed, (3/50); Darekutnî, (1/112) İbn Huzeyme (470) ve Hâkim, (1/235)

birbirleriyle yarış ediyorlardı' buyurdu.”³⁸⁵

Namazda Kıraat

İstiâze (E'uzu/Sığınma)

Allah ﷻ şöyle buyurmuştur: “Kur'ân okuduğun zaman o kovulmuş şeytandan Allah'a sığın!” (Nahl, 16/98)

Ebû Sa'îd el-Hudrî ؓ'dan: “Rasûlüllâh ﷺ gece namazına kalktığı zaman tekbir alır ve sonra (iftitah duasının okur ve kıraatten önce)

أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ مِنْ هَمَزِهِ
وَنَفْحِهِ وَنَفْثِهِ.

....'E'uzu bi'llâhi's-semî'i'l-'alîmi mine's-şeytâni'r-racîm min hemzihi ve nefhihi ve nefesih: Hakkın rahmetinden kovulmuş şeytândan, onun vesvesesinden, kuruntusundan, büyüsünden, Semî'i (her şeyi işiten) ve 'Alîm (her şeyi bilen) Allah'a sığınırım' derdi.”³⁸⁶

El-Esved şöyle demiştir: “Ömer radiyallahu anh'ın namaza başladığında “Subhâneke'llâhumme ve bihamdike ve tebâreke'smuke ve te'âlâ cedduke ve lâ ilâhe gayruk: Ey Allahım! Seni hamdin ile tesbih ve tenzih ederim. İsmi'n mübarektir. Azametini yücedir. Ve senden başka ilah yoktur”

³⁸⁵ **Sahih.** Müslim, (600) ve Ebû Dâvud, (763).

³⁸⁶ **Hasen.** Ebû Dâvud, (775); Tirmizî, (242); İbn Mâce, (804); İbn Hibbân, (1771); Darekutnî, (1/298) ve Hâkim, (1/235)

dediğini ve sonra Allah'a sığındığını gördüm.”³⁸⁷

Ebu Hureyre radiyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ikinci rekate kalktığı zaman “elhamdulillah rabbil alemin...” ile kıraate başlar, sekte yapmazdı.”³⁸⁸ (Yani ikinci rekatte euzu ve besmele okumazdı)

Besmelenin Gizli Okunması

Enes b. Mâlik ؓ'den: ‘Rasûlüllâh ﷺ, Ebû Bekr ؓ, Ömer ؓ ve Osmân ؓ ile namaz kıldım ve hiç birisinin Besmele'yi açıktan okuduğunu duymadım.’³⁸⁹

İbn Teymiye ؒ diyor ki: ‘İlim ehli ittifak etmişlerdir ki besmelenin açıktan okunacağına dair sahih bir nas yoktur. Fakat senedi sahih olmayan rivayetler mevcuddur. Sa'lebî diyor ki: Darekutnî ؒ'ya besmelenin cehri söylenip söylenmeyeceğine dair sorulduğunda, şöyle cevap verdi. Besmelenin açıktan söyleneceğine dair Rasûlüllâh ﷺ'den sahih bir rivayet varid olmamıştır. Fakat sahâbelerden ise sahih olan da vardır zayıf da.’³⁹⁰

Her Rekate Fatiha'yı Okumak

Ubâde b. es-Sâmit ؓ'den: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: “**Her**

³⁸⁷ **Sahih mevkuf.** Muslim (399) Darekutni (1/300 no:10) İbn Ebi Şeybe (1/230) Abdurrazzak (2557)

³⁸⁸ **Sahih.** Muslim (599) Nesai (1/50) İbn Mace (805)

³⁸⁹ **Sahih.** Buhârî (743) Müslim (299) Tirmizî (244) Ahmed (3/264) Nesâî (2/264)

³⁹⁰ Sefarini, Şerhu *Sulâsiyati Musnedi'l-İmâm Ahmed*, (2/226).

kim ki Fatihâtu'l-Kitâb'ı okumazsa onun namazı yoktur.”³⁹¹

Ubâde b. es-Sâmit ؓ'den: “Bir sabah namazında Rasûlüllâh ﷺ'in arkasında idik. Rasûlüllâh ﷺ Kur'ân okurken, kıraati ona ağırlık verdi. Namaz bitince (cemaate hitaben): **“Zannederseniz sizler imamınızın arkasında (Kur'ân) okuyorsunuz?”** dedi. Biz de: ‘Evet ya Rasûlâllâh! Hızlıca (size yetişebilmek için okuyoruz)’ dedik. Rasûlüllâh ﷺ: **“İmâmınızın arkasında Fatihâ'dan başka bir şey okumayın! Zira Fatihâ'yı okumayanın namazı yoktur”** dedi.”³⁹²

Recâ' b. Hayve'den: “Bir gün Ubâde b. es-Sâmit ؓ'in yanı başında namaz kılıyordum ki imamın arkasında (Fatihâ'yı) okuduğunu duydum. Namazı kıldıktan sonra, dedim ki: “Ey Ebâ Velîd! Sen imamla olduğun halde arkasında (Fatihâ'yı) okuyor musun?” Dedi ki: ‘Yazıklar olsun sana (Fatihâ'sız) namaz yoktur (bilmez misin?)’³⁹³

Ebu Said el-Hudri radiyallahu anh'den: “Nebimiz sallallahu aleyhi ve sellem bize Fatihatu'l-Kitabı ve kolayımıza gelen bir sure okumamızı emretti.”³⁹⁴

Muhammed b. Ebi Aişe, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sahabelerinden birinden rivayet ediyor: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: **“İmam okurken galiba sizler de okuyorsunuz?”** bunu iki veya üç defa tekrarladi.

³⁹¹ **Sahih.** Buhârî, (756); Müslim, (394); Ebû Dâvud, (822); Tirmizî, (247); Nesâ'î, (2/137); ve İbn Mâce, (837).

³⁹² **Hasen.** Ahmed, (5/313, 316, 322); Ebû Dâvud, (823); Tirmizî, (311); Nesâ'î, (2/141); Buhârî, *Kıraatu Halfe'l-İmam* (60, 226); Darekutnî, (1/318); İbn Hibbân, (1776); Ziyâ'u'l-Makdisî, *el-Muhtare* (3/344); Hâkim, (1/364); Beyhakî, *Sunen*, (2/164); İbn Ebî Şeybe, (1/373) Tahâvî, (1/215) Ebû Nu'aym *Hilye* (9/322)

³⁹³ **Hasen.** Abdurrezzâk, (2/129).

³⁹⁴ **Sahih.** Ahmed (3/3, 45) Mukbil b. Hadi Camiu's-Sahih (939)

Onlar: “Ey Allah’ın rasulü! Biz bunu yapıyoruz” dediler. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: **“Böyle yapmayın! Ancak sadece Fatihatu’l-Kitabı okuyun”**³⁹⁵

Enes b. Mâlik ؓ’den: “Rasûlüllâh ﷺ (bir gün) ashâbına namaz kıldırdı. Namazı bitince, yüzünü ashabına çevirerek dedi ki: **“İmâm okuduğu halde siz de (arkasında) namazlarınızda okuyor musunuz?”** Hepsi sükût ettiler. Rasûlullah ﷺ bu sorusunu üç kere tekrar etti. Birisi veya birkaçı dediler ki: “Evet Yâ Rasûlüllâh! Biz bunu yapıyoruz!” Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: **“Bunu yapmayın. Sizden biriniz imamın arkasında, içinden olmak üzere sadece Fatihâ’yı okusun.”**³⁹⁶

Ebû Hureyre ؓ şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: **“Fatihâ okunmayan namaz yeterli değildir.”** Ebû Sâ’ib dedi ki: “Peki ey Ebû Hureyre! Eğer imamın arkasında olursam?” Elimden tutarak: “Fatihâ’yı içinden (kendi kendine) oku dedi.”³⁹⁷

Ebû Hureyre ؓ şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: **‘Her kim ki namaz kılar da o namazında Ummu’l-Kur’ân’ı okumazsa, o namaz güdüktür sonra güdüktür, (yani) tamam değildir’** dedi.” (Ravi diyor ki): Bunun üzerine dedim ki: “Yâ Ebû Hureyre! İmâm sesli okuduğunda nasıl yapayım?” Dedi ki: “Fatihâ’yı içinden okursun. Zira ben Rasûlüllâh ﷺ işittim ki şöyle buyurdu: **“Allah ﷻ buyurdu ki: Ben Fatihâ’yı benimle kulum arasında yarı yarıya taksim ettim. (Yarısı benim, yarısı kulumundur.) Ve kulumun istediği onundur. Kul: Elhamdu li’llâhi Rabbi’l-’âlemîn dediği zaman Allah da:**

³⁹⁵ **Sahih.** Ahmed (4/236, 5/60) Mukbil b. Hadi Camiu’s-Sahih (940)

³⁹⁶ **Hasen.** Buhârî, *Kıraatu Halfe’l-İmam* (224); Ebu Ya’la (5/187) Darekutnî, (1/340); Tahâvî, (1/218); Abdurrezzâk, (2765); Beyhakî (2/166); Hâtib, (13/176) Mukbil b. Hadi, Camiu’s-Sahih (937)

³⁹⁷ **Sahih.** Mâlik (188); İbn Huzeyme, (490); Ebû ‘Avâne (1/452); İbn Hibbân, (1780) Nesai (2/140) Mukbil b. Hadi, Camiu’s-Sahih (938)

'Kulum bana hamd etti' der. Kul: er-Rahmânirrahîm dediği zaman, Allah da: 'Kulum beni sena etti' der. Kul: Mâlikî yevmiddîn dediği zaman, Allah da: 'Kulum beni temcid' etti (ve bir defada: 'Kulum bana tebyiz eyledi' dedi.) Ve buraya kadar benim. Kul: 'İyyâke na'bûdu ve iyyâke netse'in dediği zaman, Allah: 'Bu kulumla benim aramda ve kulumun istediği hakkıdır' der. Kul: İhdına's-sırâta'l-mustakîm sırata'ilezine en'amte 'aleyhim gayri'l-magdubi 'aleyhim vela'd-dâllîn dediği zaman, Allah: 'İşte bu kulumundur ve kulumun istediği hakkıdır' buyurur."³⁹⁸

'Abdullah b. 'Amr ؓ şöyle dedi: "Rasûlüllâh ؐ (ashâbına hitaben): '**Benim arkamda olduğunuz halde (Kur'ân) okuyor musunuz**' diye soru etti? (Sahâbeler) dediler ki: 'Evet Yâ Rasûlâllâh! Sûratlı bir şekilde okuyoruz.' (Bu cevap üzerine) Rasûlüllâh ؐ buyurdu ki: '**(İmâmın arkasında) Fatihâ'dan başka bir şey okumayın.**'"³⁹⁹

Yezîd b. Şerîk şöyle dedi: "Ömer İbnu'l-Hattâb ؓ'e dedim ki: 'İmâm'ın arkasında iken *Fatihatu'l-Kitâb*'ı okuyabilir miyim?' Ömer İbnu'l-Hattâb ؓ: 'Evet okursun' dedi. Tekrar dedim ki: "Sen okuduğun halde de mi Yâ Emire'l-Mu'minîn?" Ömer İbnu'l-Hattâb ؓ dedi ki: 'Evet ben okusam da' dedi."⁴⁰⁰

Ebu Said el-Yarbuzi Namaz kitabında şöyle demiştir: "Sahâbelerden ve *tabî'inden* ehli ilmin çoğunluğunun ameli bu hadisler üzeredir. Sahâbelerden, Ömer İbnu'l-Hattâb, 'Alî b. Ebî

³⁹⁸ **Sahih.** Müslim (395) Ebû Dâvud (821) İbn Mâce (838) Mâlik (1/84) İbn Huzeyme (489) İbn Ebî Şeybe (1/375) İbn Hibbân (1775) Abdurrezzâk (2767)

³⁹⁹ **Hasen.** Buhârî, *Kıraatu Halfe'l-İmam* (33) Beyhakî, *Kitâbu'l-Kırâ'at* (138)

⁴⁰⁰ **Hasen.** Buhârî, *Kıraatu Halfe'l-İmam* (45); Beyhakî, (2/167); Hâkim, (1/239); Darekutnî, (1/218); Tahâvî, (1/218) Abdurrezzâk, (2776).

Tâlib, ‘Â’iše, Ebû Hureyre, Enes b. Mâlik, İbn Abbâs, İbn Ömer, İbn Mes’ûd, Mu’âz b. Cebel, ‘Ubey b. Ka’b, Ubâde b. es-Sâmit, ‘Abdullâh b. ‘Amr ﷺ daha isimlerini zikretmediğimiz birçok sahâbe vardır.”

Cemaatin Fatiha Suresini Okumaları İçin İmamın İki Yerde Susması

Semure ﷺ’den: “Nebî ﷺ namaz için tekbir aldığı anda ve Fatihâ Suresi’ni tamamladığında sekte yapar/susardı.”⁴⁰¹

Ebu Hureyre radiyallahu anh’den: Nebî sallallahu aleyhi ve sellem Namaza başladığı zaman “Elhamdulillah rabbil-alemin’i (Fatihâ suresini) okur, sonra bir müddet susardı.”⁴⁰²

Ebu Hureyre radiyallahu anh dedi ki: “Fatihâ okunmayan her namaz eksiktir, sonra yine eksiktir.” Birisi: “İmamın arkasında olduğunda nasıl okunur?” dedi. Ebu Seleme b. Abdirrahman şöyle dedi: “İmamın iki yerde susması vardır. Bunları Fatihâ okumak için ganimet bilin. Birisi başlangıç tekbirinden sonra, diğeri “vele’d-dâllîn” dedikten sonradır.”⁴⁰³

Beyhaki’nin açıkça belirttiği gibi, Ebu Seleme bunu Ebu Hureyre radiyallahu anh’in huzurunda söylemiştir. Nitekim Buhari aynı sözü Ebu Hureyre radiyallahu anh’den mevkuf olarak hasen bir isnadla rivayet etmiştir.

⁴⁰¹ **Sahih.** Ebû Dâvud (777) Tirmizî (251) İbn Mâce (844-45) Ahmed (5/23) İbn Huzeyme (1578) İbn Hibbân (1807) Hâkim (1/215) Bkz. *Mustedreku’t-Ta’lil ‘ala İrvâ’i’l-Galîl* (no: 52).

⁴⁰² **Sahih.** Darekutni (1/336) Muhammed b. Tahir el-Makdisi, Mes’eleu’t-Tesmiye (s.57)

⁴⁰³ **Hasen mevkuf.** Buhari Kıraat (165) İbn Hazm Muhalla (3/238) İbnu’l-Munzir el-Evsat (1341) Beyhaki Kıraat (239)

Mekhul şöyle demiştir: “Akşam, yatsı ve sabah namazlarında her rekatte Fatihatu’l-kitabı oku. İmamın sesli okuduğu namazda Fatiha’yı, imam sustuğu zaman sessiz oku. Eğer sekte yapmazsa imamdı önce, onunla beraber veya ondan sonra oku. Hiçbir halde onu terk etme.”⁴⁰⁴

Urve b. ez-Zubeyr şöyle demiştir: “İmamın sekte yaptığı yerde Fatiha’yı okuyun. Zira Fatiha olmadan namaz tamam olmaz.”⁴⁰⁵

İbrahim en-Nehai tekbir aldığı zaman kısa bir süre susardı. “Gayri’l-magdubi aleyhim vele’d-dallin” dediğinde de kısa bir süre susardı.”⁴⁰⁶

Fatihayı Ayet Ayet Keserek Okumak

Ummu Seleme radiyallahu anha şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ’in kıraati (şöyle idi): ‘Bismi’llâhi’r-rahmâni’r-rahîm. Elhamdu li’llâhi rabbi’l-âlemîn. er-Rahmâni’r-rahîm. Mâliki yevmi’d-dîn’ diye ayet ayet keserek (okurdu).”⁴⁰⁷

Yüksek Sesle Âmîn Demek:

Ebû Hureyre ؓ’dan: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘İmâm âmin dediği zaman arkasından siz de âmîn deyiniz. Çünkü her kimin âmîn demesi meleklerin âmîn demesine

⁴⁰⁴ **Hasen maktu.** Ebu Davud (825) Beyhaki Kıraat (240)

⁴⁰⁵ **Sahih maktu.** Buhari Kıraat (166) Beyhaki (2/171)

⁴⁰⁶ **Sahih maktu.** İbn Ebi Şeybe (1/247)

⁴⁰⁷ **Sahih.** Ebû Dâvud, (4001); Tirmizî, (1466) ve Ahmed, (6/302).

muvafakat ederse geçmiş günahları bağışlanır.⁴⁰⁸

Bu hadis, imâm ve cemaatin cehrî olan namazlarda âmîn lafzını sesli olarak söyleyeceklerini beyan eder.

Vâ'il b. Hucr ؓ şöyle dedi: "Rasûlüllâh ﷺ: "Vele'd-dâllîn"i okuduktan sonra 'âmîn' der ve sesini de uzatırdı."⁴⁰⁹

Ebu Hureyre radiyallahu anh'den: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem kıraati bitirdiğinde sesini yükselterek "âmîn" derdi."⁴¹⁰

İbn Cureyc, 'Atâ'dan (rivayet ediyor:) 'Atâ'ya dedim ki: "İbn Zubeyr ؓ Fatihâ'dan sonra 'Amîn' der miydi? 'Atâ' dedi ki: 'Evet derdi. Arkasında olanlar da derdi. Hatta Amîn sesinden mescit inlerdi' dedi. Ve sonra: 'Şüphesiz Amîn duadır' dedi. Ebû Hureyre ؓ, imâm kendisinden evvel kalkmış olarak mescide girdiğinde, (imâma seslenerek): 'Beni Amîn'de geçme' derdi."⁴¹¹

'Â'îşe radiyallahu anha şöyle dedi: "Nebî ﷺ buyurdu ki: 'Yahûdîler sizin hiç bir şeyinize selâm ve âmîn sözüne haset ettikleri gibi haset etmemişlerdir.'⁴¹²

⁴⁰⁸ **Sahih.** Buhârî, (780); Müslim, (410); Ebû Dâvud, (935) ve Tirmizî, (250).

⁴⁰⁹ **Sahih.** Ebû Dâvud, (932); Tirmizî, (248); Ahmed, (4/316); İbn Mâce, (855)

⁴¹⁰ **Sahih.** İbn Hibban (5/111) İbn Huzeyme (571) Hakim (1/345) Darekutni (1/235)

⁴¹¹ **Sahih.** Buhârî, muallak olarak, Abdurrezzâk (2640) Şaffî (1/76) Beyhakî, (2/59)

⁴¹² **Sahih.** Buhârî, *Kıraat* (988); Ahmed, (6/135) İbn Mâce, (856)

Fatihâ'dan Sonra Kırâ'at

Ebû Hureyre ؓ şöyle dedi: 'Her namazda kıraat vardır. Rasûlüllâh ﷺ'in bize duyurduklarını biz de sizlere duyuruyoruz ve bizden gizlice okuduklarını biz de sizlerden gizli okuyoruz. Her kim *Ummu'l-Kur'ân*'ı okursa bu ona yeter. Her kim bundan fazla okursa o, daha faziletlidir.'⁴¹³

Nâfi', İbn Ömer ؓ'nın, yalnız namaz kıldığı zaman namazın dört rekâtının hepsinde: *Ummu'l-Kur'ân*'ı ve akabinde Kur'ân'dan bir sure okuduğunu haber verdi.'⁴¹⁴

Kur'ân'ı Ezberleyemeyen Kişi Nasıl Yapar?

'Abdullah b. Ebî Evfâ ؓ'den: "Rasûlullâh ﷺ'e birisi gelip şöyle dedi: 'Yâ Rasûlâllâh! Ben Kur'ân'dan hiç bir şey ezberleyemiyorum bana ondan, kıraatimin yerine geçecek bir şey öğret.' Rasûlullâh ﷺ buyurdu ki: '**Subhânallâh, el-hamdulillâh, ve lâ ilâhe illâllahu vallâhu ekber ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhi'l-'aliyyi'l-'azîm dersin**' dedi.'⁴¹⁵

Öğle ve İkinci Namazlarında Kıraat

Ebû Katâde ؓ'den: 'Rasûlüllâh ﷺ öğle ve ikinci namazlarının ilk iki rekâtinde *Fatihâtu'l-Kitâb* ve birer sure okur ve bazen de bize (sessiz okuduğu) ayeti duyururdu. Son iki

⁴¹³ **Sahih.** Buhârî, (772) ve Müslim, (396).

⁴¹⁴ **Sahih.** Mâlik, (1/79)

⁴¹⁵ **Hasen.** Ebû Dâvud, (832) ve İbn Huzeyme, (544) Bkz. Elbânî, *el-İrvâ'*, (303).

rekâtında ise sadece *Fatihâtu'l-Kitâb*'ı okurdu.⁴¹⁶

Ebû Sa'îd el-Hudrî ؓ şöyle dedi: 'Rasûlüllâh ؑ öğle namazının ilk iki rekâtının her bir rekâtında otuz ayet kadar okur idi. Son iki rekâtlarda ise on beşer ayet kadar yahut bunun yarısı kadar. İkinci namazının ilk iki rekâtının her bir rekâtında on beş ayet kadar okurdu. Son iki rekâtlarda ise bunun yarısı kadar okurdu.'⁴¹⁷

Ebû Ma'mer şöyle dedi: "Habbâb b. el-Eret ؓ'e dedim ki: 'Rasûlüllâh ؑ öğle ve ikinci namazlarında okur muydu?' O: 'Evet' dedi. Ona 'Peki okuduğunu nereden anladınız?' dedim. O: 'Sakalının oynamasından' dedi.'⁴¹⁸

Akşam ve Yatsı Namazında Kırâ'at

'Abdullah b. Abbâs ؓ'dan: "Bir defa annem Ummu'l-Fadl bintu'l-Hârîs (radiyallahu 'anhâ), '*Ve'l-Murselâti 'Urfen*' sûresini okuduğumu işitti. Bana dedi ki: 'Ey yavrucuğum! Bu sûreyi okumakla bana Rasûlüllâh ؑ'ın bir akşam namazında en son olarak işittiğim okuyuşunu hatırlattın.'⁴¹⁹

Bureyde ؓ şöyle dedi: 'Rasûlüllâh ؑ yatsı namazında, '*Ve'-Şemsi ve Duhahâ*'yı veya onun gibilerini okurdu.'⁴²⁰

Bu rivayetler aynı zamanda bu namazlarda kıraatin sesli olacağına da delildir.

⁴¹⁶ **Sahih.** Buhârî, (776); Müslim, (451) ve Begâvî (592).

⁴¹⁷ **Sahih.** Müslim, (452).

⁴¹⁸ **Sahih.** Buhârî, (761).

⁴¹⁹ **Sahih.** Buhârî, (763) ve Müslim, (462).

⁴²⁰ **Hasen.** Tirmizî, (309); Nesâ'î, (2/173) ve Ahmed, (5/355)

Namazın Hafif Tutulması

Câbir b. 'Abdillâh ﷺ şöyle dedi: "Mu'az b. Cebel ﷺ her defa Rasûlüllâh ﷺ'in arkasında (yatsı) namazını kılar sonra kavmine (yani: Seleme oğullarına) gelir, onlara imâmlik yapardı. Bir gece Rasûlüllâh ﷺ ile beraber yatsıyı kıldı. Sonra kavmine gelip, onlara imâm oldu. Bakara suresinden başlayıp okumaya girişti. Bunun üzerine cemaatten bir kimse selâm verip ayrıldı ve sonra namazı yalnız başına kılip çıktı. Namazdan sonra o kimseye: 'Ey fulan! Sen münafık mı oldun?' dediler. O da: 'Hayır, münafık değilim. (Hele sabah olsun) Va'llâhi, Rasûlüllâh ﷺ huzuruna muhakkak gideceğim ve ona mutlaka bunu haber vereceğim' dedi. Ertesi gün Rasûlüllâh ﷺ'e geldi ve şunları söyledi: 'Yâ Rasûlâllâh! Biz su çeken develer sahibiyiz. Bütün gün işimiz başında didiniz, (yatsı olunca gelip namaz kılarız) Mu'âz sizinle birlikte yatsıyı kıldı sonra geldi ve bize imâm olup Bakara suresinden başlayıp okumağa kalktı.' Bunun üzerine Rasûlüllâh ﷺ, Mu'âz ﷺ'ya dönüp: '**Yâ Mu'âz! Sen dinden nefret ettirici misin? Fulan sûreyi oku! Fulan sûreyi oku!**' buyurdu."

Sufyân der ki: "Amr'a: Ebû'z-Zubeyr bize Câbir'den tahdis etti ki: 'Rasûlüllâh ﷺ "ve'-ş-Şemsi ve duhahâ", "ve'-d-Duhâ", "ve'-l-Leyli izâ yağşâ" ve "Sebbihi'sme rabbike'l-'a'lâ"yı oku buyurmuştur' dedim. Bunun üzerine 'Amr: 'İşte bunlar gibi sureler' cevabını verdi."⁴²¹

Sabah Namazında Kırâ'at

Ebû Berze ﷺ şöyle dedi: 'Rasûlüllâh ﷺ sabah namazında

⁴²¹ **Sahih.** Buhârî, (701) ve Müslim, (465).

altmış ile yüz ayet kadar okurdu dedi.⁴²²

Câbir b. Semûre ؓ şöyle dedi: ‘Rasûlüllâh ؐ sabah namazında, *Kâf ve'l-Kur’ân’i-Mecîd* suresini okurdu. Sabah namazından sonraki namazlarını daha hafif kıldıırırdı.⁴²³

Namazda Rûku

İmâma Rükûda Yetişen

Ebû Hureyre ؓ’den: “Rasûlüllâh ؐ buyurdu ki: ‘Namaz için kamet getirildiğinde sakın namaza koşarak gelmeyin. Namaza yavaş yavaş sekinetten ayrılmayarak gelin. İmâma (kavuştuğunuz yerde ona uyun) yetişebildiğinizi onunla kılın ve yetişemediğiniz kısımda (kendiniz) tamamlayın.”⁴²⁴

Bu hadisi şerif imâma nerede yetişilirse yetişilsin yetişemediği kısmın imâma uyan tarafından tamamlanacağına delalet eder. el-A’rec, Ebû Hureyre ؓ’nun şöyle dediğini rivayet etti: ‘İmâma kıyamda kavuşmadan (yapılan rükû o rekat için) yeterli değildir.⁴²⁵

Ebû Sa’îd el-Hudrî ؓ şöyle demiştir: ‘Sizden biriniz *Ummu’l-Kur’ân’ı* (Fatihâ’yı) okumadan rükû etmesin (zira o rekât tamam değildir).⁴²⁶

⁴²² **Sahih.** Müslim, (461).

⁴²³ **Sahih.** Müslim, (458).

⁴²⁴ **Sahih.** Buhârî, (636) ve Müslim, (602).

⁴²⁵ **Hasen.** Buhârî, *Kırâ’atu Halfe’l-İmâm*, (131)

⁴²⁶ **Hasen.** Buhârî, *Kırâ’atu Halfe’l-İmâm*, (133)

Rükûya Giderken ve Kalkarken Ellerin Kaldırılması

Sâlim babası ‘Abdullah ؑ’dan, şöyle dedi: ‘Rasûlüllâh ؑ’i namaza başladığı zaman, rükûa gitmezden evvel ve bir de rükûdan doğrulduğu zaman ellerini omuzları hizasına vardırıncaya kadar kaldırdığını gördüm. İki secde arasında (ellerini) kaldırmazdı.⁴²⁷

Rükûda Ellerin Konacağı Yer

Mus’âb b. Sa’d şöyle dedi: “Babamın yanında namaz kıldım, (rükûda) avuçlarımı bir birine bitiştirip iki baldırımın arasına koydum. (Bu hareketimi gören) babam beni bundan yasakladı. Dedi ki: ‘Biz bunu yapıyorduk. Fakat sonra bunu yapmaktan yasaklandık ve ellerimizi diz kapaklarının üzerine koymakla emrolunduk.’⁴²⁸

Vâ’il ؑ’den: ‘Rasûlüllâh ؑ rükûya gittiği zaman (diz kapaklarının üstünde) parmaklarını açardı.’⁴²⁹

Rükûdaki Zikir

Huzeyfe ؑ’dan, o Rasûlüllâh ؑ ile namaz kılıp Rasûlüllâh ؑ’in rükûsunda: ‘**Subhâne rabbiye’l-azîm**’ dediğini rivayet etti.⁴³⁰

⁴²⁷ **Sahih.** Buhârî, (735) Müslim (390) Ebû Dâvud (721) Tirmizî (255) Nesâî (2/126) İbn Mâce (858).

⁴²⁸ **Sahih.** Buhârî, (790) ve Müslim, (535).

⁴²⁹ **Sahih.** Hâkim, (1/224)

⁴³⁰ **Sahih.** Ebû Dâvud, (871) ve Tirmizî, (262)

‘Â’îşe ﷺ şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ rûkûsunda ve secdelerinde: **‘Subhâneke’llâhumme! Rabbenâ ve bihamdike Allâhummagfirli’** derdi. Tesbih ve istiğfarını çokça söylerdi. (Rasûlüllâh ﷺ bunu demekle) Kur’ân’a imtisal ediyordu.”⁴³¹

‘Â’îşe ﷺ şöyle haber verdi: “Rasûlüllâh ﷺ rûkûsunda ve secdelerinde: **‘Subbûhun, kuddûsun, rabbu’l-melâ’iketi ve’r-rûh’** derdi.”⁴³²

Rûkû ve Secdeleri Tam Yapmak

Enes ﷺ şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurdu: ‘Rûkû ve secdeleri tastamam yapınız. Allah’a yemin ederim ki rûkû ettiğinizde ve secdeye vardığınız zaman ben sizleri muhakkak arkamdan da görüyorum’⁴³³

Berâ b. ‘Azîb ﷺ’den: ‘Muhammed ﷺ ile birlikte kılınan namazı gözetleyip dikkat ettim. Kıyamını, rûkûnu, rûkûdan sonraki itidalini, secdesini, iki secde arasındaki oturuşunu, tekrar secdesini ve selâm vermekle kalkıp gitmesi arasındaki oturuşunu aşağı-yukarı eşit buldum.’⁴³⁴

Ebû Hureyre ﷺ şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ mescide girdi derken bir kişi mescide girip namaz kıldı. Sonra Rasûlüllâh ﷺ’e gelip selâm verdi. Rasûlüllâh ﷺ selâmını aldıktan sonra Adama: **‘Dön de namazını yeniden kıl. Çünkü sen namaz kılmadın’** buyurdu. O kimse namazını yeniden kılıp Rasûlüllâh ﷺ’in yanına gelip selâm verdi. Rasûlüllâh ﷺ selâmını aldıktan sonra tekrar adama: **‘Namazını yeniden kıl çünkü sen namaz**

⁴³¹ **Sahih.** Buhârî, (794); Müslim, (484); Ebû Dâvud, (877) ve Nesâ’î, (2/190).

⁴³² **Sahih.** Müslim, (487); Ebû Dâvud, (827) ve Nesâ’î, (2/224).

⁴³³ **Sahih.** Buhârî, (741) ve Müslim, (425).

⁴³⁴ **Sahih.** Müslim, (471).

kılmadin' buyurdu. (Bunu üç kere tekrar etti.) Nihayet o kimse: 'Seni hak ile yollayan Allah'a yemin ederim ki, bunun başka türlüsünü bilmiyorum. Bana (doğrusunu) öğret' dedi. Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: **'Namaza durduğun vakit ihram tekbirini al ve sonra ne kadar kolayına gelirse o kadar Kur'ân oku. Sonra rükûa varıp ta mutmain oluncaya kadar dur. Sonra başını kaldırıp ayakta doğruluncaya kadar dur. Sonra secdeye var ve mutmain oluncaya kadar kal. Sonra başını kaldırıp ta mutmain oluncaya kadar otur. Sonra tekrar secdeye var ve tâ mutmain oluncaya kadar kal. Sonra bunu namazının hepsinde (böyle) yap.'**⁴³⁵

Ebû 'Abdullah el-Eş'ârî ؓ şöyle dedi: "Rasûlüllâh ﷺ rükûsunu tam yapmayan ve secdelerini tavuğun mısır tanelemesi gibi yapan birini gördü. Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: **'Eğer bu adam şu hali (yâni namaz kılışı) üzere ölseydi, Milleti-Muhammed'den gayrı bir millet üzere ölürdü.'** Sonra şöyle dedi: **'Rükûsunu tam yapmayan, secdelerini tavuğun mısır tanelemesi gibi yapanın misali, aç birisinin bir veya iki tane hurma yemesi nasıl açlığını gidermez ise (rükûsunu ve secdelerini tam yapmayan da namaz kılmamıştır.)'** Ravi Ebû Sâlih dedi ki: 'Ebû 'Abdullah'a bu hadisi Rasûlüllâh ﷺ'den kendisine kimin rivayet ettiğini sordum. Dedi ki: *'Umerâ'u'l-Ecnâd* (yani: Filistin, Ürdün, Humus, Kansirin, Şam) vilâyetlerinin emirleri olan 'Amr İbnu'l-Âs, Hâlid İbnu'l-Velîd, Şurahbil İbn Hasene ؓ, Rasûlüllâh ﷺ'den işitmişler dedi."⁴³⁶

⁴³⁵ **Sahih.** Buhârî, (793); Müslim, (397).

⁴³⁶ **Hasen.** İbn Huzeyme (665) Ebu Ya'lâ (13/139) Taberani (4/115) Beyhakî (2/89)

Rükûdan Kalkarken ve Kıyamda Söylenecak Şeyler

Mâlik b. el-Huveyrîs ؓ şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ rükûdan başını kaldırdığı zaman ‘Semi’allâhu limen hamideh’ derdi.”⁴³⁷

Ebû Hureyre ؓ’den: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘İmâm (başını rükûdan kaldırırken) “Semi’allâhu limen hamideh” dediği zaman, siz de “Allâhumme rabbenâ ve leke’l-hamd” deyiniz. Zira kimin bu kavli, Meleklerin kavline muvafakat ederse günahları bağışlanır.”⁴³⁸

İbn Ebî Evfâ ؓ’den, o şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ belini rükûdan kaldırdığı zaman (şu sözleri) söylerdi:

اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ مِلءَ السَّمَاءِ وَمِلءَ الْأَرْضِ وَمِلءَ مَا شِئْتَ
مِنْ شَيْءٍ بَعْدُ اللَّهُمَّ طَهِّرْنِي بِالثَّلْجِ وَالْبَرْدِ وَالْمَاءِ الْبَارِدِ اللَّهُمَّ طَهِّرْنِي
مِنَ الذُّنُوبِ وَالْخَطَايَا كَمَا يُنْقَى الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْوَسَخِ.

‘Ey Allahım! Hamd sana mahsustur. Hem gök dolusu, yer dolusu ve bunlardan öte ne yaratmayı diledinse hepsinin dolusu hamd! Ey Allahım! Beni kar ile dolu ile ve soğuk su ile tertemiz eyle! Ey Allahım! Beni günahlardan ve hatalardan, beyaz kumaş kirden nasıl temizlenirse öyle temizle.”⁴³⁹

Rifa’â b. Raffî’î ؓ şöyle dedi: “Biz bir gün Rasûlüllâh ﷺ’in arkasında namaz kılıyorduk. Başını rükûdan kaldırdığında:

⁴³⁷ **Sahih.** Müslim, (391).

⁴³⁸ **Sahih.** Buhârî, (796) ve Müslim, (409).

⁴³⁹ **Sahih.** Müslim, (476).

'Semi'allâhu limen hamideh' dedi. Arkasından birisi: 'Rabbenâ ve leke'l-hamd, hamden kesîran tayyiben mubareken fih' dedi. Namazdan bittikten sonra konuşanın kim olduğunu sordu. O kelimeleri söyleyen adam: 'Benim' dedi. Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: "Otuz küsur tane melek gördüm "önce ben yazacağım" diye birbirleriyle yarış ediyorlardı."⁴⁴⁰

Rükudan Sonraki Kıyam

Ebû Mes'ûd el-Ensârî ؓ şöyle dedi: "Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: '**Rukûdan ve secdeden belini doğrultmayan namazı yeterli değildir.**'"⁴⁴¹

Enes ؓ'dan, o: 'Rasûlüllâh ﷺ'i bize nasıl namaz kıldırırken gördüysem sizde öylece namaz kıldirmaktan vazgeçmeyeceğim' dedi. Ravi Sâbit el-Bunânî şöyle dedi: 'Enes ؓ sizi yaparken görmediğim bir şey yapardı ki başını rukûdan kaldırdığı vakit gören secde etmeği unuttu diyecek kadar ayakta dikilirdi. Başını secdeden kaldırdığı vakit iki secde arasında gören (ikinci secdeye gitmeyi) unuttu diyecek kadar dururdu.'⁴⁴²

Vail radiyallahu anh'den: "Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'i namaz için tekbir aldığı vakit, ellerini kulakları hizasına kadar kaldırdığını ve sonra rüku'ya giderken ve sonra "Semiallahu limen hamideh" deyip rukudan kalkarken de aynı şeyi yaptığını ve namazda sağ eliyle sol elini tuttuğunu gördüm. Oturduğunda orta parmağı ile başparmağını halka yapıp, işaret parmağıyla işaret etti. Sağ elini sağ dizine, sol elini de, sol

⁴⁴⁰ **Sahih.** Buhârî, (799) ve Ahmed, (4/316).

⁴⁴¹ **Sahih.** Ebû Dâvud (855) Tirmizî (265) İbn Mâce (870) İbn Hibbân (501) Ahmed (4/122)

⁴⁴² **Sahih.** Buhârî, (800) ve Müslim, (472).

dizine koydu.”⁴⁴³

Burada birinci rekat anlatılırken işaret parmağıyla işaret etmek zikredilmektedir ve bu kısım, iki secde arasında işarete delil olmaktadır.

Şeyh Ebu Said el-Yarbużî, bu hadisin açıklamasında şöyle demiştir: “Bu hadis-i şerif, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem’in “iftitah” tekbirinden ve “ruku’dan” sonraki “kıyam” halinde ellerini göğsünün üzerine bağladığını ifade ediyor. Zira göğsün üzerine el koyma, “iftitah” tekbirinden sonraki kıyama has olsaydı, hemen iftitah tekbirinden sonra “ellerini göğsünün üzerinde bağladı” diye ifade etmesi gerekirdi. İftitah tekbirinden sonra zikretmeyip, ruku’dan sonra bu hareketi tek isim altında, ruku’dan kalktıktan sonra “kıyam’da” sağ ile solunu tuttuğunu gördüm demesi, çok sarîh bir ifade-i kelamdır. Zira asıl olan da budur. Hem rukûdan kalktıktan sonra eller saliverilecek diye zayıf da olsa bir rivayet mevcut değildir. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem’den gelen hadislerin cemi’si namazda kıyam halinde ellerin göğsün üzerine konulacağına delalet ediyor.”⁴⁴⁴

Vail radiyallahu anh’dan gelen diğer rivayette şöyle demiştir: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in namazda kıyamda sağ elini sol eli üzerine bağladığını gördüm.”⁴⁴⁵

Şeddad b. Şurahbil el-Ensari radiyallahu anh şöyle dedi: “Ne unutursam unutayım, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in kıyam halinde namaz kılarken, sağ elini, sol eli üzerine

⁴⁴³ **Hasen.** Ahmed (4/318) el-Elbani ve Şuayb el-Arnaut sahih demişlerdir.

⁴⁴⁴ Ebu Said Yarbużi, Kitab ve Sünnete Göre Namaz (s.107)

⁴⁴⁵ **Sahih.** Ahmed (4/316) İbn Hibban (5/111) Nesai (887) Beyhaki (1/309) Darekutni (2/35) Taberani (22/9)

bağladığını gördüğümü unutmam.”⁴⁴⁶

Ebu Ziyad’dan: “Gördüğüm şeyi unutmam. Muhakkak ben, Ebu Bekr radiyallahu anh’ın namazda kıyamda, sağ elini sol eli üzerine koyduğunu gördüm.”⁴⁴⁷

Namazda Secdeler

Secdelerde Tekbir ve Secdeleri Tam Yapmak

Rifâ’â b. Rafî’î رضي الله عنه’den: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: “İnsanlardan hiç birisinin namazı tamam olmaz... Sonra rûkû eder tâ mafsalları mutmain oluncaya kadar (rukûda kalır), sonra “Semiallahu limen hamideh” diyerek doğruluncaya kadar dikilir. Ve “Allahu ekber” der, sonra secde eder mafsalları mutmain oluncaya kadar (secdede kalmadıkça) ...”⁴⁴⁸

Ebû Hureyre رضي الله عنه dedi ki: ‘Rasûlüllâh ﷺ secdeye gideceğinde tekbir getirirdi.’⁴⁴⁹

Secdelerde Elleri Kaldırmak

Mutarrif dedi ki: “İmran b. Husayn ile beraber Ali b. Ebi Talib radiyallahu anh’ın arkasında namaz kıldık. Rûkû ettiğinde,

⁴⁴⁶ **Sahih ligayrihi.** Buhari Tarih (4/224) Hallal Emali (16) Bezzar (Keşfu'l-Estar 522) Taberani (7/272) Begavi Mu'cem (3/289) Ebu Nuaym Marife (3695) Fesevi Marife (2/205)

⁴⁴⁷ **Hasen mevkuf.** İbn Ebi Şeybe (1/343) İbnu'l-Munzir el-Evsat (1283)

⁴⁴⁸ **Sahih.** Ebu Davud (857) ve Hakim (1/368)

⁴⁴⁹ **Sahih.** Buhârî, (803) ve İbn Huzeyme, (624).

rükûdan kalktığında ve secde ettiğinde ellerini kaldırdı. Bunun üzerine İmran radiyallahu anh dedi ki: “Görüyorum ki arkadaşınız Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile beraber kıldığımız namazı bana hatırlattı. Bu bana Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in namazını hatırlattı.”⁴⁵⁰

Mâlik b. el-Huveyris ؓ dedi ki: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’i namaza başladığında tekbir alıp ellerini kaldırırken gördüm. Rükû etmek istediğinde, başını rükûdan kaldırdığında, secde ettiğinde ve iki secde arasında kalktığında da tekbir alıp ellerini kaldırdı.”⁴⁵¹

Enes ؓ dedi ki: ‘Nebî ﷺ, rükû ve secdelerde ellerini kaldırır.’⁴⁵² Diğer rivayette Enes radiyallahu anh şöyle demiştir: ‘Rasûlüllâh ﷺ’i namaza başladığında, rükû ettiğinde, başını

⁴⁵⁰ **Sahih.** Ebu Bekr eş-Şafii, Fevaidu'l-Muntekat (el yazma 13. Cüz no: 104)

⁴⁵¹ **Sahih.** Begavi, Mu'cemu's-Sahabe (5/209 no:2064) Nesâ'î, el-Mucteba (1075, 1131); Nesaî, Sunenu'l-Kubrâ (1/228 no: 672-674); Ahmed (3/346, 347, 5/53); Ebu Avane (2/95) Tahâvî, Şerhu Muşkilî'l-Âsâr (5110); İbn Hazm, el-Muhalla (4/92); Ebu'l-Abbas es-Serrac, Hadisu Serrac (2494); Begavi, Mu'cemu's-Sahabe (2064); İbn Kattân, Beyânu'l-Vehm (2831) ve 'Irâkî, Tarhu't-Tesrîb (2/405). Şeyh Elbânî **sahih** olduğunu söylemiştir. el-İrvâ' (2/67) Temâmu'l-Minne (s.172).

⁴⁵² **Sahih.** İbn Ebi Şeybe (1/235 no: 2449); Ebû Ya'lâ (3/399 no: 3752 diğer nüsha no: 3650). Darekutni (2/42); İbn Ahi Mimi ed-Dekkek, Fevaid (s.36 no:181); Ebu'l-Huseyn el-Abenusî, Meşyeha (60); Ziyau'l-Makdisi, el-Muhtare (2026); Elbânî, el-İrvâ' (2/68); Ebu Tahir el-Muhallis, el-Muhallisiyyat (116); İbn Hazm, el-Muhallâ (4/92); 'Abdülhak İşbilî, Ahkâmu'l-Kubrâ (2/192); Nebil Saduddîn Cerrar, el-İmâ ilâ Zevâ'idî'l-Eczâ (144); Ebû Ya'lâ (3752) Beyhakî (866); Ârûsu'l-Eczâ (no: 63).

rükûdan kaldırdığında ve secdelerde ellerini kaldırdığını gördüm.⁴⁵³

Mu'temir b. Suleymân'dan: "Babamı şöyle derken işittim: "Enes ؓ'ı şöyle derken işittim: 'Rasûlüllâh ﷺ'in kıldığı namaz şekline uyup uymamanıza aldırmiyorum!' babam dedi ki: 'Enes ؓ'ın kıldığı namaz şekline uyup uymadığınıza aldırmiyorum!' Mu'temir dedi ki: 'Babamın kıldığı namaz şeklinde uyup uymadığınıza aldırmiyorum.' Abdullah b. Harb dedi ki: 'Mu'temir bize namaz kıldırdı. Tekbir aldığı zaman her iniş ve kalkışta ve iki rekât arasında ellerini kaldırdı.'"⁴⁵⁴

Enes radiyallahu anh dedi ki: "Nebî sallallahu aleyhi ve sellem namazda her eğiliş ve kalkışta ellerini kaldırırdı."⁴⁵⁵

Yahyâ b. Ebî İshâk dedi ki: Enes ؓ iki secde arasında ellerini kaldırırdı.⁴⁵⁶

Ebû Hureyre ؓ şöyle demiştir: 'Nebî ﷺ namaza başlangıç tekbiri aldığı anda, rükû ettiğinde ve secde ettiğinde ellerini kaldırırdı.'⁴⁵⁷

Ebû Seleme dedi ki: "Ebû Hureyre ؓ her eğiliş ve kalkışta ellerini kaldırıyor ve şöyle diyordu: 'Namazı Rasûlüllâh ﷺ'in namazına en çok benzeyeniniz benim.'⁴⁵⁸

⁴⁵³ **Sahih.** Busîrî, İthâfu'l-Maherâ (2/154-155 no:1238) Ziyâ', el-Muhtare (5/51-52 no: 2025) Ebu Tahir el-Muhallis, el-Muhallisiyyat (2275) Fevâ'idu'l-Muntekât (El yazma no: 65). Bu lafızla mevkuf olarak: Darekutnî (1/290) ve Hatîb, Târîh (2/386).

⁴⁵⁴ **Sahih.** İbnü'l-'Arâbî, Mu'cem (4/453 no:1945)

⁴⁵⁵ **Sahih.** İbn Receb Fethu'l-Bari (4/327).

⁴⁵⁶ **Sahih mevkuf.** İbn Ebî Şeybe (1/271 no: 2811) Buhari Ref'ul-Yedeyn (101)

⁴⁵⁷ **Sahih.** Ahmed (2/132 no: 6163); İbn Asakir (36/220)

Vail b. Hucr radiyallahu anh dedi ki: “Rasûlüllâh ﷺ ile beraber namaz kıldım, (iftitah) tekbirini aldığı zaman, ellerini kaldırırdı. Sonra elbisesine sarınır (ellerini elbisesinin içine sokarak) sağ eli ile sol elini tutardı. Rükûa varmak istediği zaman da ellerini (elbisesinden) çıkarır ve onları kaldırırdı. Başını rükûdan kaldırmak istediği zaman da ellerini kaldırır, sonra secdeye varırdı ve yüzünü iki elleri arasına koyardı. Başını secdeden kaldırmak isteyince de aynı şekilde ellerini kaldırırdı. (Bu hal) namazı bitirinceye kadar (böyle) devam ederdi.’ Muhammed (b. Cuhâde) dedi ki: Ben bu durumu Hasen b. Ebî'l-Hasen'e söyledim. (O da bana şöyle) dedi: ‘Bu Rasûlüllâh ﷺ'in namazıdır. Bunu yapan yaptı, yapmayan yapmadı.’”⁴⁵⁹

Vail b. Hucr radiyallahu anh dedi ki: ‘Rasûlüllâh ﷺ'e gittim. Benim için onun yüzünden daha sevimli bir yüz, çöl Araplarında yoktu. Arkasında namaz kıldım. Her tekbir aldığı anda, her kalkış ve inişinde ve iki secde arasında ellerini kaldırıyordu. Sağına ve soluna selam verirdi.’⁴⁶⁰

⁴⁵⁸ **Sahih.** Ebu Tahir el-Muhallis, Fevâ'idu'l-Muntekât (el yazma no: 87) İbn Abdilberr, Et-Temhid (7/79) Darekutni, İlel (4/449).

⁴⁵⁹ **Sahih.** Ebu Davud (723); İbn Ebî 'Âsım, el-Ahâd ve'l-Mesânî (2309); Ahmed (4/317); Dârekutnî (1/291); İbn Hibbân (1894); İbn Hazm, Muhallâ (4/91); İbn 'Abdilberr, Temhîd (9/227), Ebu Musa el-Medini, el-Letaif (no:575); Ebu İshak el-Muzekki, el-Muzekkiyat (no:3) Bkz.: el-Elbani, Aslu Sifati Salat (2/798-799)

⁴⁶⁰ **Sahih.** Ahmed (4/316-17); İbn 'Asâkir (62/390); Ebu Davud et-Tayalisi (1021); İbn Ebi Şeybe (1/265); Darimi (1252); Ahmed (4/316); Ebu Nuaym, Marife (5881); Taberani (22/41); el-Elbani Aslu Sifati Salat (2/707)

Vail b. Hucr radiyallahu anh dedi ki: ‘Rasûlüllâh ﷺ tekbir aldığıında, rükû ettiğinde, başını rükûdan kaldırdığında ellerini kaldırırdı. Secde ettiğinde de aynı şekilde yapardı...’⁴⁶¹

Amr b. Murre dedi ki: ‘Hadramî’lerin mescidinde namaz kıldık. ‘Alkâme b. Vâ’il babası ﷺ’den; Rasûlüllâh ﷺ’i namaza başlarken, rükû ettiğinde ve secde ettiğinde ellerini kaldırdığını gördüğünü rivayet etti.’⁴⁶²

İbn ‘Umer radiyallahu anhuma’dan: ‘Nebî ﷺ namaza başlarken tekbir aldığıında, rükû ettiğinde ve secde ettiğinde ellerini omuzları hizasına kadar kaldırırdı.’⁴⁶³

Nafi dedi ki: ‘İbn ‘Umer radiyallahu anhuma her iniş ve kalkışta, rükûda ve secdelerde, ayağa kalkarken ve iki secde arasındaki oturuşunda ellerini kaldırıyor ve Rasûlüllâh ﷺ’in de böyle yaptığını söylüyordu.’⁴⁶⁴

Muhârib b. Disâr’dan: ‘İbn ‘Umer radiyallahu anhuma’yı rükû ve secdelerde ellerini kaldırırken gördüm ve ona: ‘Bu nedir?’

⁴⁶¹ **Sahih.** İbn Huzeyme (698) Taberânî (22/37) İbn Ebî Şeybe (1/234 no: 2441) Tahavî, Şerhu Meani’l-Asar (1/196 no:1170)

⁴⁶² **Sahih.** Darekutnî (3/245 no: 1131) el-Elbani, Aslu Sifati Salat (2/707)

⁴⁶³ **Hasen.** Ahmed (2/132 no: 6164); Hatib, Târîhu Bagdâd (7/394); Hilal el-Haffar Cüz (no:187) Ebu Tahir el-Muhallis, el-Muhallisiyyat (1249).

⁴⁶⁴ **Sahih.** Tahavî, Şerhu Muşkili’l-Asar (5100); İbn Kattân, Beyânu’l-Vehm (2831); ‘Abdulahak İşbilî, Ahkâmu’l-Kubrâ (2/188); ‘Irâkî, Takrîbu’l-Esânid (1/23) ve Tarhu’t-Tesrîb (2/405); el-Elbani Aslu Sifati Salat (2/709). Heysemi, İbn Kattân ve el-Elbani **sahih** demişlerdir.

dedim. Dedi ki: ‘Nebî ﷺ iki rekatten kalktığında tekbir alır ve ellerini kaldırır.’”⁴⁶⁵

Nafi, İbn Ömer radiyallahu anhuma’dan; Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’in namaza başlangıçta, rükûda ve secdelerde ellerini kaldırdığını rivayet etti.”⁴⁶⁶

Yine Nafi, İbn Ömer radiyallahu anhuma’dan Nebî sallallahu aleyhi ve sellem her eğiliş ve kalkışta ellerini kaldırdığını rivayet etti.”⁴⁶⁷

Salim b. Abdillâh b. Ömer’den: İbn Ömer radiyallahu anhuma dedi ki: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in ellerini her rükû ve her secdesinde kaldırdığını gördüm.”⁴⁶⁸

Nafi’den: ‘İbn ‘Umer radiyallahu anhuma başını ilk secdeden kaldırdığında ellerini kaldırır.’”⁴⁶⁹

Nâfi’ dedi ki: ‘İbn ‘Umer radiyallahu anhuma namaza başladığı zaman tekbir alır ve ellerini kaldırır. Rükû etmek istediğinde ellerini kaldırır ve tekbir alırdı. Başını rükûdan kaldırdığında ve secde etmek istediğinde tekbir alır ve ellerini kaldırır.’”⁴⁷⁰

⁴⁶⁵ **Sahih.** İbn Ebi Şeybe (1/213 no:2439) bkz.: Musnedu Ebi Ya’la (10/38)

⁴⁶⁶ **Hasen.** Darekutni, İlel (7/13)

⁴⁶⁷ **Sahih.** Darekutni, el-İlel (7/14)

⁴⁶⁸ **Sahih.** Ebu Tahir es-Silefi, Fevaidu’l-Avali (el yazma, 8. Cüz no: 14) Ebu Bekr el-Meragî, Meşyeha (s.315) Zehebi, Mu’cemu’l-Muhaddisin (s.110 no: 188).

⁴⁶⁹ **Sahih mevkuf.** İbn Ebî Şeybe (1/271 no: 2812)

⁴⁷⁰ **Sahih mevkuf.** Ebu Tahir el-Muhallis, Fevâ’idu’l-Muntekât (El yazma no: 10); el-Muhallisiyyat (no:12) Bütün ravileri güvenilirdir.

Salim b. Abdullah b. Ömer dedi ki “İbn Ömer radiyallahu anhuma namazda her iniş ve kalkışta ellerini kaldırıyordu.”⁴⁷¹

İbn Ömer’in: “İki Secde Arasında Ellerin Kaldırmazdı” Sözü Hakkında

İbn Ömer radiyallahu anhuma’dan rivayet edilen: “iki secde arasında ellerini kaldırmazdı” sözü, “secdelerde eller bazen kaldırılır” diyenlere burada delil olmaz. Çünkü Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’den “secdelerde ellerinizi bazen kaldırmayabilirsiniz” dediği rivayet edilmemiştir.

Nafi şöyle demiştir: ‘Abdullah b. ‘Umer radiyallahu anhuma her iniş ve kalkışta ellerini kaldırmadan namaz kılan birini gördüğü zaman ellerini kaldırıncaya kadar taşlardı.’⁴⁷²

İbn Ömer radiyallahu anhuma’nın sözüne gelince, bu söz Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in secdelerde ellerini kaldırmadığını değil, İbn Ömer radiyallahu anhuma’nın Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in secdelerde elleri kaldırdığını görmediğini ya da unuttuğunu ifade eder. Lakin İbn Ömer radiyallahu anhuma’nın bizzat kendisi, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in secdelerde ellerini kaldırdığını başka sahabelerden öğrenmesi veya hatırlaması üzerine ellerini secdelerde kaldırmaya devam etmiş ve ellerini kaldırmayanları taşlamıştır. Şayet bazen terk edilebilen bir fiil olsaydı, İbn Ömer radiyallahu anhuma onları taşlamazdı.

Nafi şöyle demiştir: ‘İbn ‘Umer radiyallahu anhuma namaza başladığında, rükû ettiğinde, *semi‘a’llâhu li-men*

⁴⁷¹ **Sahih mevkuf.** İbn Vehb, Muvatta (386)

⁴⁷² **Sahih mevkuf.** Humeydi (2/277 no:615) Darekutnî (1/290 no: 1128) ve es-Sehmî, Târîhu Curcân (sy. 476 no: 952).

hamideh dediğinde, secde ettiğinde ve iki rekat arasında ellerini göğsü hizasına kadar kaldırırdı.⁴⁷³

İbn Hazm, bu rivayetin ardından şöyle demiştir: “Bu isnadda herhangi bir kusur yoktur. İbn Ömer radiyallahu anhuma, secdelerde elleri kaldırmanın terkine dair hadisin zıddına ancak kendisine göre Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’den yaptığı sahih olarak sabit olan bir rivayetten dolayı dönmüştür.”⁴⁷⁴

es-Sehavî, *Fethu’l-Mugîs*’te naklediyor: “Hadis yazarlardan biri İbn Mehdî’nin yanında namaz kıldı ve ellerini kaldırmadı. Selâm verince İbn Mehdî ona şöyle dedi: ‘Sen İbn ‘Uyeyne - Zuhri - Sâlim - babası (İbn ‘Umer ؓ) yoluyla gelen: Rasûlüllâh ﷺ her tekbirle birlikte ellerini kaldırırdı hadisini yazmamış mıydın? Adam: ‘Evet’ dedi. Bunun üzerine İbn Mehdî şöyle dedi: ‘Bunu terk ettiğin ve amel etmediğin halde Rabbinle karşılaştığın zaman ne diyeceksin?’⁴⁷⁵

“Oturduğunda Ellerini Kaldırmazdı” Sözünün Manası

‘Alî b. Ebî Tâlib ؓ dedi ki: ‘Nebî ﷺ farz namazlara kalktığı zaman tekbir alır ve ellerini omuzları hizasına kadar kaldırırdı. Okumayı bitirip rükûa varmak istediği zaman da aynısını yapardı. Rükûdan kalktığı zaman da yine tekbir alırdı. Oturmuş halde namazından bir şey için (dua ederken) ellerini kaldırmazdı. İki

⁴⁷³ **Sahih mevkuf.** İbn Hazm, el-Muhallâ’da (4/92) el-Elbani, Aslu Sıfati Salat’ta (2/709) “İbn Hazm’ın dediği gibi isnadı mevkuf olarak sahihtir. Hükmen merfudur.”

⁴⁷⁴ El-Muhalla (4/93)

⁴⁷⁵ es-Sehavî, *Fethu’l-Mugîs* (2/360); Cemaluddin el-Kasımî, *Kavaidu’t-Tahdis* (s.309).

secdeden kalkarken de aynı şekilde ellerini kaldırır ve tekbir getirirdi.⁴⁷⁶

“Oturmuş halde namazından bir şey için ellerini kaldırmazdı” ifadesini bazı kimseler secdelerde ellerin kaldırılmayacağı şeklinde yorumlamışlardır. Bu istidlal yerinde değildir. Zira el kaldırma fiili nefyedilirken: “Kaiden: oturmuş haldeyken” denilmiştir. Secdelerde ellerini kaldıran kimse oturmuş halde iken ellerini kaldırmaz. Ali radiyallahu anh burada ellerin kaldırılmasına sebep olarak: “Fi şey’in min salatihi: namazından bir şey için” demiştir. Min teb’iz içindir ve namazın bir kısmı olan bir şey için eller kaldırılmaz demektir. Dolayısıyla burada kastedilen; namazda otururken dua için elleri kaldırmaya karşı çıkmaktır. Çünkü gerek iki secde arasındaki duada, gerekse teşehhüd duasında eller kaldırılmaz, yalnızca işaret parmağıyla işaret edilir. Nitekim sahabe ve tabiinden gelen şu rivayetler bu manayı desteklemektedir:

Suleyman b. Yahya rahimehullah şöyle demiştir: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in sahabeleri birbirlerini duada parmakla işaret etme konusunda uyarırlardı.”⁴⁷⁷

Sehl b. Sad radiyallahu anh şöyle demiştir: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’i ne minber üzerinde ne de başka bir yerde (duada) elini açmış şekilde görmedim. Lakin onu işaret parmağıyla hareket ettirerek işaret ederken gördüm.”⁴⁷⁸

⁴⁷⁶ **Sahih.** Ebu Davud (744, 761); Buhari, Ref’ul-Yedeyn (8); İbn Huzeyme (584); İbn Mâce (864); İbn Hibban (5/68); Tirmizî (3423); Ahmed (1/93 no: 717); Beyhaki (2/74) ve Darekutnî (3/233 no: 1119). Şeyh Elbânî **hasen, sahih** demiştir. Şu’ayb el-Arnâ’ût **hasen** demiştir.

⁴⁷⁷ **Hasen mevkuf.** İbn Ebi Şeybe (6/87)

⁴⁷⁸ **Hasen.** İbn Huzeyme (no:1450); Ahmed (5/337); Ebu Davud (1105); Hakim (1/718); İbn Hibban (3/165); Beyhaki (3/210); Taberani (6/206); Ebu Yala (13/545). El-Elbani, Daifu Ebi Davud’da “zayıf”

İbn Abbas radiyallahu anhuma'dan: "İstiğfar/bağışlanma dileme tek parmakla işaret ederek olur"⁴⁷⁹

İbnu'z-Zubeyr radiyallahu anhuma'dan: "Şüphesiz sizler dua ediyorsunuz. Duanın en faziletlisi parmakla işaret ederek olur"⁴⁸⁰

İbn Sirin rahimehullah şöyle der: "Allah'a övgüde bulunduğu tek parmakla işaret et."⁴⁸¹

Elleri Her Tekbirde Kaldırmanın Mutevatir Oluşu

el-Evzai dedi ki: "Bize Hicaz'lı, Basra'lı ve Şam'lı âlimlerin üzerinde icma ettikleri sünnet şu şekilde ulaşmıştır: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ellerini namaza başlangıç için tekbir aldığı anda, rükû için tekbir aldığı anda, secdeye giderken ve başını rükûdan kaldırırken omuzları hizasına kadar kaldırırdı. Ancak Kufe'liler bu konuda ümmetlerine muhalefet etmişlerdir." El-Evzai'ye denildi ki: "Bundan bir eksiklik yaparsa ne olur?" o da: "Namazından eksilmiş olur" dedi."⁴⁸²

Hâfız 'Irakî, *Tarhu't-Tesrib*'de şöyle demiştir: "...Diğerleri her iniş ve kalkışta elleri kaldırmayı sahih görerek tutundular ve

demiş, İrvau'l-Galil'de (3/77) "isnadı hasen" demiştir. Şuayb el-Arnaut; Musned tahkikinde "zayıf", İbn Hibban'ın sahihine tahkikinde "şahitleriyle sahih" demiş, Huseyn Selim Esed, Ebu Ya'la tahkikinde "hasen" demiştir.

⁴⁷⁹ **Sahih mevkuf.** Ebu Davud (1489); Ziyau'l-Makdisi, el-Muhtare (4/47 no:468)

⁴⁸⁰ **Sahih mevkuf.** İbn Ebi Şeybe (6/87)

⁴⁸¹ İbn Receb Fethu'l-Bari (6/303); İbn Abdilhadi, Adabu'd-Dua (s.92)

⁴⁸² **Sahih maktu.** İbn Abdilberr, et-Temhid (9/226).

dediler ki: ‘Bu ispat edendir ve nefyedenden önceliklidir. İbn Hazm ez-Zahirî de böyle demiş ve her iniş ve kalkışta elleri kaldırma hadislerinin mütevatir olup kesin bilgi ifade ettiğini belirtmiştir. Bu mezheb İbn ‘Umer, İbn ‘Abbâs, el-Hasen el-Basrî, Tâvûs ve oğlu ‘Abdullah, İbn ‘Umer’in azatlısı Nâfi‘, Eyyûb es-Sahtiyânî, ‘Âtâ’ b. Ebî Rebâh, ashabımızdan İbnu’l-Munzir, Ebû ‘Alî et-Taberî ki bu Mâlik ve Şâfi’î’nin de görüşüdür. İbn Huveyzimendâd bunu Mâlik’ten her iniş ve kalkışta eller kaldırılır şeklinde rivayet etmiştir. Sonrakilerden el-Buveytî her iniş ve kalkışta ellerinini kaldırırdı.⁴⁸³ İbn Ebî Şeybe iki secde arasında el kaldırmayı Enes, el-Hasen ve İbn Sîrîn’den rivayet etmiştir.’⁴⁸⁴

Husayn b. Abdirrahman dedi ki: “İbrahim (en-Nehai)’nin yanına girdik. Amr b. Murre ona şöyle anlattı: ‘Hadramî’lerin mescidinde namaz kıldık. ‘Alkâme b. Vâ’il bana babası ﷺ’den; Rasûlüllâh ﷺ’i namaza başlarken, rükû ettiğinde ve secde ettiğinde ellerini kaldırdığını gördüğünü rivayet etti.’⁴⁸⁵

İbrahim (en-Nehâî) dedi ki: “Babanın Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellemi yalnızca o tek gün dışında gördüğünü sanmıyorum. Bu yüzden bunu ezberlemiş. Abdullah (b. Mes’ud) ise bunu ezberlememiştir! Sonra İbrahim şöyle dedi: “Elleri kaldırmak yalnızca namaza başlangıçtır”

İbn Huzeyme dedi ki: “Bu illetlendirme bir şey ifade etmez. Zira raşid halifelerden, diğer sahabelerden ve tabiinden Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in namazda ellerini kaldırdığı sabit olmuştur. Dolayısıyla Abdullah b. Mes’ud radiyallahu anh’ın ellerin kaldırdığı hususunu unutmada, bütün bu sahabelerin Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’i ellerini kaldırırken görmemelerini

⁴⁸³ İbn Hacer, Fethu’l-Bârî (2/223).

⁴⁸⁴ Hafız el-İrakî, Tarhu’t-Tesrib (2/422)

⁴⁸⁵ **Sahih.** Darekutnî (3/245 no: 1131) el-Elbani, Aslu Sifati Salat’ta (2/707) Muslim’in şartına göre sahih demiştir.

gerektirecek bir durum yoktur.” Nitekim İbn Mesud radiyallahu anh, müslümanların Kur’ân’dan oluşunda ittifak ettikleri – felak ve nas surelerini – unutmıştu. Yine müslümanların neshedildiği hususunda ittifak ettikleri tatbiki (rükuda elleri iki diz arasına koymayı) terki unutmıştu. İki kişinin imam arkasında nasıl duracağını unutmıştu. Âlimlerin üzerinde ittifak ettikleri; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in kurban gününde sabah namazını vaktinde kıldığı hususunu unutmıştu. Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’in arafatta namazları nasıl cem ettiğini unutmıştu... Özellikle namaz hakkında bu hususları unutmaması mümkün olan İbn Mesud radiyallahu anh’ın elleri kaldırma konusunda unutmaması nasıl mümkün olmaz?”⁴⁸⁶

Özetle, secdelerde el kaldırmak sahih isnadlarla sabit olmuştur: Cumhur, ancak İbn Ömer radiyallahu anhuma hadisini tercih etmelerinden dolayı bunu terk etmişlerdir. Secdelerde el kaldırma hadislerini ispat edenlerin mezhebi şu üç sebepten dolayı tercihe şayandır:

1- İstilah kaidesi gereği ispat eden, nefyedene önceliklidir. Çünkü ispat edende fazladan ilim vardır. Ezberleyen, ezberlemeyene karşı hüccettir.

2- Nefyeden (secdelerde ellerini kaldırmazdı diyen) bir tane, ispat eden (secdelerde ellerini kaldırır diyen) ise birçoktur. Bir kişinin hata etmiş olma ihtimali, iki kişinin hata etmiş olma ihtimalinden fazladır. Peki ya bu daha fazla kimseden sabit olduğu zaman nasıl olur? Şüphesiz bu hata ihtimalinden daha uzaktır.

3- İbn Ömer radiyallahu anhuma’nın kendisi bizzat secdelerde elleri kaldırmayı ispat etmiş, bu sahih bir isnadla

⁴⁸⁶ İbn Abdilhadi, Tenkihu’t-Tahkik (2/140-141)

gelmiştir. O ancak kendisine Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'den bu husus sabit olduğu için dönüş yapmıştır.⁴⁸⁷

Elleri Kaldırmayı Yasaklayan Bidatçidir

Ahmed b. Ebi Musa'nın rivayetine göre Horasan'lı birisi İmam Ahmed'e şöyle sordu: "Yanımızda bir topluluk bize namazda elleri kaldırmayı emrediyor, diğer bir topluluk bundan yasaklıyor" O da şöyle dedi: "Seni ancak bir bid'atçi yasaklar. Bunu Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem yapmıştır. İbn Ömer radiyallahu anhuma ellerini kaldırmayı taşlardı. Elleri kaldırmaktan yasaklamadıkça ve onu çirkin görmedikçe bidatçi olarak görülmez. Terk edişinde te'vilde bulunan fakat bundan yasaklamayan kimse ise bidatçi sayılmaz."⁴⁸⁸

Namazda El İşaretlerinin Sevabı

Ukbe b. 'Amîr ؓ'dan: "Şüphesiz kişinin namazda eliyle her işaretinden dolayı her parmağı için bir hasene veya bir derece yazılır."⁴⁸⁹

Ukbe radiyallahu anh dedi ki: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "**Kişinin namazında her işaretinden dolayı her parmağı için on hasenat yazılır**"⁴⁹⁰

⁴⁸⁷ Bkz.: Te'sisu'l-Ahkâm Şerhu Umdeti'l-Ahkâm (2/37).

⁴⁸⁸ İbn Receb, Fethu'l-Bari (4/307); İbn Muflih, en-Nuket ve'l-Fevaid (1/53).

⁴⁸⁹ **Hasen mevkuf.** Taberânî (17/297) Ebu'l-Fadl Salih b. Ahmed; Mesailu Ahmed b. Hanbel (1575); Elbânî, *Sahîhâ* (3286).

⁴⁹⁰ **Hasen.** İbn Hacer el-Askalani, Garaibu'l-Multekita (el yazma no: 3579); Deylemi (9011) Ebû 'Usmân el-Buhayrî, *Fevâ'idu'l-Muhrice*'de (El yazma, no:105)

Bu rivayet ‘Ukbe b. ‘Amîr ؓ’den şu lafızla da gelmiştir: “‘Ukbe b. ‘Amîr ؓ namazda ellerini kaldıran kimse hakkında şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: **‘Her işaretinden dolayı ona her parmak için on hasene vardır.’**”⁴⁹¹

Secdeye Giderken Yere Önce Elleri Koymak

Ebû Hureyre ؓ şöyle dedi: “Rasûlüllâh ؑ buyurdu ki: ‘Sizden biriniz secde ettiği vakit, devenin çöktüğü gibi çökmesin. Önce ellerini, sonra dizlerini koysun.’”⁴⁹²

İbn Ömer ؓ şöyle dedi: ‘Rasûlüllâh ؑ secde ettiği vakit ellerini dizlerinden önce koyardı.’⁴⁹³

Bu konuda sahih olan rivayetler bunlardır. Önce dizlerin konulacağına dair rivayetlerin ise isnadları zayıf ve metinleri münkerdir.

Yedi Azâ Üzerine Secde Etmek

İbn Abbâs ؓ’den, (o şöyle dedi): “Rasûlüllâh ؑ şöyle buyurdu: ‘Alın, (eliyle burnu üzerine işaret etti) eller, dizler ve ayakuçları olmak üzere yedi aza üzerine secde etmekle emrolundum. (Namaz kılarken) elbiseyle saç toplamaktan da

⁴⁹¹ İbn Hacer, *Telhîsu’l-Habîr* (1/433); İbn Receb, *Fethu’l-Bârî* (5/166); İbn ‘Abdiberr *el-İstizkâr* (1/407) *et-Temhîd* (9/225) Beyhakî, *Ma’rife*’de (839).

⁴⁹² **Sahih.** Ahmed, (2/381); Ebû Dâvud, (840); Nesâ’î, (2/207); Tirmizî, (269); Dârimi, (1327); Darekutnî, (1/345); Buhârî, *Târîh* (1/139)

⁴⁹³ **Sahih.** Buhari muallak olarak (803) İbn Huzeyme (627) Darekutni (1/344) Tahavi (1/254) ve Hakim (1/348)

nehiy olundum.”⁴⁹⁴

Secdede Kolların Durumu

Enes b. Mâlik ؓ şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ: ‘Secdede i’tidal üzere bulununuz. Hiç biriniz kolunu (secdede) köpek yayışı gibi yaymasın’ buyurdu.”⁴⁹⁵

Berâ b. ‘Azîb ؓ şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ: ‘Secde ettiğinde, avuçlarını yere koy ve dirseklerini kaldır’ buyurdu.”⁴⁹⁶

Meymune ؓ şöyle dedi: ‘Nebî ﷺ secdedeye vardığı zaman, ufak bir kuzu istese kolları arasından geçirdi.’⁴⁹⁷

Meymune ؓ şöyle dedi: ‘Rasûlüllâh ﷺ secdeye vardığı zaman dirseklerini yanlarından o kadar uzak tutardı ki arkasında bulunan kimse koltuklarının açıklığını (beyazlığını) görürdü.’⁴⁹⁸

Secdelerde Burnu Yere Değdirmek

Ebû Humejd es-Sa’îdî ؓ şöyle dedi: ‘Rasûlüllâh ﷺ secdeye vardığında burnunu ve alnını iyice yere dayar, kollarını yanlarından ayırır ve ellerini de omuzları hizasına koyardı.’⁴⁹⁹

Nâfî’ ؓ şöyle dedi: ‘İbn Ömer ؓ başında sarık olduğu

⁴⁹⁴ **Sahih.** Buhârî, (809) ve Müslim, (490).

⁴⁹⁵ **Sahih.** Buhârî, (822); Müslim, (493); Ebû Dâvud, (897) ve Tirmizî, (276).

⁴⁹⁶ **Sahih.** Müslim, (494).

⁴⁹⁷ **Sahih.** Müslim, (496); Ebû Dâvud, (898) ve Nesâ’î, (2/213).

⁴⁹⁸ **Sahih.** Müslim, (497).

⁴⁹⁹ **Sahih.** Ebû Dâvud, (734); Tirmizî, (270) ve Begâvî, (647)

halde secde edeceği vakit sarığını yukarı kaldırırdı, tâ ki alnı secdeye değsin diye.⁵⁰⁰

İbn ‘Abbâs ؓ dan, o şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ namaz kılan bir adamın (secdede) burnunu yere değdirmediğini gördü ve şöyle dedi: **‘Burnunu yere değdirmeyenin namazı yoktur.’**”⁵⁰¹

Secdelerde Ellerin Durumu

Vâ’il b. Hucr ؓ şöyle dedi: ‘Nebî ﷺ secde ettiği zaman el parmaklarını bitiştiirdi.’⁵⁰²

Berâ b. ‘Azîb ؓ şöyle dedi: ‘Rasûlüllâh ﷺ secde ettiği zaman ellerini yere koyar, el ve parmaklarını kibleye doğru çevirirdi.’⁵⁰³

Secdelerde Ayakların Durumu

‘Â’îşe ؓ şöyle dedi: ‘Bir gece Rasûlüllâh ﷺ’i yataktan kaybettim. Bunun üzerine kendisini araştırmaya başladım. Derken kendisini mescitte iki ayakları dikilmiş olarak secde halinde iken elim ayaklarının altına değdi.’⁵⁰⁴

‘Amîr b. Sa’d ؓ babasından şöyle rivayet etmiştir: ‘Rasûlüllâh ﷺ namazda elleri yere koymayı ve ayakların

⁵⁰⁰ **Hasen.** Beyhakî, (2/105).

⁵⁰¹ **Sahih.** Darekutnî, (1/348); Taberânî, (11917) ve Ebu Nuaym, Ahbaru İsbehan (1/192-193); Abdurrezzâk, (2982); Beyhakî, (2/104)

⁵⁰² **Sahih.** İbn Huzeyme, (642) ve Beyhakî, (2/112)

⁵⁰³ **Sahih.** İbn Huzeyme, (643) ve Beyhakî, (2/113)

⁵⁰⁴ **Sahih.** Müslim, (486); İbn Huzeyme, (655) ve Beyhaki, (2/116).

topuklarını dikmeyi emrederdi.⁵⁰⁵

Secdelerde Zikir

Ebû Hureyre ؓ şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘Kulun rabbine en yakın olduğu hal, secdedeki halidir. Dolayısıyla duayı çoğaltın.’⁵⁰⁶

* Bu hadiste maksad, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’den secdede yaptığı sabit olan dua ve zikirleri arapça lafzıyla yapmaktır.

Huzeyfe ؓ, Rasûlüllâh ﷺ ile namaz kıldı ve secdelerinde: **‘Subhâne rabbiye’l-a’lâ’** derdi’ diye rivayet etti.⁵⁰⁷

Ebû Hureyre ؓ, Rasûlüllâh ﷺ’in secdelerinde şöyle dua ettiğini rivayet etti: ‘Allâhumma’gfirli zenbi kullehu dikkahu ve cillehu ve evvelehu ve ahirehu ve alaniyetehu ve sırrah: Ey Allah’ım! Küçüğünü ve büyüğünü, ilkini ve sonuncusunu, açığını ve gizlisini, bütün günahlarımı bağışla.’⁵⁰⁸

İki Secde Arasında Oturuş

Rifâ’a b. Râfî ؓ şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ namazını beceremeyen adama, (namazı tarif ederken) şöyle buyurdu: ‘...Secde yaptığın vakit, secdede mütemekkin ol. (Başını secdeden) kaldırdığın zamanda sol baldırının üzerine otur.’⁵⁰⁹

⁵⁰⁵ **Sahih.** Hâkim, (1/271) ve Abdurrezzâk, (2944)

⁵⁰⁶ **Sahih.** Müslim, (482).

⁵⁰⁷ **Sahih.** Ebû Dâvud, (871) ve Tirmizî, (262)

⁵⁰⁸ **Sahih.** Müslim, (483) ve Ebû Dâvud, (878).

⁵⁰⁹ **Sahih.** Ebû Dâvud, (859); Ahmed, (4/340) ve İbn Mâce, (893)

'Abdullah b. Ömer ؓ şöyle dedi: 'Sağ ayağı dikip, parmakları kıbleye döndürmek ve sol ayak üzerine oturmak namazın sünnetindedir.'⁵¹⁰

İki Secde Arasında İşaret ve Dua

Vâ'il b. Hucr ؓ'dan: 'Nebî ﷺ'i tekbir aldığında -yani namaza başlangıç tekbirinde- ellerini kaldırıırken gördüm. Sonra rüku ettiğiinde ellerini kaldırdı, sonra: semi'allâhu limen hamideh dediğinde ellerini kaldırdı ve secde etti. Ellerini kulaklarının hizasında tuttu. Sonra sol ayağını yayararak oturdu ve sol elini sol dizine, sağ dirseğini sağ dizinin üzerine koydu. İşaret parmağı ile işaret etti, başparmağını orta parmağının üzerine koyarak diğer parmaklarıyla halka yaptı. Sonra secde etti. Elleri kulakları hizasındaydı.'⁵¹¹

Şeyh İbn Useymin rahimehullah⁵¹² şöyle demiştir: "Bazıları Vail b. Hucr hadisinin şaz olduğunu iddia etmişlerdir. Bu doğru değildir. Zira Hadis âlimlerine göre şaz: güvenilir bir ravinin kendisinden daha güvenilir olan bir raviye muhalif rivayette bulunmasıdır. Peki, Vail hadisinde muhalefet nerede? Zira Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'den, iki secde arasında sağ elini yaydığı varid olmamıştır. Böylece Vail radiyallahu anh hadisi şahid olmaktadır. Bu yüzden İbn Kayyim rahimehullah, iki secde arasında da sağ elin teşehhüddeki gibi olacağını

⁵¹⁰ **Sahih.** Nesâ'î, (1158)

⁵¹¹ **Sahih.** Ahmed (4/317); Taberânî (22/34); 'Abdurrezâk (2/68); Şu'ayb el-Arnâ'ut: 'İsnadı **sahih** ve ravileri güvenilirdir' dedi. es-Sa'atî de isnadının **ceyyid** olduğunu söylemiştir. Bkz. *Fethu'r-Rabbânî* (3/149). Detaylı bilgi için: *İki Secde Arasındaki Oturuşta Ellerin Durumu*' adlı risaleme bakınız.

⁵¹² Fetava (13/143)

görüştüdedir.⁵¹³”

Vail b. Hucr radiyallahu anh'den: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in nasıl namaz kıldığına baktım. Kibleye döndü, tekbir aldı, ellerini kulaklarına kadar kaldırdı. Sonra sol elini sağıyla tuttu. Rükû etmek istediğinde aynı şekilde ellerini kaldırdı. Secde ettiğinde başını ellerini koyduğu yere koydu. Sonra sol ayağını yayarak oturdu. Sol elini dol dizine koydu. Sağ dirseğini sağ dizine koydu. İki parmağını yumarak halka yaptı. Onun böyle dua ettiğini ve başparmağı ile orta parmağını halka yaparak işaret parmağıyla işaret ettiğini gördüm.”⁵¹⁴

Bu rivayette görüldüğü gibi Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namazını nasıl kıldığını öğrenmek için özellikle seyreden Vail radiyallahu anh, umumi bir ifadeyle namazda oturuş şeklini anlatmıştır. Metnin zahirinde anlaşılan bu oturuşun iki secde arasındaki oturuşu tarif ettiği dir. Çünkü ilk rekati anlatırken parmağıyla işaret etmesinden bahsetmiştir.

Sahabenin bu tertip üzere anlattığı durum açık bir delildir. Zira sahabe, söylediği sözün delalet ettiği anlamı bilir ve ümmetin karışıklığa düşmesine sebep olacak şeyler söylemez.

İbn Ömer radiyallahu anhuma'dan: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namazda oturduğunda ellerini dizlerinin üzerine koyar, sağ elinin parmağını kaldırarak dua ederdi. Sol

⁵¹³ Zadul Mead (1/238- Arnavut kardeşlerin tahkiki)

⁵¹⁴ **Sahih.** Nesai (1265); Hatib, el-Fasl (1/435) Ahmed (4/316, 318); Beyhaki (2/131); İbn Carud, el-Munteka (208); Tayalisi (1020) Taberani (22/38); Ebu Davud (726, 957); Darimi (1357); İbn Huzeyme, (713); İbn Hibban, (5/172); Humeydi (855)

elini de sol dizi üzerine koyarak yayardı.”⁵¹⁵

Bu hadisteki “kane iza celese fi’s-salat: namazda oturduğu zaman” lafzı, tekrarı ifade eder. Böylece namazdaki her oturuşu kapsar.

Diğer rivayette “Teşehhütte oturduğu zaman” denilmesine gelince, İbn Useymin buna da Fetava’l-Erkani’l-İslam adlı kitabında şöyle cevap vermiştir: “Birincisi genel, ikincisi özeldir. Özelin genele uygun bir hükümlerle zikredilmesi tahsisi gerektirmez diye bir kaide vardır. Mesela bir adam diğerine: İlim talebelerine ikramda bulun, der. Ve ona bir de: Muhammed’e ikramda bulun, der. Muhammed de bir ilim talebesidir. Bu, diğer ilim talebelerine ikramda bulunmamayı gerektirmez. Usul âlimleri bunu bir ilke olarak kabul etmişlerdir. Şeyh eş-Şankiti Advau’l-Beyan adlı tefsirinde bunu anlatmıştır. Eğer: İlim talebelerine ikramda bulun, dese, sonra da: Derste uyuyanlara ikramda bulunma, dese, işte bu tahsisi gerektirir. Çünkü onu genel hükme muhalif bir hükümlerle zikretti.”⁵¹⁶

İbn ‘Abbâs ؓ şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ iki secde arasında şöyle derdi: ‘Allâhummağfirî, ve’rhamnî, ve’cburnî, ve’rfa’nî, ve’hdinî, ve âfinî, ve’rzuknî.”⁵¹⁷

Zaruret Halinde Bağdaş Kurarak Oturmak

‘Abdullah b. ‘Abdullah’dan: “İbn Ömer ؓ’ı namazda

⁵¹⁵ **Sahih.** Müslim (580) Malik (76) Ahmed (2/147) Beyhaki (2/130) Bezzar (5755)

⁵¹⁶ İbn Useymin Fetava Erkanı’l-İslam (no: 252)

⁵¹⁷ **Sahih.** Ebû Dâvud, (850); Tirmizî, (284); İbn Mâce, (898) Hâkim (1/262, 271)

oturduğunda bağdaş kurarak oturduğunu gördüm. Ben de öyle yapmaya başladım. Ben daha o zaman yeni gelişmeye başlamış bir delikanlı idim. ‘Abdullah b. Ömer ؓ beni bu hareketimden men etti ve şöyle dedi: ‘Namazda sünnet olan, sağ ayağı dikip solu yaymaktır.’ Ben de: ‘Sen bağdaş kurarak oturuyorsun’ dedim. O da cevaben: ‘Ayaklarım (öyle oturmama) tahammül etmiyor da ondan (öyle oturuyorum)’ dedi.”⁵¹⁸

İstirahat Celsesi

Mâlik b. el-Huveyris ؓ Rasûlüllâh ﷺ’i namaz kılariken gördü. Mâlik ؓ, Rasûlüllâh ﷺ’in namazının tek rekâtlarından (ikinci veya dördüncü rekâtlarına) kalkarken, biraz oturmaksızın kalkmadığını rivayet etti.⁵¹⁹

Hadisden çıkarılan hüküm: Rasûlüllâh ﷺ namazının tek rekâtlarından (yani birinci ve üçüncü rekâtlardan) bir sonraki rekâte (yani ikinci ve dördüncü rekâtlara) kalkarken, secdeden doğrulduktan sonra bir müddet oturduktan sonra ayağa kalkmıştır, hadisi nakleden ravi olan Mâlik İbnu’l-Huveyris ؓ, ‘**Beni nasıl namaz kılar gördüyseniz öylece namaz kılın**’ hadisinin de ravisidir.

Tekli Rekâttten Sonra Yere Dayanarak Kalkma

Ebû Kilâbe, şöyle dedi: “Mâlik İbnu’l-Huveyris ؓ şu bizim mescidimize gelip bize namaz kıldırıldı. Ve şöyle dedi: ‘Namaz kılmak arzum olmadığı halde size namaz kıldıracağım. Maksadım Nebî ﷺ’i nasıl namaz kılar gördüysem onu size

⁵¹⁸ **Sahih.** Buhârî, (827).

⁵¹⁹ **Sahih.** Buhârî, (823), Tirmizî, (287) ve İbn Huzeyme, (686).

göstermektedir.' Eyyûb, Ebû Kilabe'ye: 'Onun namazı nasıldı?' diye sordu. Ebû Kılâbe, onun namazı şu şeyhimizin (yani: 'Amr İbn Seleme'nin) namazı gibi idi dedi ve Eyyub: 'O şeyhimiz tekberi itmam ederdi' dedi. 'Başını ikinci secdeden kaldırdığı zaman oturur ve (elleri ile) yere dayanır sonra ayağa kalkardı.'⁵²⁰

Teşehhüd Oturuşu

Muhammed b. 'Amr b. 'Atâ'dan: "Rasûlüllâh ﷺ'in ashâbından bir takım kimselerle otururken, Nebî ﷺ'in namazından bahsettik. Ebû Humejd es-Sa'îdî ؓ dedi ki: 'Rasûlüllâh ﷺ'in namazını en iyi bileniniz ben idim. Gördüm ki ikinci rekâta (teşehhütte) oturduğu vakit, sol ayağının üzerine oturup sağ ayağını dikerdi.'⁵²¹

Şehadet Parmağını Hareket Ettirmek

'Alî b. Abdirrahmân el-Meavî şöyle dedi: "Ben namaz içinde küçük çakıl taşları ile oynarken, 'Abdullah b. Ömer ؓ bu hareketimi gördü. Namazdan çıkınca beni bu hareketimden men etti ve: 'Rasûlüllâh ﷺ namazda nasıl yapıyor idiye sen de öyle yap' dedi. Ben: 'Rasûlüllâh ﷺ nasıl yapardı?' dedim. O: 'Namazda oturduğunda sağ avucuna sağ uyluğu üzerine kordu. Müteakiben bütün parmaklarını yumarak başparmağı takip eden parmak ile işaret ederdi. Sol avucunuda sol uyluğu üzerine koyardı.'⁵²²

İbn Ömer ؓ şöyle dedi: 'Rasûlüllâh ﷺ teşehhüte oturduğu vakit, sol elini sol dizi üzerine ve sağ elini de sağ dizi üzerine

⁵²⁰ **Sahih.** Buhârî, (824) ve İbn Huzeyme, (687).

⁵²¹ **Sahih.** Buhârî, (828) ve Ebû Dâvud, (963).

⁵²² **Sahih.** Müslim, (580); Ebû Dâvud, (987) ve Nesâ'î, (3/36).

koyar, elli üç akderek şehadet parmağı ile işaret ederdi.⁵²³

‘Abdullah b. ez-Zubeyr ؓ’dan: “Rasûlüllâh ﷺ (namazda) oturduğu vakit teşehhüt duasını okurdu. Oturduğunda sağ elini sağ uyluğu üzerine, sol elini sol uyluğu üzerine koyardı ve şehadet parmağı ile işaret ederdi. Bunu yaparken de başparmağını orta parmağı üzerine koyardı. Sol elini de sol dizinin üzerine uzatırdı. (Yani sol dizini sol avucu ile avuçlardı, sanki sol dizi sol avucunun bir lokması haline gelirdi).⁵²⁴

Vâ’il b. Hucr ؓ: ‘Rasûlüllâh ﷺ’in nasıl namaz kıldığını görmek istedim. Ve (şöyle yaptığını) gördüm... Sonra parmaklarından ikisini (yani başparmak ile orta parmağı) halka yapıp (şehadet) parmağını kaldırdı ve hareket ettirerek onunla (Allah’ın birliğine şehadet ederek) dua ediyordu.⁵²⁵

Vâ’il b. Hucr ؓ (yukarıdaki hadis gibi zikrettikten sonra şöyle devam etti): ‘Rasûlüllâh ﷺ’i gördüm ki, namazda oturduğu vakit şehadet parmağını hareket ettirerek onunla dua ediyordu. Ve sonra, soğuk bir zamanda geldim. Herkesin üzerinde (kışlık) elbiseleri vardı. (Parmaklarını) elbiselerinin altından hareket ettirdiklerini gördüm.⁵²⁶

Nâfi’ ؓ şöyle dedi: “Abdullah b. Ömer ؓ namazda oturduğunda, ellerini dizlerinin üzerine koydu. (Şehadet) parmağı ile de işaret ederek bakışları da onu (yani parmağını) takip ediyordu. Ve sonra şöyle dedi: ‘Rasûlüllâh ﷺ bu (yani parmak işareti): **Şeytana demir kamçıdan daha şiddetlidir**’

⁵²³ **Sahih.** Müslim, (580).

⁵²⁴ **Sahih.** Müslim, (579).

⁵²⁵ **Sahih.** Nesâ’î, (3/37); İbn Huzeyme, (714); İbn Cârud, (208)

Beyhakî (2/132)

⁵²⁶ **Sahih.** Ahmed, (4/318) ve İbn Cârud, (208)

dedi.”⁵²⁷

Sa'd b. Ebî Vakkâs ؓ şöyle dedi: “Ben, parmaklarımla dua (işaret) ederken yanımdan Rasûlüllâh ﷺ geçti (benim bu hareketimi görünce) şهادet parmağını göstererek: ‘**Tekle tekle**’ dedi.”⁵²⁸

‘Abdullah b. ez-Zubeyr ؓ şöyle dedi: ‘Rasûlüllâh ﷺ (namazda) ilk veya son teşehhüt için oturduğunda ellerini dizlerinin üzerine koyar ve sonra (şهادet) parmağı ile işaret ederdi.’⁵²⁹

Birinci Teşehhüd

İbn Abbâs ؓ: ‘Rasûlüllâh ﷺ bize Kur’ân’dan bir sure öğretir gibi teşehhüdü öğretirdi’ dedi.⁵³⁰

El-Kasım b. Muhammed’den: Aişe radiyallahu anha teşehhüdü şöyle öğretir ve eliyle işaret ederdi:

التَّحِيَّاتُ الطَّيِّبَاتُ الصَّلَوَاتُ الزَّكَايَاتُ لِلَّهِ، السَّلَامُ عَلَى النَّبِيِّ
وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ
أَنَّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

⁵²⁷ **Hasen.** Ahmed, (2/119); Bezzâr, (5631) ve Taberânî, *Kitâbu'd-Du'a*, (642)

⁵²⁸ **Sahih.** Ebû Dâvud, (1499); Tirmizî, (3557) ve Nesâ'î, (3/38)

⁵²⁹ **Hasen** Beyhakî, (2/132) ve Nesâ'î (1161)

⁵³⁰ **Sahih.** Müslim (403) Ebû Dâvud (974) Tirmizî (290) Nesâ'î (2/242-43) İbn Mâce (900).

“et-Tahiyyâtu et-tayyibâty es-Salavâtu ez-zâkiyyâtu lillahi es-selâmu ale'n-Nebiyi ve rahmetullahi ve berakatuhu es-selâmu aleynâ ve alâ ibâdillahi's-sâlihîn. Eşhedu en lâ ilâhe illallahu ve eşhedu enne Muhammeden abduhu ve rasuluhu.”⁵³¹

İbn Ömer radiyallahu anhuma teşehhüdde şöyle derdi:

بِسْمِ اللَّهِ، التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ، الصَّلَوَاتُ لِلَّهِ، الزَّكَايَاتُ لِلَّهِ، السَّلَامُ
عَلَى النَّبِيِّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ
الصَّالِحِينَ، شَهِدْتُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، شَهِدْتُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ

“Bismillahi et-tahiyyâtu lillâhi es-salavâtu lillâhi ez-zâkiyyâtu lillâhi es-selâmu ale'n-nebî ve rahmetullahi ve berakatuhu es-selâmu aleynâ ve alâ ibâdillâhi's-sâlihîn şehidtu en lâ ilâhe illallâhu şehidtu enne Muhammeden rasullâh.”⁵³²

İbn Abbâs ve İbn Zubeyr⁵³³ ile Tavus⁵³⁴ ﷺ ‘dan da teşehhüdde: ‘es-Selâmu ‘ale'n-Nebî’ denileceği rivayet edilmiştir.

‘Atâ rahimehullah şöyle demiştir: ‘Sahâbe ﷺ, Rasûlüllâh ﷺ hayatta iken ‘es-Selâmu ‘aleyke eyyuhe'n-Nebî’ derlerdi. Vefat

⁵³¹ **Sahih.** İbn Ebî Şeybe, (1/327); Beyhakî, (2/144); es-Serrâc, *Musned*, (9/1); Muhlîs, *Fevâ'id*, (11/54) ve Elbânî, *el-İrvâ'*, (2/27).

⁵³² **Sahih.** Mâlik, (1/274); Beyhakî, (2/142); *Geylaniyyât*, (1/223); İbn Hacer, *Netâicu'l-Efkâr*, (2/170)

⁵³³ **Sahih mevkuf.** ‘Abdurrezzâk, (2/203).

⁵³⁴ **Sahih maktu.** es-Serrâc, *Musned* (825) Abdurrezzâk (2/203, 208) İbn Huzeyme (1/357).

ettikten sonra ise: ‘es-Selâmu ‘ale’n-Nebî’ dediler.”⁵³⁵

İbn Mes’ûd ؓ, Rasûlüllâh ﷺ’in teşehhüd hadisini rivayet ettikten sonra şöyle demiştir: ‘Bu o bizim aramızda iken böyle idi. Vefat ettikten sonra: ‘es-Selâmu ‘ale’n-Nebî’ deriz.”⁵³⁶

‘Abdullah b. Mes’ûd ؓ şöyle dedi: ‘Teşehhüdü gizli okumak Sünnet’tendir.”⁵³⁷

Teşehhüdden Sonra Salâvat Getirmek

‘Şübhesiz Allah ve Melekleri, Nebî’ye salât ederler. Ey imân edenler! Siz de ona salât edin ve gönülden teslim olun.’ (Ahzâb, 33/56)

Ebû Mes’ûd el-Ensârî ؓ şöyle haber verip, dedi ki: Biz Sa’d b. ‘Ubâde’nin meclisinde iken Rasûlüllâh ﷺ bizim yanımıza geldi. Beşîr b. Sa’d kendisine: “Yâ Rasûlüllâh! Allah ﷻ sana salât okumamızı emretti. Biz sana nasıl salât okuyalım?’ diye sordu. Rasûlüllâh ﷺ sükût etti. Hatta biz, Beşîr bunu Rasûlüllâh ﷺ’e sormasaydı diye temenni ettik. Sonra Rasûlüllâh ﷺ: ‘**Şöyle okuyunuz** buyurdu:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى
إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ. اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ

⁵³⁵ **Sahih mevkuf.** Abdurrezzâk, (2/204) Elbânî, *Sifâtu Salâti’n-Nebî*, (s. 162).

⁵³⁶ **Sahih.** Buhârî, (4/176); Müslim, (2/14); Ahmed, (3739); İbn Ebî Şeybe, (1/326); Beyhakî, (2/139); Ebû ‘Avâne (4/354); Ebû Ya’lâ, (11/107); Tahâvî, *Müşkilu’l-Âsâr*, (8/294-295) *Musnedu’s-Şaşı*, (2/477) Taberânî, *Evsat*, (1/222).

⁵³⁷ **Sahih.** Ebû Dâvud, (986); Tirmizî, (291) ve Hâkim, (1/230)

وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ
حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

“Allahumme salli ‘alâ Muhammedin ve ‘alâ âli Muhammed, kema salleyte ‘alâ İbrahime ve ‘alâ âli İbrahime inneke Hamidun Mecîd. Allahumme bârik ‘alâ Muhammedin ve ‘alâ âli Muhammed, kema bârekte ‘alâ İbrahime ve ‘alâ âli İbrahime inneke Hamidun Mecîd.”⁵³⁸

Ka'b b. Ucre ؓ'dan, (şöyle dedi): “Rasûlüllâh ﷺ namazın (teşehhüdünde) şöyle derdi: ‘Allahumme salli ‘alâ Muhammedin ve ‘alâ âli Muhammedin kema salleyte ‘alâ İbrahime ve âli İbrahim, ve barik ‘alâ Muhammedin ve âli Muhammedin kema bârekte ‘alâ İbrahime ve âli İbrahime inneke Hamidun Mecîd.”⁵³⁹

Bu hadisi şeriflerin umumî ifadesi, birinci ve ikinci teşehhüde de Rasûlüllâh ﷺ'e salâvat getirileceğine delalet ediyor.

İkinci Rekâttten Kalkarken Ellerin Kaldırılacağı

İbn Ömer ؓ şöyle dedi: ‘Rasûlüllâh ﷺ ikinci rekâttten kalkacağı zaman tekbir alır ve ellerini (omuzları hizasına vardırıncaya kadar) kaldırırdı.’⁵⁴⁰

⁵³⁸ **Sahih.** Buhârî, (3370) ve Müslim, (405).

⁵³⁹ **Sahih.** Şafi’î, *el-Umm*, (1/117).

⁵⁴⁰ **Sahih.** Buhârî, (739); Ebû Dâvud, (743); Tirmizî, (304) ve Ahmed, (5/424).

İkinci Teşehhütte Sünnet Olan Oturuş

Muhammed b. 'Amr b. 'Atâ'nın şöyle haber verdiği rivayet olundu: "Rasûlüllâh ﷺ'in ashâbından bir takım kimselerle otururken, Nebî ﷺ'in namazından bahsettik. Ebû Humejd es-Sa'îdî ؓ dedi ki: 'Rasûlüllâh ﷺ'in namazını en iyi bilenez ben idim. (Namazın) son teşehhüdünde oturduğu vakit, sol ayağını ileri alıp ve diğerini (yani sağ ayağını) dikerek mak'ad' üstüne otururdu."⁵⁴¹

'Abdullah b. ez-Zubeyr ؓ'dan: 'Rasûlüllâh ﷺ namazda oturduğu zaman sol ayağın, (sağ) uyluğu ile (sağ) baldırı arasına doğru getirir ve sağ ayağını da yayardı.'⁵⁴²

Ebû Humejd es-Sa'îdî ؓ şöyle dedi: 'Rasûlüllâh ﷺ'i ikinci rekâtlarda oturduğu vakit, sol ayağının üzerine oturduğunu ve sağ ayağını da diktiğini, namazın dördüncü rekâtında oturduğu vakit ise sol kalçasını yere değıdirecek şekilde oturup, ayaklarının uçlarını ise sağ tarafından çıkardığını gördüm!'⁵⁴³

Teşehhütte Kadınların da Erkekler Gibi Oturacağı

Mekhul'den, (şöyle rivayet olunmuştur): 'Ummu'd-Derdâ' (radiyallahu 'anhâ) namazının (teşehhüdünde) erkek oturuşu gibi otururdu ve kendisi bir *Fakihe* idi.'⁵⁴⁴

Buraya kadar geçen konularda da görüldüğü gibi erkek ile

⁵⁴¹ **Sahih.** Buhârî, (828) ve Ebû Dâvud, (963).

⁵⁴² **Sahih.** Müslim, (579).

⁵⁴³ **Hasen.** Ebû Dâvud, (965); Beyhakî, (2/128)

⁵⁴⁴ **Sahih.** Buhârî (muallak olarak 827) Târîhu's-Sagîr (s.95) İbn Ebî Şeybe (1/270)

kadının namazını ayıran hiç bir delil yoktur. Rasûlüllâh ﷺ'in: **'Namazı benim nasıl kıldığımı görüyorsanız o şekilde kınız'** emrine kadınlar da dâhildir. Mezheplerdeki değişik ibadet tarifleri tamamıyla **Sahih Sünnet**'ten uzak içtihatlardır.

İbrahim en-Nehâ'î der ki: 'Kadınlar namazda erkeklerin yaptığının aynısını yaparlar.'⁵⁴⁵

İkinci teşehhüdde de birinci teşehhüdde olduğu gibi tahiyat ve salâvat okunarak aşağıdaki tertip üzere devam edilir.

Selâmdan Önce Yapılan Dua

İbn Tavus dedi ki: "Babam Tavus teşehhüdden sonra çok önemsedığı sözler söylerdi. Son rekatin teşehhüdünden sonra şöyle derdi:

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شَرِّ الْمَسِيحِ
الدَّجَّالِ، وَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَأَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا
وَالْمَمَاتِ

"Eûzu billahi min azâbi cehenneme ve eûzu billâhi min şerri'l-mesihî'd-deccâl ve eûzu billâhi min azâbi'l-kabri ve eûzu billahi min fitneti'l-mahyâ ve'l-memât" Tavus, bu duayı Aişe radiyallahu anha'dan, o da Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'den

⁵⁴⁵ **Sahih maktu.** İbn Ebî Şeybe, (1/75).

nakletmiştir.⁵⁴⁶

Abdullah b. Tavus'tan: "Babam Tâvus b. Keysân bir adama: 'Namazında bu kelimelerle dua ettin mi?' diye sordu. Adam: 'Hayır' dedi. Tâvus: 'Öyleyse namazını yeniden kıl' dedi."⁵⁴⁷

Ebû Hureyre ؓ'dan, o demiştir ki: "Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurdu: 'Her hangi biriniz son teşehhüdü bitirdiği zaman dört şeyden: Cehennem azabından, kabir azabından, hayat ve ölüm fitnelerinden ve Mesîh Deccâl'in şerrinden Allah'a sığınsın."⁵⁴⁸

Rasûlüllâh ﷺ'in zevcesi müminlerin annesi 'Â'îşe radiyallahu anha şöyle haber verdi: "Rasûlüllâh ﷺ namazının sonunda:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَاَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ
الْمَسِيحِ الدَّجَالِ. وَاَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ. اللَّهُمَّ إِنِّي
أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْمَأْتَمِ وَالْمَعْرَمِ.

'Allahumme innî e'ûzu bike min 'azabi'l-kabri ve e'ûzu bike min fitneti'l-Mesîhi'd-Deccâli ve e'ûzu bike min fitneti'l-mahya ve'l-memât. Allahumme innî e'ûzu bike mine'l-me'semi ve'l-magram' diye dua ederdî. Biri kendisine: 'Yâ Rasûlallâh! Borçtan ne de çok (Allah'a) sığınuyorsun' dedi. Bunun üzerine: 'İnsan borçlandığı vakit söz söyler de yalan uydurur, söz verir

⁵⁴⁶ **Sahih.** İbn Huzeyme (722) Hakim (1/535) Ahmed (6/200) Serrac, Musned (629) Abdurrazzak (2/208) Taberani ed-Dua (618)

⁵⁴⁷ **Sahih maktu.** Ebu Bekr en-Nisaburi Fevaid (el yazma no:73) Müslim, (590).

⁵⁴⁸ **Sahih.** Müslim, (588).

de sözünde durmaz' buyurdu."⁵⁴⁹

Namazda Selâm'ın Şekli

Sa'd (ﷺ) şöyle dedi: 'Ben Rasûlüllâh (ﷺ)'i sağ ve sol tarafına selâm verirken görürdüm. Hatta (bu sırada arkadan) yanağının beyazlığını görürdüm."⁵⁵⁰

Vâ'il (ﷺ) şöyle dedi: "Rasûlüllâh (ﷺ) ile namaz kıldım. (Namazdan çıkarken) sağına selâm verdiğinde: '**es-Selâmu 'aleykum ve rahmetullahi ve berekatuhu**' soluna selâm verdiğinde ise yine: '**es-Selâmu 'aleykum ve rahmetullah ve berekatuh**' derdi."⁵⁵¹

Tembih: Zamanımızda bazı kimseler her iki tarafa selâm verirken ikinci selamda: 've berakatuhu' ziyadesinin sabit olmadığını iddia etmişlerdir. Bunun sebebi Ebû Dâvud'un *Sunen*'inin bütün nüshalarını görmemiş olmalarıdır. Bu konuda "Sola Selamda "Ve Berakatuhu" Ziyadesi" adlı çalışmama bakınız.

Hafız İbn Hacer, şöyle der: "**Tembih:** *Sahîhu İbn Hibbân*'da ve *Sunenu İbn Mace*'de İbn Mes'ûd (ﷺ)'dan 've berakâtuhu' ziyadesi mevcuttur. Yine *Sunenu Ebî Dâvud*'da Vâ'il b. Hucr (ﷺ)'dan gelmiştir. İbn Salâh'ın: 'Bu ziyade hadis kitaplarında mevcut değildir' demesine ise hayret edilir."⁵⁵²

'Abdullah b. Mes'ûd (ﷺ)'den: "Nebî (ﷺ) sağına ve soluna

⁵⁴⁹ **Sahih.** Buhârî, (832) ve Müslim, (589).

⁵⁵⁰ **Sahih.** Müslim, (582); Ebû Dâvud, (996); Tirmizî, (295) ve İbn Mâce, (914).

⁵⁵¹ **Sahih.** Ebû Dâvud, (997); İbn Huzeyme, (728) ve Taberânî, (10191)

⁵⁵² *et-Telhîsu'l-Habîr* (1/271)

yanığının beyazlığı görünecek şekilde selâm verir: **'es-Selâmu 'aleykum ve rahmetullah ve berakatuh, es-Selâmu 'aleykum ve rahmetullahi ve berakâtuh'** derdi."⁵⁵³

Câbir b. Semurâ ؓ'den: "Biz Rasûlüllâh ﷺ'in yanında idik. İçimizden biri selâm verirken eliyle sağına ve soluna işaret ederek sağına ve soluna: **'es-Selâmu 'aleykum, es-Selâmu 'aleykum'** diyerek selâm verdi. Bunun üzerine Nebî ﷺ: **'Size ne oluyor da ellerinizi o azgın atların kuyrukları gibi işaret ediyorsunuz? Birinizin ellerini dizleri üzerine koyup sonra sağına ve soluna es-Selâmu 'aleykum ve rahmetullahi ve berakatuhu diyerek selam vermesi kâfi gelmez mi?'**"⁵⁵⁴

'Abdullah b. Mes'ûd ؓ'den: 'Unutulan bir şeyi ben unutmadım; Rasûlüllâh ﷺ sağına selâm verirken: **es-Selâmu 'aleykum ve rahmetullah ve berakatuh** der ve yanığının beyazlığı görünürdü. Sola selâm verirken de: **es-Selâmu 'aleykum ve rahmetullah ve berakatuh** der ve yine yanığının beyazlığı görünürdü."⁵⁵⁵

Namazdan Sonraki Zikir

İbn 'Abbâs ؓ şöyle dedi: 'Rasûlüllâh ﷺ'in namazdan bittiğini tekbirden anlardım.'⁵⁵⁶

İbn 'Abbâs ؓ'ın azadlısı Ebû Ma'bed, İbn 'Abbâs ؓ'ın şöyle dediğini haber verdi: "Rasûlüllâh ﷺ'in zamanında, cemaat farz namazından bitince, seslerini yükselterek zikrederlerdi. İbn

⁵⁵³ **Sahih.** İbn Hibbân, (5/333) İbn Huzeyme (705) Hatîb el-Bagdâdî, *el-Muttefak ve'l-Mufterak*, (2/179 no: 371) İbn Mâce, (914) Elbânî, *el-İrvâ'*, (326).

⁵⁵⁴ **Sahih.** Es-Sindi'nin tertibi ile; *Musnedu's-Şafi'i*, (no: 280).

⁵⁵⁵ İbn Hazm, *el-Muhallâ*, (3/275).

⁵⁵⁶ **Sahih.** Buhârî, (842) ve Müslim, (583).

‘Abbâs ؓ: ‘Ben zikir sesini işittiğimde (namazdan) hâli olduklarını anlardım’ dedi.”⁵⁵⁷

İmâm Şaffî ؓ namazın akabinde yüksek sesli zikrin ancak öğretmek maksadıyla, geçici bir süre için yapıldığını açıklamıştır.⁵⁵⁸ Nitekim İbn Abbas radiyallahu anhuma’nın, bu fiili çocukluk zamanlarına nispetle söylemesi de, bu uygulamanın terk edildiğine delalet eder. Allah en iyi bilendir.

Sevbân ؓ şöyle dedi: “Rasûlüllâh ؐ namazdan çıktığı zaman üç defa istiğfar eder ve şöyle derdi: ‘Allâhumme! Ente’s-Selâmu ve minke’s-Selâm. Tebarekete ya zâ’l-Celali ve’l-İkrâm!’” Hadisin ravilerinden Velîd dedi ki: “Ezvâ’î’ye: ‘İstiğfarın nasıl olduğunu sordum.’ O: ‘Estagfiru’llâh. Estagfiru’llâh dersin’ dedi.”⁵⁵⁹

Ebû’z-Zubeyr şöyle dedi: “‘Abdullah b. ez-Zubeyr ؓ her namazın selâmından sonra şöyle derdi ve bunu Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in her namazın sonunda yüksek sesle söylediğini bildirdi: ‘**Lâ ilâhe illâ’llâhu vahdehu la şerike leh. Lehu’l-mulku ve lehu’l-hamdu ve huve ‘alâ kulli şey’in kadîr. Lâ havle ve lâ kuvvete illâ bi’llah. Lâ ilâhe illâ’llâh ve lâ na’bûdu illâ iyyâh. Lehu’n-ni’metu ve lehu’l-fadlu ve lehu’s-senâ’u’l-hasen. Lâ ilâhe illâ’llâhu muhlîsine lehu’d-dîne ve lev kerih**e’l-kâfirun.’”⁵⁶⁰

Mu’âz b. Cebel ؓ şöyle dedi: “Rasûlüllâh ؐ bir gün elinden tutarak: ‘**Yâ Mu’âz! Vallahi seni seviyorum.**’ Mu’âz ؓ da: ‘Yâ Rasûlallâh! Anam babam sana feda olsun, ben de seni seviyorum.’ Rasûlüllâh ؐ: ‘**Yâ Mu’âz! Her namazın arkasından**

⁵⁵⁷ **Sahih.** Buhârî, (841) ve Müslim, (583).

⁵⁵⁸ **Sahih.** Şaffî, *el-Umm*, (1/110) ve Elbânî, *Sahîhâ*, (7/455).

⁵⁵⁹ **Sahih.** Müslim, (591).

⁵⁶⁰ **Sahih.** Müslim, (594); Elbânî *Sahîhâ*, (3160)

şöyle demeyi terk etmemeni sana vasiyyet ediyorum’ dedi: ‘Allahumme! e’innî ‘alâ zikrike ve şükrike ve husni ibadetike: Ey Allahım! Seni zikretmem, sana şükretmem ve sana güzelce kulluk etmem için bana yardım et.)’⁵⁶¹

Zeyd b. Sâbit ؓ’den: “Ashâb’a her namazın bitiminde otuz üç defa: Subhâna’llâh, otuz üç defa: Elhamduli’llâh, otuz dört defa da: Allâhu Ekber demeleri emredilmişti. Ensâr’dan bir adam rüyasında: ‘Rasûlüllâh ﷺ size her namazdan sonra otuz üç defa Subhâna’llâh, otuz üç defa: Elhamduli’llâh, otuz dört defa da: Allâhu Ekber demenizi emretti değil mi?’ denildi. Adam: ‘Evet’ deyince; karşısındaki: ‘Öyleyse onları yirmi beşe indirin de: Lâ ilâhe illa’llâh demeyi de ilave edin’ dedi. Sabah olur olmaz bu kimse durumu Rasûlüllâh ﷺ’e anlattı. Rasûlüllâh ﷺ de: **‘Öylece yapınız’** buyurdu.”⁵⁶²

İbn Ömer ؓ’dan rivayete göre bir adama rüyasında: ‘Rasûlüllâh ﷺ, size neyi emretti’ diye sorulmuştu da, O da: ‘Otuz üç defa: Subhâna’llâh otuz üç defa: Elhamduli’llâh otuz dört defada Allâhu Ekber dememizi emretti. Böylece tesbihlerin sayısı yüz olmaktadır.’ Diye cevap vermiş. Bunun üzerine adam yirmi beş defa: Subhâna’llâh yirmi beş defa: Elhamduli’llâh yirmi beş defa: Allâhu Ekber deyin yirmi beş defa da: Lâ ilâhe illa’llâh deyin böylece yüz olsun demiş. Sabah olunca adam durumu Rasûlüllâh ﷺ’e aktarmış Rasûlüllâh ﷺ de: **‘Ensârî’nin dediği gibi yapın’** buyurmuştur.”⁵⁶³

Bu rivayetler Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in

⁵⁶¹ **Sahih.** Ahmed, (5/244, 247); Ebû Dâvud, (1522); Nesâ’î, (3/53)

⁵⁶² **Sahih.** Nesâ’î, (1333); Ahmed, (5/184) İbn Huzeym (1/370); Ebu’l-Abbas Serrac, Musned (880) Hâkim, (1/253); Taberani Dua (2/1135) Beyhaki, *Delâ’il*, (8/54) Mukbil b. Hadi, Camiu’s-Sahih (996) Elbânî, *Sahîhâ*, (101).

⁵⁶³ **Sahih.** Nesâ’î, (1334); Ebu’l-Abbas Serrac, Musned (881).

namazlardan sonraki zikirlerde son uygulamasının yirmibeşer defa olduğunu göstermektedir.

Tesbih, Tahmid ve Tekbiri Sağ Elle Yapmak

‘Abdullah b. ‘Amr ؓ şöyle dedi: “Rasûlullâh ﷺ’i, tesbihi (zikri) sağ eliyle yaparken gördüm.”⁵⁶⁴

İbn ‘Ömer ؓ şöyle dedi: ‘Rasûlullâh ﷺ’i namazının akabindeki tesbihat, tahmidat ve tekbirat’ı sağ eliyle yaptığını gördüm.”⁵⁶⁵

Sıla b. Behram şöyle dedi: “Elindeki tesbihle zikreden bir kadının yanından geçen İbn Mes’ûd ؓ (tesbihi kadının elinden alarak) parça parça edip attı. Sonra ufak çakıl taşları ile zikreden bir adamın yanından geçti. Adamı tekmeleyerek: ‘Ne çabuk sapıttınız, böyle kötü bid’atlar ihdas ettiniz. Muhammed ﷺ’in ashabını ilimde geçtiniz’ dedi.”⁵⁶⁶

Namazların Ardından Âyete’l-Kursi ve Muavizeteyn Okumak

Ebû ‘Umâme ؓ şöyle dedi: “Rasûlullâh ﷺ şöyle buyurdu: ‘Kim ki her namazın arkasından ‘âyete’l-kursi’yi okursa Cennete girmesine tek engel ölümdür.”⁵⁶⁷

⁵⁶⁴ **Sahih.** Ahmed, (2/160-161, 204-205); Ebû Dâvud, (1502, 5065); Tirmizî, (3482); Nesâî, (3/84) ve İbn Hibbân, (2343)

⁵⁶⁵ **Hasen.** Begâvî, *Şerhu’s-Sunne* (5/48)

⁵⁶⁶ **Sahih liğayrihi.** İbn Vaddâh, *el-Bid’a* (s. 18, 23, no:16, 21).

⁵⁶⁷ **Sahih.** İbn Sunnî, (s. 121)

Ebû 'Umâme ؓ'dan o şöyle dedi: "Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurdu: 'Kim ki her farz namazın arkasından 'âyete'l-kursî'yi okursa Cennete girmesine tek mani ölmesidir' dedi."⁵⁶⁸

'Ukbe İbn 'Amîr ؓ şöyle dedi: 'Rasûlüllâh ﷺ bana her namazın arkasından *muavveza'*ı (Felak ve Nas sûrelerini) okumamı emretti.'⁵⁶⁹

Sabah ve Akşam Namazlarından Sonraki Zikir

Ebû Hureyre ؓ şöyle dedi: "Rasûlüllâh ﷺ şöyle dedi: 'Kim ki sabah namazını kıldıktan sonra on kere: lâ ilâhe illâ'llâhu vahdehu lâ şerike leh. Lehu'l-mulku ve lehu'l-hamdu ve huve 'alâ kulli şey'in kadir derse Allah ﷻ onun için on hasenât yazar. On seyyiat/günahını siler. On derece yükseltir. Bunlar ki, İsmail ؑ'ın neslinden iki köle azad etmeye muadildir. Kim ki bu zikir akşam namazından sonra da söylerse, sabaha kadar şeytanla arasında perde olur. Yani (şeytanın şerrinden emin olur.)'⁵⁷⁰

İmamın Namazdan Sonra Cemaate Dönmesi

Semura radiyallahu anh'den: "Nebî sallallahu aleyhi ve sellem namazı bitirdiği zaman yüzüyle bize doğru dönerdi."⁵⁷¹

⁵⁶⁸ **Sahih.** Nesâî (100) Taberânî (3/134) *Kitâbu'd-Du'a* (675) İbn Sunnî, *'Ameli'l-Yevme ve'l-Leyl* (122)

⁵⁶⁹ **Sahih.** Ahmed, (4/155) ve Ebû Dâvud, (1523)

⁵⁷⁰ **Hasen.** Taberânî (4015) Hasen b. Arafe Cüz (no:18) Kadıyu'l-Maristan, Meşyeha (476).

⁵⁷¹ **Sahih.** Buhari (845)

Bera b. Azib radiyallahu anh'den: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in arkasında namaza durduğumuz zaman sağına durmayı isterdik. O da (namazdan sonra) yüzüyle bize dönerdi."⁵⁷²

Namazdan Çıkarken Sağ ve Sol Taraftan Ayrılmak

İbn Mes'ud radiyallahu anh'den: "Şeytan sizi namazda sadece sağdan ayrılmayı hak göstererek namazından birşeyde aldatmasın. Nitekim ben Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in çoğunlukla namazından sol tarafından ayrıldığını gördüm."⁵⁷³

Hulb et-Tâî radiyallahu anh'den: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bize imam olduğu zaman sağ tarafından da, sol tarafından da namazdan ayrılırdı."⁵⁷⁴

Namazda Mubah Olan Fiiller

Ağlamak

Allah ﷻ buyuruyor ki: 'Onlara, çok merhametli olan Allah'ın ayetleri okunduğunda ağlayarak secdeye kapanırlardı.' (Meryem, 19/58)

Abdullah b. Şihhîr radiyallahu anh'den: 'Rasûlüllâh ﷺ namaz kılarken göğsünden ağlamaktan dolayı tencere

⁵⁷² **Sahih.** Muslim (709) Ebu Davud (615)

⁵⁷³ **Sahih.** Buhari (852) Muslim (707)

⁵⁷⁴ **Hasen.** Ebu Davud (1041) İbn Mace (929) Tirmizi (301)

kaynaması gibi ses gelirdi.”⁵⁷⁵

Yılan, Akrep Gibi Zararlıları Öldürmek

Ebû Hureyre ؓ'dan; Rasûlullah ﷺ buyurdu ki: 'Namazda dahi olsanız iki siyahı; yılan ve akrebi öldürün.'⁵⁷⁶

Az Yürüme

'A'îşe ؓ'dan: 'Rasûlullah ﷺ namaz kılıyordu ve kapı kapalıydı. Ben gelip kapıyı çalınca yürüyerek kapıyı bana açtı sonra dönüp namazına devam etti.' Kapının kible tarafında olduğunu da zikretmiştir.⁵⁷⁷

'Amr b. Şuayb babasının şöyle dediğini rivayet etmektedir: 'Rasûlullah ﷺ ile Ezâhir tepesinden aşağı indik. Namaz vakti geldi. -Bir duvara doğru namaz kıldı, demek istiyor- Biz arkasında durduk, o da orayı kıblesine aldı. Bir karartı önünden geçmek istedi. Karnı duvara yapışmaya kadar onu geçirmemek için çalıştı. Sonunda arkasından geçip gitti.'⁵⁷⁸

Şeytana Lanet Okumak ve Az Amelde Bulunmak

Ebû'd-Derdâ ؓ'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Rasûlullah ﷺ namaza durdu. Onun: '**Senden Allah'a**

⁵⁷⁵ **Sahih.** Ahmed (4/25) Ebu Davud (904) Nesai (3/13)

⁵⁷⁶ **Sahih.** Ahmed (2/233) Ebû Dâvud (921) Nesâî (3/10) Tirmizi (390) İbn Mace (1245)

⁵⁷⁷ **Hasen.** Ahmed (6/234) Ebu Davud (922) Tirmizî, (601) Nesai (3/11).

⁵⁷⁸ **Sahih.** Ebû Dâvud, (708)

sığınırım' dediğini duyduk, sonra şöyle buyurdu: **'Seni Allah'ın lanetiyle lanetliyorum.'** Bu sözlerini üç defa tekrarlardı. Bir şey alacakmış gibi elini uzattı. Namazı bitirince: 'Ey Allah'ın Rasûlü senin namazda bundan önce söylediğini duymadığımız bir şey söylediğini duyduk. Ayrıca elini ileri doğru uzattığını da gördük.' Peygamber ﷺ şöyle buyurdu: **'Allah'ın düşmanı İblis ateşten bir alevli parça getirip onu yüzüme atmak istedi. Ben üç defa: Senden Allah'a sığınırım dedim. Sonra: Seni Allah'ın eksiksiz lanetiyle lanetliyorum dedim. Fakat geri çekilmedi. Bunu üç defa söyledim, sonra da onu yakalamak istedim. Allah'a yemin ederim eğer kardeşimiz Süleyman'ın duası olmamış olsaydı, sabahı zincire vurulmuş olarak edecekti, Medine çocukları onunla oynayacaktı.'**⁵⁷⁹

Elle Veya Başla İşaret Etmek ve Selam Almak

Câbir ؓ'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Rasûlullah ﷺ Mustalikoğullarına giderken bir iş için beni gönderdi. döndüğümde devesinin üzerinde namaz kılıyordu. Ona birşeyler söyledim. Bana eliyle işaret etti. Bu arada okuduğunu işitiyordum. Başıyla ima ediyordu. Namazı bitirince: **'Seni gönderdiğim konuda ne yaptın? Namaz kıldığım için sana cevap veremedim'** buyurdu.⁵⁸⁰

İbn Ömer ؓ anlatıyor: Rasûlullah ﷺ Kuba'ya gitmişti. Orada namaz kılariken Ensar geldi ve ona selam verdiler. Ben Bilal'e: 'Rasûlullah ﷺ namazda iken verilen selama nasıl karşılık verirdi?' dedim. Dedi ki: 'Şöyle yapardı (avucunu açtı, elinin içini

⁵⁷⁹ **Sahih.** Müslim, (542)

⁵⁸⁰ **Sahih.** Müslim, (540)

aşağıya, dışını da yukarı getirdi).⁵⁸¹

Gerektiğinde Kunut Yapmak

Farz namazlarda normal zamanlarda kunut okumak meşru değildir. Ancak musibet zamanlarında, herhangi bir namaza özgü kılınmadan okunabilir. Okunma zamanı rükûdan sonradır.

Ebû Hureyre ؓ anlatıyor: ‘Rasûlullâh ﷺ birine beddua edeceği veya dua edeceği zaman rükûdan sonra kunut okurdu.⁵⁸²

Enes radiyallahu anh'den: “Nebî sallallahu aleyhi ve sellem, kurrâ sahabeler öldürüldüğünde hiç görmediğim kadar hüznünlendi ve bazı arap kabilelerine (beddua ederek) bir ay kunut yaptı, sonra terk etti.”⁵⁸³

İbn Abbas radiyallahu anhuma'dan: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bir ay boyunca öğle, ikindi, akşam, yatsı ve sabah namazlarının son rekatlerinde “semiallahu limen hamideh” deyip (rükudan doğrulduğunda) Beni Suleym, Ri'l, Zekvan ve Usayye kabilelerine beddua etti, arkasındakiler de amin dediler.”⁵⁸⁴

Kunut duasını belirli bir vakit ve namaza özgü kılmak meşru değildir. Mâlik el-Eşca'î anlatıyor: “Babama: ‘Ey babacığım! Sen Rasûlullah ﷺ'in, Ebû Bekr, Ömer, Osman ve

⁵⁸¹ **Sahih.** Ebû Dâvud (927).

⁵⁸² **Sahih.** Buhârî (4560).

⁵⁸³ **Sahih.** Ahmed (3/191, 249) Buhari (1002) Muslim (677) Nesai (2/203) İbn Mace (1243)

⁵⁸⁴ **Hasen.** Ebu Davud (1443) Ahmed (1/301, 302) Hakim (1/225, 226)

‘Alî’nin arkasında namaz kıldın. İşte burası Kufe ve burada yaklaşık beş yıldan beri sabah namazlarında kunut okuyorlar’ dedim. Babam: ‘Yavrum! Bu sonradan çıkarılmıştır/bid’attır’ dedi.”⁵⁸⁵

Namazda Allah’a Hamdetme

Rifâ’a b. Râfi”den şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Rasûlullah ﷺ’in arkasında namaz kıldım hapşırdım. Bunun üzerine ben:

الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ مُبَارَكًا عَلَيْهِ كَمَا
يُحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضَى.

“Elhamdu li’llâhi hamden kesîran tayyiben mubâreken fihi mubâreken ‘aleyhi kema yuhibbu rabbunâ ve yerdâ: Allah’a pek çok, pek hoş, mübarek kılınmış, bereketi arttırılmış, Rabbimizin sevip razı olacağı şekilde hamdolsun’ dedim. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem namazı kılınca şöyle buyurdu: ‘**Namazda konuşan kimdi?**’ Kimse sesini çıkarmadı, sonra ikinci defa: ‘**Namazda konuşan kimdi?**’ diye buyurdu. Yine kimse ses çıkarmadı, sonra üçüncü defa: ‘**Namazda konuşan kimdi?**’ diye sordu. Bu sefer Rifâ’a b. Râfi’ b. Afra: ‘Ben ey Allah’ın Rasûlü’ dedi. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: ‘**Nasıl dedin**’ diye sorunca, Rifâ’a dedi ki: ‘Elhamdu li’llâhi hamden kesîran tayyiben mubâreken fihi mubâreken ‘aleyhi kema yuhibbu rabbunâ ve yerdâ’ dedim. Bunun üzerine Rasûlullah ﷺ şöyle buyurdu: ‘**Nefsim elinde olana yemin ederim ki otuz küsur melek hangileri bu sözleri alıp**

⁵⁸⁵ **Sahih.** Tirmizî (400); Nesâ’î (2/204); İbn Mâce (1241) ve Ahmed (3/472).

yükseltecek diye birbiriyle adeta yarıştı.⁵⁸⁶

Sehl b. Sa'd ؓ anlatıyor: 'Rasûlullah ﷺ aralarını barıştırmak için 'Amr b. 'Avf oğullarına gitmişti. Rasûlullah ﷺ geldiğinde, Ebû Bekr onlara namaz kıldırıyordu. Ebû Bekr geri çekilmek istediğinde Rasûlullah ﷺ ona yerinde kalmasını işaret etti. Bunun üzerine Ebû Bekr ellerini kaldırdı ve Rasûlullah ﷺ'in emrinden dolayı 'Aziz ve Celîl olan Allah'a hamd etti.'⁵⁸⁷

Tehdit Ayeti Geldiğinde Allah'a Sığınmak

Huzeyfe ؓ'den: '...Ağır ağır okurdu. Tesbihin sözkonusu olduğu bir ayet-i kerime okudu mu kendisi de tesbih getirirdi, bir dua ayeti okudu mu dilekte bulunurdu. Allah'a sığınmayı ihtiva eden bir ayet-i kerime okudu mu o da Allah'a sığınırdı.'⁵⁸⁸

Namazda Tükürmek

Ebu Hureyre ؓ'den: Peygamber ﷺ mescidin kible tarafında bir balgam gördü. İnsanlara yönelerek şöyle buyurdu: 'Sizden herhangi bir kimseye ne oluyor ki Rabbine doğru yönelmişken önünde balgam tükürüyor? Sizden herhangi bir kimse kendisine dönülerek yüzüne balgam çıkartılmasını kabul eder mi? Sizden herhangi bir kimse eğer balgam çıkaracak olursa, sol tarafına ayağının altına çıkarsın. Eğer buna imkânı olmazsa şöylece tükürsün.' (Ravilerden) el-Kâsım bunu şöylece anlattı: 'Elbisesine tükürdü, sonra onu birbirine sürttü.'⁵⁸⁹

⁵⁸⁶ **Hasen.** Tirmizî (404) Nesai (2/196) Ebu Davud (773).

⁵⁸⁷ **Sahih.** Buhârî (684) ve Müslim (431).

⁵⁸⁸ **Sahih.** Müslim, (772)

⁵⁸⁹ **Sahih.** Müslim, (550)

Sıcaktan Dolayı Elbise Üzerine Secde Etmek

Enes radiyallahu anh'den: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile şiddetli sıcakta namaz kılardık. Birimiz secde etmek istediğinde sığanın şiddetinden dolayı elbisesini yayar ve üzerine secde ederdi."⁵⁹⁰

Namazda Uyarmak İçin Erkeklerin Tesbih Getirmeleri, Kadınların da El Çırpmaları

Ebu Hureyre ؓ dedi ki: "Rasûlullah ﷺ şöyle buyurdu: '(Namazda imamı uyarmak için) Tesbih (subhânallâh demek) erkekler için, el çırpma da kadınlar içindir."⁵⁹¹

Namazda Surelerin Sonlarından, Ortalarından, Başlarından Okumak

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: "**Artık Kur'ân'dan (size) kolay geleni okuyun.**" (Müzzemmil, 73/20).

Peygamber ﷺ namazını güzel kılmayan adama şöyle buyurmuştur: 'Namaz kılmak üzere kalktığında iyice abdest al, sonra kibleye yönel, tekbir getir ve Kur'ân'dan ezbere

⁵⁹⁰ **Sahih.** Buhari (517) Muslim (620) İbn Huzeyme (675) İbn Hibban (6/119)

⁵⁹¹ **Sahih.** Müslim, (422) ve Buhârî, (1204).

bildiğinden kolayına geleni oku...⁵⁹²

Namazda Sarığı Sarmak

Vâil b. Hucr ؓ Peygamber ﷺ'i namaz kılariken gördü. 'Namaza başlayınca ellerini kaldırıp, tekbir getirdi -(hadisin ravilerinden) Hemmâm kulaklarının hizasına diye söyledi- sonra elbisesine büründü, sonra sağ elini sol elinin üzerine koydu. Rükûya varmak isteyince, ellerini elbisesinin içinden çıkarttı, sonra ellerini kaldırdı...⁵⁹³

Namazda İhtiyaç Dolayısıyla Elbise Giymek

Cebrail ؑ، Peygamber ﷺ'e ayakkabılarında eza (necaset) bulunduğunu haber verince, onları çıkarmış ve namazına devam etmişti.⁵⁹⁴

Fatihâ İle Birlikte İki Ya da Daha Fazla Sure Okumak

Huzeyfe ؓ şöyle demiştir: "Bir gece Peygamber ﷺ ile birlikte namaz kıldım. Bakara suresini okumaya başladı. Ben: 'Yüz ayeti bitirince rükûya varacak' dedim, sonra devam etti. Ben: 'Bakara sûresini bir rekâtte bitirecek dedim' devam etti. Ben: 'Sureyi bitirince rükû edecek' derken, Nisâ' suresine başladı, onu okudu. Sonra Âl-i 'İmran suresine başladı ve onu

⁵⁹² **Sahih.** Buhârî, (7/226)

⁵⁹³ **Sahih.** Müslim, (401).

⁵⁹⁴ **Sahih.** Ebû Dâvud (636).

okudu...⁵⁹⁵

Cemaatin İmama Hatırlatması

İbn Mes'ud radiyallahu anh'den: Peygamber ﷺ şöyle buyurmuştur: 'Ben ancak sizin gibi bir beşerim, sizin unuttuğunuz gibi ben de unuturum. O halde unutacak olursam bana hatırlatınız...'⁵⁹⁶

İbn Ömer radiyallahu anhuma'dan: "Nebî sallallahu aleyhi ve sellem namaz kıldırırken bir sureyi karıştırdı. Namazdan ayrılınca Ubey radiyallahu anh'e: "**Bizimle beraber namaz kılmadın mı?**" dedi. O da: "Evet" deyince: "**(Düzeltemene) ne engel oldu?**" buyurdu.⁵⁹⁷

Omuzunda Çocuk Taşımak

Ebû Katâde ؓ'dan: 'Rasûlullah ﷺ namaz kılarken kızı Zeyneb ile Ebû'l-'Âs'ın çocuğu olan Umâme'yi taşır, secde ederken koyar ve kalkarken tekrar alırdı.'⁵⁹⁸

Birini Zarardan Kurtarmak İçin Hareket Etmek

Ezrâk b. Kays anlatıyor: "Ehvâz'da, Harûriyye fırkasıyla savaşıyorduk. Bu sırada ben nehir kenarında bulunuyordum. O esnada, bir adam elinde bineğinin yularını tutarak namaz kılıyordu. [Bu kişi Ebû Berze el-Eslemî idi] Derken, bineği bu

⁵⁹⁵ **Sahih.** Müslim, (772).

⁵⁹⁶ **Sahih.** Buhârî, (401) Muslim (572).

⁵⁹⁷ **Sahih.** Ebu Davud (907)

⁵⁹⁸ **Sahih.** Buhârî, (516) ve Müslim, (543).

kimseyi çekip asılmaya başladı. Adam bineğini peşinden takip etmeye başladı.... (namazını bitirdikten sonra bize): ‘Ben Rasûlullah ﷺ ile birlikte altı, yedi veya sekiz savaşta bulundum. Kendisinin daima (bu gibi durumlarda) kolaylık gösterdiğine şahit oldum. Benim hayvanımla yürümem, onu bırakmamdan ve onun yemliğine dönüp bana sıkıntı vermesinden daha iyidir’ dedi.”⁵⁹⁹

Hâfız İbn Hacer رحمته, der ki: “Olayın anlatımına bakıldığında Ebû Berze’nin namazını bozmadığı anlaşılıyor. Bu ifadeyi, ‘Amr b. Merzûk’un rivayeti de: ‘...onu tuttu ve geri geri döndü’ lafzıyla teyit etmektedir. Şayet namazını bozsaydı, gerisin geri dönmesinin bir anlamı olmazdı: ‘geri geri döndü’ ifadesi, bu yürüyüşünün çok uzun mesafe olmadığını hissettirmektedir.”⁶⁰⁰

İhtiyaç Durumunda Uyuyanın Ayağını Dürtmek

‘Â’îşe رضي الله عنها anlatıyor: ‘Rasûlullah ﷺ namaz kılarken ben onun kiblesine gelecek şekilde ayaklarımı uzatırdım. Secde edeceği zaman, bana işaret ederdi. Kıyama kalktığı zaman tekrar uzatırdım.’⁶⁰¹

İmam Secdeyi Uzun Yaptığında, Secdeden Başını Kaldırıp Durumu Araştırmak

‘Abdullah b. Şeddâd babasından naklediyor: “Rasûlullah

⁵⁹⁹ **Sahih.** Buhârî (1211)

⁶⁰⁰ *el-Feth* (3/82)

⁶⁰¹ **Sahih.** Buhârî (1209) ve Müslim (512).

ﷺ bir yatsı namazında Hasan ve Hüseyin'i kucağında taşıyarak mescide geldi ve öne geçti. Çocuğu bırakıp tekbir alarak namaza durdu. Secdeyi çok uzattı. Babam diyor ki: Bunun üzerine başımı kaldırdım, Rasûlullah ﷺ'in sırtında bir çocuk vardı ve kendisi de secde halindeydi. Tekrar secdeye döndüm. Rasûlullah ﷺ namazı bitirince, insanlar; 'Ey Allah'ın Rasûlü! Sen namazdaki secdelerden birini o kadar uzattın ki bir şey oldu veya vahiy geliyor zannettik' dediler. Rasûlullah ﷺ: **'Dediklerinizden hiç biri olmadı fakat torunum sırtıma çıkmıştı o inmeden secdeden kalkmak istemedim'** buyurdu.⁶⁰²

Nafile Namazlarda İhtiyaç Durumunda Mushafa Bakmak

el-Kâsım anlatıyor: "Â'îşe رضي الله عنها Ramazan ayında mushaftan okuyarak namaz kılıyordu."⁶⁰³

İbn Ebi Muleyke'den: 'Kölesi Ebû 'Amîr Zekvân 'Â'îşe radiyallahu anha'ya imamlık yapıyor ve mushaftan okuyordu.'⁶⁰⁴

Nafile Namazlarda Ayetleri Tekrarlamak

Ebû Zerr رضي الله عنه anlatıyor: "Rasûlullah ﷺ şu ayeti okudu ve sabaha kadar tekrarladı: 'Eğer onlara azap edersen, doğrusu onlar senin kullarıdır; eğer affedersen, muhakkak ki sen, 'Azîz

⁶⁰² **Hasen.** Nesâ'î (2/230).

⁶⁰³ **Sahih mevkuf.** Abdurrezzâk (2/420); İbn Ebî Dâvud, *el-Mesahif* (s.456).

⁶⁰⁴ **Sahih.** Buhârî (Ezan bölümü, muallak olarak); İbn Ebî Şeybe (2/338); İbn Ebî Dâvud, *el-Mesahif* (s.457) İbn Vehb Cami (305)

ve Hakîm olansın.’ (Casiye, 45/21)”⁶⁰⁵

İhtiyaç Durumunda Namazda Üflemek

‘Abdullah b. Ömer ؓ anlatıyor: “Rasûlullah ﷺ zamanında güneş tutuldu. ...son secdesinde üfürdü ve: ‘üf, üf’ dedi. Daha sonra: ‘Ey Rabbim! Ben aralarında olduğum sürece onlara azap etmeyeceğini bana vaat etmedin mi? Onlar mağfired diledikleri sürece onlara azap etmeyeceğini bana vaat etmedin mi?’ dedi.”⁶⁰⁶

Eymen b. Nâbil anlatıyor: “Rasûlullah ﷺ’in sahabeti Kudâme b. ‘Ammâr el-Kilâbî’ye: ‘Mescidi Haram’da secde ettiğim zaman güvercinlerin tüylerinden rahatsız oluyorum’ dedim. O da: ‘Üfürün’ dedi.”⁶⁰⁷

Kadının, Namaz Kılan Kimsenin Yanında Durması Namazı Bozamaz:

Aişe radiyallahu anha şöyle demiştir: “Nebî sallallahu aleyhi ve sellem gece namaz kılar, ben de hayız olduğum halde yanında olurdum. Benim üzerimde bir örtü vardı. Bu örtünün bir kısmı da Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’in üzerinde idi.”⁶⁰⁸

Minberin Üzerinde Namaz Kılmak

Sehl b. Sad radiyallahu anh’den: “Rasulullah sallallahu

⁶⁰⁵ **Hasen.** Nesâ’î (1010).

⁶⁰⁶ **Sahih.** Ebû Dâvud (1194); Nesâ’î (3/137) ve Ahmed (2/159).

⁶⁰⁷ **Sahih mevkuf.** Beyhakî (2/253). Bkz. *Fethu’l-Bârî* (3/85).

⁶⁰⁸ **Sahih.** Muslim (514) Ebu Davud (370) İbn Mace (652) Nesai (2/71).

aleyhi ve sellem bir defasında minberin üzerinde namaz kıldı (bir rivayette, minberin üç basamaklı olduğu geçmektedir).⁶⁰⁹ Minberde iken kalkıp, tekbir getirdi ve arkasından insanlar tekbir getirdi. Sonra minberin üzerinde rükûya vardı. Sonra kalktı arka arka inerek, minberin başında secdeye vardı. Ardından tekrar yerine döndü. Birinci rekatta yaptığıının aynısını yaptı. Namazını bitirince insanlara döndü ve şöyle dedi: **‘Ey insanlar! Bunu yapmamın sebebi, namazda bana uymanız ve benim namazımı öğrenmenizdir.’**⁶¹⁰

Namazda Yapılması Yasaklanan Şeyler

Gereksiz Yere Sağa ve Sola Bakmak

‘Â’îşe رضي الله عنها’dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Ben Rasûlullâh صلى الله عليه وسلم’e namazda başka tarafa dönüp bakmaya dair soru sordum da şöyle buyurdu: **‘Bu şeytanın kulun namazından gizlice çaldığı bir şeydir.’**⁶¹¹

Ancak ihtiyaç duyulacak olursa mekrûh olmaz. İbn ‘Abbas رضي الله عنه’dan rivayet edildiğine göre: ‘Rasûlullah صلى الله عليه وسلم namazda sağa ve

⁶⁰⁹ Minberde Sünnet olan üç basamaklı olmasıdır. Fazla olmamalıdır. Üçten fazla olması Emevî’lerin çıkardığı bir bid’attir. Çoğu yerde safı bölmektedir. Safı bölmekten kaçınmak için mescidin veya mihrabın batısındaki köşeye koymak da başka bir bid’attir. Güneyde ki duvarda, -duvardan merdivenle çıkılan- balkon gibi yapmak da böyledir. En hayırlı hidâyet Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem’in hidâyetidir. Bkz. *Fethu’l-Bârî*, (2/331)

⁶¹⁰ **Sahih.** Buhârî (917), Müslim (544)

⁶¹¹ **Sahih.** Buhârî, (751).

sola bakar, arkasına doğru boynunu bükerti.⁶¹²

Sehl b. el-Hanzâlîyye ؓ şöyle demiştir: ‘...Rasûlüllâh ؓ namaz kılariken, (gözcü olarak gönderdiği Enes b. Ebi Mersed el-Ganevî’yi gözlemek için) yola doğru bakıyordu...⁶¹³

Oyalayıcı Şeylere Bakmak

Âişe ؓ’den gelen rivayete göre Peygamber ؐ nakışlı, üzerinde birtakım alâmetler bulunan yünlü bir elbisede namaz kıldı da şöyle buyurdu: **‘Bu elbisenin nakışları beni meşgul etti. Bunu alıp Ebû Cehm’e götürün de onun yerine bana üzerinde nakış bulunmayan deve tüyünden bir elbise getirin.’**⁶¹⁴

Elleri Belin Üzerine Koymak (Tehassur)

Ebû Hureyre ؓ’den şöyle dediği rivayet edilmiştir: ‘Adamın tehassur halinde (ellerini belinin üzerine koyarak) namaz kılması yasaklandı.’⁶¹⁵

el-Hâsira, kalçanın üst tarafındaki karnın ince yerine (bele) denir. Bu yasağın illeti de ‘Âişe ؓ’nin rivayet ettiği hadiste belirtildiği üzere, bu işin Yahûdîlerin yaptıkları işlerden oluşundan ötürüdür.⁶¹⁶

Ziyâd b. Subeyh anlatıyor: İbn Ömer ؓ’nin yanında namaz kıldım. (Namaz kılariken) ellerimi böğrüme koydum.

⁶¹² **Sahih.** Tirmizî, (587) Nesâ’î (1201) ve Taberânî (11/223).

⁶¹³ **Sahih.** Ebu Davud (916) Hâkim (1/237).

⁶¹⁴ **Sahih.** Buhârî (373, 752, 5817).

⁶¹⁵ **Sahih.** Buhârî (1220) ve Müslim (545)

⁶¹⁶ **Sahih.** Buhârî (3458).

Namazı bitirince: ‘Namazda bu duruş, çarmıha geriliştir/hac işaretidir. Rasûlullah ﷺ bunu yasaklamıştır.’⁶¹⁷

es-Sindî ؒ şöyle demiştir: ‘Namazda çarmıha geriliş/hac işareti, kıyamda iken iki elini böğrüne koyup ve pazuları yanlardan ayrı tutmaktır.’

Parmakları Birbirine Kenetlemek ve Çıtlatmak

Ka'b b. Ucre radiyallahu anh'den: Rasûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: ‘Sizden bir kimse güzel bir şekilde abdest alır, sonra mescide gitmek üzere dışarı çıkarsa sakın parmaklarını birbirine kenetlemesin. Çünkü bu kimse (bu haliyle) namazdadır.’⁶¹⁸

İbn ‘Abbâs ؓ'nın azatlısı Şu'be'den: “İbn ‘Abbâs'ın yanında namaz kılarken parmaklarımı çıtlattım. Namazı bitirdiği zaman bana: ‘Anasız kalasın, hiç namaz kılarken parmak çıtlatılır mı?’ dedi.”⁶¹⁹

Yemek Hazırken Veya Abdeste Sıkışırken Namaz Kılmak

Âişe ؓ'dan rivayete göre Peygamber ﷺ şöyle buyurmuştur: ‘**Yemek konulmuş ve namaz için kamet getirilmiş ise önce yemeğinizi yiyiniz.**’ Yine ondan şöyle dediği rivayet edilmiştir: Ben Rasûlullah ﷺ şöyle buyururken

⁶¹⁷ **Sahih.** Ebû Dâvud (903); Nesâ'î (2/127) ve Ahmed (2/30).

⁶¹⁸ **Sahih.** Ahmed (4/241) Ebu Davud (562) Tirmizî (386) İbn Mace (774)

⁶¹⁹ **Hasen.** İbn Ebî Şeybe (2/240) Bkz. *el-İrvâ'* (2/99).

dinledim: ‘**Yemek hazırken de kişi küçük ve büyük abdestini zorla tutmaya çalışırken de namaz kılınamaz.**⁶²⁰

Uyku Bastırması Halinde Namaz Kılmak

‘Â’iše رضي الله عنها’dan: Peygamber ﷺ şöyle buyurmuştur: ‘Sizden herhangi bir kimsenin uyuklaması gelirse, uykusu gidinceye kadar yatıversin. Çünkü sizden bir kimse uyuklamakta iken namaz kılacak olursa, muhtemeldir ki mağfiret dilemek isterken bu sefer kendisine beddua eder.’⁶²¹

İmam Dışındaki Kimselerin Mescidin Belirli Bir Yerini Namaz Kılmak İçin Tahsis Etmesi

Rasûlullah ﷺ’den gelen rivayete göre o; karganın gagalaması (gibi süratli namaz kılınması)nı, yırtıcı hayvanın oturuşu (gibi oturulmasını)nu ve kişinin namazda devenin yerini hazırlaması gibi bir yer edinip bellemesini yasaklamıştır.⁶²²

Namazda Ağı Örtmek ve Elbiseyi Salmak

Ebû Hureyre رضي الله عنه’den: “Rasûlullah ﷺ namazda elbiseyi

⁶²⁰ **Sahih.** Müslim, (560).

⁶²¹ **Sahih.** Müslim, (786).

⁶²² **Hasen.** Ebû Dâvud (862) Nesâî (1112) İbn Mâce (1429) Ahmed (5/446-47) Hâkim, (1/229).

sarkıtmayı (sedli) ve kişinin ağızını örtmesini yasaklamıştır.”⁶²³

Saçı Arkada Toplamak

‘Abdullah b. ‘Abbas ؓ’den rivayetine göre o ‘Abdullah b. el-Hâris’i saçları başının arkasında toplanmış olarak namaz kılariken görmüş, kalkıp saçlarını çözmeye başlamış, ‘Abdullah namazını bitirince İbn ‘Abbâs ؓ’ya yönelerek: ‘Başımdan sana ne?’ diye sorunca İbn Abbâs ؓ şu cevabı vermiş: “Ben Rasûlullah ﷺ’i şöyle buyururken dinledim: **‘Şüphesiz bunun misali tıpkı elleri bağlı iken namaz kılan kimsenin haline benzer.’**”⁶²⁴

Ele Dayanmış Olarak Oturmak

İbn Ömer ؓ’den şöyle dediği rivayet edilmiştir: ‘Rasûlullah ﷺ kişinin namazda iken eline dayanarak oturmasını nehyetti...’⁶²⁵

Namazda Esnemek

Ebû Sa’îd el-Hudrî ؓ’den: “Rasûlullah ﷺ buyurdu ki: ‘Namazda birinizin esnemesi gelirse gücü yettiğince onu önlesin. Çünkü şeytan (ağızından) içeri girer.’”⁶²⁶

⁶²³ **Hasen.** İbn Huzeyme (772, 918) İbn Hibban (6/117) Hakim (1/384) Ebu Davud (643) İbn Mace (966).

⁶²⁴ **Sahih.** Müslim, (492).

⁶²⁵ **Sahih.** Ahmed (2/147) Ebû Dâvud, (992)

⁶²⁶ **Sahih.** Müslim (2995).

Kibleye Doğru Veya Sağ Tarafa Tükürmek

Câbir ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ: ‘Herhangi biriniz namaza durduğu zaman, Şânı Yüce Allah onun karşısındadır. Kesinlikle önüne ve sağına tükürmesin. Sol ayağının altına tükürsün. Eğer acelesi varsa, elbisesine tükürsün ve tükürdüğü yeri birbiri üzerine katlasın.’”⁶²⁷

Rükû ve Secdede Kur’ân Okumak

Rasulullah ﷺ: ‘Dikkat edin! Rükûda ve secdede Kur’ân okumaktan nehyolundum’ buyurmuştur.⁶²⁸

Hastanın Secdeleri Yüksek Birşey Üzerine Yapması

İbni Ömer ؓ anlatıyor: “Rasûlüllah ﷺ sahabelerinden hasta bir adamı, ziyaret etti, ben de onunla birlikteydim. Hastanın yanına girdiğinde, bir tahtanın üzerinde namaz kılıyordu. Secde yerine de tahta koymuştu ve ona îmâ ediyordu. Rasûlüllah ﷺ tahtayı attı, yastığı aldı ve: ‘**Bunları bırak. Eğer gücün yetiyorsa secdeyi yerde yap, gücün yetmiyorsa îmâ et. Secdeni, rükûdan daha fazla eğilerek yap**’ buyurdu.”⁶²⁹

⁶²⁷ **Sahih.** Müslim (3008) ve Ebû Dâvud (477).

⁶²⁸ **Sahih.** Müslim (479).

⁶²⁹ **Sahih.** Taberânî (12/269). Elbânî, *Sahîhâ* (323). Câbir radiyallahu anh’den benzerini: Bezzâr (1/270) ve Ebu Ya’lâ (3/346).

Secde Yerinden Çakıl Taşlarını Düzeltmek

Muaykib رضي الله عنه anlatıyor: “Secde yapacağı toprağı düzelden adama, Rasûlüllah ﷺ: ‘Eğer yapacaksan, bir defa yap’ buyurdu.”⁶³⁰

Namazı Bozan Şeyler

Namaz Esnasında Kasten Konuşmak

Zeyd b. Erkam رضي الله عنه’dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Bizler namazda iken konuşurdük. Bir adam namazda iken yanındaki arkadaşı ile konuşabiliyordu. Nihayet: ‘**Gönülden gelerek saygı ve itaat ile Allah’ın huzurunda durun.**’ (Bakara, 2/238) buyruğı nâzil olunca, susmakla emrolundük ve konuşmak bize yasaklandı.”⁶³¹

‘Abdullah b. Mes’ûd رضي الله عنه’den: “Bizler Rasûlüllah ﷺ’e namazda bulunuyorken selam veriyor, selamımızı da alıyordu. Necâşî’nin yanından döndüğümüzde yine ona selam verdik. Fakat o bizim selamımızı almadı. ‘Ey Allah’ın Rasûlü!’ dedik. Daha önce namazda iken biz sana selam veriyordük. Sen de bizim selamımızı alıyordun. O da şöyle buyurdu: ‘**Şüphesiz ki namazda (başka şeyle uğraşmaya imkân vermeyecek kadar) bir meşguliyet vardır.**’”⁶³²

Kasitsız olarak, bilmeden ve namazın maslahatından olmayan bir söz söylemekten ötürü namaz bâtil olmaz. Çünkü

⁶³⁰ **Sahih.** Buhârî (1207) Müslim (546).

⁶³¹ **Sahih.** Buhari (4534) Muslim, (539).

⁶³² **Sahih.** Buhari (1199, 1216) Muslim, (538).

Allah ﷻ şöyle buyurmaktadır: **‘Hata etmenizden dolayı size bir günah yoktur ama kalblerinizin kastettiği müstesnadır.’** (Ahzab, 33/5)

Ayrıca Muaviye b. el-Hakem es-Sulemî ؓ'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Ben Rasûlullah ﷺ ile birlikte namaz kılarken hazır bulunanlardan bir adam hapşırıldı. Ben: ‘Yerhamukellâh’ dedim. Herkes bana baktı, ben de: ‘Hay anasız kalsaydım, bu haliniz nedir? Niçin bana böyle bakıyorsunuz?’ Bu sefer elleriyle uyluklarına vurmaya koyuldular. Onların beni susturmak istediklerini gördüm, ben de sustum. Rasûlüllâh ﷺ namazı bitirince -anam, babam O’na feda olsun, ne ondan önce, ne Ondan sonra, Ondan daha güzel öğreten bir öğretici görmedim- Allah’a yemin ederim ne bana sesini yükseltti ne beni dövdü ve ne de sövdü. Sadece şöyle buyurdu:

‘Şüphesiz ki bu namazda insan sözünden hiçbir şey söylemek uygun değildir. Onda söylenecekler sadece tesbihtir, tekbirdir ve Kur’ân okumaktır.’⁶³³

Rasûlüllâh ﷺ kasten konuşmasına rağmen Muaviye ؓ'ya tekrar namazını kılmasını emretmedi. Çünkü o, bu hususu bilmiyordu. Namaz kılанда görülebilen hapşurmak, öksürmek, geçirmek gibi şeylerden ötürü namaz batıl olmaz. Çünkü bunlar kişinin iradesi dışında olur.

İşitilir Bir Sesle Kahkaha İle Gülmek

Câbir ؓ dedi ki: ‘Tebessüm etmeyle namaz bozulmaz. Ancak sesli gülmek namazı bozar.’⁶³⁴

⁶³³ **Sahih.** Müslim, (537).

⁶³⁴ **Hasen mevkuf.** İbn Ebî Şeybe (1/387) ve ‘Abdurrezâk (2/378).

İbnu'l-Munzîr ؓ dedi ki: 'Gülmenin namazı bozduğunu icmâ' ile kabul etmişlerdir. İlim ehlinin çoğunluğunun kanaatine göre de tebessüm (gülümsemek) namazı bozmaz.'⁶³⁵

Namazın Rükünlerinden Veya Şartlarından Birisini Kasten Terk Etmek

Peygamber ﷺ, doğru dürüst namaz kılamayan kimseye şöyle buyurmuştur: **'Dön ve namaz kıl! Çünkü sen namaz kılmadın.'**⁶³⁶

Hastanın Namazı

Ayakta Kılamayanın Oturarak Kılması

İmran b. Husayn ؓ diyor ki: "Bende bâsur hastalığı vardı. Bunu Rasûlullah'a sordum, buyurdu ki: **'Ayakta namaz kıl. Eğer yapamıyorsan, oturarak; onu da yapamazsan, yan yatarak (namazını kıl).'**'⁶³⁷

İmran b. Husayn radiyallahu anh'den: "Rasûlullah ﷺ'e kişinin oturarak namaz kılması meselesini sordum. Buyurdu ki: **'Ayakta namaz kılan daha faziletli (olanı yapmış)tır. Oturarak kılan ayakta kılan kimsenin yarı ecri vardır. Kim de yatarak (bir rivayette de: uzanarak) namazı kılsa ona da oturarak namaz kılan kimsenin yarı ecri vardır.'**"⁶³⁸

Enes ؓ demiştir ki: "Rasûlullah ﷺ bazı insanların yanına

⁶³⁵ *el-İcmâ'*, (40).

⁶³⁶ **Sahih.** Buhârî, (1/184).

⁶³⁷ **Sahih.** Buhârî, (1117).

⁶³⁸ **Sahih.** Buhârî, (1115).

uğradı. Hastalıklarından dolayı oturarak namaz kılıyorlardı. Bunun üzerine şöyle buyurdu: **‘Oturanın namazı (ecir bakımından) ayakta kılanın namazının yarısı kadardır.’**⁶³⁹

Sandalye Üzerinde Namaz Kılınır mı?

Cabir radiyallahu anh’den: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bir hastayı ziyaret etti. Adam bir minder üzerinde namaz kılıyordu. Bunun üzerine Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem minderi alıp attı. Sonra adam bir tahta edinip üzerinde namaz kılmaya başladı. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem onu da alıp, attı ve şöyle buyurdu: **‘Eğer yapabilirsen yerde (oturarak) kıl. Yapamazsan ima ile kıl ve secde de rükûdan biraz daha fazla eğil.’**⁶⁴⁰

Direğe Tutunarak Namaz Kılmak

Umm Kays bt. Mihsan radiyallahu anha’dan: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem yaşanıp kilo aldığıında namazgahında bir direk edindi ve ona dayanmaya başladı.”⁶⁴¹

⁶³⁹ **Sahih.** Ahmed (3/214) ve İbn Mâce (1/370)

⁶⁴⁰ **Sahih.** Beyhaki (2/306) Bezzar (Keşfu’l-Estar 568) Ebu Bekr Mukram el-Kadı, Fevaid (no:48) Hayseme et-Trablusi, Cüz (el yazma no:10) Muhammed b. İbrahim el-Curcani, Emali (el yazma no:346) Ebu Ya’la (3/345) *es-Sahîhâ*, (323)

⁶⁴¹ **Sahih.** Ebu Davud (948) Hakim (1/264, 265) Beyhaki (2/288)

CEMAATLE NAMAZ

Cemaatle Namazın Teşvik Edilmesi:

Ebû Hureyre ؓ'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Rasûlüllâh ﷺ'e gözleri görmeyen bir adam gelip: 'Ey Allah'ın Rasûlü! Benim elimden tutup, beni mescide getirecek kimsem yok' diyerek. Rasûlüllâh ﷺ'den evinde namaz kılmak üzere kendisine izin vermesini istedi. Rasûlüllâh ﷺ de ona izin verdi fakat geri dönüp gidince onu çağırıp sordu: **'Sen namaz için okunan ezanın sesini duyuyor musun?'** Adam: 'Evet' deyince Rasûlüllâh ﷺ: **'O halde bu çağrıya cevap ver!'** diye buyurdu.”⁶⁴²

Ebû Hureyre ؓ'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: 'Şüphesiz münafıklara en ağır gelen namaz yatsı namazı ile sabah namazıdır. Eğer onlar bu iki namazda nelerin olduğunu bilselerdi, emekleyerek dahi olsa bu namazlara gelirlerdi. İçimden şunu geçirdim: Emir vereyim namaz için kamet getirilsin, sonra bir adama emredeyim, cemaate namaz kıldırısın. Sonra beraberlerinde odun demetleri bulunan bir grup insanla birlikte, namaza gelmeyen bir topluluğun yanına gideyim ve onlar içlerinde iken evlerini üzerlerine yakayım.”⁶⁴³

Ebû'l-Ahvas, 'Abdullâh b. Mesud radiyallahu anh'ın şöyle dediğini rivayet etmektedir: '...Bizim gördüğümüz şeydu: 'Cemaatle namaza katılmaktan ancak münafıklığı bilinen münafık bir kimse geri kalıyordu. O kadar ki, kişi iki kişi

⁶⁴² **Sahih.** Müslim, (653).

⁶⁴³ **Sahih.** Buhari (657) Müslim, (651).

arasında sürüklenerek getirilir ve nihayet safta durdurulurdu.⁶⁴⁴

Cemaatle Namaz Kılmanın Hükümü:

Namazları cemaatle kılmak pekiştirilmiş bir sünnet ve farz-ı kifayedir. Bu konudaki emrin müstehaplığını gösteren deliller şu şekildedir:

Ebu Musa el-Eşari radiyallahu anh'den: Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "İnsanların namaz hususunda en çok ecir alanı en uzaktan yürüyerek gelendir. İmamla beraber kılınmaya kadar namazı bekleyenin eciri, namazı kılıp uyuyandan büyüktür."⁶⁴⁵

İbn Ömer ؓ'dan: "Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurmuştur: 'Cemaatle kılınan namaz, tek başına kılınan namazdan yirmi yedi derece daha faziletlidir.'⁶⁴⁶

Ebû Hureyre ؓ'den: "Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: 'Kişinin cemaatle namaz kılması, onun evinde ve pazarında kıldığı namaza göre yirmi kûsur kat daha fazladır. Şöyle ki; kişi güzelce abdest aldıktan sonra mescide gider de ancak namaz kılmak üzere çıkıp gitmişse, attığı herbir adım dolayısıyla mutlaka bir derecesi yükseltilir, o adımla bir günahı kaldırılır. Namaz kıldığı takdirde melekler de onun namaz kıldığı yerde kaldığı sürece ona: Ey Allahım! Ona salât eyle (rahmet buyur), Ey Allahım! Ona rahmet eyle! diye dua ederler. Sizden herhangi bir kimse namazı beklediği sürece namazda gibi (olmaya) devam eder.'⁶⁴⁷

⁶⁴⁴ **Sahih.** Müslim, (654).

⁶⁴⁵ **Sahih.** Buhari (651) Muslim (662)

⁶⁴⁶ **Sahih.** Buhari (645) Müslim, (650).

⁶⁴⁷ **Sahih.** Buhârî, (2119) Muslim (649).

Osmân b. 'Affân ؓ'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Rasûlüllâh ﷺ'i şöyle buyururken dinledim: 'Her kim yatısı namazını cemaatle kılsa gecenin yarısına kadar namaz kılmış gibi olur. Kim de sabah namazını cemaatle kılsa, bütün geceyi namazla geçirmiş gibi olur.'"⁶⁴⁸

Mihcen radiyallahu anh Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in yanında iken namaz için ezan okundu ve Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namaza kalktı. Döndüğünde Mihcen'in kendisiyle beraber namaz kılmadığını gördü. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ona: "İnsanlarla beraber neden namaz kılmadın? Sen müslüman değil misin?" buyurdu. O da: "Evet ey Allah'ın rasulü! Lakin ben ailemle beraber (evde) kılmıştım" dedi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "**Namazı kılmış olsan dahi, geldiğinde insanlarla beraber kıl.**"⁶⁴⁹

Cemaatle Namaz Kaç Kişi ile Kılınabilir

Cemaat iki ve daha fazla kişi ile kılınır. Mâlik b. el-Huveyrîs ؓ'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Rasûlüllâh ﷺ'in yanına arkadaşım ile birlikte gittik. Yanından ayrılmak isteyince bize şöyle dedi: '**Namaz vakti girdi mi ezan okuyun, sonra kamet getirin, sonra ikinizden yaşça büyük olanınız imam olsun.**'"⁶⁵⁰

Ubey b. Ka'b radiyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Kişinin, yanında biriyle beraber kıldığı namaz, tek başına kılmasından iyidir. İki kişiyle beraber kıldığı namaz, iki kişi kıldıkları namazdan iyidir. Daha fazla

⁶⁴⁸ **Sahih.** Müslim, (656).

⁶⁴⁹ **Sahih.** Malik (1/132) Ahmed (3/34) Nesai (2/112) Hakim (1/244)

⁶⁵⁰ **Sahih.** Buhari (658) Müslim, (674).

cemaat ise Allah'a daha sevimlidir.”⁶⁵¹

Ebu Said el-Hudrî radiyallahu anh'den: “Bir adam Mescide geldi. O sırada Nebî sallallahu aleyhi ve sellem ve sahabeleri öğleyi kılmışlardı. Nebî sallallahu aleyhi ve sellem o adama: “**Ey falan! Namazdan neden geri kaldın**” diye sordu. Adam da sebep olarak bir şey söyledi. Adam namaza kalkınca Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem: “**Şununla beraber namaz kılarak sadaka verecek kimse yok mu?**” buyurdu. Bunun üzerine birisi kalkıp onunla beraber namaz kıldı.”⁶⁵²

Bu hadis iki kişinin cemaat olduğuna delil olduğu gibi, şu hususlara da delalet etmektedir: Bir mescidde ikinci defa cemaatle namaz kılınır. İmam ile imama uyanın niyetleri farklı olabilir. Zira bu hadiste arkadaşına cemaat olan sahabe nafîle namaza niyet etmiştir.

Ebû Zerr ؓ'dan gelen rivayete göre Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurmuştur: “**Sen namazı vaktinde kıl. Eğer onlarla birlikte namaza yetişirsen yine namaz kıl. Ben namaz kıldım ve onun için namaz kılmıyorum deme.**”⁶⁵³

Kadınların Evlerindeki Namazı Cemaate Gelmelerinden Hayırlıdır

İbn Ömer radiyallahu anhuma'dan: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: “Hanımlarınız gece mescidde (cemaatle) namaza çıkmak için izin istediklerinde onlara mani

⁶⁵¹ **Hasen.** Ahmed (5/140) Ebu Davud (554) Nesai (843)

⁶⁵² **Sahih.** Ahmed (3/85)

⁶⁵³ **Sahih.** Müslim, (648).

olmayın.”⁶⁵⁴

Diğer rivayette: “Kadınların mescide çıkmalarına engel olmayın. Evlerinde kılmaları ise onlar için daha hayırlıdır.”⁶⁵⁵

Ebu Hureyre radiyallahu anh'den: Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: “**Allah'ın kadın kullarını mescidlerden alıkoymayın. Koku sürünmeden çıkabilirler.**”⁶⁵⁶

Ebu Hureyre radiyallahu anh'den: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: “**Herhangi bir kadına koku isabet etmişse bizimle beraber yatsı namazına katılmasın.**”⁶⁵⁷

Umm Seleme radiyallahu anha'dan: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: “**Kadınların en hayırlı mescidleri evlerinin ortasıdır.**”⁶⁵⁸

Ümmü Humeyd es-Saidiye radiyallahu anha, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e gelip dedi ki; “Ey Allah'ın Rasulü! Ben seninle beraber namaz kılmak istiyorum.” Bunun üzerine Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; “**Benimle namaz kılmak istediğini biliyorum. Lakin evinin ortasında kıldığın namaz, evinin avlusunda kıldığın namazdan hayırlıdır. Evinin avlusunda kıldığın namaz da, mahalle mescidinde kıldığın namazdan hayırlıdır. Mahalle mescidinde kıldığın namaz ise, senin için benim şu**

⁶⁵⁴ **Sahih.** Buhari (865) Muslim (422)

⁶⁵⁵ **Sahih.** Ebu Davud (567) İbn Huzeyme (1684) Ahmed (2/76, 77)

⁶⁵⁶ **Sahih.** Ebu Davud (565) Humeydi (978) İbn Huzeyme (1679)

Ahmed (2/438)

⁶⁵⁷ **Sahih.** Muslim (444)

⁶⁵⁸ **Hasen ligayrihi.** Ahmed (6/301) Taberani (23/no 709) Ebu Ya'la (7025)

mescidimde kıldığın namazdan hayırlıdır.⁶⁵⁹

Aişe radiyallahu anha'dan: "Şayet Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem kadınlarda benim gördüğüm şeyleri görseydi, tıpkı israiloğullarının kadınlarının mescidlerden yasaklandıkları gibi, onları mescidlere çıkmaktan yasaklardı." Ravi Amre dedi ki: "İsrailoğullarının kadınları mescidlerden yasaklandılar mı?" Aişe radiyallahu anha: "Evet" dedi.⁶⁶⁰

Ebû Ömer Şeybânî'den, o şöyle demiştir: "İbn Mes'ûd ؓ kadınların Cuma günü mescide çıktıklarını görünce dedi ki: 'Evlerinize dönmeniz sizin için daha hayırlıdır.'⁶⁶¹

İbn Mes'ûd ؓ, kadınların evlerinde vakarla oturmalarını teşvik ederek dedi ki: "Şüphesiz kadın avrettir. Kadın dışarı çıkmada sakınca görmezse, şeytan bakışları ona çevirtir ve denilir ki: 'Sen bir kimseden hoşlanmasan ona uğramazsın.' Kadın dış elbisesini giyince ona denilir ki: 'Nereye gidiyorsun?' O da: 'Hasta ziyaret etmeye veya cenazeye katılmaya ya da mescitte namaz kılmaya' der. Hâlbuki kadın, evinde yaptığı ibadet gibisiyle Rabbine ibadet edemez."⁶⁶²

'Abdullah b. el-Hâris'in kızı Ummu Varaka'dan gelen rivayete göre Rasûlüllâh ﷺ kendisini evinde ziyaret ederdi. Ona ezan okumak üzere bir müezzin de tespit etmiş ve ona kendi evindekilere imam olmasını emretmişti. Abdurrahmân der ki:

⁶⁵⁹ **Hasen.** Ahmed (6/371) İbn Huzeyme (1689) İbn Hibban (5/595) İbni Ebi Şeybe (2/157) Ru'yani (2/233) Taberani (25/148) İbn Abdilberr et-Temhid (23/398)

⁶⁶⁰ **Sahih.** Buhari (869) Muslim (445)

⁶⁶¹ Taberânî, (9/294); Beyhakî, Şu'ab (3/186).

⁶⁶² **Hasen.** Taberânî, (9/294)

'Ben onun müezzini oldukça yaşlı bir ihtiyar olarak gördüm.'⁶⁶³

Namazda Kadınlarla Erkeklerin Ayrı Durmaları

Ebu Hureyre radiyallahu anh'den; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; "Erkeklerin en hayırlı safları ön sıralar, en şerli safları ise arka sıralardır. Kadınların en hayırlı safları arkalar, en şerli safları da ön sıralardır."⁶⁶⁴

Rasûlüllâh ﷺ, kadınların erkeklerle ihtilat etmemesi için mescidinde kadınlara özel bir kapı tahsis etmiştir. Ebû Dâvud, *Sunen*'inde: 'Kadınların Mescitlerde Erkeklerden Ayrı Tutulması' diye bir başlık koymuş ve İbn Ömer ؓ'dan şu rivayeti kaydetmiştir: "Rasûlüllâh ﷺ: 'Şu kapıyı kadınlara ayırsak' buyurdu." Nâfi' der ki: 'İbn Ömer ؓ ölünceye kadar bir daha o kapıdan girmedim.'⁶⁶⁵

Hind bintu'l-Hâris ؓ'dan: "Umm Seleme ؓ dedi ki: 'Rasûlüllâh ﷺ namazı bitirip selâm verince, kadınlar derhal kalkarlar, Rasûlüllâh ﷺ ise kalkmadan önce bir müddet beklerdi.' Zührî dedi ki: 'Bunun sebebi, kadınların erkekler ile karşılaşmamaları içindir. *Allahu a'lem*.'⁶⁶⁶

Diğer rivayetin metni şu şekildedir: 'Rasûlüllâh ﷺ namazı

⁶⁶³ **Hasen.** Ebû Dâvud, (592)

⁶⁶⁴ **Sahih.** Müslim (440) Ahmed (3/387) İbn Ebi Şeybe (1/333) Ebu Davud (678) Nesai (820) İbn Mace (1000-1001) Tayalisi (2408) Darimi (1/325) İbn Huzeyme (3/96) Taberani (8/165) İbn Carud el-Munteka (317) Ebu Ya'la (1102)

⁶⁶⁵ **Sahih.** Ebû Dâvud, (462). *Sahîhu Câmi'i's-Sagîr*, (5/61, no: 5134).

⁶⁶⁶ **Sahih.** Buhârî, (870).

kılıp selam verince, kadınlar derhal evlerine dönmek üzere kalkarlardı.⁶⁶⁷

‘Â’işe ؓ diyor ki: ‘Kadınlar Rasûlüllâh ﷺ ile beraber namaz kılmak için sabah namazına koku sürünmeden ve yüzlerini de örterek katılırlar ve namazı kıldıktan sonra kimsenin onları tanıyamayacağı karanlıkta evlerine dönerlerdi.’⁶⁶⁸

Ebû Useyd el-Ensârî ؓ’den: “Rasûlüllâh ﷺ kadınlarla erkeklerin karışık bir halde yürüdüklerini görünce buyurdu ki: **‘Kadınlar geri tarafa geçsin! Kadınların yol ortasından yürümeye hakları yoktur. Onlar kenarlardan yürümelidirler.’** Bunun üzerine kadınlar kenardaki duvarlara o kadar yakın yürürlerdi ki bazılarının elbisesi duvara takılırdı.”⁶⁶⁹

Namazın Edâ Edileceği Yer

Câbir ؓ’den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: ‘Yeryüzü bana tertemiz, temizlenme aracı ve mescit kilindi. Herkim bir namaz vaktine erişirse, neredeyse orada namazını kılar...’⁶⁷⁰

Allah ﷻ şöyle buyurmaktadır: ‘Allah’ın mescitlerini ancak Allah’a ve âhiret gününe imân eden... kimseler imar eder.’ (Tevbe, 9/18)

İmamla Beraber İlk Tekbire Yetişmek

Enes b. Malik radiyallahu anh’den: Rasulullah sallallahu

⁶⁶⁷ **Sahih.** Buhârî, (850).

⁶⁶⁸ **Sahih.** Buhârî, (578); Müslim, (5/143).

⁶⁶⁹ **Hasen.** Ebû Dâvud, (5272). *Sahîhu Câmi’is-Sagîr*, (942).

⁶⁷⁰ **Sahih.** Müslim, (521).

aleyhi ve sellem buyurdu ki: “Kim kırk gün cemaatle, ilk tekbire yetişerek namaz kılsa onun için iki beraat (güvence) yazılır: Cehennemden beraat ve münafıklıktan beraat”⁶⁷¹

Mescide Sakince Gitmek

Ebu Katade radiyallahu anh'den: “Biz Nebî sallallahu aleyhi ve sellem ile beraber namaz kılarken ayak sesleri işittik. Namaz bitince Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem: “**Size ne oluyor?**” buyurdu. Dediler ki: “Namaza yetişmek için acele ettik.” Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: “**Böyle yapmayın! Namaza geldiğinizde sakın olun. Yetiştiginizi kılın, kaçırdığınızı tamamlayın.**”⁶⁷²

Ebu Hureyre radiyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: “İkameti işittiğiniz zaman namaza yürüyerek, sakince ve vakarla gelin. Koşarak gelmeyin. Yetiştiginizi kılın, yetişemediğinizi de tamamlayın.”⁶⁷³

Bir Rekate Yetişen Namaza Yetişmiş Olur

Ebû Hureyre ؓ'den: Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurmuştur: ‘Her kim namazın bir rekâtına yetişirse, o namaza yetişmiş olur.’⁶⁷⁴

Bir rekâttan daha az bölüme yetişmek ile cemaate yetişilmiş olmaz. Rekat; kıyam, fatiha, rüku ve secdelerin toplamıdır. Cuma namazının bir rekâtından daha az bölümüne yetişen, mesela Cuma namazına imam ikinci rekatın rükuunda

⁶⁷¹ **Hasen.** Tirmizi (241) el-Elbani, es-Sahihâ (2652)

⁶⁷² **Sahih.** Buhari (635) Muslim (603)

⁶⁷³ **Sahih.** Buhari (636) Muslim (602)

⁶⁷⁴ **Sahih.** Müslim, (607)

iken yetişen kimse, kimse cuma namazına yetişmemiş sayıldığından, başladığı o namazı öğle namazı olarak (dört rekate) tamamlar.

İmama Hangi Halde Yetişilirse O Halde Tabi Olunur

Ebu Hureyre radiyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Namaza geldiğinizde biz secde ederseniz siz de secde edin ve onu saymayın. Kim (tam) bir rekate yetişirse namaza yetişmiştir."⁶⁷⁵

Ali ve Muaz b. Cebel radiyallahu anhumadan: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "**Biriniz namaza geldiğinde imamı hangi halde bulursa, imamın yaptığı gibi yapsın.**"⁶⁷⁶

Abdulaziz b. Rufey, Ensar'dan bir şeyhten (Abdullah b. Mugaffel radiyallahu anh'den) rivayet ediyor: "Bir adam Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in mescidinde namaza girdi. Ayak seslerini Nebi sallallahu aleyhi ve sellem işitti. Namaz bittiğinde dedi ki: "**Bize hangi durumda yetiştin?**" Adam: "Secdelerde yetiştim ve secde ettim" dedi. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "**Böyle yapın. Eğer rekate yetişmemişseniz secdeleri de saymayın. İmama kıyamda yetişerseniz kıyam edin, otururken yetişerseniz oturun, rükuda yetişerseniz rüku edin. Secdede yetişerseniz secde edin, celsede yetişerseniz celse yapın.**"⁶⁷⁷

⁶⁷⁵ **Hasen.** Ebu Davud (893)

⁶⁷⁶ **Sahih ligayrihi.** Tirmizi (591) es-Sahiha (1188)

⁶⁷⁷ **Hasen.** Abdurrazzak (2/281) İshak b. Mansur; Mesailu Ahmed (1/127)

Safları Düzeltmek Farzdır

Enes b. Mâlik ؓ şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurdu: ‘Saflarınızı düzeltiniz. Çünkü saffın düzgünlüğü namazın tamamındandır.’⁶⁷⁸

Ebû Hureyre ؓ şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘Safi ikame ediniz. Çünkü saffın ikamesi namazın güzelliğindedir.’⁶⁷⁹

Nu'mân b. Beşîr ؓ dedi ki: “Rasûlüllâh ﷺ'i şöyle buyururken işittim: ‘Ya saflarınızı düzeltirsiniz ya da Allah kalplerinize (veya: ‘yüzlerinize’ dedi) muhalefet atar.’⁶⁸⁰

Nu'mân b. Beşîr ؓ'den: “Rasûlüllâh ﷺ saflarımızı, bir okçu yaptığı okları nasıl dümdüz ederse öylece dümdüz bir hale getirirdi. Bunu ta biz anlayıp layıkıyla öğreninceye kadar yaptı durdu. Nihayet günün birinde yine namaz kıldıracağında tam tekbir getirecekti ki göğsü saftan dışarıya çıkmış birini gördü. Bunun üzerine: **‘Ey Allah’ın kulları! Ya saflarınızı düzeltirsiniz ya da Allah ﷻ’ın yüzlerinizi ayrı ayrı şekillere çevireceğini biliniz’** buyurdu.”⁶⁸¹

Nu'mân b. Beşîr ؓ (bu ikazdan sonra insanların omuzunu, arkadaşının omuzuna, dizini arkadaşının dizine, topuğunu arkadaşının topuğuna yapıştırdığını gördüm’ dedi⁶⁸²

Enes ؓ şöyle dedi: “Namaz için kamet getirilmişti,

⁶⁷⁸ **Sahih.** Buhârî, (723); Müslim, (433); Ebû Dâvud, (668) İbn Mâce, (993).

⁶⁷⁹ **Sahih.** Buhârî, (722) Müslim, (435).

⁶⁸⁰ **Sahih.** Müslim, (436).

⁶⁸¹ **Sahih.** Müslim, (436).

⁶⁸² **Sahih.** Ebû Dâvud, (662).

Rasûlüllâh ﷺ yüzünü bize döndü: **‘Saflarınızı dosdoğru ve sımsıkı tutunuz. Hakikat ben sizi, arkamdan da görüyorum’** buyurdu.” (Enes ؓ şöyle dedi): ‘Her birimiz omuzunu, yanındakinin omuzuna, ayağını yanındakinin ayağına yapıştırdı.’⁶⁸³

Nâfi”den şöyle dedi: ‘Ömer ؓ (namaza durmadan önce) safların tesviyesini emrederdi. Kendisine safların düzeltildiğini gelip haber verdikleri zaman tekbir alır namaza dururdu.’⁶⁸⁴

Birinci Safın Fazileti

Ebû Hureyre ؓ şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘Ön safdaki olan; (hayrı) bilseydiniz (veya: ‘bilselerdi’) kurâ atmak zarurî olurdu.’”⁶⁸⁵

Câbir b. Semûre ؓ şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ bizim yanımıza çıkmıştı ve şöyle buyurdular: **‘Meleklerin Rableri huzurunda saf tuttukları gibi, saf tutmaz mısınız?’** Biz: ‘Ya Rasûlüllâh! Melekler Rableri huzurunda nasıl saf tutarlar?’ dedik. Rasûlüllâh ﷺ: **‘Önceki safı tamamlarlar ve (saflarını da) sık tutarlar’** buyurdu.”⁶⁸⁶

Ebû Sa’îd el-Hudrî ؓ şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ sahâbelerinin namaz saflarında gerileyişlerini gördü de onlara hitaben şöyle buyurdu: **‘İlerleyin de bana uyun. Sizden sonrakiler de size uysunlar. Bir takım kimseler vardır ki (birinci saftan) geri kala kala nihayet Allah ﷻ da onları**

⁶⁸³ **Sahih.** Buhârî, (719, 725).

⁶⁸⁴ **Sahih.** Mâlik, (1/158).

⁶⁸⁵ **Sahih.** Buhârî, (721).

⁶⁸⁶ **Sahih.** Müslim, (430) İbn Mâce, (992).

geriletir.”⁶⁸⁷

‘Abdullah b. Ömer ؓ şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘Saflarınızı ikame ediniz. Omuzlarınızı hizalayın. Aralıkları kapatın. Safa girmek isteyen kardeşlerinize yumuşak olunuz. Şeytanın girmesi için aralıklar bırakmayın. Ve kim safları bitiştirirse Allah ona rahmet etsin. Ve kim de bitiştirmez ise Allah da ondan rahmetini kessin.”⁶⁸⁸

İlim Sahiplerinin İmamın Arkasında Durması

Ebû Mes’ûd ؓ şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ namazdan evvel omuzlarımıza dokunarak şöyle derdi: ‘Doğru durunuz, ayrı ayrı hizalarda durmayınız ki kalpleriniz birbirine muhalefet etmesin. Akıl ve ilim sahipleri hemen arkamda, onlardan sonra gelenler daha arkada, daha sonra gelenler daha arkada dursunlar’ buyurdu. Ebû Mes’ûd ؓ şöyle dedi: ‘Siz ise bugün son derece ihtilaf üzeresiniz.”⁶⁸⁹

Kays b. ‘Ubad şöyle dedi: “Bir defasında ben, mescidde ilk saf da bulunuyordum. Arkamdan bir adam beni sertçe geriye çekti. Sonra benim yerime geçti. Nasıl namaz kıldığımı bilemedim. Namaz bitince birde ne göreyim beni geriye çeken adam Ubeyy b. Ka’b imiş. Bana şöyle dedi: ‘Ey Delikanlı! Allah seni kötülüklerden korusun. Benim bu hareketim Rasûlüllâh ﷺ’in bize bir emridir. Bize kendi arkasına durmamızı emrederdi.”⁶⁹⁰

⁶⁸⁷ **Sahih.** Müslim, (438) Ebû Dâvud, (678).

⁶⁸⁸ **Sahih.** Ebû Dâvud, (666); Nesâ’î, (819) İbn Huzeyme, (1549).

⁶⁸⁹ **Sahih.** Müslim, (432).

⁶⁹⁰ **Hasen.** Nesâ’î, (2/88)

İmam Görülmeden Namaza Kalkılmaz

Ebu Katade radiyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: **“Namaz için kamet okunduğu zaman benim çıktığımı görmeden namaza kalkmayın.”**⁶⁹¹

Erkek Tek Başına Saf Olamaz

Vâbise ؓ şöyle dedi: ‘Rasûlüllâh ؐ saf gerisinde tek başına namaz kılan birini gördü. Ona namazını iade etmesini emretti.’⁶⁹²

Ali b. Şeyban’dan: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem birisinin safın arkasında namaz kıldığını gördü ve o adam namazını bitirinceye kadar bekledi. Sonra ona şöyle buyurdu: **“Namazına dön. Safın arkasında tek başına namaz yoktur.”**⁶⁹³

Ebu Bekra radiyallahu anh Nebî sallallahu aleyhi ve sellem namazında rükuda iken, safa girmeden rüku etti. Bunu Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’e haber verince: **“Allah hırsını artırsın, bunu bir daha yapma”** buyurdu.⁶⁹⁴

Ebu Hureyre radiyallahu anh’e mescide girdiğinde cemaati rüku halinde bulan kimse hakkında sorulunca; **“Safta yerini almadıkça tekbir getirmez”** dedi.⁶⁹⁵

⁶⁹¹ **Sahih.** Buhari (637) Muslim (604)
⁶⁹² **Sahih.** Ahmed, (4/228) Ebû Dâvud (682) Tirmizî (230) İbn Mâce (1004) İbn Huzeyme (1570) Beyhakî, (3/105).
⁶⁹³ **Hasen.** Ahmed (4/23) İbn Mace (1003) İbn Huzeyme (1569)
⁶⁹⁴ **Sahih.** Buhari (783)
⁶⁹⁵ **Sahih mevkuf.** İbn Ebi Şeybe (1/257)

Tek Kişi İmamın Sağına Durur

Câbir ؓ, Rasûlüllâh ﷺ'den şöyle nakletti: '...Sonra gelip Rasûlüllâh ﷺ'in sol tarafında namaza durdum. Rasûlüllâh ﷺ eliyle beni tuttu ve sağ yanında dikeltinceye kadar döndürdü. Takiben Cebbâr b. Sahr geldi ve abdest aldı. Sonra gelip Rasûlüllâh ﷺ'in solunda namaza durdu. Rasûlüllâh ﷺ ikimizin de ellerimizi tutarak bizi arkasında dikeltinceye kadar geriye itti.'⁶⁹⁶

'Ubeydullah b. 'Abdillah'dan şöyle dediği rivayet olundu: 'Gündüz ortası Ömer İbnu'l-Hattâb ؓ'nun nafilâ namaz kıldığı bir esnada yanına girdim ve ben de arkasında namaza durdum. Beni sağ hizasına getirinceye kadar kendisine yaklaştırdı. (Sonra kölesi) Yerfe gelince ben geriye doğru çekildim beraberce (Yerfe'yle Ömer'in) arkasında saf yaptık.'⁶⁹⁷

Kadının Tek Başına Saf Olması

Enes ؓ'den: 'Rasûlüllâh ﷺ, (süt teyzesi olan) annem Ummu Suleym'in evinde namaz kılar, ben ve yetim kardeşim onun arkasında saf olurduk. Ummu Suleym ise bizim arkamızda namaza dururdu.'⁶⁹⁸

İbn Abbas radiyallahu anhuma'dan: "Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in yanında namaz kıldım. Aişe radiyallahu anha da bizimle beraber arkamızda namaz kıldı. Ben Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in yanında durmuştum ve onunla

⁶⁹⁶ **Sahih.** Buhârî, (726) ve Müslim, (3010).

⁶⁹⁷ **Sahih.** Mâlik, (1/154) ve Begavî, *Şerh*, (3/384).

⁶⁹⁸ **Sahih.** Buhârî, (727, 871) Muslim (660)

beraber namaz kıldım.”⁶⁹⁹

Duvar veya Perde Arkasından İmama Uymak

‘Â’îşe رضي الله عنها şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ geceleyin odasında namaz kılıyordu. Odanın duvarı alçak olduğundan dışarıdan insanlar Rasûlüllâh ﷺ’in namaz kıldığını gördüler. Bazıları gelip Rasûlüllâh ﷺ’e iktida edip namaz kılmaya başladılar. Sabahleyin bunu herkese anlattılar. Bunu duyanlarda ikinci gece gelip Rasûlüllâh ﷺ’in arkasında namaza durdular. Bunu iki veya üç gece yaptılar. Bundan sonra Rasûlüllâh ﷺ ayakta namaz kılmayı terk ederek oturdu. Sabahleyin Rasûlüllâh ﷺ’e neden böyle yaptığı soruldu. Dedi ki: **‘Gece namazının üzerinize farz olmasından korktuğum için yaptım.’**”⁷⁰⁰

İmâma Tabi Olmak ve İmâmdan Sonra Hareket Etmek

Berâ b. ‘Azîb رضي الله عنه şöyle dedi: ‘Rasûlüllâh ﷺ ile beraber namaz kılardık da hiç birimiz, onu secdeye varmış olarak görmemize kadar belini bükmezdi.’⁷⁰¹

Enes b. Mâlik رضي الله عنه’den: Rasûlüllâh ﷺ bir gün beygirden düştü de sağ yanı sıyrıldı. Biz hasta ziyareti yapmak için huzuruna girdik. Derken namaz vakti geldi. Rasûlüllâh ﷺ bize oturarak namaz kıldırdı. Biz de onun arkasında oturarak namaz kıldık. Namazı bitirdiği vakit şöyle buyurdu: **‘İmâm ancak**

⁶⁹⁹ **Sahih.** Ahmed (1/302) Nesai (2/86, 104) İbn Huzeyme (1537) İbn Hibban (2204) Taberani Sagir (503)

⁷⁰⁰ **Sahih.** Buhârî, (729).

⁷⁰¹ **Sahih.** Buhârî, (811) ve Müslim, (474).

kendisine uyulsun diye imâm yapılmıştır. Öyle olunca o tekbir aldığı zaman sizde tekbir alınız. O secdeye vardığı vakit siz de secdeye varınız. O kalktığında sizde kalkınız. O: Semi'allâhu limen hamideh dediği zaman sizler: "Rabbenâ leke'l-hamd" deyiniz. O oturduğu halde namaz kıldığı vakit hepiniz oturarak kılınız."⁷⁰²

Nebî ﷺ: 'İmamdan önce başını secdeden kaldıran, Allah'ın onun başını eşek başına veya şeklini eşek şekline sokmasından kokmaz mı?' buyurmuştur.⁷⁰³

Safı Bölen Direkler Arasında Namazın Yasaklığı

Kurre ؑ dedi ki: 'Biz Rasûlüllâh ﷺ zamanında (safları kestiği için) direkler arasında saf tutmaktan nehy olunurduk/yasaklanırdık. (Tutan görüldüğü zaman da) şiddetle uzaklaştırılırdık."⁷⁰⁴

İmamin Yüksekte Durması

Ebû Mes'ûd el-Ensârî ؑ'dan: 'Rasûlüllâh ﷺ, imamın arkasındaki cemaatten yüksekte bir yerde namaz kıldırmasını yasakladı.'⁷⁰⁵

⁷⁰² **Sahih.** Buhârî, (688) ve Müslim, (411).

⁷⁰³ **Sahih.** Buhârî (691) Müslim (427).

⁷⁰⁴ **Hasen.** İbn Mâce, (1002); İbn Huzeyme, (1567); İbn Hibbân, (400); Hâkim, (1/218); Beyhakî, (3/104); Tayâlisî, (1073) Taberânî (19/31)

⁷⁰⁵ **Hasen.** Darekutnî, (2/88 no:197); Beyhakî (3/108); Hâkim (1/329); *Sahîhu Ebî Dâvud* (610) Elbânî, *Temâmu'l-Minne* (s. 282)

İmamın Namazı Hafif Kıldırması

Ebu Hureyre radiyallahu anh'den: Nebî sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Biriniz insanlara namaz kıldırdığı zaman hafif tutsun. Zira aralarında zayıf, hasta ve yaşlı kimseler vardır. Yalnız başına kıldığında ise dilediği kadar uzatsın."⁷⁰⁶

Cemaatin Yetişmesi İçin Birinci Rekâtin İkinci Rekâten Daha Uzun Olması

Ebû Katâde ؓ'den: "Rasûlüllâh ؐ öğle namazının ilk iki rekâtında: '*Fatihâtu'l-Kitâb*' ile birer sure okur idi. Son iki rekâtında ise (sadece) '*Fatihâtu'l-Kitâb*'ı okurdu. (Bazen gizli okuduğu) ayeti bize işittirirdi. Birinci rekâtını ikinci rekâtından daha uzun yapardı. İkinci ve sabah namazı da böyle olurdu."⁷⁰⁷

Diğer rivayette şu ziyade vardır: "Birinci rekati daha uzun tutmakla insanların birinci rekate yetişmelerini kastettiğini zannediyoruz."⁷⁰⁸

Ebu Said radiyallahu anh'den: "Öğle namazı kılınırken bir kimse Baki'ye gidip ihtiyacını görür gelir, sonra abdest alır ve sonra uzunluğundan dolayı Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in ilk rekatine yetişirdi."⁷⁰⁹

Cemaate Gelme Hususunda

⁷⁰⁶ **Sahih.** Buhari (703) Muslim (467)

⁷⁰⁷ **Sahih.** Buhârî, (776) ve Müslim, (451).

⁷⁰⁸ **Sahih.** Ebu Davud (800)

⁷⁰⁹ **Sahih.** Ahmed (3/35) Muslim (454)

Mazeretler:

Soğuk ve Yağmur:

İbn Ömer ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ sefer sırasında, soğuk veya yağmurlu gecelerde müezzine (ezan sırasında) şöyle söylemesini de emrederdi: **‘Dikkat! Namazlarınızı yerlerinizde kılacaksınız!’**”⁷¹⁰

Korku ve Hastalık

İbn ‘Abbâs ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdular ki: **‘Müezzini işiten bir kimseyi cemaate tabi olmaktan ancak bir özür engeller.’** Sahâbeler: “(Ey Allah’ın Rasûlü!) meşru özür nedir?” denildi. Rasûlüllâh ﷺ: **‘Korku veya hastalıktır!’** buyurdu.”⁷¹¹

Engel

‘İtbân b. Mâlik ؓ anlatıyor: “‘Ey Allah’ın Rasûlü’ dedim. ‘Seller benimle kabilemin mescidi arasına engel çıkarıyor. İstiyorum ki evime kadar şeref verip bir yerde namaz kılsanız da orayı mescit yapsam!’ Rasûlüllâh ﷺ: **‘(İnşâ’allâh bir ara geleyim!’** buyurdular. Beraberinde Ebû Bekr olduğu halde huzuruyla evimizi şerefendirip (izin isteyerek içeri girdiği) zaman ilk iş olarak: **‘Nerede namaz kılmamı istersin?’** diye sordu. Evin bir köşesini işaret ederek (yer gösterdim. Orada) namaza durdu. Biz de arkasından saf yaptık. Bize iki rekât

⁷¹⁰ **Sahih.** Buhârî, (666) Müslim (697) Mâlik (1/73) Ebû Dâvud (1060-1064) Nesâî, (2/15).

⁷¹¹ **Hasen.** İbn Mace, (793); Ebû Dâvud, (551).

namaz kıldırıldı.”⁷¹²

Yemeğin Hazır Olması

‘Â’îşe رضي الله عنها’dan: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘Akşam yemeği konulduğu zaman ikamet okunmuşsa önce yemekle başlayın.’”⁷¹³

İbn Ömer رضي الله عنه’dan: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘Biriniz yemek yerken namaz kılınmış olsa bile acele etmesin, yeme ihtiyacını gidersin.’”⁷¹⁴

İdrar veya Büyük Abdest Sıkışıklığı:

‘Â’îşe رضي الله عنها’dan: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘Yemek hazır olduğu zaman ve abdest sıkışıklığında namaz yoktur.’”⁷¹⁵

Namazda İmamlık

Ebu Mesud Ukbe b. Amr رضي الله عنه anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘Cemaate, Allah’ın Kitâbını en iyi okuyan kimse imam olur. Eğer kıraatte (okumada) herkes eşit ise Sünnet’i en iyi bilen; Sünnet’i bilmede eşitseler, hicret etmede evvel olan; hicrette de eşitseler, yaşca büyük olan imam otur. Kişi misafir olduğu evin sahibine veya (emri altında çalıştığı) sultanına imamlık yapmasın, ev sahibinin başköşesine izni olmadan da

⁷¹² **Sahih.** Buhârî, (667) Müslim (33) Mâlik (1/172) Nesâî (2/80).

⁷¹³ **Sahih.** Buhârî, (671) ve Müslim, (558).

⁷¹⁴ **Sahih.** Buhârî, (674).

⁷¹⁵ **Sahih.** Müslim, (560).

oturmasın.”⁷¹⁶

Ebû Sa’îd ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdular ki: ‘Üç kişi bir yerde bulduklarında içlerinden biri imam olsun. İmamlığa en layık olan Kur’an-ı Kerim’i daha iyi okuyandır.’”⁷¹⁷

Malik b. el-Huveyris radiyallahu anh’den: Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğunu işittim: “**Bir kavmi ziyaret eden, onlara imam olmasın, onlardan biri imam olsun.**”⁷¹⁸

Çocuğun İmamlığı

‘Amr b. Selime ؓ anlatıyor ‘Ben altı veya yedi yaşında iken kendi kavmime imamlık yaptım. O zaman ben, aralarında Kur’ân’ı en çok bilen kimseydim.’⁷¹⁹

A’mâ’nın İmamlığı

Enes ؓ anlatıyor: ‘Rasûlullah ﷺ, İbnu Umme Mektum’u âmâ/kör olduğu halde halka imamlık etmesi için (sefere çıkarken) yerine halef tâyin etti.’⁷²⁰

⁷¹⁶ **Sahih.** Müslim (673) Tirmîzî (235, 2773) Ebû Dâvud (582-584) Nesâî (2/76).

⁷¹⁷ **Sahih.** Müslim, (672) ve Nesâî, (2/77).

⁷¹⁸ **Sahih ligayrihi.** Ahmed (3/436, 5/53) Ebu Davud (596) Tirmizi (356) Nesai (787) İbn Huzeyme (1520)

⁷¹⁹ **Sahih.** Buhârî, (4302); Ebû Dâvud, (585-587) ve Nesâî, (2/9-10, 70, 80).

⁷²⁰ **Sahih.** Ahmed (3/132) Ebû Dâvud, (595, 2931); *el-İrvâ’*, (530).

Kölenin İmamlığı

İbn Ömer radiyallahu anhuma'dan: "İlk muhacirler gelip yerleştiklerinde, Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in gelmesinden önce Kuba'da bir yer edindiler. Ebu Huzeyfe'nin azatlı kölesi Salim en çok Kur'ân bilenleri olduğu için, aralarında Ömer b. el-Hattab ve Ebu Seleme b. Abdilesed radiyallahu anhuma da bulunmasına rağmen onlara imam oldu."⁷²¹

Oturarak Kılanın, Ayakta Namaz Kılabilecek Olanlara İmamlığı

Aişe radiyallahu anha'dan: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem yaralandığında evinde oturarak namaz kıldı ve bir topluluk onun arkasında ayakta namaz kıldılar. Onlara oturmalarını işaret etti. Namaz bitince buyurdu ki: "**İmam, ancak kendisine uyulması için imam olmuştur. O rüku ettiğinde siz de rüku edin, kalktığında siz de kalkın, oturarak namaz kıldığında siz de oturarak kılın.**"⁷²²

Câbir ؓ anlatıyor: 'Rasûlullah ﷺ rahatsızlandı ve oturarak namaz kıldı. Biz de arkasında namaz kılıyorduk. Tekbir sesini Ebû Bekir işittiriyordu. Bir ara bize meyletti ve ayakta durduğumuzu gördü. Bunun üzerine bize işaret etti ve oturduk. Onun namazına uyup oturarak namaz kıldık.'⁷²³

Nafile Kılanın Farz Kılana İmam Olması

Câbir ؓ anlatıyor: 'Mu'az ؓ, Rasûlüllâh ﷺ ile yatsıyı kılar,

⁷²¹ **Sahih.** Buhari (692) Ebu Davud (588)

⁷²² **Sahih.** Buhari (688) Muslim (412)

⁷²³ **Sahih.** Müslim (413); Nesâ'î (9/3) ve Ebû Dâvud (602).

sonra kavmine döner, bu namazı onlara kıldırırdı.⁷²⁴

Seferî Olanın Mukim Olana İmamlığı

İmran b. Husayn radiyallahu anh'den: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem yolculuğa çıktığında dönünceye kadar namazları ikişer rekat kılardı. Mekke'nin Fethi zamanında on sekiz gece kaldı ve akşam namazı dışındaki namazları insanlara ikişer rekat olarak kıldırırdı. Onlara şöyle diyordu: "**Ey Mekke halkı! Kalkın ve son iki rekatı kendiniz kılın. Zira bizler seferiyiz.**"⁷²⁵

Cemaatin İstemediği Kimsenin İmamlığı

Ebu Umame radiyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "Şu üç kişinin namazı başından yukarı çıkmaz: Kaçan köle sahibine dönünceye kadar, kocasını kızdırmış olarak geceleyen kadın ve kendisinden hoşlanmayan topluluğa imamlık yapan."⁷²⁶

Müslümanların Halifesinin Tayin Ettiği Fasık İmamın Arkasında Namaz Kılmak

Bir şahıs bir cemaate imam oldu ve kıbleye karşı tükürdü. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem de bakıyordu. İmam namazı bitirince Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem cemaate

⁷²⁴ **Sahih.** Buhârî (6106) Müslim (465) Ebû Dâvud (599-600) Tirmizî (583).

⁷²⁵ **Sahih ligayrihi.** Ahmed (4/430, 431, 432, 440)

⁷²⁶ **Hasen.** Tirmizi (360) el-Elbani Sahihu't-Tergib (486)

şöyle buyurdu: “Şu şahıs size namaz kıldırmasın.” Bu defadan sonra aynı şahıs o cemaate imam olmak istedi, cemaat ona mani oldu ve Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem’in sözünü ona haber verdiler. O kimse Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem’e: “Öyle mi buyurdunuz?” dedi. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: “Evet” buyurdu. Zannediyorum ki Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ona: “**Çünkü sen Allah’a ve Resulüne eza ettin**” buyurdu.⁷²⁷

İbn Ömer ؓ Haccâc’ın arkasında namaz kılmıştır.⁷²⁸

İbn Mesud ve başka sahabeler de (radiyallahu anhum) el-Velid b. Ebi Muayt’ın arkasında namaz kılmışlardır. El-Velid bir gün onlara sabah namazını iki rekat kıldırılmış sonra da: “Sizin için artırayım mı?” demiştir. İki kişi Osman radiyallahu anh’e onun hakkında şahitlik etmiş ve ona had cezası olarak kırk sopa vurulmuştu.⁷²⁹

Hasen el-Basri: ‘Namazı kıl, onun bid’ati kendisindedir’ demiştir.⁷³⁰

İbn Hazm şöyle demiştir: “Sahabelerden (radiyallahu anhum) birinin el-Muhtar (es-Sekafi), Abdullah b. Ziyad, el-Haccac ve bunlardan daha fasık olanlarının arkasında namazı terk ettiklerini bilmiyoruz. Nitekim Allah Azze ve Celle: “**İyilik ve takva üzere yardımlaşın. Günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın**” (Maide 2) buyurmuştur. Namazları mescidlerde cemaatle kılmaktan güzel iyilik yoktur. Kim buna davet ederse, bu davete icabet ederek iyilik ve takvada

⁷²⁷ **Sahih.** Ebû Dâvud (481) İbn Hibbân (4/515) Taberanî *Evsat* (6/215) Ahmed (4/56)

⁷²⁸ **Sahih.** *el-İrvâ’*, (525) ve İbn Ebî Şeybe, (2/84).

⁷²⁹ **Sahih.** Muslim (1707)

⁷³⁰ **Sahih.** Buhârî, (*Ezan*, 56); *Fethu’l-Bârî*, (2/158).

yardımlaşmak farzdır. Beş vakit namazın mescidlerde cemaatle kılınmasını iptal etmekten büyük küfür ve günah yoktur. Bu konuda yardımlaşmamız haramdır. Aynı şekilde oruc, hac, cihad da böyledir. Kim bunları yaparsa, onunla beraber yaparız. Kim de günaha çağırırsa ona icabet etmeyiz ve yardım etmeyiz. Bütün bunlar aynı zamanda Ebu Hanife, Şafii ve Ebu Suleyman'ın da görüşüdür.”⁷³¹

Nevevi şöyle demiştir: “Fasiğin arkasında namaz sahihtir, haram olmasa da mekruhtur. Yine şayet imam bidatçı ise ve bidatinden dolayı tekfir edilen biri değilse onun arkasında namaz sahih olsa da mekruhtur. Eğer bidatinden dolayı tekfir edilen biriye namaz sahih değildir.”⁷³²

Kâfir olduğu bilinen kimsenin arkasında ise namaz sahih olmaz. Şeyhu'l-İslâm İbn Teymiyye رحمته der ki: ‘Başkasının ardında kılma imkânı varken, bidatçıların ve heva ehlinin ardında namaz sahih olmaz. Bu konuda Müslümanların halifesi ile başka imamların hükmü farklıdır. Müslümanların halifesinin ardında namazı -halife bidatçı de olsa- ancak bid'at ehli terk eder. Eğer bid'atinden dolayı tekfir ediliyorsa ardında namaz kılınmaz.’⁷³³

Müslümanların Halifesi Bulunmadığında, Bidatçı ve Zalimlerin İşgal Ettikleri Camilerde Namaz

Huzeyfe radiyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: “**Müslümanların cemâatinden ve**

⁷³¹ El-Muhalla (4/214) bkz.: Şafii, er-Risale (no:88) Fethu'r-Rabbani Min Fetava's-Şevkanî (6/2927-2932)

⁷³² El-Mecmu (4/150)

⁷³³ Tecridu'l-Ihtiyarât, (sy. 17).

imamlarından (halifelerinden) ayrılma” buyurdu. “Eğer onların cemâati ve imamı yoksa (ne yapayım)?” dedim. **“Bir ağaç kökü dişlemek zorunda kalsan bile, sana bu halde iken ölüm gelinceye kadar o fırkaların hepsinden ayrıl”** buyurdu.⁷³⁴

Müslümanların Kureyş'ten bir halife etrafında toplanan cemaati yoksa ve müslümanlar cemaatle namaz şiarını kendi aralarında mescid kurarak ikame edemiyorlarsa; zalim, fasık, kafir veya bidatçı yöneticiler tarafından işgal edilip, fasık imamların atandığı mescidlerde cemaatle namaza katılmaları, yukarıda zikrettiğimiz açıklamalarda görüldüğü gibi meşrudur.

İmam, cemaatin bilmediği bir hata işlerse veya cemaatin bilmediği şekilde bir rüknü terk ederse, cemaatin namazı sahihtir: Ebû Hureyre ؓ anlatıyor: “Rasûlullah ﷺ buyurdular ki: **‘(İmamlar) sizin için kırlar. Doğru kırlarsa (sevabı) sizedir. Hatalı kırlarsa (sizin namazınızın sevabı) sizedir, hata onların aleyhlerinedir.**’⁷³⁵

Ömer radiyallahu anh unutarak cünüp şekilde insanlara namaz kıldırdı. Sonra bu namazı iade etti. Cemaat ise iade etmedi.⁷³⁶

Ancak bu durumda, namazın sıhhatiyle ilgili olarak şu hususlara dikkat edilir:

1- Namazı vaktinde kılmazlarsa, onlara uyulmaz, namaz vaktinde kılınır.

Ebu Zerr radiyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem dizlerime vurdu ve şöyle buyurdu: **“Namazı**

⁷³⁴ **Sahih.** Buhârî (3411); Muslim (1847).

⁷³⁵ **Sahih.** Buhârî, (694).

⁷³⁶ **Sahih mevkuf.** Darekutni (1/364)

vaktinden erteleyen bir toplulukla kalırsan nasıl hareket edersin?” ben: “Ne yapmamı emredersin?” dedim. Buyurdu ki: **“Sen namazı vaktinde kıl. Sonra ihtiyacını gör. Namaz için kamet getirildiğinde mescidde bulunursan, o namazı kıl.”** Bir rivayette **“O sana nafiledir”** buyrulmuştur.⁷³⁷

Onlarla kılınan namazın nafile olduğunun belirtilmesi, böyle cemaate katılmanın farz olmadığını göstermektedir. Yine onlarla beraber kılınan namaz farz niyetiyle de kılınmaz:

Meymune'nin azatlısı Süleyman'dan: “İbn Ömer radiyallahu anh namaz kılmakta olan bir kavme geldi. “Onlarla beraber namaz kılmayacak mısınız?” dedim. “Ben namazı kıldım. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu işittim: **“Bir namazı aynı günde iki defa kılmayın.”**⁷³⁸

2- Namazın ta'dili erkanına uymadıkları takdirde namaz geçersizdir. İade etmek gerekir. Namazın şartları bölümünde tadili erkanın farz oluşunun delilleri zikredilmiştir.

3- Bayram namazında olduğu gibi, mezheplerden birine tabi olarak sünnette gelen şekle muhalif bir şekilde kıldıkları namaz geçersizdir.

Müslümanlar, sapıkların işgal ettikleri mescidlerde cemaate katılmak zorunda olmasalar da, önemli bir şiar olan cemaatle namazı ikame için kendi mescidlerini oluşturup Cuma , bayram ve cemaat namazlarını ikame etmelidirler:

Allah rasulü sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **“Ümmetinden iki taife helak olur: Ehli Kitap**

⁷³⁷ **Sahih.** Muslim (648)

⁷³⁸ **Hasen.** Nesai (2/114) Ebu Davud (2/286) Şeyh Mukbil, Camiu's-Sahih (1011)

ve Ehli liben! Ehli kitap: Allahın kitabını Allahın indirdiğinden başkasıyla tevil ederek müslümanların alimleriyle mücadele edecekler. Ehli liben ise Cuma ve cemaatleri terk edecekler, bedevileşeceklerdir."⁷³⁹

Cuma Namazı

Cuma Gününün Fazileti:

Ebû Hureyre ؓ'den: Rasûlullah ﷺ şöyle buyurdu: 'Üzerine güneş doğan en hayırlı gün Cuma günüdür. Âdem o gün yaratıldı, o gün Cennet'e konuldu ve yine o gün Cennet'ten çıkarıldı. Kıyamet de ancak Cuma günü kopar.'⁷⁴⁰

Ebû Lubabe b. 'Abdilmunzîr ؓ anlatıyor: "Rasûlullah ﷺ buyurdu ki: 'Cuma günü, (haftanın diğer) günlerinin efendisidir. Allah katında da en mühim olanıdır. O, Allah katında, Kurban ve Ramazan bayramı günlerinden daha mühimdir. Bu günün beş hasleti vardır: Allah, Âdem'i bugünde yarattı. Allah Âdem'i o günde yeryüzüne indirdi. Allah, Âdem'in ruhunu o gün kabzetti. O günde bir saat vardır ki kul o saatte Allah'tan haram bir şey talep etmedikçe her ne isterse mutlaka kendisine talebi verilir. Kıyamet de o gün kopacaktır. Bütün mukarreb (Allah'a yakın) melekler, sema, arz, rüzgâr, dağ, deniz hepsi o günden korkarlar.'⁷⁴¹

'Abdullah b. Selâm ؓ anlatıyor: "Rasûlullah ﷺ oturuyordu. Ben: 'Allah'ın Kitâbı'nda (Tevrat'ta) şu ifadeyi buluyoruz: Cuma

⁷³⁹ **Sahih.** Taberani (17/297) Hakim (2/374) Ahmed (4/155) Ebu Ya'la (1746) Buhari Halku Ef'ali'l-İbad (615) Herevi Zemmu'l-Kelam (2/28) Elbani Sahiha (2778)

⁷⁴⁰ **Sahih.** Müslim, (854).

⁷⁴¹ **Hasen.** Ahmed (3/430) İbn Mâce, (1084).

gününde öyle bir saat vardır ki mümin kul o saati denk getirerek namaz kılp Allah'a dua ettiği taktirde isteği mutlaka yerine getirilir' dedim. 'Abdullah devamla dedi ki: Benim bu sözüm üzerine Rasûlullah ﷺ: **'Yahut bir saatin bir kısmı'** diye bana işaret buyurdu. Ben de: 'Doğru söylediniz veya bir saatin bir kısmı' diyerek sözümü düzelttim. Sonra sordum: 'Bu vakit (Cumanın) hangi vaktidir?' Bana: **'O, gündüzün saatlerinin sonudur'** diye cevap verdi. Ben dedim ki: 'Bu saat namaz vakti değildir.' Şu cevabı verdi: **'Evet, mümin kul namaz kılar, sonra müteakip namazı beklemek maksadıyla oturursa o, sevap yönüyle aynen namaz kılıyor gibidir.'**⁷⁴²

Cuma Günü Salâvat Okumak:

Evs b. Evs ؓ'dan rivayet edildiğine göre Rasûlullah ﷺ şöyle buyurdu: 'Günlerinizin en faziletlisi Cuma günüdür. Bu sebeple o gün bana çokca salâtü selâm getiriniz; zira sizin salâtü selâmlarınız bana sunulur.' Dediler ki: 'Cesedin toprak olmuşken, salâtlarımız sana nasıl arz edilir?' Buyurdu ki: 'Şüphesiz Allah ﷻ yeryüzüne peygamberlerin cesetlerini yemeyi haram kılmıştır.'⁷⁴³

Cuma Günü Temizlenmek ve Kokulanmak:

Ebû Hureyre ؓ'den: Rasûlullah ﷺ şöyle buyurdu: **'Bir kimse Cuma günü gusleder, başını yıkayıp en güzel kokusundan sürünür ve en güzel elbisesini giyerse ve**

⁷⁴² **Sahih.** İbn Mâce, (1139); Sahîhu't-Tergîb, (701).

⁷⁴³ **Sahih.** Ebû Dâvud (1531) Ahmed (4/8) İbn Mâce (1085) Darimî (1/445) Nesâî (3/75); Bezzâr (8/411) İbn Ebî Şeybe (2/253) Taberânî (1/216) Hâkim (1/278) İbn Hibbân (2/132) İbn Huzeyme (3/118) *Sahîhu'l-Câmi'*, (2212).

sonra namaza giderse, iki kişinin arasını (omuzlarını) ayırmadan hutbeyi ses çıkarmadan dinlerse, iki Cuma arasındaki ve fazla olarak üç günlük daha günahları bağışlanır.⁷⁴⁴

İbn ‘Abbâs ؓ anlatıyor: “Rasûlullah ﷺ buyurdu ki: ‘Bu (Cuma gününü) Allah müminler için (haftalık) bayram kılmıştır. Öyleyse kim Cuma’ya gelirse yıkansın. Eğer kokusu varsa ondan sürünsün. Misvak kullanmanız da gerekir.’”⁷⁴⁵

Cuma Namazının Farz Oluşu:

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: ‘Ey imân edenler! Cuma günü namaz için çağrıldığınızda her türlü dünyevi alışverişi bırakıp Allah’ı anmaya yani hutbeyi dinleyip namazı kılmaya koşun. Eğer bilerseniz bu sizin için daha hayırlıdır. Ve Cuma namazı kılınıp bittiğinde yeryüzüne serbestçe dağılın ve Allah’ın lütfundan rızkınızı aramaya devam edin ve Allah’ı namaz dışında da daima gündemde tutun ki mutluluğa erişebilirsiniz.’ (Cuma, 62/9-10)

Ebû Hureyre ؓ’den: “Rasûlullâh ﷺ’den işittim, buyuruyordu ki: ‘Bizler (Ehl-i Kitâb’a nazaran) en sonra gelmişler (olduğumuz halde) kıyâmet gününde (fazîletce) en başa geçecek olanlarız. Şundan dolayı ki bizden evvel onlara, (daha sonra bizlere) Kitâb verildi de Allâh’ın onlara farz buyurduğu gün, bu (Cuma günü) iken onlar ihtilâf çıkar(ıp başka günlere ta’zîm et)diler. Bize ise o güne itibar etmek husûsunda Hak Teâlâ hidâyet verdi. Artık bu babda nâs bizden geri kalmış oludular. Yahûdîler(in ibadet günü) yarın, Nasârâ(nın) de öbür

⁷⁴⁴ **Sahih.** Muslim (857).

⁷⁴⁵ **Hasen.** İbn Mâce (1098); *Sahîhu’t-Tergîb*, (706).

gündür.”⁷⁴⁶

İbn Ömer ؓ ve Ebû Hureyre ؓ'dan: “Rasûlullah ﷺ'i minberin üzerinde şöyle buyururken dinledikleri rivayet edilmiştir: 'Birtakım insanlar Cuma'yı terketmekten ya vazgeçerler, yahutta Yüce Allah onların kalplerini mühürleyecek, sonra da onlar hiç şüphesiz gafillerden olacaklardır.’”⁷⁴⁷

Ebû'l-Ca'd ed-Damrî ؓ'den rivayete göre Rasûlullah ﷺ şöyle buyurmuştur: 'Her kim önemsemeyerek üç Cuma terkedecek olursa Allah o kimsenin kalbini mühürler.’⁷⁴⁸

Cuma Namazı Kimlere Farzdır?

Hafsa radiyallahu anha'dan: Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur: 'Cuma'ya gitmek ergenlik yaşına gelmiş her Müslüman üzerine bir farzdır.’⁷⁴⁹

Tarık b. Şihâb ؓ'den (o da Ebu Musa radiyallahu anh'den): “Peygamber ﷺ şöyle buyurmuştur: 'Cuma her Müslüman'a cemaatle kılınması gereken bir hak ve bir vacibtir. Bundan dört kişi müstesnadır. Köle, kadın, küçük çocuk yahut hasta bir kimsedir.’”⁷⁵⁰

Kâfirin de delinin de kılacağı Cuma namazı sahih değildir. Eğer bunlar bu namazı eda edecek olurlarsa bunlarla Cuma

⁷⁴⁶ **Sahih.** Buhârî, (876) ve Müslim, (855).

⁷⁴⁷ **Sahih.** Müslim, (865).

⁷⁴⁸ **Sahih.** Ahmed (3/424, 425) Ebû Dâvud (1052) Nesai (3/88) Tirmizi (500) İbn Mace (1125) Hakim (1/280)

⁷⁴⁹ **Sahih.** Nesâ'î, (1371).

⁷⁵⁰ **Sahih.** Ebû Dâvud (1067) Hakim (1/425) Taberani (8/322) Darekutni (2/3) *el-İrvâ* (592)

namazı akd olmaz. İmam olarak da kıldırılmazlar, cemaat arasında da sayılmazlar. Çünkü her ikisi de ibadet ehliyetine sahip kimseler değildir.

Ebû Hureyre ؓ'dan: "Peygamber ﷺ buyurdu ki: '**Yolcuya Cuma namazı yoktur.**'"⁷⁵¹

Cuma Namazı İçin Devlet Şart Değildir

Abdurrahman b. Ka'b b. Mâlik radiyallahu anhumâ şöyle demiştir: "...Babama dedim ki: "Cuma ezanını ne zaman işitirsen Es'ad b. Zurâre için duâ ediyorsun. Bunun sebebinin ne olduğunu bana bildir" dedim. Dedi ki: "Ey oğulcuğum! Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, henüz Mekke'den gelmeden önce, Nakiu'l-Hadamât (mıntıkasının)daki Beni Beyâda'ya âit Harre (köyü)nün Hezm (denilen semtinde bize ilk Cuma namazını kıldırın zât odur."⁷⁵²

Bu rivayete göre Medine'de bulunan sahabeler Cuma namazı kılmışlardır. O sırada ne Mekke'de ne de Medine'de İslam devleti mevcut değildi.

Cuma Namazının Kılınacağı Yer

Ebu Davud es-Sicistani şöyle demiştir: "Ahmed b. Hanbel'e dedim ki: "Re'y ashabi şöyle diyorlar: "Cuma namazı had cezalarının uygulandığı yerde kılınır" Ahmed dedi ki: "Medine'de hangi had cezası uygulanıyordu? Mus'ab b. Umeyr Medine'ye geldiğinde onlar bir evde gizleniyorlar, onlara Cuma

⁷⁵¹ **Sahih ligayrihi.** Taberani Evsat (Mecmau'l-Bahreyn, 2/48) *el-Irvâ* (592, 594)

⁷⁵² **Hasen.** İbn Hibban (15/477) İbn Huzeyme (1724) Hakim (1/417) İbn Mace (1082) Fethul Bari (2/355).

namazı kıldırıyordu. O zaman onlar kırk kişi idiler.” Ahmed’e: “Köy halkı Cuma kılarlar mı?” diye soruldu. Dedi ki: “Evet, emirleri varsa kılarlar.” Ahmed’in “Cuma şehir camisinde kılınır” sözüyle camiye mi kastettiğini sordum. Dedi ki: “Cemaat oluyorsa Cuma kılarlar.”⁷⁵³

Ebu Hureyre radiyallahu anh şöyle rivayet etmiştir: “Ömer radiyallahu anh’e Cuma namazı hakkında soru yazdılar. O da cevap olarak şöyle yazdı: “Nerede olursanız olun, Cuma namazını kılın.”⁷⁵⁴

Mescid veya Namazgah Dışında Cuma Namazı Geçersizdir:

‘Âişe رضي الله عنها’dan: ‘İnsanlar avali’deki (Medine’ye 4 mil mesafedeki) evlerinden Cuma’ya gelirlerdi.’⁷⁵⁵

Zurare b. Ebi Evfa’dan: Ebu Hureyre radiyallahu anh şöyle demiştir: “Cuma günü mescidde namaz kılmayanın Cuma namazı yoktur.”⁷⁵⁶

Aynısı Ebu Katade radiyallahu anh’dan⁷⁵⁷ ve Kays b. Ubbad rahimehullah’dan rivayet edilmiştir.⁷⁵⁸

⁷⁵³ Ebu Davud, Mesailu Ahmed (s.56-57)

⁷⁵⁴ **Sahih mevkuf.** İbn Ebi Şeybe (2/101) İbn Hazm el-Muhalla (5/50) el-İrva (3/66)

⁷⁵⁵ **Sahih.** Buhârî, (902) ve Müslim, (847).

⁷⁵⁶ **Sahih mevkuf.** İbn Munzir el-Evsat (1821) Ebu Ya’kub ed-Deberi, Hadisu Abdurrazzak (el yazma no: 50)

⁷⁵⁷ **Sahih mevkuf.** Abdurrazzak (3/230)

⁷⁵⁸ **Sahih maktu.** İbn Munzir el-Evsat (1822)

Cuma Namazı İçin Halife İzni Şart Değildir:

Cuma namazının farz olması için Müslümanların devlet olması veya halifelerinin bulunması gibi şartlar herhangi bir sahih delile dayanmayan batıl şartlardır.

Ebu Ubeyd Mevla Abdirrahman b. Ezher şöyle demiştir: “Osman radiyallahu anh muhasara altında iken Ali radiyallahu anh ile beraber bayram namazına katıldım.”⁷⁵⁹

Sa’lebe b. Yezîd el-Himmânî dedi ki: ‘Osman ؓ kuşatma altında iken kırk gün namazları Talha ؓ kıldırdı. Bayram günü ise ‘Alî ؓ kıldırdı.’⁷⁶⁰

Ubeydullah b. Abdillah b. Adiy b. el-Hiyar şöyle demiştir: “Osman radiyallahu anh kuşatma altında iken ona gittim. Bir adam öne geçip insanlara namaz kıldırdı. Dedim ki: “Fitneye düşmüş şu kimselerle namaz kılayım mı?” dedi ki: “Ey kardeşimin oğlu! Şüphesiz namaz, insanların yaptığı en güzel şeylerdendir. Güzellik yaparlarsa sen de yap. Kötülük yaparlarsa sen yapma.”⁷⁶¹

Malik, Ebu Cafer el-Kârî’den rivayet ediyor: “Osman radiyallahu anh’ın evini kuşatan isyancıların lideri, fitne günlerinde Cuma namazının vakti gelince insanlara namaz kıldırarak bir imam aramak üzere çıktı. Abdullah b. Ömer

⁷⁵⁹ **Sahih mevkuf.** İbnu’l-Munzir el-Evsat (1814) Musnedu’ş-Şafii (267) Malik (1/179) Ebu Nuaym Musnedu’l-Mustahrac (2584) İbn Hibban (8/364) Mehamili, Emali (184) Firyabi Ahkamu’l-İydeyn (63) İbn Şebbe, Tarihu Medine (2124) Bedru’l-Munir (4/686)

⁷⁶⁰ İbn ‘Abdilberr, *el-İstizkâr* (2/390).

⁷⁶¹ **Sahih mevkuf.** İbnu’l-Munzir el-Evsat (1813)

radiyallahu anhumâ'nın yanına gitti. O da dedi ki: "O halde sen öne geç ve insanlara namazı kıldır."⁷⁶²

Allah Azze ve Celle bu namazı farz kılarken devlet ya da halifenin bulunmasını şart koşmamıştır. İbn Kudame şöyle der: "Cuma namazı da öğle namazı gibi farz ibadetlerdendir. Bu yüzden bu konuda imamın (devlet başkanının) izni şart değildir. O da diğer namazlar gibi bir namazdır."⁷⁶³

İbnu'l-Munzir şöyle demiştir: Ebu Sevr dedi ki: Medine valisi Said b. el-As Medine dışına çıktığı zaman herhangi bir izin söz konusu olmaksızın Ebu Musa el-Eşari radiyallahu anh Cuma namazını kıldırmıştır. Kufe valisi Velid b. Ukbe birgün Cuma namazına gecikince İbn Mesud radiyallahu anh onun izni olmaksızın Cuma namazını kıldırmıştır.⁷⁶⁴

Cuma Namazının Vakti:

Enes ؓ anlatıyor: 'Rasûlullah ﷺ, Cuma'yı (öğleyin) güneş meyl edince kılardı.'⁷⁶⁵

Buhârî'nin bir diğer rivayetinde şöyle gelmiştir: 'Rasûlullah ﷺ soğuk şiddetlenince namazı erken (ilk vaktinde) kılardı. Sıcak şiddetlenince namazı yani Cuma'yı (öğleyin biraz) serinleyince kılardı.'⁷⁶⁶

es-Sâ'ib b. Yezîd ؓ anlatıyor: 'Rasûlullah ﷺ, Ebû Bekir ؓ

⁷⁶² **Sahih.** Malik, Muvatta (Suveyd el-Hadesani rivayeti no:181) İbn Asakir (65/348) Beyhaki Marife (4/418) bkz: Fethu'l-Bari (2/222)

⁷⁶³ İbn Kudame el-Mugni (2/90)

⁷⁶⁴ İbnu'l-Munzir el-Evsat (6/23) Vehbe Zuhayli, Tefsiru'l-Munir (28/208)

⁷⁶⁵ **Sahih.** Buhârî, (904); Ebû Dâvud, (1084) ve Tirmizî, (503).

⁷⁶⁶ **Sahih.** Buhârî, (904).

ve Ömer ؓ devirlerinde Cuma namazının ilk ezanı, imam minbere oturunca okunurdu. Ancak Osman ؓ zamanı olup cemaat artınca, emri üzerine (Medine çarşısında) Zevrâ nâm yerde üçüncü bir ezan daha okundu. (Cuma ezanı işi) bu şekilde sâbitleşti.⁷⁶⁷

Cumaya Erken Gitmek:

Ebû Hureyre ؓ anlatıyor: “Rasûlullah ﷺ buyurdu ki: ‘Kim Cuma günü cenabet guslü ile gusül yapar, sonra Cuma’ya giderse sanki bir deve kurban etmiş gibi (sevaba nâil) olur. Kim ikinci saatte giderse bir sığır kurban etmiş gibi (sevaba nâil) olur. Kim üçüncü saat giderse boynuzlu bir davar kurban etmiş gibi (sevaba nâil) olur. Kim dördüncü saat giderse bir tavuk kurban etmiş gibi (sevaba nâil) olur. Kim beşinci saatte giderse bir yumurta tasadduk etmiş gibi (sevaba nâil) olur. İmam (hutbeye) çıkınca melekler hazır olur, zikri dinlerler.’”⁷⁶⁸

Cuma Namazından Önce Nafile:

Nâfi”den: “İbn Ömer ؓ Cuma namazı (ezanı)ndan önce çokça namaz kılar ve Cuma namazından sonra da evinde iki rekât kılardı. Rasûlullah ﷺ’in de böyle yaptığını söylerdi.”⁷⁶⁹

‘Peygamber ﷺ Cuma günü evinden ayrılır, mescitte minbere çıkar, arkasından müezzin ezan okurdu. Ezan

⁷⁶⁷ **Sahih.** Buhârî, (912, 916); Ebû Dâvud, (1087); Tirmizî, (516) Nesâî, (1392).

⁷⁶⁸ **Sahih.** Buhârî, (881); Müslim, (850); Mâlik, (1/101); Ebû Dâvud, (351); Tirmizî, (499); Nesâî, (3/99) ve İbn Mâce, (1092).

⁷⁶⁹ **Sahih.** *Ebû Dâvud*, (1130) ve *Temâmu’l-Minne*, (326).

bittiğinde Peygamber ﷺ hutbe irad etmeye başladılar.⁷⁷⁰

Eğer Cuma'nın farzından önce Sünnet bir namaz olsaydı, Peygamber ﷺ, sahabelere, ezandan sonra bu namazı kılmalarını emreder ve kendisi de bunu uygulardı. Ancak, Peygamber ﷺ zamanında, hatibin hutbe irad etmesinden önce sadece ezan okunurdu.

Ne Peygamber'in ﷺ kavli ve fiili Sünneti'nde, ne de *hulefa-i raşidîn*'den yapılan rivayetlerde Cuma'nın ilk sünneti'yle ilgili olarak herhangi bir şey sabit olmamıştır.

Cuma Namazından Önce Mescidde Halka Yapılması Caiz Değildir:

Amr b. Şuayb babasından, o da dedesi 'Abdullah b. 'Amr رضي الله عنه'dan rivayet ediyor: 'Rasûlullâh ﷺ mescidde alışveriş yapılmasını, kayıp ilan edilmesini, şiir söylenmesini ve Cuma günü namazdan önce halka halinde oturulmasını yasaklamıştır.'⁷⁷¹

Halka yapılması ifadesine konuşmak veya ders amaçlı toplanıp halka kurmak da dahildir.

Yerine Oturmak İçin Bir Başkasını Yerinden Kaldırmak Caiz Değildir:

Cabir radiyallahu anh'den: Nebî ﷺ şöyle buyurdu: "Cuma günü hiçkimse, sonrasında yerine oturmak için kardeşini

⁷⁷⁰ Bkz. *Fethu'l-Bârî*, (2/426); *Neylu'l-Evtar*, (3/312); *Misbâhu'l-Zucâce fi Zevâ'idi İbn Mâce*, (1/377).

⁷⁷¹ **Hasen.** Ebû Dâvud (1079).

oturduğu yerden kaldırmasın. Ancak: ‘yer açınız’ desin.”⁷⁷²

Minbere Çıkınca İmamın Selam Vermesi:

Câbir b. ‘Abdillah ؓ anlatıyor: ‘Rasûlullah ﷺ, minbere çıkınca selam verirdi.’⁷⁷³

Hutbenin Ayakta Okunması:

İbn Ömer ؓ anlatıyor: ‘Rasûlullah ﷺ iki hutbe okurdu. Minbere çıkınca otururdu. (Bu esnada müezzin ezan okurdu). Müezzin ezanı bitirince kalkar ve hutbeyi okur, sonra tekrar oturur ve (bu sırada) konuşmazdı. Sonra kalkar (ikinci defa) hutbe okurdu.’⁷⁷⁴

Ka’b ؓ, mescide girince ‘Abdurrahmân b. Ummi’l-Hakem’i oturarak hutbe verir görmüş ve derhal müdahale etmiştir: ‘Şu habîse bakın hele! Oturarak hutbe veriyor. Hâlbuki Cenâb-ı Hak Kitâb-ı Mubîn’inde (meâlen): **‘Onlar bir ticaret, yahud bir oyun bir eğlence gördükleri zaman ona yönelik dağıldılar ve seni ayakta bıraktılar’** (Cuma, 62/11) buyurmuştur.’⁷⁷⁵

Hutbede Duada Eller Kaldırılmaz

Husayn b. Abdirrahman’dan: “Umare b. Rueybe’nin yanında idim ve Bişr b. Mervan bize hutbe veriyordu. Dua ederken ellerini kaldırınca Umare şöyle dedi: “Allah o iki eli

⁷⁷² **Sahih.** Müslim (2177) ve Ahmed (2/395).

⁷⁷³ **Hasen.** İbn Mâce, (1109) ve *Sahîhâ*, (2076).

⁷⁷⁴ **Sahih.** Buhârî, (920); Müslim, (861).

⁷⁷⁵ **Sahih.** Müslim, (864) ve Nesâ’î, (3/102).

çirkinleştirsın. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i minber üzerinde hutbe verirken gördüm, dua ederken sadece işaret parmağını kaldırırdı."⁷⁷⁶

Hutbede Cemaatin Hatibe Yönelmesi

Adiy b. Sabit, babasından, o da dedesinden rivayet ediyor: "Nebî sallallahu aleyhi ve sellem minbere çıktığı zaman ashabı yüzlerini O'na dönerlerdi."⁷⁷⁷

Hutbede Okunacaklar

Hatibin şu hutbeyle başlaması sünnet'tir:

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ
شُرُورِ أَنْفُسِنَا مِنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ
وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ! (يا أَيُّهَا
الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ).
(وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا).
(اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ
ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا). أَمَّا بَعْدُ فإِنَّ

⁷⁷⁶ **Sahih.** Ahmed (4/135, 136) Muslim (874) İbn Hibban (882) İbn Huzeyme (1793, 1794) Begavi Şerhu's-Sunne (1079)

⁷⁷⁷ **Sahih ligayrihi.** İbn Mace (1136) İbn Mesud radiyallahu anhi'den şahidi: Tirmizi (509)

خَيْرَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ، وَخَيْرُ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ ، وَشَرُّ الْأُمُورِ
مُحَدَّثَاتُهَا، وَكُلُّ بَدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ.

“Şüphesiz hamd yalnız Allah’adır. O’na hamd eder, O’ndan yardım ve mağfiret dileriz. Nefislerimizin şerlerinden, amellerimizin kötülüklerinden Allah’a sığınırız. Allah’ın hidâyet verdiğini kimse saptıramaz. O’nun saptırdığını da kimse doğru yola iletmez. Şehadet ederim ki Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur. O, bir ve tektir, O’nun ortağı yoktur. Yine şehadet ederim ki Muhammed Allah’ın kulu ve Rasûlüdür.

‘Ey iman edenler! Âllah’tan nasıl korkmak gerekirse öyle korkun ve siz ancak müslümanlar olarak ölünüz.’ (Âl-i ‘İmran, 3/103)

‘Ey insanlar! Sizi tek bir candan yaratan ve ondan da eşini var eden, her ikisinden birçok erkek ve kadın türeten Rabbinizden korkun. Kendisi adına birbirinizden dileklerde bulunduğunuz Allah’tan ve akrabalık bağlarını kesmekten de sakının. Şüphesiz Allah üzerinizde tam bir gözetleyicidir.’ (Nisâ’, 4/1)

‘Ey iman edenler! Allah’tan korkun ve dosdoğru söz söyleyin. O da amellerinizi lehinize olmak üzere düzeltsin, günahlarınızı da mağfiret etsin. Kim Allah’a ve Rasûlü’ne itaat ederse büyük bir kurtuluşla kurtulmuş olur.’ (Ahzâb, 33/70-71)

Bundan sonra: Şüphesiz sözlerin en güzeli Allah’ın Kelam’ı, yolların en hayırlısı Muhammed ﷺ’in yoludur. İşlerin en kötüsü sonradan çıkarılanlarıdır. Her sonradan çıkarılan şey

bid'attir ve her bid'at sapıklıktır. Her sapıklık ta ateştedir.”⁷⁷⁸

Umm Hişam bt. Harise b. Nu'man radiyallahu anha'dan: “Kaf suresini ancak Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in dilinden ezberledim. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem her Cuma minber üzerinden insanlara hutbe verirken bu sureyi okurdu.”⁷⁷⁹

Ya'la b. Umeyye radiyallahu anh'den: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in minber üzerinde: **“Ey Malik diye seslenirler”** (Zuhruf 77) ayetini okuduğunu işittim.”⁷⁸⁰

Ebu Hureyre ؓ anlatıyor: “Rasûlullah ؑ buyurdu ki: ‘İçerisinde teşehhüd bulunmayan her hutbe kesik bir el gibidir.’”⁷⁸¹

Hutbede Sesi Yükseltmek

Câbir ؓ anlatıyor: “Rasûlullah ؑ hutbe verdi mi gözleri kızarır, sesi yükselir, öfkesi artardı. Sanki bir orduya: ‘Düşmanınız akşama veya sabaha size baskın yapacak!’ diye tehlikeyi haber veren komutan gibi (fevkâlade ciddi bir eda ile): **‘Ben size, Kıyamet şu iki parmak kadar yakınlaşmış olduğu bir zaman da peygamber gönderildim’** der ve şehadet parmağı ile orta parmağını birbirine yaklaştırarak gösterir,

⁷⁷⁸ **Sahih.** Müslim, (867) Ebu Davud (2118) Tirmizi (1105) Nesai (1404) İbn Mace (1892) İbn Carud (679) Hakim (2/182, 183) Ebu Nuaym Hilve (7/178) Beyhaki (7/146) Darimi (2/142) Ahmed (1/392, 393, 432) Tayalisi (338)

⁷⁷⁹ **Sahih.** Muslim (873) Nesai (1411) Ebu Davud (1102) Ahmed (6/463)

⁷⁸⁰ **Sahih.** Buhari (4819) Muslim (871)

⁷⁸¹ **Sahih.** Ahmed (2/302, 343) Tirmizî (1106) Ebû Dâvud (4841) *Sahîhâ*, (169).

sözlerine şöyle devam ederdi: **‘Bundan sonra! Bilesiniz, sözlerin en hayırlısı Kitâbullah’tır. En güzel yol da Muhammed’in yoludur. İşlerin en şerlisi de sonradan ihdâs edilenlerdir. Her bid’at dalâlettir.’**⁷⁸²

Cumaya Hutbede Yetişenin Tahiyetu’l-Mescid Namazı Kılması:

Câbir رضي الله عنه anlatıyor: “Rasûlullah ﷺ hutbe verirken bir adam girdi. Rasûlullah adama: **‘Namaz kıldın mı?’** dedi. Adam: ‘Hayır!’ dedi. Efendimiz: **‘Öyleyse iki rekâtini kıl!’** diye emretti.”⁷⁸³

İhtiyaç Sebebiyle Hutbeyi Kesmek:

Ebû Rîfâ’ el-Adevî رضي الله عنه anlatıyor: “Rasûlullah ﷺ’a geldim. Hutbe veriyordu. Ben: ‘Ey Allah’ın Rasûlü! Yabancı ve dinini bilmeyen bir kimseyim, sizden dinimin ne olduğunu soruyorum!’ dedim. Bunun üzerine bana yöneldi, hutbesini bırakarak yanıma kadar geldi. Kendisine bir sandalye getirildi. Zannedersem ayakları demirdendi. Üzerine oturdu. Hemen Allah’ın kendisine öğrettiklerinden bana öğretmeğe başladı. Sonra tekrar hutbesine dönerek, sonunu tamamladı.”⁷⁸⁴

⁷⁸² **Sahih.** Müslim, (867) ve Nesâ’î, (3/188-189).

⁷⁸³ **Sahih.** Buhârî, (930) Müslim, (875) Tirmizî (510) Nesâ’î (3/103, 107).

⁷⁸⁴ **Sahih.** Müslim, (876) ve Nesâ’î, (8/220).

Hutbe Esnasında Konuşmanın Yasaklığı:

Ebû Hureyre ؓ anlatıyor: “Rasûlullah ﷺ buyurdu ki: ‘Cuma günü, imam hutbe okurken, sen (yanıbaşında konuşan) arkadaşına: ‘Sus!’ desen boş laf etmiş olursun.’”⁷⁸⁵

* Hutbeden önce, hutbeden sonra ve iki hutbe arasında imam sustuğunda konuşmak caizdir. Zira konuşmanın yasaklanması hutbe okunmasıyla sınırlıdır.

Sa’lebe b. Ebî Mâlik’ten: “Ömer b. Hattâb ؓ minberde müezzin susuncaya kadar oturduğu sırada cemaat konuşurlardı. Ömer ؓ minberde (hutbeye) kalktığında ise iki hutbesini bitirene kadar kimsenin sesi çıkmazdı.”⁷⁸⁶

Uykusu Gelenin Yerini Değiştirmesi:

İbn Ömer ؓ’dan: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: ‘Cuma günü oturduğu yerde birinizin uykusu gelirse, yerini değiştirip başka bir yere otursun.’⁷⁸⁷

Hutbe Dinlerken İhtiba Şeklinde Oturmanın Yasaklığı

Muaz b. Enes el-Cuhenî radiyallahu anh’den: “Rasulullah

⁷⁸⁵ **Sahih.** Buhârî (3941) Müslim (851) Mâlik (1/103) Ebû Dâvud (1112) Tirmizî (512) Nesâî (1401).

⁷⁸⁶ **Sahih.** Mâlik (1/126) Şafii Müsned (409) Tahâvî (1/217) İbn Ebî Hâtîm *İlel* (1/201)

⁷⁸⁷ **Sahih.** Ahmed (2/22, 135) Tirmizi (526) Ebû Dâvud, (1119)

sallallahu aleyhi ve sellem Cuma günü imam hutbede iken ihtiba şeklinde oturmaktan yasakladı.”⁷⁸⁸

İhtiba: Kişinin tek elbise içinde ayaklarını dikip, dizlerini karnına doğru çekerek oturmasıdır.

Hutbeyi Kısa Tutmak:

‘Ammâr ؓ’den: “Ben Rasûlullah ﷺ’i dinledim, şöyle buyurmuştu: ‘Kişinin namazının uzunluğu ve hutbesinin kısalığı onun fıkhnın (ilminin) alâmetidir. Öyle ise hutbeyi kısa tutun, namazı uzun. Zira, beyanda sihir var.’”⁷⁸⁹

İzdihamda Namaz:

Seyyar b. Marur’dan: Ömer radiyallahu anh hutbede şöyle demiştir: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bu mescidi bina ettiğinde bizler Muhacirler ve Ensar olarak kalabalık olduğumuzda sizden biri kardeşinin sırtına secde ederdi. Bir topluluğun yollarda namaz kıldığını görünce **“Namazı mescidde kılın buyurdu.”**⁷⁹⁰

Zeyd b. Vehb’den: Ömer ؓ dedi ki: ‘Çok kalabalık olduğunda, sizden biri kardeşinin sırtına secde etsin.’⁷⁹¹

⁷⁸⁸ **Hasen.** Ahmed (3/439) Ebu Davud (1110) Tirmizi (514)

⁷⁸⁹ **Sahih.** Müslim, (869) ve Ebû Dâvud, (1106).

⁷⁹⁰ **Sahih.** Ahmed (1/32) Ziya el-Muhtare (1/236) Tayalisi (70) Beyhaki (3/182)

⁷⁹¹ **Sahih.** Beyhaki (3/182) İbnu’l-Munzir el-Evsat (1856) *Temâmu’l-Minne*, (s.341).

Cuma Namazına Sonradan Yetişen Ne Yapar?

İmamla birlikte bir rekata yetişen, imam selâm verince diğer rekati tamamlar: İmam ikinci rekatin rukûunda iken yetişen ise imam selam verdikten sonra namazı dört rekât olarak kılar.

Ebû Hureyre ؓ'dan: "Nebî ﷺ buyurdu ki: 'Cuma namazının bir rekatine yetişen, diğer rekati de kılsın.'"⁷⁹²

İbn Ömer ؓ dedi ki: 'Cuma günü bir rekate yetişen, yetişemediği bir rekati tamamlar. Eğer cemaate teşehhüt oturduğunda yetişirse namazı dört rekât olarak kılar.'⁷⁹³

İbn Mes'ûd ؓ dedi ki: 'Bir rekate yetişen, Cuma'ya yetişmiş olur. İki rekate de yetişmeyen Cuma'ya yetişememiş olur. Bu sebeple o kişi dört rekât kılar.'⁷⁹⁴

Enes ؓ'dan: 'Cemaat otururken yetişen dört rekât kılar.'⁷⁹⁵

Bu konuda sahâbeler arasında görüş ayrılığı bilinmemektedir. Bir çok kimse bunu sahâbe icması olarak

⁷⁹² **Sahih** Nesai (1425) İbn Mace (1121) İbn Huzeyme (1851) Ebu Ya'la (5/36) Bezzar (14/151) Serrac Müsned (1201) Darekutni (2/13) Darekutni İlel (9/224)

⁷⁹³ **Sahih**. İbn Ebî Şeybe (2/128) Abdurrezzâk (5471) Beyhakî (3/204) *el-İrvâ'* (3/83).

⁷⁹⁴ **Sahih**. İbn Ebî Şeybe (2/128) Taberani (9/309) Abdurrezzâk (5477) Beyhakî (3/204).

⁷⁹⁵ **Sahih**. İbn Ebî Şeybe (2/130) ve İbnu'l-Munzir, *el-Evsât* (1853).

zikretmişlerdir.⁷⁹⁶

Cuma Namazını Mazeretsiz Olarak Terk Eden Öğle Namazı Kılabilir mi?:

Cuma'nın kendilerine vacip olduğu kimseler mazeretsiz olarak Cuma namazını terk ederlerse onun yerine öğle namazı kılmaları caiz değildir. Ancak mazeret sebebiyle Cuma namazını kılamayan onun yerine öğle namazını kılar.⁷⁹⁷

Cuma Namazından Sonra Nafile:

İbn Ömer ؓ dedi ki: 'Rasûlullah ﷺ Cuma'dan sonra evinde iki rekat kılar.⁷⁹⁸

Ebû Hureyre ؓ'dan: Nebî ﷺ: 'Biriniz Cuma namazı kıldığında Cuma namazından sonra dört rekat (nafile) kılsın' buyurmuştur.⁷⁹⁹

Cuma'dan Sonra Kaylule:

Enes ؓ anlatıyor: 'Biz Rasûlullah ﷺ'la Cuma'yı kılar, sonra da kaylûle (öğle uykusu) yapardık.⁸⁰⁰

⁷⁹⁶ *Mecmû'u'l-Fetavâ* (23/332).

⁷⁹⁷ Huseyn el-'Avayşe, *Mevsu'atu'l-Fıkhiyyeti'l-Muyesserâ* (2/393).

⁷⁹⁸ **Sahih.** Buhârî (937) ve Müslim (882).

⁷⁹⁹ **Sahih.** Müslim (881) Ebû Dâvud (1131) Tirmizî (523) Nesai (1426) İbn Mace (1132).

⁸⁰⁰ **Sahih.** Buhârî, (905, 940); İbn Mace (1102)

Cuma ile Bayram Aynı Güne Rastlarsa:

Ebû Hureyre ؓ anlatıyor: “Rasûlullah ﷺ buyurdular ki: ‘Şu gününüzde iki bayram bir araya geldi. Dileyene (bayram namazı) Cuma için de yeterlidir. Biz Cuma namazını kılacağız.’”⁸⁰¹

Vehb b. Keysan’dan: “İbnu’z-Zubeyr zamanında Cuma ile bayram aynı güne geldi. İbnu’z-Zubeyr sabaha kadar çıkmadı. Sonra çıkıp hutbe verdi. Sonra indi ve namaz kıldı. Cuma namazını insanlara kıldırmadı. Bunu İbn Abbas radiyallahu anhuma’ya anlattım: “Sünnete isabet etmiş” dedi.”⁸⁰²

Cemaate katılacak kimselerin soğan, sarımsak vb. kötü kokulu şeylerden yememesi gerekir.⁸⁰³ Rasûlullah ﷺ bunu şiddetle yasaklamış, bu kötü kokulardan hem insanlar hem melekler rahatsız olurlar⁸⁰⁴ buyurmuştur. Rasûlullah ﷺ zamanında bu bitkilerden yiyip insanları rahatsız edenler mescitten dışarı çıkarılırdı.⁸⁰⁵

Cuma Namazında Okunan Sureler

Ebu Abdillâh b. Ebi Rafî’den: “Mervan, Mekke’ye giderken Medine’de yerine Ebu Hureyre radiyallahu anh’ı bırakmıştı. Ebu Hureyre radiyallahu anh bize Cuma günü namaz kıldırdı. Cuma suresinden sonra son rekate Münafikun suresini okudu.

⁸⁰¹ **Sahih.** Ebû Dâvud, (1073); İbn Mâce, (1311) Hakim (1/288, 289).

⁸⁰² **Sahih.** Nesai (1592) Ebu Davud (1071) aynısını Ata’dan sahih isnadla: Ebu Davud (1072) rivayet etti.

⁸⁰³ **Sahih.** Müslim, (561-565/76); Nesâî, (707) Buhârî, (836-838).

⁸⁰⁴ **Sahih.** Müslim, (564/72).

⁸⁰⁵ **Sahih.** Müslim, (567/78).

Namazı bitirince dedim ki: “Sen Kufe’de Ali b. Ebi Talib radiyallahu anh’ın okuduğu iki sureyi okudun.” Dedi ki: “Ben Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in bu iki sureyi Cuma namazında okuduğunu işittim.”⁸⁰⁶

Dahhak, Numan b. Beşir radiyallahu anh’e: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem Cuma günü Cuma suresinden sonra hangi sureyi okurdu?” diye sordu. Dedi ki: “Gaşiye suresini okurdu.”⁸⁰⁷

Nu’mân b. Beşir radiyallahu anh’den: “Nebî sallallahu aleyhi ve sellem bayram ve Cuma namazlarında A’la ve Gaşiye surelerini okurdu. Cuma ve bayram namazı aynı güne gelirse her ikisini, bu iki namazda okurdu.”⁸⁰⁸

Zuhru’l-Ahir Namazı Bidattir:

Cuma namazından sonra öğle namazı kılmak caiz değildir. Zira malum olduğu üzere Allah ﷻ, kullarına, bir vakit içerisinde iki farz namazını aynı anda şart koşmamıştır.

Cuma namazından sonra öğle namazını kılan kimseler: ‘Yaptığımız ilave, namaz gibi hayırlı bir husustadır’ demek suretiyle meseleyi önemsememezlilik etmesinler. Çünkü bu yaptıkları, Allah ﷻ’nin öngörmediği bir ibadeti ihdas etmek anlamı taşıyacağından büyük bir tehlike arz etmektedir. Yegâne şâri (kanun ve yasa koyucu) Allah ﷻ’dir. Her kim, dinde yeni bir şey ihdas etmeye kalkışırsa, Ulûhiyet ve Rubûbiyet konusunda

⁸⁰⁶ **Sahih.** Muslim (877) Ebu Davud (1124) Tirmizi (519) İbn Mace (1118) Ahmed (2/430)

⁸⁰⁷ **Sahih.** Ahmed (4/270) Muslim (878) Ebu Davud (1123) Nesai (1423) İbn Mace (1119)

⁸⁰⁸ **Sahih.** Ahmed (4/271) Muslim (878) Ebu Davud (1122) Tirmizi (519) Nesai (1424)

kendisini Allah ﷻ'ye ortak yapmış sayılır. Kim de böyle bir davranışı sergileyen kimseyi onaylarsa, onu Allah ﷻ'ye ortak edinmiş olur. Nitekim Allah ﷻ şöyle demektedir: **'Yoksa onların, dinden, Allah'ın izin vermediği şeyleri dini kaide kılan ortakları mı var?'** (Şûrâ, 42/21)

Şeyh Muhammed Şemsu'l-Hak el-'Azîm Âbâdî ؒ şöyle demiştir: 'Cuma namazı, öğle namazının yerine geçtiğinden, Cuma'dan sonra ayrıca öğle namazının eda edilmesi caiz değildir. Sahabelerden, tabi'inden, tebe-i tabi'inden, müctehid ve muhaddis imamların hiç birisinden, Cuma namazından sonra öğle namazı kıldığı veya böyle bir namazı emrettiği yolunda herhangi bir rivayet gelmemiştir. Cuma namazından sonra öğle namazının ihtiyaten kılınması, bu namazı kılan kimseyi günahkâr yapan bir bid'attir. *Kenzu'd-Deka'ik* adlı eserin şerhi niteliğindeki el-Bahru'r-Ra'ik'te de görüldüğü üzere, söz konusu bid'ati, Hanefilerin müteahhir ulemasından bazıları çıkartmıştır.⁸⁰⁹

Bayram Namazı

Zilhicce'nin On Günlerinde Yapılan
Amelin Fazileti:

İbn 'Abbâs ؓ anlatıyor: "Rasûlullah ﷺ: **'Salih amellerin Allah'a en ziyade sevgili olduğu günler bu on gündür!'** buyurmuştu. Cemaatten: 'Allah yolundaki cihaddan da mı?' diye soran oldu. **'Cihaddan da!'** buyurdu. **Ancak bir kimse, canını, malını hiç gözünü kırpmadan feda edebilecek şekilde çıkar, hiçbir şeyle dönmezse (yani cihad sırasında ölürse) o**

⁸⁰⁹ *et-Tahkikatul-Ulâ*, (s. 46).

kimse hariçtir.⁸¹⁰

İbn Ömer radiyallahu anhuma'dan: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Allah Subhanehu katında bu on günden daha yüce ve daha sevimli günler yoktur. Bu günlerde tehlil (la ilahe illallah sözü), tekbir (Allahu ekber sözü) ve tahmidi (elhamdulillah sözü) çoğaltın."⁸¹¹

Nubeyşe el-Huzeli radiyallahu anh'den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: "**Teşrik günleri yeme, içme ve Allah Azze ve Celle'yi zikretme günleridir.**"⁸¹²

Kurban Bayramında Tekbirlerin Vakti

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "**Sayıllı günlerde Allah'ı zikredin**" (Bakara 203)

"Allah'ın size (dînin esaslarını öğrenmek hususunda) hidayet etmesi dolayısıyla, O'nu tekbîr etmeniz için o koca hayvanları size işte böyle boyun eğdirmiştir" (Hac 37)

İkrime dedi ki: "İbn Abbas radiyallahu anhuma Arafe günü sabahından teşrik günlerinin sonuncusunun akşamına kadar tekbir getirirdi. Tekbiri şu şekilde idi: "Allahu ekber kebîra, Allahu ekber kebîra, Allahu ekber kebîra, velhamdulillah, Allahu ekber" veya: "Allahu ekber ala mâ hedânâ" derdi."⁸¹³

EI-Esved dedi ki: "Abdullah b. Mesud radiyallahu anh Arafe günü sabahından, kurban gününün ikinci vaktine kadar şu

⁸¹⁰ **Sahih.** Buhârî (969); Ebû Dâvud, (2438) İbn Mace (1727) Tirmizî, (757).

⁸¹¹ **Sahih.** Ahmed (2/131)

⁸¹² **Sahih.** Muslim (1141) Nesai (4230) Ahmed (5/75)

⁸¹³ **Sahih mevkuf.** Musededded'den naklen: Metalibu'l-Aliyye (757)

şekilde tekbir getirirdi: “Allahu ekber, Allahu ekber, la ilahe illallahu vallahu ekber, Allahu ekber ve lillahi'l-hamd”⁸¹⁴

Ali radiyallahu anh Arafe günü sabah namazından sonra tekbirlere başlar, teşrik günlerinin sonuncusunda ikindi sonrasına kadar devam eder, bundan sonra tekbirleri keserdi.”⁸¹⁵

Şevkani dedi ki: “Teşrik tekbirlerinin müstehaplığı, namazların arkasına tahsis edilmemiştir. Bilakis bu günlerde her vakit tekbir getirilir. Zikredilen rivayetler bunu göstermektedir.”⁸¹⁶

Ramazan Bayramında Tekbirler

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “**Allah, müddeti tamamlamanız, sizi doğru yola iletmesine karşılık, O’nu yüceltmeniz ve böylece şükretmeniz için size kolaylığı ister; güçlüğü istemez.**” (Bakara 185)

Abdullah b. Ömer el-Ömerî rahimehullah şöyle dedi: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem iki bayramda Fadl b. Abbas, Abdullah b. Abbas, Ali, Cafer, el-Hasen, el-Huseyn, Usame b. Zeyd, Zeyd b. Harise ve Eymen b. Umme Eymen radiyallahu anhum ile beraber, tehlil ve tekbirde seslerini yükselterek çıkarlar, yaya olarak musallaya gelirler, namazdan sonra yaya olarak eve dönerlerdi.”⁸¹⁷

⁸¹⁴ **Sahih mevkuf.** İbnu'l-Munzir el-Evsat (2204) İbn Ebi Şeybe (2/168)

⁸¹⁵ **Sahih mevkuf.** İbn Ebi Şeybe (2/165) İbnu'l-Munzir el-Evsat (2201) Beyhaki (3/314)

⁸¹⁶ Neylu'l-Evtar (7/118)

⁸¹⁷ **Hasen.** Beyhaki (3/279)

Bayram Günü Gusül Abdesti Almak:

'Alî ؓ'ya gusül abdesti hakkında sorulduğunda: 'Cuma günü, arafe günü, Ramazan ve Kurban Bayramı günlerinde alınır' demiştir.⁸¹⁸

Nafi dedi ki: "İbn Ömer radiyallahu anhuma ramazan bayramı günü gusleder ve güzel koku sürünürdü."⁸¹⁹

El-Ca'd b. Abdirrahman dedi ki: "es-Saib b. Yezid radiyallahu anh'in namazgaha çıkmadan önce guslettiğini gördüm."⁸²⁰

Ramazan Bayramı Namazına Çıkmadan Önce Bir Şeyler Yemek:

Enes ؓ'dan: 'Rasûlullah ﷺ, Ramazan Bayramı günü sabahleyin birkaç hurma yemeden önce çıkmazdı.'⁸²¹

Kurban Bayramı Günü Yemeği Namazdan Sonraya Bırakmak:

Bureyde ؓ'dan: 'Nebî ﷺ Ramazan Bayramı günü yemek yemeden önce çıkmazdı. Kurban Bayramı günü de kurbanını

⁸¹⁸ **Sahih.** Şâfi'î, *Musned* (114).

⁸¹⁹ **Sahih mevkuf.** Abdurrazzak (3/309) Firyabî, Ahkamu'l-İydeyn (83)

⁸²⁰ **Hasen mevkuf.** Firyabî Ahkamu'l-İydeyn (16)

⁸²¹ **Sahih.** Buhârî (953 muallak olarak) İbn Huzeyme (1429) Ahmed (3/126) Tirmizî (541)

kesinceye kadar yemek yemezdi.⁸²²

Bayram Namazına Gidip Gelirken Farklı Yollardan Gitmek:

Câbir رضي الله عنه'dan: 'Nebî ﷺ bayram gününde farklı yollar kullanırdı.⁸²³

Ebû Hureyre رضي الله عنه'dan: 'Nebî ﷺ bayram namazlarına çıktığı zaman çıktığı yoldan başka bir yola girerek dönerdi.⁸²⁴

İki Bayram Namazının Hükümü

Bu namaz gücü yeten ve yolcu olmayan her erkek ve kadın Müslüman'a farzdır:

Umm Atiye رضي الله عنها dedi ki: '(Peygamber ﷺ) bize bayramlarda kocaya gitmemiş genç kızlarla, örtülü hanımları namazgâha çıkarmamızı; hayızlı kadınlara da Müslümanların namazgâhından biraz uzaklaşmalarını emir buyurdu.'

Hafsa bt. Sirin'in Ummu Atiye رضي الله عنها'dan bir rivayetinde de şöyle geçer: 'Bayramlarda örtülü hanımlar ve bakire kızlarla beraber namazgâha çıkmamızla emrolunurduk. Hayızlılar da çıkar fakat cemaatin arkasında bulunurlar; cemaatle beraber

⁸²² **Hasen.** Ahmed (5/353) Tirmizî (542); İbn Mace (1756) İbn Huzeyme (1426)

⁸²³ **Sahih.** Buhârî (986).

⁸²⁴ **Sahih.** Ahmed (2/338) Tirmizi (541) İbn Huzeyme (1468) İbn Hibban (2815) Hakim (1/296) Darimi (1654) *el-İrvâ'* (4/103-105).

tekbir alırlardı.⁸²⁵

Şevkani şöyle demiştir: ‘Bil ki Rasûlullah ﷺ bayram namazına devam etmiş, bu namazı hiçbir bayramda terk etmemiştir. İnsanlara bu namaza çıkmalarını, hatta genç kızların ve hayızlı kadınların dahi namazgâha gelmelerini emretmiştir. Hayızlılara namazdan ayrı durup, bu hayra ve Müslümanların dualarına katılmalarını emretmiştir. Öyle ki dış örtüsü olmayan kadının ödünç alarak çıkmalarını emretmiştir. Namaza çıkma emrinin gereği olarak, erkeklerle beraber kadınlara emir daha önceliklidir. Bütün bunlar bu namazın kifaye değil, herkes için tekit edilmiş bir farz olduğunu gösterir.’⁸²⁶

Bayram Namazının Vakti ve Şekli

Yezîd b. Humeyr er-Rahabî’den: “Rasûlullah ﷺ’in sahabeti ‘Abdullah b. Busr ؓ, Fıtr (Ramazan) veya Kurban Bayramı günü insanlarla birlikte çıktı. İmamın gecikmesini yadırgayıp: ‘Biz bu saatte namazı bitirmiş olurduk. Bu vakit tesbih⁸²⁷ (kuşluk) vaktidir’ dedi.”⁸²⁸

Bu hadis Bayram namazının vaktinin güneşin doğmasından sonra başladığını ve namaza giderken tekbir

⁸²⁵ **Sahih.** Buhârî, (974, 980); Müslim, (890).

⁸²⁶ eş-Şevkânî, *es-Seylu'l-Cerrar*, (1/315) ve *ed-Derariyu'l-Mudiye*, (1/194).

⁸²⁷ Sindi’nin *İbn Mâce Haşiyesi*’nde (1/395) der ki: “Suyûtî şöyle dedi: ‘Yani kuşluk namazı vakti demektir.’” Kastalanî dedi ki: ‘Yani kerahat vakti geçince nafil namaz vaktidir.’ Taberani’deki sahih rivayette: ‘Kuşluk nafil vaktinde’ şekliyle geçmektedir. Bkz. *Fethu'l-Bârî*, (2/457).

⁸²⁸ **Sahih.** Ebû Dâvud, (1135); İbn Mâce, (1317) Buhârî, (muallâk olarak 4562).

getirmenin müstehap olduğunu göstermektedir. Son vaktine gelince, çoğunluğa göre zeval vaktine kadardır.⁸²⁹ *Vallâhu a'lem.*

İbn Kudame dedi ki: “Kurban kesmeye geniş vakit bırakmak için kurban bayramı namazını erken kılmak, fitr sadakasına geniş vakit bırakmak için de Ramazan bayramı namazını geciktirmek sünnettir. Ahmed ve Şafii'nin görüşü böyledir. Bu konuda ihtilaf bilmiyoruz.”⁸³⁰

Bayram Namazı İçin Ezan ve Kamet Okunmaz:

Bayram namazı için ezan ve kamet okumak meşru olmadığı gibi *es-Salâtu Câmi'atun* diye de nida etmek meşru değildir:

‘Atâ’ rahimehullah dedi ki: İbn ‘Abbâs ؓ ve Câbir b. ‘Abdillah el-Ensârî ؓ dediler ki: “Ne Ramazan bayramında ne de kurban bayramında ezan okunmazdı.”⁸³¹

Câbir b. Semurâ ؓ’dan: ‘Ben, Rasûlullah ﷺ ile birlikte bayram namazlarını bir değil, iki değil; birçok defalar ezan ve kametsiz olarak kıldım.’⁸³²

⁸²⁹ *Fethu'l-Bârî* (2/457)

⁸³⁰ *El-Mugni* (3/267)

⁸³¹ **Sahih.** Buhârî, (960); Müslim, (886)

⁸³² **Sahih.** Müslim, (887) Ebu Davud (1148) Tirmizi (532) Ahmed (5/91)

Bayram Namazının Rekât ve Tekbir Sayıları:

Bayram namazı iki rekâttır. Birinci rekâta kıraatten önce yedi tekbir, ikinci rekâta da intikal tekbirlerinden hariç olarak kıraatten önce beş tekbir alınır.

‘Â’îşe رضي الله عنها’dan: ‘Rasûlullah ﷺ Ramazan ve Kurban Bayramlarında birinci rekâta yedi tekbir, ikinci rekâta ise rükû tekbiri hariç beş tekbir getirirdi.’⁸³³

‘Abdullah b. ‘Amr b. el-’Âs رضي الله عنه’dan: “Rasûlullah ﷺ buyurdu ki: ‘Ramazan bayramında tekbir ilk rekâta yedi, son rekâta ise beş’tir. Her ikisinde de kıraat tekbirlerden sonradır.’”⁸³⁴

İbn ‘Abbâs رضي الله عنه’dan: ‘Peygamber ﷺ Ramazan bayramında iki rekât kıldı. Ne öncesinde ne sonrasında namaz kılmadı.’⁸³⁵

Ömer رضي الله عنه demiştir ki: ‘Kurban bayramı namazı iki rekâttır. Ramazan bayramı namazı iki rekâttır, yolcu namazı iki rekâttır. Cuma namazı iki rekâttır. Rasûlullah ﷺ’in dili ile bunlar noksansız böylece ikişer rekât olarak kılınırlar.’⁸³⁶

Tekbirlerde Ellerin Kaldırılması:

Rasûlullah ﷺ’den bayram tekbirlerinde ellerini kaldırdığına dair bir rivayet gelmemiştir. Her tekbirle beraber ellerin

⁸³³ **Hasen.** Ebû Dâvud (1149) İbn Mâce (1280) Elbânî, *İrvâ’u’l-Galîl* (3/106-112)

⁸³⁴ **Hasen.** Ebû Dâvud, (1151) Darekutni (2/48) *el-İrvâ’u’l-Galîl*, (3/108-109).

⁸³⁵ **Sahih.** Buhârî, (964); Müslim, (884).

⁸³⁶ **Sahih.** Nesâ’î, (3/183; 4/111) Elbânî *İrvâ’u’l-Galîl* (3/105-106).

kaldırılması ile ilgili rivayetlerin genel kapsamlı oluşu sebebiyle bir çok alim, ellerin kaldırılacağını söylemiş, bir kısım alimler de bu konuda sünnet varit olmadığı için ellerin kaldırılmayacağını söylemişlerdir.

İbn Cureyc ve 'Atâ bayram namazının her tekbirinde ellerini kaldırırlardı.⁸³⁷

Velid b. Muslim dedi ki: "Evzâ"ı'ye: 'Diğer namazlarda olduğu gibi bayram namazı tekbirlerinde de ellerimi kaldırıyorum' dedim. 'Evet, hepsinde ellerini kaldır' dedi."⁸³⁸

Velid bunu Mâlik b. Enes'e de sormuş o da şöyle cevap vermiştir: 'Evet her tekbirle birlikte ellerini kaldır. Bu konuda bir şey işitmedim.'⁸³⁹

Mervezî naklediyor: "Ahmed b. Hanbel'e bayram tekbirlerinde eller kaldırılır mı?' diye sordum. O da: 'Evet' dedi. İshak b. Rahuye de onun dediği gibi dedi."⁸⁴⁰ Yahyâ b. Ma'în de bu görüştedir.⁸⁴¹

Bayram Namazında Kıraat:

Her iki rekâtta da Fatihatu'l-Kitâb okunur. Zira Rasûlullah ﷺ: **'Fatihatu'l-Kitâb'ı okumayanın namazı yoktur'** buyurmuştur.⁸⁴²

Her iki rekâtta Fatiha'dan sonra kolayına gelen sure

⁸³⁷ Beyhaki (3/293)

⁸³⁸ **Sahih.** Firyâbî, *Ahkâmu'l-İydeyn* (124).

⁸³⁹ **Sahih.** Firyâbî, *Ahkâmu'l-İydeyn* (125) ve Elbânî, *İrvâ'* (3/113).

⁸⁴⁰ *Mesâ'ilu Ahmed* (2/376).

⁸⁴¹ *Târîhu İbn Ma'în* (1/65).

⁸⁴² **Sahih.** Buhârî, (756); Müslim, (394).

okunur. Bu iki rekâta Kaf ve Kamer surelerini okumak müstehaptır. Kıraat seslidir. Veya A'lâ ve Gaşiye sureleri okunur:

'Ubeydullah b. 'Abdullah b. Utbe, Ebî Vâkıd el-Leysî'den: "Ömer İbnu'l-Hattâb ؓ bana: 'Rasûlullah ﷺ, bayram namazlarında ne okuyordu?' diye sordu. Dedim ki: 'Rasûlullah ﷺ onlarda İnşikak ile Kaf surelerini okurdu.'"⁸⁴³

en-Nu'mân b. Beşir ؓ'dan: 'Rasûlullah ﷺ bayramlar ile Cuma'da A'lâ ve Gâşiye surelerini okurdu. Bayramla Cuma aynı güne gelirse, bu sureleri her iki namazda okurdu.'⁸⁴⁴

Bayram Namazının Namazgâh'ta Kılınması:

Sünnet olan, imamın bayram namazı için naibi ile beraber namazgâha çıkması ve özür haricinde mescitte kılınmamasıdır.⁸⁴⁵

Bundan Mekke halkı -Allah onların şerefini ve keremini artırsın- müstesnadır. Zira bize Selef'ten birinin onlara mescit dışında bir yerde namaz kıldırıldığı ulaşılmamıştır.⁸⁴⁶

Ummu 'Atiye ؓ hadisinde, Rasûlullah ﷺ'in namazgâha çıkmayı emrettiği geçmişti.

İbn Ömer ؓ'dan: 'Rasûlullah ﷺ bayram günü namazgaha çıktığı zaman harbenin getirilmesini emrederdi. Bu harbe onun

⁸⁴³ **Sahih.** Müslim, (891).

⁸⁴⁴ **Sahih.** Müslim, (879).

⁸⁴⁵ *Şerhu's-Sunne*, (4/294).

⁸⁴⁶ eş-Şafi'î, *el-Umm*, (1/234).

önüne dikilir, kendisi ona doğru namaz kılar, cemaat de arkasında dururlardı. Rasûlullah ﷺ bunu seferde de yapardı. Emirlerin harbe taşınması buradan kalmıştır.⁸⁴⁷

Hutbe Bayram Namazından Sonra Okunur:

İki bayram namazında hutbe namazdan sonra okunur. Hutbeye tekbirlerle başlamak ve hutbenin çeşitli bölümleri arasında da tekbir getirmenin delili yoktur. İbn Kayyîm رحمه الله، bu hususta şöyle söylemektedir: ‘Peygamber ﷺ bütün hutbelerine Allah’a hamd ile başladılar. Ondan, bayram namazlarının hutbelerini tekbirle açtığına dair sahih bir rivayet gelmemiştir.’

Aynı şekilde hatiplerin, bayram namazı için iki hutbe okumaları da yanlıştır. Nevevî رحمه الله، hutbenin tekrarı hususunda Peygamber’den ﷺ herhangi bir şey sabit olmadığını ifade etmiştir.

İbn ‘Abbâs رحمه الله’dan: ‘Bayram namazında Rasûlullah ﷺ, Ebû Bekir, Ömer ve Osman رحمه الله ile beraber bulundum. Hepsi onu hutbeden önce kılar, sonra hutbe okurlardı.’⁸⁴⁸

İbn Ömer رحمه الله’den: ‘Rasûlullah ﷺ, Ebû Bekir رحمه الله ve Ömer رحمه الله bayram namazlarını hutbeden önce kılarlardı.’⁸⁴⁹

Abdullah b. es-Saib radiyallahu anh’den: “Nebî sallallahu aleyhi ve sellem ile beraber bayram namazına katıldım. Namazı bitirince şöyle buyurdu: **“Biz hutbe vereceğiz. Hutbe için**

⁸⁴⁷ **Sahih.** Buhârî, (494, 973) Müslim, (501).

⁸⁴⁸ **Sahih.** Buhârî, (962) Müslim, (884)

⁸⁴⁹ **Sahih.** Buhârî (963) Müslim, (888).

oturmak isteyen otursun, gitmek isteyen de gitsin.⁸⁵⁰

Bayram ve Cuma Aynı Güne Gelirse:

Bayram ve Cuma aynı günde birleşirse, bayram namazı kılan kimseden Cuma namazının vücbiyeti düşer. Bunun yerine yalnız olarak öğle namazı kılar. Cuma namazı bahsinde bu konuyla ilgili deliller zikredilmişti.

Bayram Namazı Kaçırılırsa İki Rekât Namaz Kılınır

Müslüman bayram namazını kaçırırsa, imamın bayram namazı kıldığı gibi iki rekât namaz kılar:

'Ubeydullah b. Ebî Bekir b. Enes b. Mâlik (Rasûlullah ﷺ'in hizmetçisi)'den: 'Enes ؓ bayram namazını imamla birlikte kılmayı kaçırırsa, aile halkını toplar ve onlara imamın bayram namazı gibi namaz kıldırırdı.'⁸⁵¹

İbn Cureyc, 'Atâ'dan naklediyor; 'Atâ ؓ dedi ki: 'İki rekât namaz kılınır ve tekbirler getirilir.'⁸⁵²

Nitekim Buhârî, *Sahîh*'inde: 'Bayram namazı kaçırılırsa iki

⁸⁵⁰ **Sahih.** Nesai (1571) İbn Mace (1290) Ebu Davud (1155)
⁸⁵¹ **Hasen ligayrihi.** Buhârî, (muallâk olarak 2/474); Beyhakî, (3/305); *Taglîku't-Ta'lik* (2/386-387) Bkz. İbn Ebî Şeybe, (2/183).
⁸⁵² **Sahih maktu.** İbn Ebî Şeybe, (2/183); Buhârî (muallâk olarak cezm sigası ile: 2/474).

rekât namaz kılınır' diye bir bab başlığı açmıştır.⁸⁵³

İbnu'l-Munzîr dedi ki: 'Bayram namazını kaçıran, imamın kıldığı gibi iki rekât namaz kılar.'⁸⁵⁴

Bayram Olduğu Ancak Zevalden Sonra Öğrenilirse:

Bayram olduğu, zevalden sonra ancak öğrenilmişse, ertesi gün bayrama çıkılır:

Ebû 'Umeyr b. Enes, Rasûlullah ﷺ'in ashabından olan amcalarından naklediyor: 'Binekliler Peygamber ﷺ'e gelip akşam hilali gördüklerine şahitlik ettiler. Peygamber ﷺ de onlara; oruçlarını bozmalarını ve ertesi gün bayram için namazgâha çıkmalarını emretti.'⁸⁵⁵

İbnu'l-Munzîr dedi ki: 'Bayramı ancak zevalden sonra öğrenilirse, ertesi gün namazgâha çıkıp bayram namazı kılınır.'⁸⁵⁶

Seferde Bayram Namazı Yoktur

Yolcu olana bayram namazı meşru kılınmamıştır. Rasûlullah ﷺ birçok sefere çıkmış olmasına, sahabelerini seriyeler halinde göndermiş olmasına rağmen seferde bayram

⁸⁵³ *Fethu'l-Bârî*, (2/474) burada 'Â'işe radiyallahu anha hadisi ile Enes radiyallahu anh ve Ata rahimehullah'dan gelen eserleri nakletmiştir.

⁸⁵⁴ *el-İknâ'*, (1/110).

⁸⁵⁵ **Sahih.** Ebû Dâvud (1157) İbn Mâce (1653) Nesâî (3/180) *el-İrvâ* (3/102).

⁸⁵⁶ *el-İknâ'*, (1/110).

namazı kıldığı veya seferdeki sahabelerine bayram namazı kılmalarını emrettiği nakledilmemiştir. İbn Teymiye dedi ki: 'Şüphe yok ki doğrusu, bu görüştür.'⁸⁵⁷

Eğer yolcu kendi beldesinden başka bir beldede bulunuyorsa, ora halkı ile beraber namazı kılar. Zira erkek ve kadın bütün Müslümanlar fark gözetilmeksizin Rasûlullah ﷺ ile beraber bayram namazına katılıyorlardı.⁸⁵⁸ *Vallahu a'lem.*

Bayram Tebriği:

Cubeyr b. Nufeyr'den: "Peygamber ﷺ'in ashabı bayram günü karşılaştıklarında: 'Tekabbellallah minnâ ve minkum: Allah bizden ve sizden kabul etsin' derlerdi."⁸⁵⁹

Bayram Günlerinde Kız Çocuklarının Şarkı Söylemeleri:

'Â'îşe ؓ anlatıyor: "Rasulullah ﷺ bana geldiğinde, yanımda Buâs günü şarkılarını söyleyen iki cariye/kız vardı. Yatağa uzandı ve yüzünü (diğer tarafa) çevirdi. Daha sonra Ebû Bekir ؓ geldi, beni azarlayarak: 'Peygamber ﷺ'in yanında şeytan düdüğü mü?' dedi. Bunun üzerine Rasûlullah ﷺ döndü ve: '**Rahat bırak onları**' buyurdu. Daha sonra ben kızlara işaret ettim, onlar da çıktılar."⁸⁶⁰

⁸⁵⁷ *Mecmû'u'l-Fetavâ*, (24/178) Bu meseleyi geniş olarak *Mecmû'u'l-Fetavâ*, (24/177-186)'da ele almıştır.

⁸⁵⁸ Bkz. *Mecmû'u'l-Fetavâ*, (24/182-183).

⁸⁵⁹ **Hasen.** Mehâmilî, *Salâtu'l-'İydeyn* (2/129) İbn Hacer et-Tehnie Fi'l-A'yad (s.34) Fethu'l-Bari (2/446) Suyuti Vusulu'l-Emani (s.66) Bkz. *Temâmu'l-Minne*, (s. 354).

⁸⁶⁰ **Sahih.** Buhârî (949).

Küçük kız çocuklarının bayram günlerinde, haram çalgı aletleri kullanmaksızın, mubah güzel sözlerle şarkı söylemeleri helaldir. Buhârî'de bir başka rivayette: 'Şarkı söyleyen ama şarkıcı olmayan iki cariye/kız'⁸⁶¹ ifadesi yer almaktadır. Yani 'Â'îşe رضي الله عنها'nın yanında şarkı söyleyen kızlar, şarkıcı olarak tanınmış, şarkı söylemeyi sanat edinmiş kimseler değildi. Dolayısıyla bu ifade, durgunu hareketlendiren, mahremi açığa çıkararak ve haramlığında ihtilaf edilmeyen şarkıcı ve müzisyen olarak tanınmış kimseleri dinlemekten sakındırmaktadır. Bu hadisin başka bir rivayetinde yer alan: 'def çalan' ifadesinden, def kullanmanın da mubah olduğu anlaşılmaktadır. Düğünlerde ve benzeri merasimlerde def çalınmasının mubah olduğu ifadesinden, ut ve benzerleri gibi başka çalgı aletlerinin de mubah olduğu sonucu çıkarılamaz. Bir grup âlim, def dışındaki çalgı aletlerinin haram olduğuna dair icma nakletmiştir.⁸⁶²

Günümüzdeki çalgı aletleriyle söylenen şarkılar, hiç kuşkusuz haramdır. Çünkü Peygamberimiz ﷺ: 'Yemin olsun ki ümmetimden bazı gruplar gelecektir; bunlar, zinayı, ipek elbiseler giymeyi, şarap içmeyi, çalgı aletleri çalıp eğlenmeyi helal sayacak (serbest bırakacak)lardır' buyurmuştur.⁸⁶³

Seferî (Yolcu) Namazı

Seferde Namazı Kısaltmanın Farz Oluşu:

Allah ﷻ buyuruyor ki: **'Yeryüzünde sefere çıktığınız zaman kâfirlerin size kötülük etmelerinden endişe ederseniz, namazı kısaltmanızda size bir günah yoktur.'**

⁸⁶¹ **Sahih.** Buhârî (952).

⁸⁶² *Fethu'l-Bârî* (2/442).

⁸⁶³ **Sahih.** Buhârî (5268).

(Nisâ', 4/101)

İbn 'Abbas ؓ'dan: 'Rasûlullah ﷺ, Allah ﷻnin korkusu dışında hiçbir korku olmadığı halde Medine'ye yolculuk yapar ve dönünceye kadar namazları iki rekât kıları.⁸⁶⁴

Hârise b. Vehb ؓ anlatıyor: 'Rasûlullah ﷺ Mina'da bize, sayıca en çok olduğumuz ve en ziyade güven içinde olduğumuz bir zamanda namazı iki rekât kıldı.⁸⁶⁵

Ya'lâ b. Umeyye'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ben Ömer b. el-Hattâb ؓ'e: **Yeryüzünde sefere çıktığınız zaman eğer kâfirlerin size bir fenalık yapmasından korkarsanız, namazı kısaltmanızda üzerinize bir vebal yoktur.**' (Nisâ', 4/101) buyruğu ile ilgili olarak: 'İnsanlar artık güvenliğe kavuşmuş bulunuyorlar' dedim. Bana şu cevabı verdi: Senin hayret ettiğin şeye ben de hayret ettim, bunun üzerine Rasûlullah ﷺ'e buna dair soru sordum, şöyle buyurdu: **'Bu Allah'ın size verdiği bir sadakadır. O'nun sadakasını kabul ediniz.'**⁸⁶⁶

'A'îşe ؓ anlatıyor: 'Allah namazı (ilk defa farz ettiği zaman iki rekât olarak farz etmişti. Sonra onu hazer için (dörde) tamamladı. Yolcu namazı ilk farz edildiği şekilde sabit

⁸⁶⁴ **Sahih.** İbn Ebî Şeybe; Tirmizî (547) Nesâî (1435) Taberî Tehzibu'l-Asar (455) bkz. El-Elbani, *el-İrvâ'*, (3/6).

⁸⁶⁵ **Sahih.** Buharî, (*Taksîr*, 2; *Hacc*, 84); Müslim, (696); Ebû Dâvud, (1965); Tirmizî, (882) ve Nesâî, (3/119-120).

⁸⁶⁶ **Sahih.** Müslim, (686); Ahmed, (1/25); Ebû Dâvud, (1199); Tirmizî, (3034); Nesâî, (1433); İbn Mâce, (1065) Ebû Ya'lâ, (1/163); Beyhakî, (3/134); Şâfiî, *el-Umm*, (1/179); 'Abdurrezâk, (2/517); Fesevî, (2/205) Darimî, (*Salât*, 179).

tutuldu.⁸⁶⁷

İbn Abbas radiyallahu anhumadan: “Allah namazı nebînin diliyle hizada dört rekat, seferde iki rekat ve korku halinde bir rekat olarak farz kılınmıştır”⁸⁶⁸

Ömer radiyallahu anhu şöyle demiştir: “Yolcu namazı iki rekahtır. Kurban bayramı iki rekattir. Ramazan bayramı iki rekattir. Cuma namazı iki rekattir. Bu namazlar kısaltılmış değil, Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’in dili üzerinden böylece tam olarak farz kılınmıştır.”⁸⁶⁹

Rasûlullah ﷺ’in ister hacca gitmek, ister umre yapmak, isterse de gaza yapmak üzere bütün seferlerinde namazlarını kasr/kısaltma ile kıldığına dair haberler tevatür derecesindedir.

İbn Ömer ؓ dedi ki: “Ben Rasûlullah ﷺ ile birlikte yolculuklarda buldum. Yüce Allah vefat ettirinceye kadar iki rekatten fazla kılmadı. Ebû Bekir ile de yolculuklarda buldum, o da Allah vefat ettirinceye kadar iki rekâten fazlasını kılmadı. Ömer ile de birlikte oldum, o da Allah vefat ettirinceye kadar iki rekâten fazla kılmadı. Daha sonra Osman ile birlikte yolculuklarda buldum. O da Allah vefat ettirinceye kadar iki rekâten fazla kılmadı. Yüce Allah da: **‘Andolsun ki sizin için Rasûlullah’da güzel bir örnek vardır.’** (Ahzab, 33/21) diye buyurmaktadır.”⁸⁷⁰

‘Abdullah b. Mes’ûd ؓ dedi ki: ‘Rasûlullah ﷺ ile birlikte

⁸⁶⁷ **Sahih.** Buhârî, (350, 3935); Müslim, (685); Mâlik (1/146); Ebû Dâvud, (1198) ve Nesâ’î, (1/225).

⁸⁶⁸ **Sahih.** Muslim (687)

⁸⁶⁹ **Sahih.** Ahmed (1/37) Nesai (3/111) İbn Mace (1063) İbn Hibban (2783)

⁸⁷⁰ **Sahih.** Buhârî, (1101); Müslim, (689) ve Nesâ’î, (3/121).

Minâ'da (farzı) iki rekât olarak kıldım. Ebû Bekir es-Sıddîk ile birlikte Minâ'da iki rekât kıldım, Ömer ile birlikte Minâ'da iki rekât kıldım. Dört rekât kılmak yerine, keşke kabul olunan iki rekât nasib olsa.⁸⁷¹

Muverrik el-'İclî'den: "İbn Ömer ؓ'ya seferde namazdan soruldu. Dedi ki: 'İkişer ikişer kılınız. Kim Sünnet'e muhalefet ederse küfre sapar.'⁸⁷²

İbn Abdilberr rahimehullah, et-Temhid kitabında burada küfürle kastedilen mananın nimete nankörlük olduğunu söylemiştir.⁸⁷³

Bişr b. Harb'den: "İbn Ömer ؓ'ya: 'Yolcunun namazı nasıl olacak ey Ebû Abdurrahman?' diye sordum. Dedi ki: 'Eğer Peygamberiniz ؐ'ın Sünneti'ne uyacaksanız size haber vereyim, peygamberinizin Sünneti'ne uymayacaksanız haber vermeyeyim.' Biz de: 'En hayırlı sünnet peygamberimiz ؐ'ın Sünneti'dir ey Ebû 'Abdurrahman!' dedik. Bunun üzerine dedi ki: 'Rasûlullah ؐ Medine'den çıktığı zaman dönünceye kadar iki rekât kıldı.'"⁸⁷⁴

Namazların iki rekat farz kılınıp daha sonra bunların mukimler için dört rekâte çıkarılması ile ilgili rivayetler, seferde akşam namazı dışındaki namazları ikişer rekat kılmanın farz olduğuna delalet etmektedir. Zira yolcunun iki rekat kıldığı namaz tamdır. Şayet yolcu, dört rekât kılacak olursa dinde aslı olmayan bir ekleme yapmış olur.

⁸⁷¹ **Sahih.** Müslim, (695).

⁸⁷² **Sahih.** 'Abdurrezzâk, (2/519); Abd b. Humejd (830) Bezzar (12/222) Taberani (13/260, 294-296, 301) Serrac Musned (1700, 1702) Ebu Nuaym Hilye (7/185) Tahâvî (1/422) Beyhakî (3/201)

⁸⁷³ Fethu'l-Berr Fi Tertibi'l-Fıkhî Li Temhidi İbn Abdilberr (5/424)

⁸⁷⁴ **Hasen.** Ahmed, (2/99, 124) İbn Mace (1067).

Aişe radiyallahu anha'nın kendisinin seferde tam kıldığı rivayet edilmiştir. Bu konuda İbn Abdilberr şöyle rivayet etmiştir: "el-Kasım b. Muhammed'e birisi: "Aişe radiyallahu anha'ya şaşıyorum, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem seferde iki rekât kıldığı halde o dört rekât kılıyor" dedi. Kasım b. Muhammed dedi ki: "Sana Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnetine uymak düşer. İnsanlardan bazısının kusuru görmezden gelinir."⁸⁷⁵

Seferîlik Mesâfesi:

Namazın kısaltılması için ne seferîlik mesafesi ne de müddeti sınırlandırılmamıştır.⁸⁷⁶ Şayet bunun bir sınırı olsaydı Rasûlullah ﷺ mutlaka bunu beyan ederdi.⁸⁷⁷

Enes ؓ anlatıyor: 'Medine'de öğle namazını Rasûlullah ﷺ ile dört rekât kıldık. Mekke'ye gitmek üzere yola çıkıp (Medine'ye 7 km. kadar uzaklıkta olan) Zu'l-Huleyfe'ye gelince ikindiye iki rekât kıldı.'⁸⁷⁸

Osman et-Tavil'den; Ebu'l-'Aliye (Rufey b. Mihrân) er-Riyahî dedi ki: "Bize Ebu Bekr ؓ şöyle bir hutbe okudu: 'Evinde oturan için namaz dört rekât, yolcu için iki rekattir. Benim doğum yerim Mekke, hicret yerim Medine'dir. Medine'den

⁸⁷⁵ Fethu'l-Berr (5/419)

⁸⁷⁶ İbn Kudâme, el-Kâfi (1/201) Menaru's-Sebîl (1/133) İbn Kayyim, *Zadu'l-Meâd* (3/562).

⁸⁷⁷ 'Ey Mekke halkı dört beridlik mesafeden azında namazı kısaltmayın' şeklinde rivayet edilen sözün ise Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'e ait olmadığı tesbit edilmiştir. Bkz. İbn Teymiye, *Mecmû'atu'r-Resâ'il*, (2/6) ve Elbânî, *Da'ife*, (439).

⁸⁷⁸ **Sahih.** Buhârî, (1089); Müslim, (690); Ebû Dâvud, (1202); Tirmizî, (546); Nesâî, (1/237); Ahmed, (3/111, 117, 186, 268).

çıkınca Zu'l-Huleyfe'den öteye geçtiğimde dönünceye kadar iki rekât olarak kılarım.⁸⁷⁹

Cubeyr b. Nufeyr şöyle demiştir: “Şurahbil b. Sımt ile beraber onun on yedi veya on sekiz mil mesafedeki köyüne gittim. Namazı iki rekât kıldı. Ona bunun sebebini sorunca: “Ömer radiyallahu anh'ın Zu'l-huleyfe'de iki rekât kıldığını gördüm. Bunun sebebini ona sorduğumda: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in yaptığını gördüğüm şeyi yaptım” dedi.”⁸⁸⁰

Bu rivayet, “Zülhuleyfe'de (7 km civarı mesafededir) namazın kısaltılması, devam eden bir yolculuk sebebiyledir” şeklindeki itiraza net bir cevaptır.

El-Leclac der ki: ‘Ömer b. el-Hattâb ﷺ ile sefere çıktık üç millik (5544 metrelik) mesafede ve daha fazlasında namazı kısaltıyor ve oruç tutmuyordu.⁸⁸¹

Enes ﷺ'in anlattığına göre kendisine Basra'dan Kufe'ye giden kişinin *Kasru's-Salât* yani namazını kısaltması hakkında sorulmuştu. Şöyle cevap verdi: ‘Rasûlullah ﷺ üç millik (5.5 km.) mesafeyi veya (Şu'be'nin şekkine göre üç fersah mesafeyi)

⁸⁷⁹ **Hasen.** el-Mervezî, *Musnedu Ebi Bekr*, (135); Ebû Nu'aym, *Hilye*, (2/222); Taberî, *Tehzîbu'l-Âsar*, (494) Ebu'ş-Şeyh Tabakat (1/314) İbn Adiy el-Kamil (3/165) Deylemi (4965). Muhtasar olarak Fakihî, *Ahbâru Mekke*, (2231). Osman et-Tavil dışındaki ravileri güvenilirdir. Osman hakkında Buhârî cerh ve tadil zikretmeden bahsetmiştir. Bkz.: *Târîhu'l-Kebir*, (2/3/258). Ebû Hatim ise sadece: ‘Şeyhtir’ demiştir. (*Cerh ve Tadil*, (3/1/173). İbn Hibbân, *es-Sikâ'ta* zikretmiş: ‘Bazen hata eder’ demiştir. *es-Sikâ't*, (5/157).

⁸⁸⁰ **Sahih.** Muslim (692) İbn Abdilberr et-Temhid (Fethu'l-Berr 5/428); Tahavi, Şerhu Meani'l-Asar (1/416)

⁸⁸¹ **Hasen.** İbn Ebî Şeybe, (2/333) ve *Sahihâ*, (1/260).

dışarı çıktı mı iki rekât kılardı.⁸⁸²

Enes ؓ'e Basra'dan Kufe'ye giden kişi hakkında sorulduğu için, bu hadis: '*Belki orada konaklayıp yolculuğuna devam ediyordu, yolculuğunun son durağı değildi*' şeklinde yorumlanamaz. Aksi halde Enes ؓ'ün böyle bir soruya karşı üç mil gibi bir mesafeden bahsetmesi anlamsız kalırdı.⁸⁸³

Mansur el-Kelbî'den: "Dihye b. Halife el-Kelbî radiyallahu anh, Dimeşk'in bir köyünden, Fustat'ın yakınında Ukbe (b. Amir'in) köyüne gitti. Burası üç mil mesafede idi ve bu Ramazan ayında olmuştu. Orada oruç tutmadı ve onunla beraber insanlar da oruç tutmadılar. Bir kısım insanlar da oruçlarını bozmak istemediler. Dihye radiyallahu anh köyüne dönünce şöyle dedi: "Vallahi bugün, görmeyeceğimi zannettiğim bir şey gördüm. Bir topluluk Rasullullah sallallahu aleyhi ve sellem'in ve ashabının hidayetinden yüz çevirdiler." Bunu oruç tutan kimseler hakkında söyledi. Sonra dedi ki: "Allah'ım benim canımı bu yol üzerinde al."⁸⁸⁴

Ubeyd b. Cubeyr'den: "Rasullullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sahabesi Ebû Basra el-Gifari ile beraber Ramazan

⁸⁸² **Sahih.** Müslim (691) Ebû Dâvud (1201, 1233) Tirmizî (548) Nesâî (3/118) İbn Mâce (1077) İbn Huzeyme (956, 2996) İbn Hibbân (2734, 2740) Abdurrezâk (4336) Ahmed (3/129, 187, 190, 282) Darimî (1/355) İbn Sa'd (1/143) Tahâvî (1/418) Beyhakî (3/136, 146, 153) İbn Ebî Şeybe (2/332).

⁸⁸³ Bkz. İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, (2/567) ve Elbânî, *el-İrvâ'*, (3/15).

⁸⁸⁴ **Sahih.** Ahmed (6/398) Ebu Davud (2413) İbn Huzeyme (2041) İbn Hazm, *el-Muhalla* (5/9) Taberani (4/224) İbn Asakir, *Tarih* (17/202, 60/317) Şeyh el-Elbani, Mansur el-Kelbînin mestur olması sebebiyle zayıf demiştir. Derim ki: el-İclî onun sika olduğunu belirtmiştir. Bkz.: *Tehzibü't-Tehzib* (10/307) İbn Asakir, Salih b. Ahmed'in babası Ahmed b. Hanbel'den Mansur el-Kelbî hakkında: "Mısırlı sika bir tabii'dir" dediğini nakletmiştir. İbn Asakir *Tarih* (60/319)

ayında Fustat'tan bir gemiye bindim. Kendisine yemeği getirilince: "Yaklaş" dedi. Ben: "Evler arasında değil misin? (diğer rivayette: "halâ evlerimiz görünüyor") dedim. Ebu Basra radiyallahu anh dedi ki: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnetinden yüz mü çeviriyorsun?" Cafer dedi ki: "Bunun üzerine yedim."⁸⁸⁵

İbn Mes'ud radiyallahu anh'ın azatlısı Umeyr dedi ki: "Abdullah b. Mes'ud radiyallahu anh ile beraber, ben onun katırının terkesinde olarak dört fersah (yaklaşık 22 km.) yola gittik. Öğle namazını iki rekât ve ikinci namazını iki rekat olarak kıldı."⁸⁸⁶

Muhammed b. Zeyd b. Huleyde'den: "İbn Ömer رضي الله عنه dedi ki: 'Üç mil (5541 metre) mesafede namaz kısaltılır.'⁸⁸⁷

Salim şöyle demiştir: "İbn Ömer radiyallahu anhuma otuz mil (yaklaşık 55 km) mesafede olan Riyim'e gittiğinde namazı kısalttı."⁸⁸⁸

Nafi ve Salim'den gelen rivayetlerde şöyle demişlerdir: "İbn Ömer radiyallahu anhuma (yaklaşık 7.5 km uzakta olan) Zatu'n-Nusb'da bulunan arazisine yolculuğa çıktı ve namazını kısalttı."⁸⁸⁹

⁸⁸⁵ **Hasen.** Ahmed (6/7, 398) İbn Huzeyme (2040) Ebu Davud (2412)

⁸⁸⁶ **Hasen.** İbn Hazm, el-Muhalla (5/8) Fesevi, Marife (2/157) Taberi Tehzibu'l-Asar (3/127) Hatib, el-Cami (no:102)

⁸⁸⁷ **Sahih.** İbn Ebî Şeybe, (2/332). Bkz. Elbânî, *el-İrvâ'*, (3/18 no: 561) ve *Sahîhâ*, (1/259).

⁸⁸⁸ **Sahih.** Abdurrazzak (2/524).

⁸⁸⁹ **Sahih.** İbn Ebi Şeybe (8220); Abdurrazzak (2/524)

Nâfi' dedi ki: 'İbni Ömer ؓ Mekke'de ikamet ederdi. Mina'ya çıktığı zaman namazı kısaltırdı.'⁸⁹⁰

Mekke ile Mina arası bir fersah (5762 metre)dir.

Muharib b. Disar'dan: "İbn Ömer ؓ dedi ki: 'Gündüz vakti bir sürelik yola çıksam bile namazı kısaltırım.'⁸⁹¹

Cebele b. Suhaym'den gelen rivayette İbn Ömer ؓ der ki: 'Bir millik (1848 metrelik) mesafeye gitsem bile namazı kısaltırım.'⁸⁹²

Cebele b. Suhaym'den gelen diğer bir rivayette şöyle demiştir: "İbn Ömer radiyallahu anh'e yolcunun namazı soruldu. Dedi ki: "Şu taşlığı geçince namaz kısaltılır"⁸⁹³

Şeyh el-Elbâni rahimehullah dedi ki: "Bu rivayetler ile Muvatta'da ve başka eserlerde sahih isnatlarla İbn Ömer radiyallahu anhuma'nın daha fazla mesafede namazı kısalttığına dair rivayetler çelişmez. Zira bu kendisinin fiilidir. Bu da daha az mesafede namazı kısaltmayı iptal etmez. Bu rivayetler, daha az mesafede namazı kısaltmanın caiz olduğunu açıkça göstermektedir. Hadisin delaleti, daha az mesafede kısaltmaya dair olduğundan, bunların reddi caiz değildir."⁸⁹⁴

'Abdurrahmân b. Harmele'den: "Sa'îd b. Museyyeb'e:

⁸⁹⁰ **Sahih.** İbn Ebî Şeybe, (2/334). Elbânî, *el-İrvâ'*, (3/18) ve *Sahîhâ*, (1/259).

⁸⁹¹ **Sahih.** İbn Ebî Şeybe, (2/334). Bkz. İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, (2/567); Elbânî, *el-İrvâ'*, (3/18).

⁸⁹² **Sahih.** İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, (2/567); Elbânî, *el-İrvâ'*, (3/18) ve *Sahîhâ*, (1/259).

⁸⁹³ **Hasen.** Taberi, *Tehzibu'l-Asar* (3/342)

⁸⁹⁴ Es-Sahihâ (1/162)

'Medine'ye bir beridlik (22 km.) mesafede namaz kısaltılır mı?' diye sordum: O da: 'Evet' dedi."⁸⁹⁵

Mekkeliler Rasûlullah ﷺ ile Arafat'ta namazı kısaltmışlardır. Nitekim Câbir b. Zeyd ؓ dedi ki: 'Arafat'ta namaz kısaltılır.'⁸⁹⁶

Mekke ile Arafat arası dört fersaktır. (Yaklaşık 22 km.)

Kulsum b. Hani, Abdullah b. Muhayriz ve Kabisa b. Zueyb'in, on kûsur mil mesafede namazı kısalttıkları sahih olarak gelmiştir.⁸⁹⁷

Enes b. Sirin dedi ki: "Enes b. Malik radiyallahu anh ile beraber beş fersah mesafede bulunan Bezak'taki arazisine gittik. İkinci namazını bize gemide kıldırdı. Gemi bizi Dicle nehri üzerinde götürüyordu. Oturarak iki rekât kıldırdı, sonra selam verdi. Sonra bize iki rekât daha kıldırdı, sonra selam verdi."⁸⁹⁸

Tabiinin büyüklerinden eş-Şa'bî şöyle demiştir: "Şayet Deyru Sealib'e yolculuk etseydim namazı kısaltırdım"⁸⁹⁹

Deyru Sealib, Bağdat'a 3,5 km civarında uzaklıktadır.

Özetle: Kişi, bulunduğu yerleşim merkezinin dışına çıktığı zaman seferî olur. Kitap ve sünnette seferîliğin en az mesafesi tayin edilmemiştir. Örf ve lügat olarak, içinde bulunulan şehrin

⁸⁹⁵ **Sahih.** İbn Ebî Şeybe, (2/15). Bkz. *Sahîhâ*, (1/260).

⁸⁹⁶ **Sahih maktu.** İbn Ebî Şeybe, (2/334).

⁸⁹⁷ **Sahih.** İbn Hazm, el-Muhalla (5/9) Taberi Tehzibu'l-Asar (3/127).

⁸⁹⁸ **Sahih.** İbn Hazm, el-Muhalla (5/7)

⁸⁹⁹ **Sahih.** İbn Ebi Şeybe (8211)

dışına çıkmanın sefer olarak nitelendiğini zikrettiğimiz rivayetlerden görmüş olduk. Bundan fazlasında ise çokça ihtilaf edilmiştir. Sahabe ve tabiin âlimlerinin, seferîliğin en kısa mesafesi hakkındaki ihtilaflı sözleri delil olmamakta ve şehrin dışına çıkan kimsenin namazı kısaltmasını yasaklayıcı mahiyette bulunmamaktadır.

Şu halde şehrin dışına çıkmak, seferîlik için ölçü kabul edilmeli, namazlar şehrin dışına çıkıldığı zaman kısaltılmalı, erkek, tek başına veya iki kişi olarak şehir dışına çıkmamalı, kadın yanında mahremi bir erkek bulunmadan şehrin dışına çıkmamalıdır.

Naslarda yolculuk umumî gelmiştir. Bu genel ifadeli nasları, - sahabeler de bu konuda icmâ etmedikleri için - şahısların re'yleriyle tahsis etmek caiz değildir.

Hatib el-Bağdadi rahimehullah dedi ki: "Sahabe iki görüş üzerinde ihtilaf ederse, birinin sözü diğerine karşı delil olmaz. İki gruptan birini taklit etmek de caiz değildir. Bilakis delile dönmek vaciptir. Şafii dedi ki: "Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'in sahabelerinden farklı görüşler gelmişse, Kitap ve sünnete en uygun olan alınır."⁹⁰⁰

Şeyhulislam İbn Teymiyye şöyle der: "Hadisinin genel ifadesinin, kendisine diğer sahabelerin muhalefet etmediği sahabe sözüyle tahsisi caizdir."⁹⁰¹ Yani burada genel ifadenin sahabe sözüyle tahsisi için sahabelerin muhalefet etmemiş olmaları şarttır.

⁹⁰⁰ el-Fakih ve'l-Mutefekkih (1/175)

⁹⁰¹ İktizau's-Sıratı'l-Mustakim (276)

Şevkani rahimehullah şöyle demiştir: “Beldesinden sefer niyetiyle çıkan kimse bir berid’den (yaklaşık 22 km.) daha az mesafeye gitse bile namazı kısaltması farzdır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Yeryüzünde sefere çıktığınız zaman kâfirlerin size kötülük etmelerinden endişe ederseniz, namazı kısaltmanızda size bir günah yoktur.”** (Nisâ’, 4/101) Yeryüzünde her çıkış buna dahildir. Lakin sefer niyeti olmaksızın çıkışta, mesela Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’in Bakiu’l-Garkad ve benzer yerlere çıkmasında olduğu gibi, namaz kısaltılmaz. Yolcunun namazı kısaltacağı en az mesafe tayin edilmemiştir. Bu durumda lügat ve dinen sefer denilen manaya dönmek gerekir. Beldesinden başka bir yere gitmeyi amaçlayan kimse, bu yolculuğunda seferidir ve bir beridden daha az mesafe olsa dahi namazı kısaltması gerekir. Bir berid, bir gün, iki gün, üç gün gibi mesafelere itibar edenin bu konuda parlak bir delili yoktur. Bu konuda delil getirdikleri: **“Allah’a ve ahiret gününe iman eden bir kadının yanında mahremi olmadan üç gün (diğer rivayette bir gün bir gece) yolculuğa çıkması helal değildir”**⁹⁰² hadisinde namazı kısaltmakla ilgili bir delil yoktur. Bunu delil getirmek sırf tahminden ibarettir... Burada Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’in buna yolculuk demiş olması, daha azına yolculuk denmeyeceğini göstermez...”⁹⁰³

Sıddık Hasen el-Kannuci rahimehullah şöyle demiştir: “Seferin en az meselesi hakkında çelişkili görüşler gelmiş, tartışma uzamış, mezhepler gruplara ayrılmıştır. Bu konuda ravilerin Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in namazı kısaltması hakkındaki mücerred görüşleri dışında dayanılacak bir şey de yoktur. Burada miktar beyan edilmemiştir. Bunların

⁹⁰² **Sahih.** Buhari (1088)

⁹⁰³ Derariu’l-Mudie (1/204) Bkz.: er-Ravda (1/376)

en açığı ravilerden birinin: “Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem üç mil veya üç fersahlık yolculuğa çıktığı zaman namazı kısaltırdı” diye şekke düşerek söylediği sözdür. Bununla beraber yolculuğunun son noktası açıklanmamıştır... Geriye kalan tek dayanak yeryüzünde yolculuğa çıkmak ifadesidir. Bu da mukim olan kimsenin yaptığıının zıddıdır. Buna göre dinen, lügat olarak ve örfe sefer denilen manaya uyan, yolculuğun kastedilerek çıkıldığı bütün yolculuklarda namazın kısaltılması gerekir.”⁹⁰⁴

Mezheplere uyanlar, Kitap ve sünnetin umumi nassını, tabii oldukları şahsın görüşüyle tahsis etmiş, Allah ve rasulüne muhalefet etmiş olurlar. Allah afiyet versin.

Seferîlik Nerede Başlar ve Nerede Biter?

Seferiliğin nerede başlayıp nerede bittiğine dair açık bir nas yoktur. Bu konuda sahabe ve tabiinin uygulamaları şu şekilde rivayet edilmiştir:

Ebu Harb b. Ebi'l-Esved şöyle demiştir: “Ali radiyallahu anh Basra’dan çıktıktan sonra öğle namazını dört rekât kıldı. Daha sonra şöyle dedi: “Şu huss’u (şehrin son evlerini) geçtiğimiz zaman namazı iki rekât kılarız.”⁹⁰⁵

Diğer rivayette Ebu Harb şöyle demiştir: “Ali radiyallahu anh Basra’ya çıktığı zaman bir huss gördü. Dedi ki: “Şayet şu huss olmasaydı namazı iki rekat kılardık.” Dedim ki: “Huss

⁹⁰⁴ Er-Ravdatu’n-Nediyye (1/378)

⁹⁰⁵ **Sahih.** İbn Ebî Şeybe (8252)

nedir?” “Kamıştan yapılmış ev” dedi.⁹⁰⁶

İbn Abbas radiyallahu anhuma şöyle demiştir: “Davarlarına ulaştığın zaman namazını tam kıl.”⁹⁰⁷

Nafi şöyle dedi: “İbn Ömer radiyallahu anhuma Medine’nin evlerini geçtiğinde namazı kısaltır, döndüğünde de yine bu evlere gelinceye kadar namazı kısaltırdı.”⁹⁰⁸

Tarık b. Şihab radiyallahu anh şöyle demiştir: “Abdullah b. Mes’ud radiyallahu anh bana dedi ki: “Sizin tarım arazileriniz namaz konusunda sizi aldatmasın. Çünkü arazileriniz sizin Kufe (şehir)inizden sayılır.”⁹⁰⁹

Tabi’inden Tâvûs , evinden çıktığında namazı kısaltmaya başlar ve evine dönünceye kadar kısaltırdı.⁹¹⁰

Özetle: Tercihe şayan görüş, şehrin son evini geçince seferîliğin başlaması, tekrar şehrin sınırına girince seferîliğin bitmesidir. Allah en iyi bilendir.

Seferîlik Müddeti:

Daha önce belirtildiği gibi seferîlik müddetini de sınırlayan bir nas varid olmamıştır.

İbn Kayyim rahimehullah şöyle demiştir: “Nebî sallallahu

⁹⁰⁶ **Sahih.** Abdurrazzak (2/529)

⁹⁰⁷ **Sahih.** İbn Ebi Şeybe (8308-8309)

⁹⁰⁸ **Hasen.** Abdurrazzak (2/530)

⁹⁰⁹ **Sahih.** İbn Ebi Şeybe (8234).

⁹¹⁰ **Sahih.** İbn Ebî Şeybe (2/234).

aleyhi ve sellem ümmete: “Kişi namazı şundan daha fazla kalırsa kısaltmasın” dememiştir.”

Câbir ؓ anlatıyor: ‘Rasûlullah ﷺ Tebük’de yirmi gün ikâmet etti ve namazları hep kısalttı.’⁹¹¹

Sumame b. Şerahil dedi ki: “İbn Ömer radiyallahu anhuma ile yola çıktık. Dedik ki: “Seferinin namazı nasıl olur?” Şöyle dedi: “İkişer ikişer rekattir. Ancak akşam namazı üç rekat kılınır.” Dedim ki: “Zul-Mecaz’da olsak ne dersin?” Bana: “Zu’l-Mecaz nedir?” dedi. Ben: “Orada toplanır, alışveriş yapar, yirmi gece veya on beş gece orada kalırız” dedim. Dedi ki: “Ey adam! Ben Azerbeycan’da dört ay veya iki ay süreyle kaldım. Onların (sahabelerin) ikişer rekat kıldıklarını gördüm. Nebî sallallahu aleyhi ve sellem’e gözümü dikip dikkat ettim, ikişer rekat kıldı. Sonra şu ayeti sonuna kadar okudu: “**Allah’ın rasulünde sizin için güzel bir örnek vardır.**” (Ahzab 21)⁹¹²

İbn Ömer ؓ’dan: ‘Biz kar yolları kapattığı için Azerbeycan’da altı ay kaldık ve namazları ikişer rekat kıldık.’⁹¹³

Bazıları: ‘Belki bugün yarın çıkarım diye niyet etmemişlerdir’ şeklinde yorumladılar. Ancak bu görüş hatadır. Zira altı ay Azerbeycan’da kalan İbn Ömer ؓ’ın bu çeşit karların birkaç günde eriyecek bir şey olmadığını takdir etmemiş olması düşünülemez.

⁹¹¹ **Sahih.** Ebû Dâvud, (1235); Ahmed, (3/295); İbn Ebî Şeybe, (2/342); ‘Abdurrezâk, (4335); İbn Hibbân, (2738-41); Beyhakî, (3/152); İbn Hazm, *Muhallâ*, (5/26); *İrvâ’*, (574).

⁹¹² **Hasen.** Ahmed (2/83, 154) el-Elbani, *İrvau’l-Galil* (3/28)

⁹¹³ **Sahih.** Beyhaki (3/217) Abdurrazzak (2/533) el-Elbani el-İrvau (3/28) İbn Hacer ed-Diraye (129) Zeylai Nasbu’r-Raye (2/185) *Telhisu’l-Habîr*, (2/47); *Bedru’l-Munir*, (507)

Enes ؓ'ın Şam'da iki ay kalıp namazı kısaltması,⁹¹⁴ bir grup sahabenin Ramehurmuz'de dokuz ay kalarak namazları kısaltmaları⁹¹⁵ da bunun gibidir. İbn Kayyim rahimehullah Zadu'l-Mead'de bu açıklamayı yapmıştır.

Hasen ؓ'dan: "Enes b. Malik radiyallahu anh Nisâbur'da bir ya da iki sene kaldı. İki rekât kılıyor, sonra selam veriyor, ardından iki rekât daha kılıyordu." (yani hem kısaltıyor hem cem ediyordu.)⁹¹⁶

Simâk b. Seleme, İbn Abbas ؓ'dan: 'Bir beldede beş ay kalsam dahi namazı kısaltırım.'⁹¹⁷

Ebu'l-Minhal el-Anezi dedi ki: "İbn Abbas radiyallahu anhuma'ya: "Ben Medine'de bir seneden beri oturuyorum. Bir yolculuk hazırlığım da yok" dedim. "Namazı iki rekât kıl" dedi."⁹¹⁸

Ebû Cemre Nasr b. Umrân'dan: "İbn 'Abbas ؓ'ya: 'Horasan'da kalmaya devam edersek ne dersin?' diye sordum. Dedi ki: 'Yirmi sene kalacak olsan bile namazı iki rekât kıl.'⁹¹⁹

'Abdurrahmân b. Misver'den: "Sad b. Malik radiyallahu anh ile beraber (Sufyan'ın rivayetinde: Umman'da, Mis'ar'ın rivayetinde Umman ya da Amman'da) iki ay kaldık. O namazı kısaltıyor, biz ise tam kılıyorduk. Ona bunun sebebini sorduk.

⁹¹⁴ **Hasen.** Beyhakî, (3/152) İbn Ebi Şeybe (2/208) Abdurrazzak (2/536) Tahavi Şerhu Meani'l-Asar (1/419).

⁹¹⁵ **Hasen.** Beyhakî, (3/152); Ebû Hatem, *Merâsil*, (s. 240).

⁹¹⁶ **Sahih.** İbn Ebî Şeybe, (2/208).

⁹¹⁷ **Hasen.** İbn Ebî Şeybe, (2/208)

⁹¹⁸ **Sahih.** İbn Ebi Şeybe (2/208 no:8285).

⁹¹⁹ **Hasen.** İbn Ebî Şeybe, (2/208).

“Biz daha iyi biliriz” Dedi.”⁹²⁰

Hasen el-Basrî ؓ’dan: “Abdurrahman b. Semûre radiyallahu anh Kabil’de bir veya iki kış geçirdi, namazları kısalttı.”⁹²¹

Mâlik ؓ dan: “(Tabî’inden) Câbir b. Zeyd’e: “Kesker’de bir veya iki sene, oranın halkına benzeyerek (yani onlar gibi namazı tam kılarak) kalıyorum” dedim. Bana: “İki rekât kıl” dedi.”⁹²²

Osman et-Tavil’den; Ebu’l-’Aliye Rufey b. Mihrân’a dedim ki: ‘Ben memlekete geliyor iki ay kalıyorum. Namazı kısaltmalı mıyım?’ dedi ki: ‘Evet! Orada elli yıl kalsan bile köyüne dönünceye kadar kısaltırsın.’”⁹²³

Ebû Vâ’il’den: ‘Mesruk ile Silsile’de yıllarca kaldım namazları kısalttı. Dönerken şehre girinceye kadar namazları kısalttı.’⁹²⁴ diğer rivayette Mesruk’a böyle yapmasının sebebi sorulunca sünnete uymak için böyle yaptığını söylemiştir.

İbrahim en-Nehâ’î’den: “Alkame ile Havarizm’de iki yıl kaldık, namazları kısaltıyordu.”⁹²⁵

Amir (eş-Şâbi’)den: “Alkame savaşta iken Merv’de iki yıl

⁹²⁰ **Sahih.** İbn Ebî Şeybe, (2/208); ‘Abdurrezzâk, (4350); Tahâvî, *Şerhu Me’âni’l-Âsar*, (1/420).

⁹²¹ **Sahih.** İbn Ebî Şeybe, (2/208); ‘Abdurrezzâk, (2/536 no:4352).

⁹²² **Sahih.** İbn Ebî Şeybe, (2/208).

⁹²³ **Hasen.** Ahmed b. Ali el-Mervezî, *Musnedu Ebi Bekr*, (s.202 no:135).

⁹²⁴ **Sahih.** İbn Ebî Şeybe, (2/209).

⁹²⁵ **Sahih.** İbn Ebî Şeybe, (2/209).

kaldı ve namazları kısalttı.⁹²⁶

Özetle: Kitap ve sünnette seferilik için müddet sınırı gelmediğinden sahabe ve tabiinden birçok kimseden zikrettiğimiz rivayetler sabit olmuştur. Bazılarından ise süre sınırlaması yaptıkları rivayet edilmiştir. Bunlar hüccet değildir. Zira kitap ve sünnette gelen umumu ancak kitap ve sünnet tahsis eder. Bu konuda bir icma da olmadığı zikrettiğimiz rivayetlerden anlaşılmiş ve her müslümanın üzerine nasların umumuyla hareket etmek farz olmuştur. Şahısların görüşlerine veya mezheplerinin kavline uyan kimseler, Kur'an ve sünnetin umumunu bu görüşlerle tahsis etmiş olurlar ki bu çok büyük bir hatadır. Aynı durum, seferilik mesafesi hakkında da geçerlidir. Allah en iyi bilendir.

Nasların Umumunu Kişilerin Görüşleriyle Tahsis Etmek Batıldır

Şeyhulislam İbn Teymiyye rahimehullah şöyle demiştir: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namazı kısaltmayı ve oruç açmayı yolculuk ile bağlamış, yolculuk mesafesi hakkında sınırlama getirmemiştir. Uzun yolculukla kısa yolculuk arasında fark yoktur. Şayet yolculuğun bir sınırı olsaydı mutlaka Allah ve rasulü sallallahu aleyhi ve sellem bunu beyan ederdi. Lügatte yolculuk mesafesinin sınırı yoktur. Lügatte yolculuk denilen her yolculuk namazı kısaltmayı ve oruç açmayı mubah kılar. Nitekim Kitap ve sünnet buna delalet etmektedir."⁹²⁷

Allah Azze ve Celle bize çoğunluğun görüşüyle amel etmemizi emretmemiştir. Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: "Eğer yeryüzündeki insanların çoğuna uyarsan,

⁹²⁶ **Hasen.** İbn Ebî Şeybe, (2/208).

⁹²⁷ Mecmuu'l-Fetava (19/243)

seni Allah'ın yolundan saptırırlar; zira onlar, zandan başka bir şeye uymuyorlar ve dolayısıyla sadece saçmıyorlar.” (En'am 116)

Çoğunluğun (cumhurun) hadisi zahir⁹²⁸ anlamından başka bir anlama yüklemesi sebebiyle zahir anlamın dışına çıkılamaz. Yasaklama ve haramlık bildiren delil, çoğunluğun mekruhluğa yorumlaması sebebiyle mekruhluğuna hükmedilemez. Umumi⁹²⁹ ifade, çoğunluğun tahsisi ile tahsis⁹³⁰ edilemez. Bilindiği gibi umum; kayıtsız, şartsız, mutlak ve genel ifadeler hakkında kullanılan bir tabirdir. Çoğunluğun görüşü bu umumun tahsis edilmesini, yani genel ifadeyi, özel bir mekâna, özel bir zamana, özel bir takım şahıslara veya özel bir sayıya indirgemek suretiyle tahsis etmeyi gerektiriyorsa, bu geçersizdir. Çoğunluğun görüşü sebebiyle bu şekilde bir tahsiste bulunulamaz. Çünkü delili ancak delil tahsis eder. Umumi bir delili ancak delil tahsis eder. Cumhurun görüşü ise delil olmadığından umum ifadeyi tahsis edemez. Nassın zahiri ise hüccettir. Hüccet olan, hüccet olmayan sebebiyle terk edilemez.

Allame Sıddık Hasen Han el-Kannûcî rahimehullah şöyle demiştir: “Şunu iyi bil ki çoğunluğun sahih hadise muhalefet etmesi onunla amel etmeye zarar vermez. Zira çoğunluğun görüşü hüccet değildir.”⁹³¹

el-Elbanî rahimehullah şöyle demiştir: “Allaha hamd olsun – bizler hakkı, kişilerden söyleyenlerinin çokluğu ile bilenlerden

⁹²⁸ Zahir: Başka bir ihtimal bulunmakla birlikte ağırlıklı olarak bir manaya bizatihî delâlet edendir.

⁹²⁹ Umum ya da âm: belli bir sınırlama söz konusu olmaksızın bütün birimlerini kapsayan lafız demektir.

⁹³⁰ Tahsis: Genel kapsamlı ifadeyi belirli bir şahsa, sayıya, mekana veya zaman özel kılmak demektir.

⁹³¹ Kasımî, Kavaidu't-Tahdis (s.91)

değiliz. Hak kişilerle bilinmez, ancak kişiler hak sayesinde bilinir”⁹³²

Bir Yerde Yerleşmeye Niyet Edilince Seferîlik Kalkar

Eğer kişi, bir yerde ikamet etmeye, orasını vatan edinmeye niyet ederse artık seferî olmaz.

İbn ‘Abbâs رضي الله عنه anlatıyor: ‘Rasûlullah (Mekke’de) on dokuz gün ikâmet etti ve namazları kısalttı. Biz de (bundan böyle) sefer yapıp on dokuz gün ikâmet ettik mi namazları hep kısaltırdık, on dokuzdan fazla kaldık mı artık dörde tamamlardık.’⁹³³

İbn Abbas radiyallahu anhuma bu sözüyle yerleşmeye niyet etmeyi kastetmiş olmalıdır. Zira kendisinden “beş ay kalsam da kısaltırdım” ve “On sene kalsan dahi kısalt” sözleri sabit olmuştur. Nitekim yukarıda bunları nakletmiş bulunuyorum. Eğer kişi, gittiği yerde ikamete (yerleşmeye) niyet etmezse, orada kaldığı sürece seferîdir.

Mubarekfuri şöyle demiştir: “Sonra ilim ehli, seferi kimsenin ikamete niyet etmediği sürece, üzerinden seneler geçse dahi, namazı kısaltacağı hususunda icma ettiler.”⁹³⁴

İbn Ömer radiyallahu anhuma’nın şöyle dediği rivayet

⁹³² Silsiletu’s-Sahihâ (5/420)

⁹³³ **Sahih.** Buhârî, (1080); Ebû Dâvud, (1230-1232); Tirmizî, (549) Nesâ’î, (3/121) İbn Mace (1075) Ahmed (1/224)

⁹³⁴ Tuhfetu’l-Ahvezi (3/93)

edilmiştir: “Yerleşmeye niyet ettiğin zaman tam kıl.”⁹³⁵

Ebu'l-Aliye şöyle demiştir: “Kişi iki rekât kılar, ancak bir yerde ikamet ettiğinde, yani yerleştiğinde dört rekât kılar.”⁹³⁶

Sıddık Hasen Han rahimehullah şöyle demiştir: “İlim ehlinin çoğunluğu şöyle dediler: İkamete niyet etmediği sürece namazı kısaltmaya devam eder.”⁹³⁷

Seferînin Cemaatle Namaz Kılması:

Mûsâ b. Seleme'den: “İbn ‘Abbas ﷺ ile Mekke’de beraberdik. Dedim ki: “Sizinle beraber (cemaatle) kıldığımızda dört rekât kılıyoruz. Yola çıktığımızda ise iki rekât kılıyoruz” İbn Abbas radiyallahu anhuma dedi ki: ‘Ebû'l-Kâsım ﷺ'in Sünneti (seferde) iki rekât kılmaktır.”⁹³⁸

Şa'bî'den: ‘İbn Ömer ﷺ Mekke’de namazı yalnız iken ikişer rekât kılıyor, cemaatle kıldığında ise imam kaç rekât kılsa o kadar kılıyordu. Eğer imam namazı cem ederse o da cem ediyordu.”⁹³⁹

Ömer ﷺ Mekke’ye geldiğinde onlara iki rekât kıldırıktan sonra dedi ki: ‘Ey Mekke halkı! Namazınızı tamamlayınız. Zira biz seferîyiz.”⁹⁴⁰

⁹³⁵ **Sahih.** Abdurrazzak (2/533) Beyhaki (3/152)

⁹³⁶ **Sahih.** İbn Ebi Şeybe (8307).

⁹³⁷ Er-Ravdatu'n-Nediyye (1/383)

⁹³⁸ **Sahih.** Ahmed (1/216, 226, 290) Müslim (688) Nesâî (3/119)

İbn Huzeyme, (951) Beyhakî (3/153).

⁹³⁹ **Sahih.** İbn Huzeyme, (954).

⁹⁴⁰ **Sahih.** Mâlik (1/149).

Seferde Nafile Namaz:

Müekked namazlar seferde kılınmaz. Ancak seferde duhâ, teheccüd gibi diğer nafile namazlar kılınabilir.⁹⁴¹

İbn Ömer ؓ anlatıyor: “Şayet seferde nafile kılacak olsaydım, namazı tam kılardım. Ey kardeşimin oğlu! Rasûlullah ﷺ’e yolculukta refakat ettim. Allah onun ruhunu alıncaya kadar iki rekattan başka bir şey kıldığını hiç görmedim. Allah ﷻ şöyle buyurmuştur: **‘Rasûlullah’ta sizin için güzel örnek vardır’** (Ahzâb, 33/21).⁹⁴²

Gece namazı ve vitr gibi nafileleri kılmak ise yolcu için meşrudur:

Nâfi’ anlatıyor: ‘İbn Ömer ؓ, oğlu ‘Ubeydullah’ı seferde nafile kılarırken görürdü de bundan dolayı onu kınamazdı.⁹⁴³ Bu rivayet, gece namazı, vitr, duha namazı gibi, seferi kimsenin kılması meşru olan namazlara hamledilir.

İbn Ömer ؓ’dan: ‘Rasûlullah ﷺ gece seferdeyken bineği üzerinde nafile kılıyordu, bineği nereye dönerse aldirmıyordu.⁹⁴⁴

Cuma Günü Yolculuğa Çıkmak:

Eğer Cuma ezanı okunmamışsa sefere çıkmak caizdir.

⁹⁴¹ Bkz. İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, (2/578); ‘Avayşe, *Mevsu'atu'l-Fıkhî'l-Muyessere*, (2/342).

⁹⁴² **Sahih.** Buhârî (1101) Müslim (689) Mâlik (1/150) Ebû Dâvud (1223) Nesâî (3/122)

⁹⁴³ **Sahih mevkuf.** Mâlik (1/150).

⁹⁴⁴ **Sahih.** Buhârî, (1000) ve Müslim, (700).

Okunmuşsa sefere çıkmaması gerekir.⁹⁴⁵ Cuma günü yolculuktan mutlak olarak alıkoyan sahih bir şey -bildiğimiz kadarıyla- varit olmamıştır.

İbn Ömer radiyallahu anhuma'dan: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki: **“Yolcuya Cuma namazı yoktur.”**⁹⁴⁶

Esved b. Kays babasından naklediyor: “Ömer b. el-Hattâb رضي الله عنه yolculuk hazırlığında olan birini gördü ve onun şöyle değini işitti: ‘Şayet bugün Cuma olmasaydı yola çıkacaktım.’ Bunun üzerine Ömer رضي الله عنه dedi ki: ‘Yola çıkabilirsin. Zira Cuma yolculuktan alıkoymaz.’”⁹⁴⁷

Gemide veya Uçakta Namaz Kılmak

İbn Ömer radiyallahu anhuma'dan: Rasûlullah ﷺ'e gemide nasıl namaz kılınacağı soruldu. Dedi ki: **‘Ayakta durarak namaz kıl. Ancak boğulmaktan korkarsan hayır (yani oturarak namaz kılabilirsin).’**⁹⁴⁸

Abdullah b. Ebi Utbe dedi ki: “Cabir b. Abdillâh, Ebu Said el-Hudrî ve Ebu Hureyre radiyallahu anhum ile gemide arkadaşlık ettim. Güç yetirdikleri kadar cemaat halinde namaz kıldılar, biri imam oldu.”⁹⁴⁹

Enes b. Sirin dedi ki: “Enes b. Malik radiyallahu anh ile beraber beş fersah mesafede bulunan Bezak'taki arazisine gittik. İkinci namazını bize gemide kıldırdı. Gemi bizi Dicle nehri

⁹⁴⁵ Bkz. *Temâmu'l-Minne*, (s. 320).

⁹⁴⁶ **Sahih ligayrihi.** Taberani Evsat (1/249)

⁹⁴⁷ **Sahih.** İbni Ebî Şeybe, (2/105) Beyhaki (3/187).

⁹⁴⁸ **Sahih.** Darekutnî (1/395); Hâkim (1/275)

⁹⁴⁹ **Hasen.** Buhari (muallak olarak: 1/488) İbn Ebi Şeybe (2/266)

üzerinde götürüyordu. Oturarak iki rekât kıldırdı, sonra selam verdi. Sonra bize iki rekât daha kıldırdı, sonra selam verdi.”⁹⁵⁰

İki Namazın Cem Edilmesi

Seferde Cem:

Enes ؓ anlatıyor: ‘Rasûlullah ﷺ, güneş batıya meyletmeden yola çıkınca, öğle namazını ikindi vaktine tehir eder, ikindi olunca mola verir, ikisini cem ederdi (beraber kıldırdı). Yola çıkmazdan önce güneş batıya meyletti (öğle vakti girdi) ise harekettten önce her ikisini de (öğle ve ikindi) kılar sonra yola çıkardı.’ Bir rivayette de şöyle gelmiştir: ‘...Acele yürümek gerekirse öğleyi ikindiye tehir eder, ikisini birleştirirdi, keza ufuktaki aydınlık kaybolunca da akşamla yatsıyı birleştirirdi.’⁹⁵¹

İbn ‘Abbâs ؓ anlatıyor: ‘Rasûlullah ﷺ yol halinde iken öğle ile ikindiye birleştirirdi, akşam ile yatsıyı da birleştirirdi.’⁹⁵²

Mu’âz b. Cebel ؓ anlatıyor: “Tebuk senesi Rasûlullah ile beraber yola çıktık. Rasûlullah öğle ile ikindi ve akşam ile yatsı namazlarını cemediyordu. Bir gün namazı tehir etti, sonra dışarı çıktı ve öğle ile ikindiye cem ederek kıldırdı, sonra girdi. Sonra tekrar çıktı ve akşam ile yatsıyı cem ederek kıldırdı. Sonra şöyle buyurdu: **‘İnşâallah yarın Tebük kaynağına varacaksınız. Güneş yükselmeden oraya varmayın. Oraya varanlar, ben**

⁹⁵⁰ **Sahih.** İbn Hazm, el-Muhalla (5/7)

⁹⁵¹ **Sahih.** Buhârî, (1112); Müslim, (704)

⁹⁵² **Sahih.** Buhârî, (1107)

gelinceye kadar suya dokunmasın.⁹⁵³

Kesîr b. Karavenda ؓ'dan rivayete göre, şöyle demiştir: "Sâlim b. 'Abdullah'a: 'Baban, 'Abdullah b. Ömer yolculuklarda namazları cem eder miydi?' diye sorduk. Sâlim: 'Hayır! Sadece Müzdelife'de cem ederdi' dedi. Sonra Sâlim'in yanına geldim şunları söyledi: Hanımı Safiye, babam 'Abdullah'a: 'Dünya'nın son, ahiretin ilk günündeyim, ölmek üzereyim' diye bir haber göndermişti. Babam devesine bindi bende onunla beraberdim, süratle yol alıyorduk. Namaz vakti daralmıştı, müezzin durumunda olan kimse: 'Ey Ebû 'Abdurrahman! Namaz kılalım' dedi. Fakat babam yoluna devam etti, öğle ile ikindi arası olunca konakladı. Müezzine: 'Kamet et' dedi. Müezzin kamet getirdi, öğleyi iki rekât olarak kılıp selâm verdikten sonra müezzin yerinden ayrılmadan tekrar kamet getirdi. İkinci namazını da iki rekât olarak kılıp hızlıca yola çıktı. Güneş batınca müezzin yine: 'Ey Ebû Abdurrahman! Namaz kılalım' deyince; önceki yaptığın gibi yapacaksın dedi ve yoluna devam etti, akşam karanlığı basıp yıldızlar çoğalınca konakladı. Müezzine: 'Kamet et' dedi. Ben namaz kılacak duruma gelince akşam namazının farzının üç rekât olarak kıldı. Müezzin yerinden ayrılmadan tekrar kamet getirdi, yatsı namazının farzını iki rekât kıldı ve ön tarafına tek bir selâm vererek bize döndü ve şöyle dedi: Rasûlullah ؐ: **'Herhangi biriniz geçip gideceğinden korktuğu bir işi olursa, namazlarını böyle kılsın'** buyurdu."⁹⁵⁴

Bu hadisin merfu kısmı genel bir ifade olup mukim olanları da kapsar.

⁹⁵³ **Sahih.** Müslim (706) Ebu Davud (1220) Tirmizi (553) Mâlik (1/143) Abdurrezzâk (11/545) Şâfi'î, *el-Umm* (1/77).

⁹⁵⁴ **Sahih.** Nesâ'î, (1/98); Taberânî, (3/194) ve Elbânî, *Sahîhâ*, (1370).

Arafat ve Müzdelife’de Cem:

İbn Ömer رضي الله عنه anlatıyor: ‘Rasûlullah ﷺ akşam ve yatsıyı Müzdelife’de beraberce kıldı. Bunlardan her biri için ayrı bir ikâmet okudu. İki namaz arasında nafîle kılmadı, bunlardan birinden sonra da nafîle kılmadı.’⁹⁵⁵

İbn Mes’ud رضي الله عنه anlatıyor: ‘Ben Rasûlullah ﷺ’i şu ikisi hariç, vakti dışında tek bir namazı kıldığını görmedim: Müzdelife’de akşamla yatsıyı birleştirdi. O gün sabahı da vaktinden önce kıldı.’⁹⁵⁶

Yağmurda Cem:

İbn ‘Abbâs رضي الله عنه demiştir ki: ‘‘Rasûlullah (aleyhissalâtu vessalâm) Medine’de yedi ve sekiz (rekât) öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarını (cemederek) kıldı. Eyyub (es-Sahtiyânî) der ki: ‘Belki de bu, yağmurlu bir gecede idi.’ Öbürü (Ebû’ş-Şa’sâ): ‘Belki!’ dedi.’⁹⁵⁷

Nâfi’den: ‘İbn Ömer رضي الله عنه yağmurda akşam ile yatsıyı cem ederdi.’⁹⁵⁸

⁹⁵⁵ **Sahih.** Buhârî, (1092); Müslim, (703, 1288); Mâlik, (1/400); Nesâ’î, (1/291); Ebû Dâvud, (1926-1933) Tirmizî, (887-888).

⁹⁵⁶ **Sahih.** Buhârî, (*Hacc*, 97, 99); Müslim, (1289); Ebû Dâvud, (1934) Nesâ’î, (1/291-292).

⁹⁵⁷ **Sahih.** Buhârî, (543); Müslim, (705); Ebû Dâvud, (1210-1211, 1214) Tirmizî, (187) Nesâ’î, (1/290).

⁹⁵⁸ **Sahih.** İbn Ebî Şeybe. Bkz. Elbânî, *Sahihâ*, (6/816) ve *el-İrvâ’*, (583).

İhtiyaçtan Dolayı Cem Etmek:

İbn ‘Abbas ؓ’dan: ‘Rasûlullah ﷺ korku ve sefer hali olmaksızın öğle ve ikindiye birleştirerek, akşam ve yatsıyı da birleştirerek kıldı.’ Sa’îd b. Cubeyr ؓ, İbn ‘Abbâs ؓ’ya dedi ki: ‘Bunun sebebi ne olabilir?’ İbn ‘Abbâs ؓ dedi ki: ‘Ümmetine kolaylık sağlamak için.’⁹⁵⁹ Diğer rivayette: ‘Korku ve yağmur olmadığı halde cem etti’ dedi.

‘Abdullah b. Şakik dedi ki: “İbn Abbas ؓ bir gün ikindi namazından sonra bize akşam olup yıldızlar görününceye kadar hutbe okudu. Topluluk içinde Temimoğulları’ndan birisi: ‘Namaz! Namaz!’ demeye başladı. Bunun üzerine İbn ‘Abbas ؓ kızdı ve dedi ki: ‘Bana Sünneti mi öğreteceksin?! Rasûlullah ﷺ’in öğle ile ikindi namazını ve akşam ile yatsı namazını cem ettiğine şahit oldum.’ ‘Abdullah b. Şakik der ki: ‘Bu hususta içimde bir şey hissettim ve bunu Ebû Hureyre ؓ’ya da sordum. O da buna muvafakat etti.’ Diğer rivayette İbn ‘Abbas ؓ: ‘Namazı bize sen mi öğretiyorsun?! Biz Rasûlullah ﷺ ile beraber iki namazı cem ederdik’ demiştir.”⁹⁶⁰

Taberânî’nin bir tahrıcinde, benzer merfû bir rivayet İbn Mes’ûd ؓ’dan kaydedilir: “Rasûlullah ﷺ (hiçbir meşrû sebep yokken) öğleyle ikindiye, akşamla yatsıyı cem etti. Kendisine: ‘Bunu niye yaptın?’ diye sorulunca: ‘**Ümmetimin meşakkatte kalmaması için**’ diye cevap verdi.”⁹⁶¹

Mukîm iken namazların cem edilebileceği hakkında diğer

⁹⁵⁹ **Sahih.** Mâlik, (1/144); Buhari (543) Müslim, (705); Taberânî, (10/269)

⁹⁶⁰ **Sahih.** Ahmed, (2269, 3293); Müslim, (705); Ebû Ya’lâ, (2531); Taberânî, (12915, 12916).

⁹⁶¹ **Hasen.** Taberânî, (10/47, 269); Ebû Ya’lâ, (9/284); İbn Ebî Şeybe, (2/458); Bezzâr, (1/330) ve Elbânî, es-*Sahîhâ*, (2837).

deliller ve bunların değerlendirilmesi ile ilgili olarak 'Hazarda Namazların Mutlak Cem'i' adlı risaleme bakınız.

Avamdan pekçok kimsenin, cem-i takdim veya te'hire ihtiyacı olduğu zamanlarda bile onu terk ettiğine, diğer pek çoğunun da cem yapmayarak namazı tamamen kazaya bıraktığına şahit olursun. Bu insanlar, ruhsatları terk edip kendilerini zora sokmakta, bazen de yukarıda işaret ettiğimiz sebepten ötürü günaha girmektedirler.

Bazı kimseler, seferde oldukları halde, beş vakit namazı hem cem etmeden hem de kasretmeden kılmak suretiyle hata işlemektedir. Hâlbuki bu uygulamalarıyla Peygamberin ﷺ Sünneti'ni terk etmiş olmaktadır. Çünkü Peygamberden ﷺ sabit olan sefer durumunda namazların cem ve kasredilmesidir. Bu konuda doğru olan, ulemanın şu kanaatidir: 'Namazı kısaltmak (kasr) terk edilmesi günah olan bir ruhsattır.' Yine de en doğrusunu Allahu ﷻ bilir.

Namazları Cem Ederken Peşpeşe Kılmak Şart Değildir:

Mesela öğle namazını ikindinin ilk vaktinde kılıp, ikindi namazını ikindinin son vaktinde kılmak caizdir. Şer'an bunda bir sınır yoktur. Çünkü bunu sınırlamak ruhsatın amacını ortadan kaldırır.⁹⁶²

⁹⁶² Bkz. İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetavâ* (24/54-56).

Nafile Namazlar

Fazileti:

Ebû Hureyre ؓ'dan, o şöyle dedi: "Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: 'Kulun ilk hesaba çekileceği şey namazdır. Kimin namazı düzgün çıkarsa o kurtulmuş, kiminde namazı bozuk çıkarsa o hüsrana uğramıştır. Kişinin farz namazlardan bir şey eksik çıkarsa Allah ﷻ: 'Bakın kulumun nafile ibadeti var mı?' diye buyurur. Farzından eksik kalanlar böylece tamamlanır...'”⁹⁶³

Evde Kılmanın Müstehab Oluşu:

Zeyd b. Sâbit ؓ'dan: "Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: 'Size evlerinizde de namaz kılmanızı tavsiye ederim. Şüphesiz kişinin farz namazlar dışında kıldığı en hayırlı namaz evinde kıldığıdır.'"⁹⁶⁴

İbn 'Ömer ؓ şöyle dedi: "Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: '**Evlerinizde de namaz kılın, evlerinizi kabir edinmeyin.**'"⁹⁶⁵

Kıyamı Uzatmanın Fazileti:

Mugîre b. Şu'be ؓ'dan, o şöyle dedi: "Rasûlüllâh ﷺ ayakları şişene kadar namaz kılar ve buyururdu ki: '**Şükreden bir kul olmayım mı?**'"⁹⁶⁶

⁹⁶³ **Sahih.** Nesai (465) Ebu Davud (864) Tirmizi (413) İbn Mace (1425)

⁹⁶⁴ **Sahih.** Buhârî, (6113) ve Müslim, (781).

⁹⁶⁵ **Sahih.** Buhârî, (432) ve Müslim, (777).

⁹⁶⁶ **Sahih.** Buhârî, (1130) Muslim (2819)

Müekked Sünnetler

Sabah Namazının Sünneti:

‘Â’işe ؓ anlatıyor: ‘Rasûlüllâh ﷺ nafilelerden hiç birine, sabah namazını iki rekâtlık nafilesi kadar aşırı ilgi göstermemiştir.’⁹⁶⁷

Yine ‘Â’işe ؓ’dan, o şöyle demiştir: “O iki rekâtı öyle hafif tutardı ki ben: ‘Bunlarda Fatihâ’yı okudu mu?’ derdim.”⁹⁶⁸

Bir başka rivayetinde şöyle gelmiştir: ‘Müezzin sabah ezanının birincisini bitirip sükût etti mi Rasûlüllâh ﷺ kalkar, sabah namazından önce ve ufukta fecrin açılmasından sonra iki rekât hafif namaz kılar, eğer uyanıksam benimle konuşur, değilsem sağ yanının üzerine (yaslanıp) uyurdu.’⁹⁶⁹

Ebû Hureyre ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ sabahın iki rekâtinde şunları okurdu: ‘Kul yâ eyyuhe’l-Kâfirûn’ ve: ‘Kul huva’llâhu ahad.’”⁹⁷⁰

Ebû Hureyre ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdular ki: ‘Kim sabahın iki rekâtini vaktinde kılamazsa güneş doğduktan sonra kılsın.’”⁹⁷¹

⁹⁶⁷ **Sahih.** Buhârî, (1169) ve Müslim, (724).

⁹⁶⁸ **Sahih.** Buhari (1171) Müslim, (725).

⁹⁶⁹ **Sahih.** Buhârî (1160) Müslim (724) Mâlik (1/127) Ebû Dâvud (1255) Nesâî (3/252-253).

⁹⁷⁰ **Sahih.** Müslim, (726); Ebû Dâvud, (1256) ve Nesâî, (2/155-156).

⁹⁷¹ **Sahih.** Tirmizî, (423) İbn Hibban (2463) Hakim (1/274)

Öğle Namazının Sünneti:

İbn 'Ömer ؓ anlatıyor: 'Rasûlüllâh ﷺ ile birlikte iki rekât öğleden evvel, iki rekât sonra, iki rekât Cuma'dan sonra, iki rekât akşamdan sonra, iki rekât yatsıdan sonra namaz kıldım. Akşam ve yatsı(dan sonrakiler) evinde idi.⁹⁷²

'Â'işe ؓ şöyle der: 'Rasûlüllâh ﷺ öğlenin farzdan önceki dört rekâtli sünneti, namazdan önce kılamazsa farzından sonra kılırdı.⁹⁷³

Akşamın Sünneti:

İbn 'Umer ؓ anlatıyor: 'Rasûlüllâh ﷺ ile birlikte, akşam namazından sonra hâne-i saadetlerinde iki rekât (nafileyi) kıldım.⁹⁷⁴

Yatsının Sünneti:

'Â'işe ؓ anlatıyor: "Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: 'Sünnet'te gelen on iki rekâta kim devam ederse Allah ona Cennette bir ev bina eder: Bu on iki rekâtin: dördü öğleden önce, ikisi öğleden sonra, ikisi akşamdan sonra, ikisi yatsıdan sonra ve ikisi de sabahtan önce."⁹⁷⁵

⁹⁷² **Sahih.** Buhârî, (1180); Müslim, (729, 882); Mâlik, (1/166); Ebû Dâvud, (1252); Nesâ'î, (2/119, 3/113); Tirmizî, (433-434).

⁹⁷³ **Hasen.** Tirmizî, (426).

⁹⁷⁴ **Sahih.** Buhârî, (1180) ve Tirmizî, (432).

⁹⁷⁵ **Sahih.** Tirmizî, (414); Nesâ'î, (3/260) ve İbn Mâce, (1142).

Müekked Olmayan Sünnetler

İkindiden ve Yatsıdan Önce:

Rasûlüllâh ﷺ'in şu hadisinin umumuna dâhildir: 'Her iki ezan arasında namaz vardır, her iki ezan arasında namaz vardır, her iki ezan arasında namaz vardır. Bu, dileyen kimse içindir.'⁹⁷⁶

İbn 'Ömer ؓ anlatıyor: "Rasûlüllâh ﷺ buyurdular ki: 'İkindiden önce dört rekât nafilâ kılan kimseye Allah rahmetini bol kılsın.'⁹⁷⁷

İkinci Namazının Farzından Sonra İki Rekat:

'Â'îşe ؓ'dan: 'Nebî ﷺ ikindi namazından sonra iki secdeyi benim yanımda hiç terk etmedi.'⁹⁷⁸

Ebu Seleme b. Abdîrrahman dedi ki: "Aîşe radiyallahu anha'ya, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in ikindinin farzından sonra kıldığı iki rekati sordum. Şöyle dedi: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem bunu ikindiden önce kıları. Sonra meşguliyeti oldu veya unuttu. Böylece farzından sonra kılmaya başladı ve öylece kaldı. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem

⁹⁷⁶ **Sahih.** Buhârî (627) ve Müslim (838).

⁹⁷⁷ **Sahih.** Ebû Dâvud, (1271); Tirmizî, (430); Tayâlisî (1936); Ahmed (2/117); Ebû Ya'lâ (10/120); İbn Hibbân (6/206); *Sahîhu't-Tergîb*, (584); Şeyh Mukbîl b. Hâdî *Sahîhu'l-Musned* (1/504) 'Alî ؓ hadisinden şahidi vardır.

⁹⁷⁸ **Sahih.** Buhârî (591).

bir namaz kıldığı zaman ona devam ederdi.”⁹⁷⁹

Bu hadis, ikindiden önceki nafileyi, ikindinin farzından sonra kaza etmenin meşru olduğunu göstermektedir. Bu kaza, ikindiden sonra namaz kılmayı yasaklayan hadisi tahsis etmiştir.⁹⁸⁰

Akşamdan Önce:

‘Abdullâh b. Mugaffel el-Muzenî ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: **‘Akşamdan önce iki rekât namaz kılın!’** Sonra insanların bunu bir sünnet yapmasından korkarak: **‘Dileyen kılsın’** buyurdu.”⁹⁸¹

Nafile İle Farz Namaz Arasını Ayırmak:

Mu’aviye ؓ şöyle dedi: ‘Rasûlüllâh ﷺ bize bir namazı diğer namaza bağlamamızı, araya konuşma veya çıkış katmamızı emretti.’⁹⁸²

Gece Namazı ve Vitr

Fazileti:

Ebû Hureyre ؓ o dedi ki: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘Oruçların Ramazan’dan sonra en faziletlisi Allah’ın ayı olan Muharrem’de tutulanıdır. Namazların farzlardan sonra en

⁹⁷⁹ **Sahih.** Muslim (538) Nesai (578)

⁹⁸⁰ Bkz.: İbnu’l-Cevzi, Ahbaru Ehli’r-Rusuh (s.55-57)

⁹⁸¹ **Sahih.** Buhârî, (*Teheccüd*, 35; *İtisâm*, 27); Müslim, (838) ve Ebû Dâvud, (1281).

⁹⁸² **Sahih.** Müslim, (883).

faziletlisi ise gece namazıdır.”⁹⁸³

Ebû Umâme el-Bahilî ؓ'den: “Rasûlüllâh ؐ buyurdu ki: ‘Size gece kıyamını tavsiye ederim. Zira o sizden önceki sâlihlerin âdeti, Rabbinize bir yakınlaşma (vesilesi), kötülöklere örtücü ve günahları silicidir.”⁹⁸⁴

‘Abdullâh b. ‘Amr b. el-’Âs ؓ'dan, o şöyle dedi: “Rasûlüllâh ؐ buyurdu ki: ‘Şüphesiz Allah size bir namaz daha artırmıştır. O halde bu namaza devam ediniz. O vitir namazıdır.”⁹⁸⁵

Terâvih Namazı

Kıraatın uzunluğundan dolayı her dört rekâtın akabinde istirâhat ettikleri için terâvih olarak isimlendirilmiştir. Ancak (daha sonraki dönemlerde) kıraatın kısa olmasına rağmen yine de bu istirâhat devam eder. Ramazan geceleri kılınan bu namazın terâvih olarak isimlendirilmesinin bir aslı yoktur. Ne Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ne de Sahâbe'nin birisinden bu sabit değildir. Yine Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in her dört rek'at akabinde istirâhat için oturduğuda sabit olmamıştır.⁹⁸⁶

Bekr Ebû Zeyd, *Mu'cem el-Menâhi el-Lafziyye* adlı faydalı kitabında şöyle der. “Sünnette ‘Kıyâmu'l-Leyl’ (Gece kıyamı) vardır. Ancak bu lafız (Terâvih) *Sahihu'l-Buhârî* ve diğerlerinde de geldiği gibi *Selef*'in dilinde yaygındır. Allâh en doğrusunu

⁹⁸³ **Sahih.** Müslim, (1163).

⁹⁸⁴ **Hasen.** Tirmizî (3549) Hâkim (1/308) Beyhakî (2/502) *İrvâ'u'l-Galîl* (2/199-202)

⁹⁸⁵ **Hasen ligayrihi.** Ahmed, (2/206, 208) İbn Ebî Şeybe (2/297) *İrvâ'u'l-Galîl* (2/159)

⁹⁸⁶ Bkz. Muhammed İbrahim Şakrâ, *İrşâdu's-Sâri* (3.kısım, s.75)

bilir.”

Şeyh ‘Ubeydullah el-Mubârekfûrî ﷺ şöyle diyor: ‘Bilinmelidir ki, teravih, kıyam-ı Ramazan, gece namazı ve Ramazan’da Teheccüt namazı bir tek şeyin anlatımıdır ve bir tek namazın adıdır. Ramazan’da teheccüt teravih namazından başka bir şey değildir. Çünkü Ramazan gecelerinde Rasûlullah ﷺ’in, biri teravih diğeri teheccüt olmak üzere iki çeşit namaz kıldığına dair sahih veya zayıf hiç bir rivayet sabit olmamıştır. Ramazan dışındaki teheccüt, ramazanda teravihtir. Nitekim Ebû Zerr ve diğelerinin hadisi buna delâlet eder.’⁹⁸⁷

Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurur: ‘Her kim Ramazan’ı, iman ederek ve sevâbını Allâh’tan bekleyerek ibâdetle geçirirse, geçmiş günahları bağışlanır.’⁹⁸⁸

Terâvih namazını cemaatle kılmak meşrûdur. On bir rekâttır. ‘Â’işe ﷺ şöyle buyurur: ‘Nebî ﷺ ne Ramazan’da ve ne de Ramazan dışında on bir rekâtı aşmazdı.’⁹⁸⁹

Bedreddin el-‘Aynî ﷺ şöyle der: “‘Â’işe ﷺ’nin: ‘Rasûlullah ﷺ, Ramazan’ın son on gününe ulaşınca diğeri zamanlarda görülmeyen bir ibadet gayreti içerisine girerdi’ şeklindeki ifadesinde anlatılmak istenen şey, namaz rekâtlarında bir artırma olmayıp, O’nun son on gündeki namazların rukûlarını, secdelerini, kıyam ve ka’desini uzun yapmasıdır.”⁹⁹⁰

Hâfız İbn Hacer ﷺ teravih namazının onbir rekattan fazla

⁹⁸⁷ Bkz. Mubarekfurî, *Mir’âtu’l-Mefâtîh* (2/224-225) Keşmirî *Feydu’l-Bârî* (2/420).

⁹⁸⁸ **Sahih.** Buhârî, (37) ve Müslim, (759).

⁹⁸⁹ **Sahih.** Buhârî, (2013) Müslim, (736). Bkz.: el-Elbânî’nin *Kıyâmû Ramazan*

⁹⁹⁰ Aynî, *Umdetu’l-Karî* (7/204).

kılındığına dair zayıf rivayetleri zikrettikten sonra şöyle söylüyor:

“İbn İshâk dedi ki: Bu konuda işittiğimiz rivayetlerin en sağlamı Muhammed b. Yûsuf’un, cediti olan Sâ’ib b. Yezîd’den naklettiği: ‘Biz Ömer ؓ zamanında Ramazanda on üç rekât namaz kılardık’ rivayetidir ki bu, Nebî ﷺ’in gece namazı hakkında nakledilen ‘Â’îşe ؓ hadisine de uygundur.”⁹⁹¹

Gece Namazı ve Vitr’in Hükümü:

Gece namazı müstehap bir Sünnet’tir. Bunun sonunda vitir kılmak ise müekked bir Sünnet’tir. Buna delil olan hadisler şu şekildedir:

‘Abdullah b. ‘Ömer ؓ’dan: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: **‘Gece namazınızın sonunu tek (vitr) yapınız.**”⁹⁹²

İbn Teymiye ؒ, *el-İhtiyarât*’da diyor ki: ‘Vitr, gece teheccüd kılan için vaciptir. Bu, vitri mutlak olarak vacip görenlerin mezhebidir...’⁹⁹³

İbn Teymiye ؒ, dedi ki: ‘Vitr, Müslümanların ittifakı ile müekked bir sünnettir. Onu terk etmekte ısrar edenin şahitliği kabul edilmez...’⁹⁹⁴

Ebû Eyyûb el-Ensârî ؒ’dan: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘Vitr, her Müslümana bir haktır. Kim beş rekât ile vitir yapmak isterse yapsın, kim üç rekât ile vitir yapmak isterse yapsın ve

⁹⁹¹ Bkz. *Fethu'l-Bârî* (4/254).

⁹⁹² **Sahih.** Buhârî, (998); Müslim, (751).

⁹⁹³ *el-İhtiyarâtü'l-Fıkhiye* (sy. 64).

⁹⁹⁴ *Mecmû'u'l-Fetavâ* (22/88)

kim de tek rekât ile vitir yapmak isterse yapsın.”

Bir rivayette şöyle geçer: ‘Vitir haktır. Dileyen yedi rekât ile vitir yapsın. Dileyen beş rekât ile vitir yapsın. Dileyen üç rekât ile vitir yapsın, dileyen bir rekât ile vitir yapsın. Dileyen de ima ile kılıversin.’⁹⁹⁵

‘Alî ؓ dedi ki: ‘Vitir, mektubun sonundaki mühür gibi değildir. Lakin o, Rasûlüllâh ؐ’in koyduğu bir sünnettir.’⁹⁹⁶

‘Abdullâh b. ‘Amr b. el-‘Âs ؓ’dan, o şöyle dedi: “Rasûlüllâh ؐ buyurdu ki: ‘Ey ‘Abdullâh! Falanca gibi olma. O, gece kalktığı halde gece kıyamını (gece namazını) terk eder.’”⁹⁹⁷

Bu hadis gece kıyamının vacip olmadığına delildir. Şayet vacip olsaydı, terk edene bu kadar söylemekle yetinilmez, daha kötü şekilde zemmedilirdi.⁹⁹⁸

‘Alî b. Ebî Tâlib ؓ şöyle dedi: “Rasûlüllâh ؐ bir gece onunla kızı Fâtîma’yı ziyarete geldi ve: **‘Siz namaz kılmıyor musunuz?’** diye sordu. ‘Alî ؓ dedi ki: ‘Ben: Yâ Rasûlallâh! Bizim nefislerimiz ancak Allah’ın elindedir. O, bizi uyandırmak isterse uyandırır” dedim. Ben, bunu söyleyince Rasûlüllâh ؐ oradan ayrıldı. Sonra dönüp giderken onun dizlerine vurarak: **‘Zaten insan pek mücadeleci bir şeydir’** buyurduğunu

⁹⁹⁵ **Sahih.** Ebû Dâvud, (1421); Nesâ’î, (3/238-239) İbn Mâce, (1190); Tahâvî, *Şerhu Me‘ani’l-‘Âsâr*, (1/291); İbn Hibban, (6/167, 170-171) Hâkim (1/302).

⁹⁹⁶ **Hasen mevkuf.** İbn Ebî Şeybe, (2/296); Abdurrezâk, (3/3 no; 4569); Nesâ’î, (3/229).

⁹⁹⁷ **Sahih.** Buhârî, (1152) Müslim, (1159).

⁹⁹⁸ İbn Hacer, *Fethu’l-Bârî*, (3/38).

işittim.”⁹⁹⁹

Şayet gece kıyamı vacip olsaydı, bu sözünüyle özrünü kabul etmezdi. *Vallâhu a'lem*.¹⁰⁰⁰

Müminlerin annesi ‘Â’işe رضي الله عنها’dan: “Rasûlüllâh ﷺ bir gece mescitte namaz kıldı, insanlar da ona uydular. Sonra ertesi gece yine bu şekilde namaz kıldı. Derken cemaat çoğaldı. Üçüncü yahut dördüncü gece cemaat yine toplandı. Fakat Rasûlüllâh ﷺ onların yanına çıkmadı. Sabah olunca cemaate: **‘Yaptığınızı gördüm! Benim için de sizin yanınıza çıkmaya bir mâni yoktu. Yalnız bu namazın, size farz kılınacağından endişe ettim’** buyurdu. Bu Ramazan’da olmuştu.”¹⁰⁰¹

Diğer rivayette şöyle buyurmuştur: ‘...yapmakta olduğunuz şeye öyle devam ettiniz ki üzerinize farz kılınacak zannettim. Binaenaleyh (onu siz) evlerinizde kılın! Çünkü farz namaz müstesna olmak üzere kişinin en faziletli namazı evinde kıldığıdır.’¹⁰⁰²

Bu hadis, Rasûlüllâh ﷺ’in bunu vacip görmeyip evde kılınan namazlardan saymasıyla, açıkça gece namazının vacip olmadığına delil olmaktadır. Nitekim Ramazan’da gece namazını cemaatle kılmanın farz kılınmasından korkmuştur. Bu da, Ramazan’da gece namazını Mescitlerde cemaat ile kılmanın vacip olmadığını göstermektedir. Ramazan dışında da

⁹⁹⁹ **Sahih.** Buhârî, (1127, 4724, 7347, 7465) ve Müslim, (775).

¹⁰⁰⁰ Bkz. İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, (3/11). Buhârî, bu hadisin geçtiği bölüme şu başlığı koymuştur: ‘Rasûlüllâh ﷺ’in vacip olmayan gece kıyamı ve nafilere gösterdiği gayret.’

¹⁰⁰¹ **Sahih.** Buhârî, (1129, 2012) ve Müslim, (761).

¹⁰⁰² **Sahih.** Müslim, (781).

durum böyledir, çünkü arada fark yoktur.¹⁰⁰³

İbn ‘Ömer ؓ şöyle demiştir: ‘Rasûlüllâh ﷺ seferde iken bineği üzerinde, hayvan nereye döndürürse, oraya doğru namaz kıları. Farzlar dışında gece namazını ima ile kıları. Vitri de bineği üzerinde kıları.’¹⁰⁰⁴

Gece Namazı ile Vitr’in İlk ve Son Vakitleri:

‘Â’işe ؓ dedi ki: ‘Rasûlüllâh ﷺ, insanların ‘ateme dedikleri yatı namazını bitirdikten sonra, sabah namazına kadar on bir rekât namaz kıları. Her iki rekât arasında selâm verir; bir rekâtla da vitir yapardı. Sabah namazında müezzin (Ezanı okuyup) sustuğu, sabahın olduğunu iyice anladığı ve kendisine (haber vermek için) müezzin geldiği vakit kalkar; hafif iki rekât namaz kıları. Sonra ikamet için müezzin gelinceye kadar sağ tarafına yaslanırdı.’¹⁰⁰⁵

Ebû Basratu’l-Gıfarî ؓ’dan, o şöyle demiştir: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘Şüphesiz Allah size bir namaz artırmıştır. O da Vitr’dir. Onu yatı namazı ile sabah namazı arasında kılınız.’¹⁰⁰⁶

Câbir ؓ’ın rivayet ettiği hadiste Rasûlüllâh ﷺ’in şöyle buyurduğu sabit olmuştur: ‘Gecenin sonunda kalkamayacağından korkan kimse, (gecenin) başında vitir yapsın. Gecenin sonunda kalkacağını uman kişi ise gecenin sonunda vitir yapsın. Zira gecenin sonunda kılınan namaz

¹⁰⁰³ Bkz. İbn Hacer, *Fethu’l-Bârî*, (1/14).

¹⁰⁰⁴ **Sahih.** Buhârî, (1000).

¹⁰⁰⁵ **Sahih.** Müslim, (736)

¹⁰⁰⁶ **Sahih.** Ahmed, (6/8, 397) Bkz. *Silsiletu’l-Ahadîsî’s-Sahihâ*, (108).

şahitlidir. Bu daha faziletlidir.’¹⁰⁰⁷

Gece Namazı ve Vitir’in Rekât Sayısı ve Şekli:

Gece namazı ve Vitir on bir rekâttır. Rasûlüllâh ﷺ bundan fazla kılmamıştır. Rasûlüllâh ﷺ’den bu namaz çeşitli şekillerde rivayet edilmiştir. Müslüman bu şekillerden herhangi birini yaparak kılsa ona yeterli olur. Bu şekiller şöyledir:

Gece Namazı İkişer İkişer ve Vitir Tek Rekat Olarak:

‘Abdullah b. ‘Ömer ؓ şöyle dedi: “Birisi Rasûlüllâh ﷺ’e, gece namazını sordu. Rasûlüllâh ﷺ de şöyle buyurdu: ‘Gece namazı ikişer ikişerdir. Biriniz sabah olacağından korkarsa, bir rekât kılsın! Bu onun kılmış olduğu namazı vitir yapar.”¹⁰⁰⁸

Rasûlüllâh ﷺ’in: ‘Gece namazları ikişer ikişer rekâttır’ hadisinde belirleme değil, faziletli olanın ikişer rekat kılmak olduğunu açıklama vardır... Nitekim Rasûlüllâh ﷺ’den birleştirdiği sahih geldiği gibi (iki rekâta bir selam ile) ayırdığı da sahih olarak gelmiştir.¹⁰⁰⁹

Bazıları bu hadisten gece namazını artırmak için sınır olmadığını çıkarmışlardır. Fakat bunda şu sebeplerden ötürü şüphe vardır:

Birincisi: Rasûlüllâh ﷺ’den gece namazı ve vitir

¹⁰⁰⁷ **Sahih.** Müslim, (755).

¹⁰⁰⁸ **Sahih.** Buhârî, (990, 473) ve Müslim, (749).

¹⁰⁰⁹ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, (2/479).

konusunda on bir rekâttan fazla kılmadığı sabit olmuştur.

İkincisi: Bu hadis, az önce işaret edilen rivayeti açıklamaktadır. Nitekim Buhârî bunu şu metin ile rivayet etmiştir: “Bir adam Rasûlüllâh ﷺ hutbede iken geldi ve dedi ki: ‘Gece namazı nasıldır?’ Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: **‘İkişer ikişerdir. Sabah olacağından korkarsan tek rekât ile vitir yap. Bu kılmakta olduğun namazı vitir yapar.’**”¹⁰¹⁰

Bu rivayet: ‘İkişer ikişerdir’ sözünden kastedilene açıklamaktadır. Açıklama, namazın kemiyeti hakkında değil, keyfiyeti hakkındadır. Rasûlüllâh ﷺ bu sözünde sayıyı beyan etmeyi kastetmemiştir. Sadece birleşik ve (iki rekâtta bir selam ile) ayrılmış olması hususunda, gece namazının ikişer ikişer rekât kılınması açıklanmıştır. Hadisin hadisi açıklaması önceliklidir.¹⁰¹¹

Üçüncüsü: Rasûlüllâh ﷺ’in: ‘İkişer ikişerdir’ sözü, eşit sayılarda: ‘ikişer ikişer’ anlamında olduğundan namazın rekât sayısını değil vasfını (şeklini) belirlemektedir. Bunun anlamı sayı belirlemeksizin ancak: ‘gece namazını iki rekât iki rekât kıl’ demektir. Bu tıpkı Allah ﷻ’nin şu âyetindeki gibidir: ‘...**bu durumda, size helal olan kadınlardan ikişer, üçer, dörder olmak üzere nikâhlayın.**’ (Nisâ’, 4/3)¹⁰¹²

Tek Rekât İle Vitir Yapmak:

İbn Ömer ؓ şöyle dedi: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: **‘Vitir**

¹⁰¹⁰ **Sahih.** Buhârî, (473).

¹⁰¹¹ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, (2/478-479).

¹⁰¹² Bkz. *Tefsîru'z-Zeccâc* (2/10) *Kurtubî* (5/18) *Şerhu Katri'n-Nedâ* (s.316).

gecenin sonunda tek rekâttır.”¹⁰¹³

Üç Rekat İle Vitr Yapmak

Ebû Hureyre ؓ‘dan sabit olduğuna göre şöyle demiştir: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘Üç rekât vitir kılarak onu akşam namazına benzetmeyin! Lakin beş, yedi, dokuz veya on bir rekât vitir kılın.’”¹⁰¹⁴

Arada (teşehhüd için) oturma olmaksızın sadece sonunda oturarak bitişik üç rekât eda edilmesi, Rasûlüllâh ﷺ‘den sabit olmuştur. Nitekim Ubey b. Ka‘b ؓ‘dan rivayet şöyle gelmiştir: “Rasûlüllâh ﷺ vitir’de: ‘A’la suresini, ikinci rekâta Kâfirûn suresini, üçüncü rekâta da İhlâs suresini okur ve sadece son rekâta selam verirdi.”¹⁰¹⁵

‘Â’işe ؓ dedi ki: ‘Rasûlüllâh ﷺ üç rekât vitir kılar ve sadece sonunda selâm verirdi.’¹⁰¹⁶

Beş Rekat ile Vitr Kılmak:

‘Â’işe ؓ dedi ki: ‘Rasûlüllâh ﷺ gece on üç rekât kılardı. Bunda beş rekât vitir yapardı ve sadece sonunda otururdu.’” Bir rivayette: ‘Rasûlüllâh ﷺ sabah namazının iki rekât (nafilesi) ile birlikte on üç rekât kılardı.’¹⁰¹⁷

Yine ‘Â’işe ؓ dedi ki: ‘Şüphesiz Rasûlüllâh ﷺ beş rekât ile

¹⁰¹³ **Sahih.** Müslim, (752).
¹⁰¹⁴ **Sahih.** Hâkim (1/314) Tahâvî, *Şerhu Me‘âni’l-‘Âsâr* (1/292) Elbânî, *Salatu’t-Terâvih*’te (s.85)
¹⁰¹⁵ **Sahih.** Nesâî, (3/235-236).
¹⁰¹⁶ **Sahih.** Hâkim, (1/304). Bkz. İbn Hacer, *Fethu’l-Bârî*, (2/481).
¹⁰¹⁷ **Sahih.** Müslim, (737).

vitir yapar ve sadece sonunda otururdu.¹⁰¹⁸

Yedi Rekat ile Vitir Kılmak:

Ummu Seleme رضي الله عنها’dan: ‘Rasûlüllâh ﷺ on üç rekât (gece namazı) kılarıdı. İhtiyarlayıp zayıflayınca yedi rekât vitir kılarıdı.¹⁰¹⁹

‘Â’işe رضي الله عنها dedi ki: ‘Rasûlüllâh ﷺ dokuz rekât vitir kıdığı zaman ancak sekizinci rekâtta oturur, Allah’ı hamd ederek zikreder ve dua ederdi. Sonra selam vermeden kalkar dokuzuncu rekâtı kılar, oturur, Allah ﷻ’yi zikreder, dua eder selâm verirdi. Selâm verirken bunu bize işittirirdi. Sonra oturduğu yerde iki rekât kılarıdı. İhtiyarlayıp zayıflayınca yedi rekât vitir kılmaya (başladı). Sadece altıncı rekâtta oturur ve sonra selâm vermeden kalkar, yedinci rekâtı kılar, sonra selâm verirdi. Sonra da oturduğu yerde iki rekât kılarıdı.¹⁰²⁰

Dokuz Rekat ile Vitir Kılmak:

Sa’d b. Hişâm’dan: “Dedim ki: ‘Ey Müminlerin annesi! (yani ‘Â’işe رضي الله عنها) Bana Rasûlüllâh ﷺ’in ahlakından haber ver.’ Dedi ki: ‘Kur’an okumuyor musun?’ Ben: ‘Evet’ dedim. O da: ‘Şüphesiz Allah’ın Nebî’si ﷺ’in ahlâkı Kur’ân idi’ dedi. Bunun üzerine ben kalkmaya davrandım ve (bundan sonra) ölünceye kadar kimseye bir şey sormamaya niyet ettim. Sonra aklıma geldi de: ‘Bana, Rasûlüllâh ﷺ’in gece namazını anlat!’ dedim. ‘Â’işe رضي الله عنها: ‘Sen Müzemmil suresini okuyorsun değil mi?’ dedi. Ben: ‘Evet okurum!’ cevâbını verdim. ‘Â’işe رضي الله عنها: ‘İşte Allah ﷻ bu surenin başında gece namazını farz kıldı. Bunun üzerine

¹⁰¹⁸ **Sahih.** Ebû ‘Avane, (2/325).

¹⁰¹⁹ **Sahih.** Nesâ’î, (3/237) Tirmizî (457) Hâkim, (1/306)

¹⁰²⁰ **Sahih.** Müslim, (746) Nesâ’î, (3/240)

Rasûlüllâh ﷺ ile ashabı bir sene gece namazına kalktılar. Allah, bu surenin sonunu on iki ay semâda tuttu. Nihayet bu sûnenin sonunda tahfifi indirdi de artık gece namazı farzdan sonra kılınan bir nafîle oldu' dedi. Ben: 'Ey Müminlerin annesi! Bana, Rasûlüllâh ﷺ'in Vitir'inden haber ver' dedim. 'Â'îşe ؓ: 'Biz, onun misvakını ve abdest suyunu hazırlardık. Allah da, onu geceleyin ne zaman uyandırmak dilerse, uyandırır. Bunu müteakip misvak tutunur; abdest alır ve dokuz rekât namaz kılar. Bu rekâtların yalnız sekizincisinde oturur da Allah'ı zikreder; ona hamd eder ve duada bulunurdu. Sonra selâm vermeden ayağa kalkar, dokuzuncu rekâtı da kılar. Sonra oturarak Allah'ı zikreder, ona hamd eder ve duada bulunurdu. Sonra bize işittirecek derecede selâm verirdi. Selâm verdikten sonra oturduğu yerden iki rekât namaz kılar. İşte ey oğlum bu namaz on bir rekâttir. Rasûlüllâh ﷺ yaşlanıp et tutunca vitri yedi rekât kılmaya başladı. Bu İki rekâtı yine eskiden kıldığı gibi kıldı. Böylece bu da dokuz rekât oldu ey oğlum!...'”¹⁰²¹

On Bir Rekat İle Vitir Kılmak:

Ebû Seleme b. 'Abdurrahmân, 'Â'îşe ؓ'ya: 'Rasûlüllâh ﷺ'in Ramazan'da namazı nasıldı?' diye sorunca 'Â'îşe ؓ dedi ki: 'Rasûlüllâh ﷺ ne Ramazanda, ne de Ramazandan başka gecelerde on bir rekâttan fazla namaz kılmış değildir. Dört rekât namaz kılar. Artık onların güzelliğini ve uzunluğunu sorma! Sonra dört rekât (daha) kılar; onların da güzelliğini ve uzunluğunu sorma! Sonra üç rekât namaz kılar. Ben: 'Ey Allah'ın Rasûlü! Vitir'i kılmadan mı uyuyorsun' dedim, Rasûlüllâh ﷺ: 'Ey 'Â'îşe! **Şüphesiz benim gözlerim uyur fakat kalbim uyumaz**' buyurdu." Bir rivayette ise şöyle gelmiştir:

'On üç rekât namaz kılar, önce sekiz rekât olarak kılar,

¹⁰²¹ **Sahih.** Müslim, (746).

sonra vitir yapar, sonra oturduğu yerden iki rekât daha kılar. Rükûa varmak istedi mi ayağa kalkar da öyle rükû eder. Sonra sabah namazında ezanla kamet arasında iki rekât namaz kılar.¹⁰²²

Müslümanın vitirden sonra iki rekât kılması da mubahtır, bunda bir sıkıntı yoktur. Sevbân ؓ'un rivayet ettiği şu hadis bunu pekiştirmektedir: “Biz Rasûlüllâh ﷺ ile beraber yolculukta idik. Buyurdu ki: **‘Şüphesiz şu yolculuk, zorluk ve ağırlıktır. Sizden biriniz vitir namazı kıldığı vakit iki rekât (daha) kılsın. Sonra şayet gece kalkarsa (bir, üç, beş... rekât kılıp bu iki rekâtı vitir yapar). Aksi halde (yani gece kalkmazsa), bu iki rekât onun hesabına (yazılmış olur)’**”¹⁰²³

Bu, gece namazının sonunu vitir yapmaya dair emirden kastedilenin bir rekâtlık Vitir'in ihmal edilmemesi olduğunu gösterir ve ondan sonra iki rekât kılmak buna çelişmez. Nitekim Rasûlüllâh ﷺ'in fiili ve emri bu şekilde sabit olmuştur.¹⁰²⁴ *Vallâhu a'lem.*

Vitir'de Kunut:

Rasûlüllâh ﷺ vitir kılar, bazen kunut yapmazdı. Bu da vitirde kunutun vacip olmadığını gösterir. Şayet vacip olsaydı Rasûlüllâh ﷺ onu bazen terk etmezdi. *Vallâhu a'lem.*

Bazı sahâbe ve tabi'înden vitirde kunutu yıl boyunca terk edip, sadece Ramazan'ın yarısında okudukları ve diğerlerinin

¹⁰²² **Sahih.** Buhârî, (1147, 2013, 3569); Müslim, (738).

¹⁰²³ **Sahih.** Darimî (1/374) İbn Huzeyme (1106) İbn Hibban (6/315) *Sahîhâ* (1993)

¹⁰²⁴ Bkz. Elbânî, *Silsiletu'l-Ehadîsi's-Sahîhâ*, (4/646, no: 1993).

de yıl boyunca vitirde kunut yaptıkları sabit olmuştur.¹⁰²⁵

‘Ubey b. Ka’b ؓ şöyle demiştir: ‘Rasûlüllâh ﷺ vitir kılar ve rükûdan önce kunut yapardı.’¹⁰²⁶

Alkâme rahimehullah şöyle demiştir: ‘İbn Mes’ûd ؓ ve Rasûlüllâh ﷺ’in ashâbı vitirde rükûdan önce kunut yaparlardı.’¹⁰²⁷

‘Abdurrahmân b. ‘Abd el-Kârî dedi ki: “Bir ramazan gecesinde Ömer b. el-Hattâb ؓ ile birlikte mescide çıktık. İnsanlar dağınık dağınık idi. Kimisi kendi kendisine namaz kılıyor ve kimisi de namaz kılarken ona bir grup da uymuş oluyordu. Ömer ؓ şöyle dedi: ‘Benim görüşüme göre eğer bunları tek bir imâmın etrafında toplayacak olursam daha güzel olur.’ Sonra bu kararını verdi ve onları ‘Ubey b. Ka’b ؓ’in arkasında topladı. Daha sonra onunla bir başka gece çıktım. İnsanlar önlerindeki imama uymuşlardı. Ömer ؓ şöyle dedi: ‘Bu ne güzel bir başlangıç! Bununla birlikte uyuyanların namazı daha faziletlidir.’ Bununla gecenin nihayetinde kılanları kastediyordu. İnsanlar ise gecenin ilk vakitlerinde (bu namazı) kılıyorlardı.’¹⁰²⁸

Bir rivayette şu fazlalık vardır: ‘Ramazan’ın yarısında kâfirlere lanet ederek şöyle diyorlardı:

¹⁰²⁵ Bkz. İbn Ebî Şeybe (2/305-306) Mervezi, *Muhtasaru Kıyâmi’i-Leyl* (s.135-136) *Mecmû’u’l-Fetavâ*, (22/271).

¹⁰²⁶ **Sahih.** İbn Mâce, (1182); Nesâ’î, (3/235) *el-İrva’u’l-Galîl*, (2/167 no: 426).

¹⁰²⁷ **Sahih mevkuf.** İbn Ebî Şeybe, (2/302). Bkz. *el-İrva’u’l-Galîl*, (2/166).

¹⁰²⁸ **Sahih mevkuf.** Buharî, (2010).

اللَّهُمَّ قَاتِلِ الْكُفْرَةَ الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِكَ وَيُكَذِّبُونَ
رُسُلَكَ، وَلَا يُؤْمِنُونَ بِوَعْدِكَ، وَخَالَفَ بَيْنَ كَلِمَتِهِمْ، وَأَلْقَ فِي
قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ، وَأَلْقَ عَلَيْهِمْ رِجْزَكَ وَعَذَابَكَ، إِلَهَ الْحَقِّ.

‘Ey Allahım! Senin yolundan alıkoyan, Rasûlünü yalanlayan ve vaadine iman etmeyen kâfirleri katlet! Onların arasını ayır ve kalplerine korku at! Azabını üzerlerine gönder!’
Sonra Rasûlüllâh ﷺ üzerine salât eder ve güçleri hayra yettiğince Müslümanlara dua ederlerdi. Sonra müminler için bağışlanma dilerlerdi. Kâfirlere lanet, Rasûlüllâh ﷺ’e salât ettikten ve mümin erkekler ile kadınlar için bağışlanma diledikten sonra şöyle istekte bulunurlardı:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِكَ
وَأَسْأَلُكَ بِكَرَمِكَ أَنْ تَجْعَلَ لِي فِيهِ
مَخْرَجًا وَمِنْ عَذَابِكَ
لِمَنْ عَادَيْتَ مُلْحِقًا.

“Allah’ım! Ancak sana kulluk ederiz, senin için namaz kılar ve secde ederiz. Ancak sana (kulluk) için çalışır ve koşarız. Rabbimiz! Rahmetini umar, çetin azabından da korkarız. Zira senin azabın düşmanın olan kâfirlere ulaşıcıdır.”
Sonra tekbir alır ve secdeye giderlerdi.”¹⁰²⁹

“Sonra tekbir alır ve secdeye giderlerdi” sözündeki delil olma yönü; vitirde kunut duasının rükûdan sonra olmasıdır.

¹⁰²⁹ **Sahih.** İbn Huzeyme (2/155-156) Elbânî *Salâtu’t-Teravih* (s. 41-42)

Şayet dua, kıráttan sonra olsaydı, secde için değil, rükû için tekbir aldıkları belirtilirdi.

Kunut Duası:

Hasen b. 'Alî ؓ'dan: "Rasûlüllâh ﷺ bana vitir namazında (kıraati bitirdikten sonra) Kunut duası olarak okumam için şu duayı öğretti:

اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِيمَنْ هَدَيْتَ وَعَافِنِي فِيمَنْ عَافَيْتَ وَتَوَلَّنِي
فِيمَنْ تَوَلَّيْتَ وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَعْطَيْتَ وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ إِنَّكَ
تَقْضِي وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ وَإِنَّهُ لَا يَذِلُّ مَنْ وَالَيْتَ وَلَا يَعِزُّ مَنْ عَادَيْتَ
تَبَارَكْتَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ، [وَلَا مَنجَا مِنْكَ إِلَّا إِلَيْكَ.]

'Ey Allahım! Beni hidâyet verdiklerinden kıl, afiyet verdiklerinden eyle ve beni, işlerini üzerine aldıkların arasına koy. Verdiklerini hakkımda mübarek kıl. Olmasına hükmettiğin şerlerden beni koru. Sen dilediğin hükmü verirsin ve kimse de seni mahkûm edemez. Sen kimin işini üzerine aldıysan o zelil olmaz. Düşmanın da izzet bulamaz. Mübareksin ve Yüceler Yücesisin Ey Rabbimiz (Senden başka kendisine sığınılacak yoktur.)¹⁰³⁰

Az önce Abdurrahmân b. 'Abd el-Karî rivayetinde sabit olan duayı da okumak meşrudur.

¹⁰³⁰ **Sahih.** Ebû Dâvud (1425) Nesâî (3/248) Tirmizî (464) İbn Mâce (1178) İbn Mende, Tevhîd (343).

Vitir Kılmadan Uyuyup Kalan veya Unutan:

Ebû'd-Derdâ ؓ'dan: 'Gece namazını kılmak niyeti olduğu halde yatan kimse, gözlerine yenik düşüp sabaha kadar uyanamaz ise ona niyet ettiği şeyin sevabı yazılır. Onun uykusu da Rabbi ؑ'nin ona bir sadakasıdır.'¹⁰³¹

Ebû Sa'îd ؓ'den: "Rasûlüllâh ؑ buyurdu ki: 'Vitiri kılmadan uyuyakalan veya unutan, onu hatırladığı zaman kılsın.'¹⁰³²

'Âişe ؓ'dan: Rasûlüllâh ؑ şayet kendisine uyku veya bir acı galebe çalar da gece namazını kılamazsa (onun yerine) gündüz on iki rekât namaz kılardı...'¹⁰³³

Ramazan'da Gece Namazını Cemaat ile Kılmanın Meşru Oluşu:

Ebû Zerr ؓ'den: "Rasûlüllâh ؑ ile beraber oruç tuttuk Ramazan ayının son haftasına kadar bize farz namazdan başka bir namaz kıldırmadı. Bundan sonra kalkıp bize gecenin üçte biri geçinceye kadar namaz kıldırıldı. Altıncı gün namaz kıldırmadı. Beşinci gün gecenin yarısına kadar bize namaz kıldırıldı. Bizde ona dedik ki: 'Ey Allah'ın Rasûlü! Bu gecenin geri kalan kısmında da bize nafîle namaz kıldırırsanız?' Bunun üzerine şöyle buyurdu: '**Her kim imam namazı bitirinceye kadar onunla namaz kılsa ona gece kıyamı sevabı yazılır.'**

¹⁰³¹ **Sahih mevkuf.** Nesâî (3/258) İbn Huzeyme (1172-1175) İbn Hibbân (6/323) *el-İrvâ'u'l-Galîl* (2/204 no; 454).

¹⁰³² **Sahih.** Ebû Dâvud, (1431); Tirmizî, (466); İbn Mâce, (1188).

¹⁰³³ **Sahih.** Müslim, (746).

Sonra Ramazan ayının son üç günü kalıncaya kadar bize namaz kıldırmadı. Üçüncü gün kıldırdı. Ailesini ve hanımlarını da çağırdı ve 'Felah' geçirme korkusuna düşünceye kadar bize namaz kıldırdı. Ebû Zerr ؓ'e: 'Felah nedir?' dedim. O da: 'Sahurdur' dedi."¹⁰³⁴

Â'îşe ؓ'dan: "Rasûlüllâh ﷺ geceleyin (evden) çıkarak mescitte namaz kıldı. Bâzı kimseler de onun namazına uyarak namaz kıldılar. Derken halk bu mesele üzerinde konuşmaya başladılar. Bu sebeple öncekilerden daha çok cemaat toplandı. Rasûlüllâh ﷺ ikinci gece de mescide çıktı ve cemaat de ona uyarak namaz kıldılar. Cemaat (yine) bunu anlatmaya başladılar. Derken üçüncü gece mescidin cemaati çoğaldı, Rasûlüllâh ﷺ yine çıkarak cemaate namaz kıldırdı. Dördüncü gece olunca artık mescit cemaati almaz oldu. Fakat Rasûlüllâh ﷺ cemaate çıkmadı. Nihayet sabah namazına çıktı. Sabah namazını kılınca, cemaate doğru döndü, sonra şehâdet getirerek, şöyle buyurdu: '**Bundan sonra, (biliniz ki) hâliniz bana gizli kalmış değildir. Lâkin ben gece namazının size farz kılınır da onu kılamazsanız diye endişe ettim.**'"¹⁰³⁵

Bir Gecede İki Vitir Olmaz:

Kays b. Talk b. 'Alî dedi ki: "Bir Ramazan gününde Talk b. 'Alî ؓ bizi ziyaret etti ve yanımızda akşamladı. Sonra bize gece namazı ve vitir kıldırdı. Sonra mescidine gitti ve arkadaşlarına namazı kıldırdı. Geriye vitir kaldı. Birisine gelip: 'Arkadaşlarına vitiri kıldır. Zira ben Rasûlüllâh ﷺ'den şöyle buyurduğunu işittim: '**Bir gecede iki vitir olmaz.**'"¹⁰³⁶

¹⁰³⁴ **Sahih.** Tirmizî, (806); Nesâ'î, (3/83); Ebû Dâvud, (1375) İbn Mâce, (1327).

¹⁰³⁵ **Sahih.** Buhârî, (924) Müslim, (761).

¹⁰³⁶ **Hasen.** Ebû Dâvud, (1439) Nesâ'î, (3/329-330)

Tirmizî ﷺ şöyle dedi: ‘Rasûlüllâh ﷺ’in ashâbı ve diğer bazı ilim ehli, gecenin öncesinde vitir namazı kılan kimse uyur sonra gece namazı için kalkar ve dilediği kadar namaz kılar. Önceki kıldığı vitir namazını kıldığı şekilde bırakır. Bu Sufyân es-Sevrî, Mâlik b. Enes ؓ, İbnu’l-Mubarek, eş-Şafi’î, Kufeliler ve Ahmed’in görüşüdür. Bu görüş daha doğrudur, çünkü Rasûlüllâh ﷺ’in vitir namazından sonra namaz kıldığı birçok yoldan rivayet edilmiştir.¹⁰³⁷

Tirmizî’nin: ‘Bu daha doğrudur’ dediği görüşün delili, Rasûlüllâh ﷺ’in: ‘**Gece namazınızın sonunu vitir yapınız**’ hadisiyle vacip olmadığı daha önce geçmişti. Bundan kastedilenlerden birisi: Rasûlüllâh ﷺ’in: ‘**Gece namazı ikişer ikişerdir. Bitirmek istediğinde bir rekât daha kıl. Bu kılmış olduğun namazı vitir yapar**’ hadisinde olduğu gibi Müslümanın gece namazında vitiri terk etmemesidir. ‘**Bir rekât daha kıl, bu kılmış olduğun namazı vitir yapar**’ kavli, Müslümanın şef namazını vitirsiz bırakmaması için emirdir. *Vallâhu a’lem.*

Lakin bir mesele daha kaldı ki o da şudur. Şayet imama uyan, gecenin başında vitir yapmışsa sonra imam ve cemaat ile kılarken, onunla beraber vitir yapmayı terk etmeli midir? Böyle yaparsa Ebû Zerr ؓ hadisinde geçen: ‘**Kim imamla namazı bitirene kadar namazı kılsa ona gece kıyamı sevabı yazılır**’ şeklindeki fazileti kaçırmış olur mu?

Bunun açık cevabı *Allâhu a’lem* şudur: İmâma uyan, imâmla birlikte vitir namazını şef niyetiyle kılar, imâm tek rekâta selam verince, imama uyan ikinci rekâta kalkar. Böylelikle imâm ayrılmadan namazdan ayrılmadığı için yukarıdaki hadiste geçen fazileti kazanmış olur ve bir gecede iki vitir yapmamış olur. *Allâhu a’lem.* İmâm ile imâma uyanın

¹⁰³⁷ Sunenu’t-Tirmizî, (2/334).

niyetinin farklı olmasında zarar yoktur.

Gece Namazlarında Kıyam ve Kuûd (Oturma)

Şeyh el-Elbani Sıfatı's-Salat'ta şöyle demiştir: “Rasûlullah ﷺ geceleri bazen ayakta durarak ve bunu uzun tutarak namaz kıları. Bazen de oturarak ve uzun tutarak kıları. Kıraati ayakta yaptığı zaman rükûyu da ayakta yapardı. Kıraati oturarak yaptığında rükûyu da oturarak yapardı.¹⁰³⁸

‘Bazen (de) oturarak namaz kılar, oturduğu yerde (Kur’ân) okurdu. Kıraati bitirmesine otuz veya kırk ayet kaldığında kalkar (kalan o âyetleri) ayakta okurdu. Ardından rükûya ve secdeye varırdı. Sonra aynı şeyi ikinci rekatta yapardı.’¹⁰³⁹

‘Nafile namazı, (ancak) hayatının sonlarında yaşlandığı zaman oturarak kıldı. Bu vefatından bir yıl önce olmuştu.’¹⁰⁴⁰
‘(Oturduğunda) ayaklarını dizlerden kırarak ve bacaklarının altına koyarak otururdu.’¹⁰⁴¹

İstihare Namazı

Câbir ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ bize, Kur’ân’dan bir süre öğrettiği gibi her işte istiharede bulunmamızı öğretirdi. Derdi ki: **‘Biriniz bir işi yapmaya arzu duyduğu zaman, farzlar dışında iki rekât namaz kılsın ve sonra şu duayı okusun:**

¹⁰³⁸ **Sahih.** Müslim (730) Ebû Dâvud (955) Nesâî (3/219) Tirmizî (375) İbn Mâce (1228)

¹⁰³⁹ **Sahih.** Buhârî (1118); Müslim (731) Mâlik (1/157)

¹⁰⁴⁰ **Sahih.** Müslim (733) ve Ahmed (6/159, 285)

¹⁰⁴¹ **Sahih.** Nesâî (1/245) Darekutnî (152) İbn Huzeyme (1/107) Abdulganî el-Makdisî, *Sunen* (1/80)

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ وَأَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ، وَأَسْأَلُكَ
 مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ، فَإِنَّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ وَتَعْلَمُ وَلَا أَعْلَمُ وَأَنْتَ
 عَالِمُ الْغُيُوبِ، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ خَيْرٌ لِي فِي دِينِي
 وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي -أَوْ قَالَ عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ- فَاقْدُرْهُ لِي
 وَيَسِّرْهُ لِي ثُمَّ بَارِكْ لِي فِيهِ، وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّ هَذَا الْأَمْرَ شَرٌّ لِي فِي
 دِينِي وَمَعَاشِي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي -أَوْ قَالَ فِي عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ-
 فَاصْرِفْهُ عَنِّي وَاصْرِفْنِي عَنْهُ، وَاقْدِرْ لِي الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ ثُمَّ أَرْضِنِي.

‘Ey Allahım! Senden hayır talep ediyorum. Zira sen bilirsin. Senden hayrı yapmaya kudret talep ediyorum. Zira sen vermeye kâdirsin, Rabbim yüce fazlını da talep ediyorum. Sen her şeye kâdirsin ve ben âcizim. Sen (her şeyi) bilirsin, ben (ise) cahilim. Sen gaybı(in tamamını) bilirsin. Ey Allahım! Eğer senin ilminde bu iş; bana dinim, hayatım ve sonum için -veya hali hazırda ve ileride- hayırlı ise bunu bana takdir et ve yapmamı kolay kıl. Sonra da onu hakkımda mübarek kıl. Eğer senin ilminde bu iş, bana dinim, hayatım ve sonum için -veya hali hazırda ve ileride dedi- zararlı ise onu benden çevir ve beni de ondan çevir. Hayır ne ise bana onu takdir et, sonra da bana onu sevdir!’ Câbir رضي الله عنه dedi ki: ‘Bu duadan sonra yapacağı işi zikrederdi.’¹⁰⁴²

Yaygın hatalı kanaate göre bazı insanlar, istiharenin, ancak bir takım insanların dua etmesi ve uykuda rüya görülmesi

¹⁰⁴² **Sahih.** Buhârî (6382) Ebû Dâvud (1538) Tirmizî (480) Nesâî (6/80-81) İbn Mâce (1383).

durumunda söz konusu olabileceğini sanmaktadırlar. Bu, Allah ﷻ'nin emretmediği ve Rasûlüllâh ﷺ'in Sünneti'nde de yeri olmayan bir aşırılıktır. Bu husus, Müslümanlar için mutlak anlamda gerekli olmayan bir zorlamadan kaynaklanmış olup bu durum kendilerini, Rasûlüllâh ﷻ'in Sünnetlerinden biri olan büyük bir Sünneti tahrif etmelerine ve onun sevabından, bereketinden ve nimetlerinden mahrum kalmalarına yol açmıştır.¹⁰⁴³

Duhâ (Evvabin) Namazı

Ebû Hureyre ؓ anlatıyor: 'Dostum ﷺ, bana her ay üç gün oruç tutmamı, iki rekât kuşluk(namazı kılmamı) ve yatmazdan önce de vitir namazı kılmamı tavsiye etti.'¹⁰⁴⁴

Ebû Zerr ؓ anlatıyor: "Rasûlüllâh ﷺ buyurdular ki: 'Her gün, sizin her bir mafsalinız için bir sadaka terettüp etmektedir. Her tesbih (subhânallâh) bir sadakadır. Her tahmîd (el-hamdulillâh) bir sadakadır ve her bir tehlîl (lâ ilâhe illa'llâh) bir sadakadır. Emri bi'l-ma'ruf (iyiliği emir) bir sadakadır. Nehyi 'ani'l-münker (kötülükten yasaklama) de bir sadakadır. Bütün bunlara, kişinin kuşlukta kılacağı iki rekât namaz kâfi gelir.'¹⁰⁴⁵

Zeyd b. Erkâm ؓ anlatıyor: "Rasûlullah ﷺ buyurdu ki: 'Evvâbin namazı, boduğun (yani deve yavrusunun) ayağı

¹⁰⁴³ Dinimiz istihare namazı kılan insandan, bu namazı kılması ve konuyla ilgili gelen duadan başka bir şey okumasını veya yapmasını istememiştir. Buradaki dua Müslüman kişinin yaptığı herhangi bir dua gibidir.

¹⁰⁴⁴ **Sahih.** Buhârî (1981) Müslim (721) Ebû Dâvud (1432) Tirmizî (760) Nesâî (3/229).

¹⁰⁴⁵ **Sahih.** Müslim, (720) Ebû Dâvud, (1286).

kumdan yanmaya başladığı andan itibaren kılınır.”¹⁰⁴⁶

Evvabin namazı Duha namazıdır:

Ebû Hureyre ؓ'den: “Rasûlullah ﷺ buyurdu ki: ‘Duha namazını kılmaya ancak evvablar (çokça tevbe edenler) devam ederler.’”¹⁰⁴⁷

Yaygın olan akşam namazından sonraki altı rekatlik ‘Evvabin’ denilen namazın ise sahih bir aslı yoktur.

Rekât sayısı:

‘Abdurrahmân b. Ebî Leylâ anlatıyor: “Bize, Rasûlüllâh ﷺ’in kuşluk namazı kıldığını Ummu Hâni ؓ'dan başka kimse anlatmadı. O dedi ki: ‘Rasûlüllâh ﷺ Fetih günü, benim eve geldi, yıkandı ve sekiz rekât namaz kıldı. Ben bundan daha hafif bir namazı hiç görmedim. Ancak rükû ve secdeleri tam yapıyordu.’”¹⁰⁴⁸

Bureyde ؓ anlatıyor: “Rasûlullah ﷺ buyurdu ki: ‘İnsanda üçyüzaltmış mafsal vardır. Her bir mafsal için bir sadakada bulunması gerekir.’ (Bunu işitenler): ‘Buna kimin gücü yeter?’ dediler: Rasûlullah ﷺ: ‘Mescidde toprağa gömeceği bir balgam, yoldan bertaraf edeceği, bir engel... Bunları bulamazsa, kuşluk

¹⁰⁴⁶ **Sahih.** Müslim, (748); Ahmed (4/366); Taberânî, (5/234) ve Beyhakî, (3/49).

¹⁰⁴⁷ **Sahih.** Hâkim, (1/314); İbn Huzeyme, (1/133) Elbânî, *Sahîhâ*, (703).

¹⁰⁴⁸ **Sahih.** Buhârî, (1176); Müslim, (336); Mâlik (1/152); Ebû Dâvud, (1290-91); Tirmizî, (474); Nesâî, (1/126, 202).

vakti kılacağı iki rekât namaz!”¹⁰⁴⁹

‘Â’îşe ؓ anlatıyor: ‘Rasûlullah ﷺ kuşluğu dört kılar, (bazen) dilediğince de artırır.’¹⁰⁵⁰

Güneş ve Ay Tutulması Namazları

‘Â’îşe ؓ şöyle demiştir: “Rasûlüllâh ﷺ zamanında güneş tutuldu. Bunun üzerine Rasûlüllâh ﷺ namaza durdu. Ama kıyamı uzattı. Sonra rükû etti, rükûsunu da çok uzattı. Sonra başını rükûdan kaldırdı ve bu kıyamı da çok uzattı. Yalnız, bu ikinci kıyam, birinciden daha kısa idi. Sonra tekrar rükûya gitti ve rükûyu çok uzattı. (Ama) bu rükû birinciden daha kısaydı. Sonra secde etti. Sonra kalktı ve yine kıyamı uzattı. Yalnız bu kıyam, birinciden daha kısaydı. Sonra rükûya vardı, rükûyu da uzattı. Fakat bu rükû birinciden daha kısaydı. Sonra başını rükûdan kaldırarak dikildi ve kıyamı da uzattı. Ancak bu kıyam da birinciden azdı. Sonra rükû etti ve rükûyu uzattı. Fakat bu rükû birinciden daha kısa sürdü. Sonra secdeye vardı. Sonra namazdan çıktı, güneş de açılmıştı. Cemaate bir hutbe okudu ve Allah’a hamdu sena ettikten sonra şunları söyledi:

‘Şüphesiz ki güneş ile ay Allah’ın âyetlerindedir. Bunlar, hiç bir kimsenin hayatı veya ölümü için tutulmazlar. Siz, bunları tutulmuş görürseniz hemen tekbir alın, Allah’a dua edin, namaz kılın ve sadaka verin. Ey ümmet-i Muhammed! Erkek veya kadın kulunun zinasından dolayı Allah’ın kıskançlığı kadar hiç bir kimse kıskanç olamaz. Ey ümmet-i Muhammed! Vallahi benim bildiğimi bir bilseniz, mutlaka çok ağlar ve mutlaka az

¹⁰⁴⁹ **Sahih.** Ebû Dâvud, (5242) Bkz. *el-İrvâ’*, (461).

¹⁰⁵⁰ **Sahih.** Müslim, (719).

gülerdiniz.”¹⁰⁵¹

Emir, tekbir, dua ve sadakaya bağlı olarak gelmiştir. Tutulma anında sadaka, tekbir ve duanın vacip olduğu söylenemez. Burada icma ile emir, müstehaplık içindir. Tutulma namazı da bu emre bağlı olarak müstehaptır. Muvaffak kılan Allah'tır.

Tutulma Namazının Şekli ve Rekât Sayısı

Tutulma namazı için ezan ve kamet okunmayacağında âlimler ittifak ettiler.¹⁰⁵²

Abdullah b. 'Amr ؓ'dan: "Rasûlüllâh ﷺ zamanında güneş tutulunca: 'Şüphesiz namaz toplayıcıdır' diye nida edildi."¹⁰⁵³

Güneş tutulması namazı ikişer rükûlu iki rekât olarak kılınır. Bunun delili, az önce geçen 'Â'îşe ؓ hadisidir.

Yine 'Abdullah b. 'Abbâs ؓ'dan gelen rivayet de buna delildir: "Rasûlüllâh ﷺ zamanında güneş tutuldu. Bunun üzerine Rasûlüllâh ﷺ namaza durdu. Ama Bakara suresini okuyacak kadar uzun bir kıyam yaptı. Sonra uzun bir rükû yaptı, sonra başını rükû'dan kaldırdı ve uzun uzadıya ayakta durdu. Yalnız bu kıyam birinciden daha kısaydı. Sonra uzun bir rükû yaptı fakat bu da birinci rükûdan daha kısaydı. Sonra secde etti, sonra (tekrar) uzun bir kıyam yaptı fakat bu da birinci kıyamdan kısa idi. Sonra uzun bir rükû yaptı ama bu da birinci rükûdan aşağı idi. Sonra başını kaldırarak uzun bir kıyama durdu. Bu da

¹⁰⁵¹ **Sahih.** Buhârî, (1044) ve Müslim, (901).

¹⁰⁵² *Fethu'l-Bârî*, (2/533) ve *Mevsu'atu'l-İcmâ*, (1/696).

¹⁰⁵³ **Sahih.** Buhârî, (1045) Müslim, (910).

birinci kıyamdan aşağı idi. Sonra uzun bir rükû yaptı. Bu da birinci rükûdan aşağı idi. Sonra secde etti, sonra namazdan çıktı. Gerçekten güneş açılmıştı. Müteakiben Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurdu: **‘Şüphesiz ki güneş ile ay Allah’ın âyetlerinden iki âyettirler. Bunlar bir kimsenin hayatı veya ölümü için tutulmazlar. Siz böyle bir şey görünce hemen Allah’ı zikredin.’** Sahâbeler: ‘Ey Allah’ın Rasûlü! Şu makamında seni bir şey almak için uzandığını, sonra bundan vazgeçtiğini gördük’ dediler. Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurdu: **‘Ben, Cenneti gördüm de ondan bir salkım üzüm koparmaya el uzattım. Eğer ben o salkımı almış olsaydım, dünya durdukça siz ondan yerdiniz. Ben Cehennemi de gördüm; bugünkü gördüğüm manzara gibi (şimdiye kadar) hiç bir manzara görmüş değilim. Cehennemliklerin çoğunluğunun kadınlar olduğunu da gördüm.’** Sahâbeler: ‘Ey Allah’ın Rasûlü! Bunun sebebi nedir?’ diye sordular. **‘Küfretmeleri sebebi ile’** cevabını verdi. ‘Kadınlar Allah’a küfreder mi?’ diyenler oldu. Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurdu: **‘Evet, onlar kocalarına karşı nankörlük ederler ve iyiliğe karşı nankörlük ederler. Onlardan birine daima iyilik etsen, sonra senden bir şey görse hemen: Senden hiç bir hayır görmedim der.’**¹⁰⁵⁴

‘Â’işe رضي الله عنها ve İbn Abbâs رضي الله عنهما hadislerinde, tutulma anında hutbenin, namazdan sonra yapılmasının müstehap olduğuna delil vardır.¹⁰⁵⁵

Tutulma Namazında Kıraat Sesli Olur:

Tutulma namazında kıraat, Rasûlüllâh ﷺ’in yaptığı gibi cehrîdir. ‘Â’işe رضي الله عنها’dan: “Rasûlüllâh ﷺ husuf namazında sesli okudu. Kıraatini bitirince tekbir alıp rükû etti. Rükûdan kalkarken: ‘Semî’allâhu limen hamideh, Rabbenâ ve lekel

¹⁰⁵⁴ **Sahih.** Buhârî, (1052) Müslim, (907).

¹⁰⁵⁵ *Fethu’l-Bârî*, (2/533-534).

hamd' dedi. Sonra küsuf namazındaki kıraatine döndü. İki rekâta dört rükû ve dört secde yaptı.¹⁰⁵⁶

İbnu'l-Munzîr dedi ki: 'Ay tutulması namazı da güneş tutulması namazı gibi kılınır.'¹⁰⁵⁷

İstiskâ (Yağmur) Namazı

Bu, Rasûlüllâh ﷺ'in sünnet kıldığı, müstehap bir namazdır. Vacip olduğuna dair bir delil yoktur.¹⁰⁵⁸

İstiskâ Namazının Vakti ve Şekli:

'Â'işe ؓ'dan: 'İnsanlar Rasûlüllâh ﷺ'e kuraklıktan şikâyet ettiler. Bunun üzerine Rasûlüllâh ﷺ, bir minber konulmasını emretti ve musallaya kendisi için bir minber konuldu. Yağmur duasına çıkacağı günü ahaliye bildirdi. (Kararlaştırılan gün gelince) Rasûlüllâh ﷺ güneşin kaşığı (ilk ışınları) görününce gidip minberin üzerine çıktı. Tekbir aldı. Allah ﷻ'ye hamd etti sonra: **'Siz memleketinizin kuraklığından ve yağmurun ilk zamanından geciktiğinden şikâyet ettiniz. Hâlbuki Allah ﷻ size, kendisine duâ etmenizi emretti ve duanızı kabul edeceğini vaat etti'** buyurdu. Sonra da şöyle devam etti: **'Hamd Âlemlerin Rabbi, Rahim ve Rahman, kıyamet gününün tek hâkimi olan Allah'a mahsustur. Allah'tan başka ilâh yoktur. O dilediğini yapar. Ey Rabbim! Sen Allahsın, senden başka ilâh yok. Sen zenginsin, biz muhtacız, bize yağmur indir. İndirdiğini bize kuvvet ve bir zamana ulaştıracak azık kıl.'** Sonra Rasûlüllâh ﷺ ellerini

¹⁰⁵⁶ **Sahih.** Buhârî, (1065) Müslim, (901).

¹⁰⁵⁷ İbn Munzîr, *el-İknâ*, (1/124-125).

¹⁰⁵⁸ Bkz. *ed-Derariyu'l-Mudiye*, (1/216); İbn Kudâme, *el-Mugnî* (2/430).

kaldırdı, bu kaldırışa koltuklarının beyazı görününceye kadar devam etti. Bilâhare sırtını cemaate döndü, cübbesini ters çevirdi. Bunları yaparken elleri hâlâ havadaydı. Daha sonra insanlara doğru döndü, minberden inip iki rekât namaz kıldırdı. Hemen akabinde Allah bir bulut meydana getirdi, bunun peşinden gök gürledi, şimşek çaktı, sonra Allah'ın izni ile yağmur yağdı. Rasûlüllâh ﷺ (yollardan) seller akıncaya kadar mescidine gelmedi. İnsanların (yağmurdan korunmak için) kuytuya koştuğunu görünce azı dişleri görünceye kadar güldü ve şöyle buyurdu: **'Şehâdet ederim ki Allah, her şeye kadirdir, ben de Allah'ın kulu ve Rasûlüyüm.'**¹⁰⁵⁹

Bu namaz için vakit tayin edildiğine dair bir delil yoktur.¹⁰⁶⁰

İstiska Namazı İçin Ezan ve Kamet Okunmaz:

İstiskâ namazı için ezan ve kamet okumak meşru kılınmamıştır. Fakat imâm ve naibi sadece, insanlara çıkacakları günü bildirerek sözleşirler ve birlikte namaz için çıkarlar. Bunun delili az önceki 'Â'îşe رضي الله عنها'nın rivayet ettiği hadiste geçmiştir:

İbn Battal şöyle dedi: 'İstiska namazında ezan ve kamet okunmayacağına icma edilmiştir.'¹⁰⁶¹ İbn Kudame dedi ki: 'İstiska namazında ne ezan ne de kamet sünnet kılınmamıştır.

¹⁰⁵⁹ **Hasen.** Ebû Dâvud, (1173) Hâkim, (1/328); İbn Hibbân, (7/109).

¹⁰⁶⁰ *Fethu'l Bârî* (2/499)

¹⁰⁶¹ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, (2/514). Bkz. *Mevsu'atu'l-İcmâ'*, (1/653).

Bu konuda bir muhalefet bilmiyoruz.¹⁰⁶²

Bu sahâbenin fiili olarak sabit olmuştur. Ebû İshak'tan o şöyle dedi: 'Abdullah b. Yezîd el-Ensârî, el-Berâ' b. Âzib ve Zeyd b. el-Erkâm ﷺ birlikte istiskâ için çıktılar. 'Abdullah, minber olmadan ayağa kalktı, bağışlanma diledi sonra kıraatini sesli yaptığı iki rekât namaz kıldırdı. Ne ezan okundu ne de kamet.' Ebû İshak dedi ki: "Abdullah b. Yezîd ﷺ bunu Rasûlüllâh ﷺ'den görmüştü."¹⁰⁶³

İstiskâ Namazı, Bayram Namazı Gibi Kılınır:

İshâk b. 'Abdullah b. Kinâne'den o şöyle dedi: "Velid b. 'Utbe Medine valisi iken, beni Rasûlüllâh ﷺ'in yağmur duasında kıldığı namazını sormam için İbn 'Abbâs ﷺ'ya gönderdi. Gidip İbn 'Abbâs ﷺ'ya sordum. O da şöyle dedi: 'Rasûlüllâh ﷺ eski elbisesini giymiş ve mütevazı bir vaziyette, yakarır bir halde musallaya kadar geldi. Minberin üzerine çıktı. Sizin şu hutbeniz gibi hutbe okumadı. Fakat dua, yalvarma ve tekbire devam etti. Sonra bayramda kıldığı gibi iki rekât namaz kıldı."¹⁰⁶⁴

İstiskâ Namazı, Namazgâh'ta Kılınır:

İstiskâ namazında Sünnet olan, daha önce geçen hadislerin gösterdiği gibi namazgâhta kılınmasıdır. Ancak Mekke halkı bundan hariçtir. Onlar, Mescidu'l-Haram dışında

¹⁰⁶² *el-Mugnî*, (2/432).

¹⁰⁶³ **Sahih.** Buhârî, (1022).

¹⁰⁶⁴ **Hasen.** Ahmed, (1/230, 269, 355); Ebû Dâvud, (1165) Tirmizî, (558); Nesâ'î, (3/156); İbn Mâce, (1266); İbn Huzeyme, (1408); İbn Hibbân, (7/112).

kılmazlar. *Selef*'in uygulaması böyle devam edegelmiştir.¹⁰⁶⁵

Namazgâha Çıkış Şekli, Dua ve İstiskâ Namazından Önce Hutbe Okunması:

Yağmur duasına çıkışta Sünnet olan sade kıyafet,¹⁰⁶⁶ tevazu,¹⁰⁶⁷ tazarru/yalvarma ve meskenet¹⁰⁶⁸ içinde Allah'a dua ederek, O'ndan yağmur isteyerek, tekbir getirerek ve Allah'a hamd ederek çıkmaktır. İmam ve cemaat ellerini dua ederek kaldırırlar. İmamın yağmur duasında ellerini, koltuk altı görünecek kadar fazlaca kaldırması meşrudur.

Aynı şekilde, imamın namazgâha çıkarken insanlara hitap ederek yağmura olan ihtiyaçlarını hatırlatması ve dua etmeye yönlendirmesi, dua etmesi ve kibleye yönelmesi de meşrudur. Geçen bu şekilden başka bir sıfatta hutbe okumak meşru değildir.

Abdullah b. Zeyd el-Ensârî ؓ şöyle dedi: 'Rasûlüllâh ؐ insanlarla beraber yağmur duası için çıktı. Kalktı ve ayakta Allah'a dua etti. Sonra kibleye döndü ve cübbesini ters çevirdi.'¹⁰⁶⁹

Enes ؓ şöyle dedi: 'Rasûlüllâh ؐ yağmur duasından başka hiçbir duasında ellerini kaldırmazdı. Yağmur duasında

¹⁰⁶⁵ Bkz. İmâm Şafi'î *el-Umm*, (1/234)

¹⁰⁶⁶ **Tebezzül:** Süslenme ve güzel şekli terk etmektir.

¹⁰⁶⁷ **Tevazu:** Alçak gönüllülük ve boyun eğmektir. *Lisânu'l-'Arâb*, (8/397).

¹⁰⁶⁸ **Temeskün:** Boyun eğiş ve zillet ile miskinlere benzemeye çalışmak. *en-Nihâye fî Garîbî'l-Hadîs*, (2/385).

¹⁰⁶⁹ **Sahih.** Buhârî, (1022, 1028) Müslim, (894).

koltuklarının beyazı görününceye kadar ellerini kaldırırdı.¹⁰⁷⁰

İmâm Buhârî *'İnsanların İmamla Birlikte Yağmur Duası İçin Ellerini Kaldırmaları Babi'* diye başlık açmış ve orada muallâk olarak Enes b. Mâlik ؓ'ın şu sözünü nakletmiştir: “Bir bedevî Cuma günü Rasûlüllâh ﷺ'e geldi ve dedi ki: 'Ey Allah'ın Rasûlü! Hayvanlar helak oldu, aileler helak oldu ve insanlar helak oldu.' Bunun üzerine Rasûlüllâh ﷺ ellerini kaldırarak dua etti. Cemaat de onunla beraber ellerini kaldırarak dua ettiler...”¹⁰⁷¹

Tilavet Secdeleri

Ebû Hureyre ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: “Âdemoğlu secde âyeti okur ve secde ederse şeytan ağlayarak ayrılır ve: 'Yazık bana, insanoğlu secdeyle emredildi ve secde etti, mukabilinde ona Cennet var. Ben de secdeyle emrolundum ama ben itiraz ettim ve benim için de ateş var' der.”¹⁰⁷²

Hükmü:

Sünnettir. Rebî'a b. 'Abdullah'ın anlattığına göre: “Ömer ؓ Cuma günü, minber üzerinde (hutbe verirken) Nahl suresini okumuş, secde âyetine gelince, minberden inip secde yapmış, halk da onunla birlikte secdeye kapanmıştır. Müteakip Cuma'da da (aynı şekilde) aynı sureyi okumuş, secde âyetine gelince: 'Ey insanlar, biz secde âyetlerine uymuyoruz. (Bunlar okununca) kim secde ederse isabet eder ve kim de secde etmezse üzerine günah yoktur' der ve Ömer ؓ secde etmez.”

¹⁰⁷⁰ **Sahih.** Buhârî, (1031); Müslim, (895).

¹⁰⁷¹ **Sahih.** Buhârî, (1029); İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, (2/516).

¹⁰⁷² **Sahih.** Müslim, (81).

Buhârî'nin bir rivayetinde şöyle denmiştir: 'Allah, secdeyi dilemezsek farz etmemiştir.'¹⁰⁷³

Zeyd b. Sabit ؓ'dan, o şöyle demiştir: 'Rasûlüllâh ؐ'e Necm suresini okudum, secde âyeti için secde yapmadı.'¹⁰⁷⁴

Secde âyetleri:

A'râf 206; Ra'd 15; Nahl 49; İsrâ' 107; Meryem 58; Hac 18; Furkan 60; Neml 25-26; Secde 15; Sad 24; Fussilet 37; Necm 62; İnşikak 21 ve Alak 19.¹⁰⁷⁵

Namazda şart olanlar Tilavet secdesi için şart değildir. Yine abdestli olmak da şart değildir. Zira bu bir namaz değildir. Kişi tek secde edip kalkar. Cehrî okunan namazlarda imam için ve münferid olarak namaz içinde secde yapması meşrudur. Gizli okunan namazlarda ise tilavet secdesi mekruhtur.

Tilavet Secdesinde Tekbir:

Ne Rasûlüllâh ؐ'den ne de sahâbelerden tilavet secdesinde tekbir aldıkları varid olmamıştır. *Tabi'î*nden bazıları ise tekbir almışlardır.¹⁰⁷⁶

Secdede dua:

'Â'îşe ؓ anlatıyor: "Rasûlüllâh ؐ, geceleyin yaptığı tilavet

¹⁰⁷³ **Sahih.** Buhârî, (1077) Mâlik, (1/206).

¹⁰⁷⁴ **Sahih.** Buhârî, (1072) Müslim(577).

¹⁰⁷⁵ İbn Hazm, *Muhallâ*, (5/156).

¹⁰⁷⁶ Bkz. Elbânî, *Temâmu'l Minne*, (s.269) ve 'Abdurrezzâk, (3/349).

secdelerinde şöyle derdi:

سَجَدَ وَجْهِي لِلَّذِي خَلَقَهُ، وَشَقَّ سَمْعَهُ وَبَصَرَهُ، بِحَوْلِهِ

وَقُوَّتِهِ

‘Yüzüm, kendisini yaratan (maddi ve manevi çeşitli cihazlarla teçhiz, tezyin ve) tasvir eden, ilahi güç ve kudretiyle onda işitme ve görme duyguları açan Zat’a secde etti.’¹⁰⁷⁷

İbn Abbâs ؓ şöyle dedi: Bir adam gelerek dedi ki: ‘Ey Allah’ın Rasûlü! Gece uyurken rüyamda kendimi gördüm. Sanki ben bir ağacın arkasında secde yapıyorum. Ben secde yaptım, secdem üzerine ağaç da secde yaptı. Onun şöyle söylediğini işittim: **‘Ey Allahım, secdem sebebiyle bana sevap yaz, onun hürmetine günahımı dök, onu senin nezdinde bana azık yap. Kulun Dâvud’dan kabul ettiğin gibi onu benden kabul et.’** İbn ‘Abbâs ؓ dedi ki: ‘Bundan sonra, Rasûlüllâh ﷺ’in secde ayeti okuduğunu, (tilavet secdesi sırasında) o adamın kendisine, ağacın sözü olarak haber verdiği duanın aynısıyla dua ettiğini işittim.’¹⁰⁷⁸

Tilavet secdesinde abdestli olmak şart olmadığı gibi kibleye dönmek de şart değildir. Çünkü bu secde namaz anlamına gelmez.

¹⁰⁷⁷ **Sahih.** Ebû Dâvud, (1414); Tirmizî, (508); Nesâ’î, (2/222).

¹⁰⁷⁸ **Sahih.** Tirmizî, (3420) es-*Sahîhâ*, (2710).

Sehiv (Yanılma) Secdeleri

Teşehhüd oturuşu unutulunca:

‘Abdullah b. Mâlik b. Buheyne ؓ anlatıyor: ‘Rasûlüllâh ﷺ ögle namazının ilk iki rekâtini tamamlamıştı (oturması gerektiği halde oturmadan), kalktı. Namazı bitirince iki (ziyade) secde daha yaptı ve ondan sonra selam verdi.’¹⁰⁷⁹

Rekât veya secde sayısında şüphe edilince:

Ebû Sa’îdi’l-Hudrî ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: ‘Biriniz namazında: ‘İki mi kıldım yoksa üç mü kıldım’ diye şekke düşerse, şekki atsin, yakîn kesbettiği hususu esas alsın, sonra da selâm vermezden önce iki secdede bulunsun. Eğer (bu kıldığı ile) beş rekât kılmışsa namazını onunla (sehiv secdesiyle) çift yapmış olur. Dördü tam kılmış idiye, o iki secdesi, şeytanın burnunu sürtme olur.’”¹⁰⁸⁰

‘Abdurrahmân b. ‘Avf ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ buyurdular ki: ‘Biriniz namazında yanılır da bir mi iki mi kıldığını bilemezse namazını bir üzerine bina etsin; iki mi üç mü kıldığını bilmezse iki üzerine bina etsin; üç mü dört mü kıldığını bilmezse üç üzerine bina etsin, sonra da selâm vermezden önce iki (ziyâde) secde yapsın...’”¹⁰⁸¹

¹⁰⁷⁹ **Sahih.** Buhârî, (1224, 1225); Müslim, (570).

¹⁰⁸⁰ **Sahih.** Müslim, (571); Mâlik, (1/95); Ebû Dâvud, (1024, 1026-1027, 1029); Tirmizî, (396); Nesâî, (3/27); İbn Mâce, (1210, 1212).

¹⁰⁸¹ **Sahih.** Tirmizî, (398) Elbânî, *Sahîhâ*, (1356).

Namaz eksik kılınca:

Ebû Hureyre ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ namazın ikinci rekâtında selam verip bitirdi. Zu’l-Yedeyn ؓ kendisine: ‘Ey Allah’ın Rasûlü! Namaz kısaltıldı mı yoksa unuttunuz mu?’ diye sordu. Rasûlüllâh ﷺ: **‘Zu’l-Yedeyn doğru mu söylüyor?’** diye sordu. Herkes: ‘Evet!’ diye cevap verdi. Rasûlüllâh ﷺ de iki rekât daha kıldı, sonra selam verdi, sonra tekbir getirip iki secde daha yaptı. Bu iki secde diğer secdelerinin uzunluğunda idi veya biraz daha uzundu. Sonra namazdan kalktı.”¹⁰⁸²

Fazla kılınırsa:

İbn Mes’ûd ؓ anlatıyor: “Rasûlüllâh ﷺ namaz kılmıştı. Namazda (unutarak) ziyade de bulundu. (Beş rekât kıldı) Kendisine: ‘Ey Allah’ın Rasûlü! Namazda (yeni bir durum mu) hâsıl oldu?’ diye soruldu. Rasûlüllâh ﷺ: **‘Bunu niye sordunuz?’** diye o da merak etti. Sahâbeler: ‘Şöyle şöyle kıldınız’ dediler. Rasûlüllâh ﷺ hemen dizlerini bükerek kibleye yöneldi ve iki adet sehiv secdesinde bulundu sonra selam verdi ve yüzünü bize çevirerek: **‘Şayet namazda yeni bir şey hâsıl olsaydı ben size haber verirdim. Ancak ben bir beşerim ve sizin unuttuğunuz gibi ben de unuturum. Öyleyse bir şey unutursam bana haber verin. Biriniz namazında şekke düşecek olursa doğruyu araştırın ve onun üzerine kalanı bina etsin, sonra da iki (sehiv) secdesi yapsın’** dedi.”¹⁰⁸³

¹⁰⁸² **Sahih.** Buhârî, (1229); Müslim, (573) Mâlik (1/93); Ebû Dâvud, (1008-1012); Tirmizî, (394, 399) Nesâ’î, (3/20, 26).

¹⁰⁸³ **Sahih.** Buhârî, (1226); Müslim, (572); Ebû Dâvud, (1019-1022); Nesâ’î, (3/31-36) Tirmizî, (392-393).

Korku Namazı

Allah ﷻ buyururuyor ki: ‘...Eğer kâfirlerin size bir fenalık yapmasından korkarsanız namazı kısaltmanızda üzerinize bir vebal yoktur.’ (Nisâ’, 4/101)

Korku Namazının Meşru Oluşu

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: ‘Sen de aralarında bulunup, onlara namaz kıldırıldığında bir kısmı seninle birlikte namaza dursun ve silahlarını da alsınlar. Bunlar secdeye vardıklarında (diğerleri) arkanızda bulunsunlar. Namaz kılmamış olan diğer kısım gelsin, seninle beraber (bir rekât) namaz kılsınlar. Hem tebdirli bulunsunlar, hem de silahlarını alsınlar...’ (Nisâ’, 4/102)

Korku namazının meşruiyeti kıyamete kadar devam eder. Ashab ve diğer imamlar -önemsenmeyecek kadar basit görüş ayrılıkları dışında- bu hususta icma halindedirler.¹⁰⁸⁴

Düşmandan, insandan, yırtıcı hayvandan yahut yangından korkmak hallerinde korku namazı hem ikamet halinde, hem yolculuk halinde meşrudur. Ancak (düşmanın) kendisiyle savaşılması caiz olanlardan olması yahut da namazın eda edilmesi halinde müslümanlara hücum edeceğinden korkulması şartı aranır. Çünkü Allah ﷻ şöyle buyurmaktadır: ‘**Kâfirler siz silahlarınızdan ve eşyanızdan gafilken size ansızın bir baskı yapmayı arzu ederler.**’ (Nisâ’, 4/102)

Şeyhu’l-İslâm İbn Teymiyye der ki: ‘İmam Ahmed ve diğer hadis fukahası bu hususta Peygamber sallallahu aleyhi ve

¹⁰⁸⁴ İbn Teymiyye, *Mecmû’u’l-Fetâvâ*, (24/30-31)

sellem'den ve ashabından sabit olmuş hadisin umumi ifadesine uyarlar ve Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'den rivayetleri bellenmiş bütün türlerde korku namazını caiz kabul ederler.'

Korku Namazının Kılınış Şekilleri

1. Düşman kible tarafında değilse: İmamın kılacağı namaz da iki rekât değilse, ordu kumandanı orduyu iki bölüğe ayırır. Bir bölük onunla namaz kılar, diğeri ise hücum etmesin diye düşmanın önünde kalır. Birinci bölük ile bir rekât kılar, ikinci rekâta kalkınca ona uyanlar münferiden (tek başlarına) namaz kılmayı niyet ederek kendi kendilerine namazı tamamlarlar. Daha sonra düşmanın karşısına giderler ve ikinci bölümün yerinde düşmanın önünde dururlar. İmam ise hala ayakta kalmaya devam etmektedir. İkinci bölüm gelip, imam ikinci rekâtte iken namaza başlarlar. İmam ikinci rekâti birincisinden daha uzun tutar. İkinci bölümle geri kalan rekâti kılar, sonra teşehhüt için oturur. Teşehhüd için oturup fakat selam vermeden önce ikinci bölüm secdeden kalkar ve geri kalan bir rekâti tamamlayarak teşehhüdde bulunan imama yetişirler. İmam da onlarla birlikte selam verir.

Bu şekil Kur'ân'ın açık ifadelerine uygundur. Allah ﷻ şöyle buyurmaktadır: 'Sen de aralarında bulunup, onlara namaz kıldırıldığında bir kısmı seninle birlikte namaza dursun ve silahlarını da alsınlar. Bunlar secdeye vardıklarında (diğerleri) (yani namazı tamamladıklarında) arkanızda bulunsunlar. Namaz kılmamış olan diğerkesim gelsin, seninle beraber (bir rekât) namaz kılsınlar. (Bunlar ise daha önce düşmanın önünde bulunanlardı.) Hem tedbirli bulunsunlar, hem de silahlarını alsınlar.' (Nisâ', 4/102)

İkinci bölümün düşmana karşı duruşları daha tehlikeli olduğundan ötürü Allah ﷻ onlara tedbirli olmalarını ve

silahlarını almalarını emretmiştir. Bu şekilde korku namazını Rasûlullah ﷺ *Zâtu'r-Rikâ'* gazvesinde kılmıştır. Salih b. Havvât, Rasûlullah ﷺ ile birlikte *Zâtu'r-Rikâ'* günü korku namazı kılanlardan şunu rivayet etmektedir: 'Bir bölük onunla (Peygamberle) birlikte saf tuttu. Bir diğer bölük ise düşmana yüzünü dönüp durdu. Kendisi ile birlikte bulunanlarla bir rekât namaz kıldı. Sonra ayakta durdu (onunla birlikte bir rekât kılanlar), kendi kendilerine namazlarını tamamladıktan sonra dönüp gittiler ve düşmana karşı saf tuttular. Diğer bölük geldi ve onlarla birlikte de geri kalan bir rekâti kıldı. Sonra oturmaya devam etti, onlar kendi kendilerine namazlarını tamamladıktan sonra onlarla birlikte selam verdi.'¹⁰⁸⁵

2. Düşman kible tarafında değilse: İbn Ömer ؓ'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: 'Rasûlullah ﷺ korku namazını iki bölükten birisi ile tek rekât olarak kıldı. Diğer bölük düşmana dönük durmuştu. Sonra (bir rekât kılanlar) gidip, arkadaşlarının yerlerinde düşmana yüzleri dönük durdular. Öbürleri geldi, sonra Peygamber ﷺ onlara da bir rekât kıldırırdıktan sonra Peygamber selam verdi. Daha sonra bunlar da bir rekât, öbürleri de bir rekâti kaza ettiler (tek başlarına kıldılar).'¹⁰⁸⁶

Bu hadisten anlaşıldığına göre ikinci bölük, ikinci rekâti tamamlamadıkça selam vermez. Böylelikle namazı kesintisiz olur. Yerlerinden ayrılıp gittiklerinde düşmana karşı dururlar, birinci bölük de ikinci rekâtin kazasını yapar.

3. Düşman kible tarafında bulunursa: Câbir b. 'Abdullah ؓ'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Rasûlullah ﷺ ile birlikte korku namazında hazır bulundum. Bizi iki saf yaptı. Bir saf Rasûlullah ﷺ'in arkasında idi. Düşmansa bizimle kible arasında bulunuyordu. Peygamber ﷺ tekbir getirdi, biz de hep birlikte

¹⁰⁸⁵ **Sahih.** Müslim, (842).

¹⁰⁸⁶ **Sahih.** Müslim, (839).

tekbir getirdik. Sonra rukûya vardı, biz de hep birlikte rukûya vardık. Sonra başını rukûdan kaldırdı, hep birlikte başımızı rukûdan kaldırdık. Sonra arkasındaki saf ile birlikte secdeye eğildi. Arkadaki saf ise düşmanın karşısında ayakta kaldı. Peygamber ﷺ secdeyi bitirip, hemen arkasındaki saf da kalkınca, arkadaki saf secdeye eğildi ve secdeden kalktılar. Daha sonra arkadaki saf öne geçti, öndeki saf da arkaya geçti. Sonra Peygamber ﷺ rukû' etti ve biz de hep birlikte rukûya vardık. Sonra başını rukûdan kaldırdı, biz de hep beraber başımızı kaldırdık. Sonra birinci rekâtte arkada bulunan ve hemen onun arkasına geçmiş olan saf ile birlikte secdeye eğildi, arkadaki saf ise düşmana karşı ayakta kaldı. Peygamber ﷺ arkasındaki saf ile birlikte secdeyi bitirince, arkadaki saf secde için eğilip secde etti. Sonra Peygamber selam verdi. Biz de hep birlikte selam verdik. Cabir dedi ki: 'Sizin bu koruyucularınızın emirlerine yaptığı gibi (biz de yaptık).'¹⁰⁸⁷

4. İmamın herbir bölük ile iki rekât namaz kılması: Bu durumda imam dört rekât kılar, her iki bölük ikişer rekât kılar. Cabir ؓ'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Rasûlullah ﷺ ile birlikte yola koyulduk. Nihayet *Zâtu'r-Rikâ'*ya varınca... (Câbir ؓ) dedi ki: 'Namaz için ezan okundu, birinci bölük ile iki rekât namaz kıldı, sonra onlar geri çekildiler. Diğer bölüğe de iki rekât kıldırdı.' (Câbir ؓ) dedi ki: 'Böylelikle Rasûlullah ﷺ dört rekât, bölüklerin herbirisi ise ikişer rekât kılmış oldu.'¹⁰⁸⁸

Hadis-i şeriften Rasûlullah ﷺ'in ancak dördüncü rekâtın sonunda selam verdiği anlaşılmaktadır.

5. İki bölükten herbirisi ile tam olarak iki rekât kılar ve selam verir. Çünkü Ebû Bekre ؓ'dan gelen rivayete göre Rasûlullah ﷺ korku halinde bölüğe iki rekât namaz kıldırdı,

¹⁰⁸⁷ **Sahih.** Müslim, (840).

¹⁰⁸⁸ **Sahih.** Buhari (4136) Müslim, (843).

sonra selam verdi. Sonra diğer bölüğe iki rekât kıldırdı, sonra selam verdi. Böylelikle Peygamber ﷺ dört rekât kılmış oldu.¹⁰⁸⁹

6. Herbir kesimin imam ile birlikte sadece tek bir rekât kılması: İmam iki rekât kılar, herbir bölük ise kaza edeceği rekât sözkonusu olmaksızın bir tek rekât kılar. Çünkü İbn 'Abbâs ؓ'dan gelen rivayete göre Rasûlullah ﷺ Zû Kared de namaz kıldırdı. Müslümanları arkasında iki saf halinde dizdi. Bir saf onun arkasında, diğer saf ise düşmana karşı dizildi. Arkasındaki safa tek bir rekât namaz kıldırdıktan sonra arkasındakiler gidip öbürlerinin yerini aldılar. Öbürleri geldi, onlara da bir rekât namaz kıldırdı ve (diğer rekâti) kaza etmediler.¹⁰⁹⁰

Sözü edilen korku namazı şekilleri, korku şiddetlenmedikçe kılınmaz. Şayet namaz vakti girip de savaş kızgınlığını sürdürüyor, atışlar kesintisiz devam ediyor, müslümanları namazı eda etmek üzere az önce geçen şekilde bölüklere ayırmaya imkân yoksa namaz tehir edilmez. Aksine herkes kendi durumuna göre -kıbleye dönük olsun olmasın- namaz kılar. Ruku ve sücudu güçleri oranında ima ile yaparlar. Darbelerini düşmana indirir, ileri gider, geri çekilirler ve bu halleriyle kıldıkları namazları sahihtir. Çünkü Allah ﷻ: **'Şayet korkarsanız o halde (namazı) yaya olarak veya binek üstünde (kılın).'**' (Bakara, 2/239) Bu da ister yürüyerek, ister durarak, isterse de binek üzerinde hangi halde olursanız olunuz, namazınızı kılınız demektir.

Bir düşmandan, selden, yırtıcı bir hayvandan yahut bir yangından korkup kaçan ya da kâfirlerin elinde namaz kıldığını gördükleri takdirde kendisini öldüreceklerinden korkan bir esir ya da ortaya çıktığı vakit öldürüleceğinden korkup, saklanan bir

¹⁰⁸⁹ **Sahih.** Nesâ'î, (1555) Ebu Davud (1248) Ahmed (5/39, 49).

¹⁰⁹⁰ **Sahih.** Nesâ'î, (1533).

kimse ise gücü oranında durarak, yürüyerek, oturarak, kıbleye doğru ya da başka bir tarafa yatmış olarak yolcu ya da mukim dahi olsa korku namazını kılar, rukû ve sücûd için imada bulunur.

İlim ehlinde bir kesimin kanaatine göre bu halde olup korku şiddetlenecek olursa ve insanın ne söylediğini ya da ne yaptığını düşünmesine imkân vermiyor ise namazı vaktinden sonraya bırakması caizdir. Eğer namazda söyleyip, yaptığını düşünebilecek imkânı varsa hangi durumda olursa olsun namazını kılsın. Buna Ahzab/Hendek gazvesinde Peygamber ﷺ'in namazı geciktirmiş olmasını delil gösterirler.

Korku Halinde Akşam Namazının Kılınışı

Hâfız İbn Hacer der ki: 'Korku namazı hakkında rivayet edilen herhangi bir hadiste akşam namazının kılınış keyfiyetini söz konusu eden hiçbir rivayet bulunmamaktadır.'¹⁰⁹¹

Kimi ilim adamının naklettiğine göre imam birinci bölük ile iki rekât kılar ve bu bölük kendi kendisine bir rekât daha tamamlar, bu rekâtte Fatihâ'yı okur. İkinci bölük ile de bir rekât kılar ve bu bölük kendisi iki rekât kılar, bunlarda Fatihâ ile zamm-i sure okurlar.

İmam teşehhüd için oturduğu takdirde ikinci bölük gelinceye kadar oturuşunu uzatır. Onlar geldi mi ayağa kalkar. Birinci bölük üçüncü rekâti eda edip, selam vermek üzere teşehhüdü kısa tutup, ayağa kalkar. İmam da ayağa kalkar, ikinci bölük tekbir getirip onunla birlikte namaza uyarlar. İmam bu rekâti bitirip, teşehhüd için oturunca ikinci bölük

¹⁰⁹¹ Celâluddîn es-Suyutî, *Sunenu'n-Nesâ'î Şerhi*, (3/168-169).

kılamadıklarını kılmak üzere ayağa kalkar, onunla birlikte teşehhüde oturmaz. Şayet bu bölük arka arkaya iki rekât kaza eder diyecek olursak, onunla birlikte teşehhüde oturabilmeleri de ihtimal dâhilindedir. Böylelikle namazda tek bir teşehhüd yapılmamış olur.

Şayet birinci bölük ile akşam namazının ilk rekâtini kılar, ikinci bölük ile de iki rekâtini kılar, bu da caizdir. Çünkü şeriatte varit olan şekilde iki beklemekten daha fazla bir bekleme sözkonusu olmaz.¹⁰⁹²

Korku Namazı İle İlgili Bazı Meseleler

Korku namazında silâh taşımak: İlim ehlinin çoğunluğuna göre korku namazında silah taşımak müstehabtır. Sahih olan ise Allah ﷻ'ın bunu emretmesinden ötürü silah taşımanın vâcib olduğudur. Çünkü Allah ﷻ: **'Bir kısmı seninle birlikte namaza dursun ve silahlarını da alsınlar.'** (Nisâ', 4/102) diye buyurmaktadır.

Diğer taraftan silahı taşımamak Müslümanlar için bir tehlike ifade eder. Bunun telâfi edilmesi ve bu tehlikeye karşı gerekli tedbirin alınması gerekir. Bundan ötürü Allah ﷻ birinci bölüğe silahlarını almalarını emretmiş, ikinci bölüğe hem silahlarını almalarını, hem de tedbirlerini almalarını emrederek: **'Hem tedbirli bulunsunlar, hem de silahlarını alsınlar'** diye buyurmaktadır. Burada taşınması emrolunan silah savunma silahıdır. Çünkü namaz kılan bir kimse namazında düşmana hücum edecek durumda değildir. Hacmi ve ağırlığı ile namazdaki huşûunu da engellememelidir.

¹⁰⁹² Bkz. İbn Kudâme, *el-Kâfi*, (1/210-211).

Şükür Secdesi

Ebû Bekre ؓ anlatıyor: 'Rasûlüllâh ﷺ sevinç veren bir hâdiseyle karşılaştınca Allah'a şükretmek üzere secde ederdi.'¹⁰⁹³

Namaz içinde şükür secdesi yapılmaz. Tilavet secdesi gibi yapılır. Namazdaki şartlar bunda da aranmaz. 'Alî ؓ'ın Zû's-Sudeyye'yi¹⁰⁹⁴ Haricîlerin yanında ele geçirdiğinde, Ka'b b. Mâlik ؓ'ın, Cenab-ı Hak tarafından tevbesinin kabul edildiği müjdesi kendisine bildirildiğinde ve Ebû Bekr ؓ'ın, Museylimetu'l-Kezzâb'ın ölüm haberi kendisine ulaştığında şükür secdesi yaptıklarına dair rivayetler bulunmasına rağmen, bazı âlimler bu secde türünün meşru olmadığı görüşünü savunmuşlardır.¹⁰⁹⁵

Tevbe Namazı

Osman ؓ, abdest almış ve Rasûlüllâh ﷺ'in abdest alış şeklini anlatmış sonra da Rasûlüllâh ﷺ'in şöyle buyurduğunu söylemiştir: **'Kim benim bu abdestim gibi abdest alır sonra kalkıp konuşmadan iki rekât namaz kılsa geçmiş günahı bağışlanır.'**¹⁰⁹⁶

¹⁰⁹³ **Sahih.** Ebû Dâvud (2774) Tirmizî (1578) İbn Mâce (1394) *el-İrvâ* (474).

¹⁰⁹⁴ Bu şahıs 'Alî ؓ'nun öldürdüğü Haricîlerden 'Amr b. Vudd'un lakabıdır.

¹⁰⁹⁵ Bkz. *Sifru's-Sa'ade*, (36); *İrvâ'u'l-Galîl*, (2/226-232).

¹⁰⁹⁶ **Sahih.** Buhârî, (11/213, *Fethu'l-Bârî*); Müslim, (3/107-109, *Nevevî Şerhî*).

Cenaze Namazı

Cenaze Namazının Hükmü:

Ölen Müslüman için namaz kılmak farzı kifayedir.

Zeyd b. Hâlid el-Cuhenî رضي الله عنه'den: “Hayber savaşında Peygamber ﷺ'in ashabından biri öldü. Bu Rasûlullah ﷺ'e söylenince: **‘Arkadaşınızın namazını kılın’** buyurdu. Bunun üzerine insanların yüz ifadeleri değişince şöyle buyurdu: **‘Şüphesiz arkadaşınız, Allah yolunda savaşırken ganimet malından çalmıştır’** Biz de onun eşyalarını kontrol ettik, iki dirhemi geçmeyecek değerde bir Yahûdî boncuğunu ganimet mallarından aşırıldığını gördük.”¹⁰⁹⁷

Şayet cenaze namazı farzı ayn olsaydı, bu namazı Rasûlullah ﷺ de kılar ve: **‘Arkadaşınızın namazını kılın’** demekle yetinmezdi.

Cenaze Namazının Fazileti

‘Amir b. Sa’d b. Ebî Vakkâs, babasından naklen rivayet ediyor; babası ‘Abdullah b. Ömer رضي الله عنه’nin yanında oturuyordu. Birden Maksûre’nin sahibi Habbâb çıka geldi ve: ‘Ey ‘Abdullah b. Ömer! Ebû Hureyre رضي الله عنه’nin ne söylediğini duymuyor musun? Baksana Rasûlullah ﷺ’in: **Her kim cenaze ile birlikte onun evinden çıkar da; namazını kılar, sonra defnedilinceye kadar cenazenin arkasından giderse, o kimseye iki kırat ecir vardır. Her bir kırat Uhud Dağı kadardır. Cenaze namazını kılıp da, dönen kimseye ise Uhud Dağı kadar bir**

¹⁰⁹⁷ **Sahih.** Ahmed, (4/114; 5/192); Ebû Dâvud, (2710) | Nesâî, (4/64); İbn Mâce, (2848).

ecir vardır dediğini işitmiş' dedi."¹⁰⁹⁸

Çocuk ve Şehit İçin Cenaze Namazı Gerekmez

Aişe radiyallahu anha'dan: "Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in oğlu İbrahim on sekiz aylık iken vefat edince Nebî sallallahu aleyhi ve sellem ona cenaze namazı kılmadı"¹⁰⁹⁹

'Âişe رضي الله عنها anlatıyor: 'Rasûlullah ﷺ'e, Ensar çocuklarından bir çocuk cenazesi getirildiğinde, onun cenaze namazını kıldı.'¹¹⁰⁰

Anne karnında iken, düşük yapılan çocuklar ise dört ayı doldurmuş ve üzerinde iseler, yıkanır ve cenaze namazı kılınır. Çünkü ona ruh verilmiştir ve insan hükmündedir. Ancak, dört ayı doldurmamış ise, yıkanmaz ve cenaze namazı kılınmaz. Bir beze sarılıp defnedilir.

Enes radiyallahu anh'den: "Uhud şehitleri yıkanmadan kanlarıyla defnedildi ve üzerlerine cenaze namazı kılınmadı."¹¹⁰¹

Ukbe b. 'Amir رضي الله عنه'in rivayet ettiği hadiste Peygamberimiz ﷺ dirilere ve ölülere veda eder gibi sekiz yıl sonra, Uhud şehitleri için cenaze namazı kılmıştır.'¹¹⁰²

Peygamber ﷺ'in, düşman okuyla öldürülen bir bedevinin

¹⁰⁹⁸ **Sahih.** Buhârî, (1325) ve Müslim, (945)

¹⁰⁹⁹ **Sahih.** Ahmed (6/267) Ebu Davud (3187)

¹¹⁰⁰ **Sahih.** Müslim (2262) ve Nesâî (4/57).

¹¹⁰¹ **Sahih.** Ahmed (3/299) Ebu Davud (3135) Tirmizi (1016)

¹¹⁰² **Sahih.** Buhârî (4042) ve Müslim (2296).

cenaze namazını kıldığı rivayet edilmiştir.¹¹⁰³ Bu rivayetler, şehitler için cenaze namazının farz olmadığını; kılınmasının da, kılınmamasının da caiz olduğunu ifade etmektedir.

Had Cezası İle Öldürülene Cenaze Namazı

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, recm cezasıyla öldürülen Gamidiye'li kadın için cenaze namazı kılmıştır.¹¹⁰⁴

Fasık Kimsenin Cenaze Namazı

Cabir b. Semura radiyallahu anh'den: "Bir adam kendisini bir makasla öldürmüştü. Nebî sallallahu aleyhi ve sellem onun üzerine cenaze namazı kılmadı."¹¹⁰⁵

Alimlerin çoğunluğuna göre Nebî sallallahu aleyhi ve sellem bu şahsın namazını, insanları sakındırmak için kılmamış, sahabeler o şahsın namazını kılmışlardır.

Gıyaben Cenaze Namazı

Başka bir bölgede vefat eden kişiye, vefat ettiği yerde cenaze namazı kılınmamış olması şartıyla, gıyabi cenaze namazı kılmak caizdir.

Cabir radiyallahu anh'den: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem Habeş Necaşi'si Ashame için (gıyaben) cenaze namazı

¹¹⁰³ **Sahih.** Nesâî (4/60); 'Abdurrezâk (9597); Hâkim (3/595); Beyhakî (4/15).

¹¹⁰⁴ **Sahih.** Muslim (1695)

¹¹⁰⁵ **Sahih.** Muslim (978)

kılmış ve dört tekbir almıştır.”¹¹⁰⁶

Cenaze Namazında Cemaat:

Çünkü Rasûlullah ﷺ bu namazı cemaatle kılmaya devam etmiş olup Rasûlullah ﷺ'in: **'Namazı benim kıldığımı gördüğünüz şekilde kılınız'** hadisinin genel hükmüne dâhildir.¹¹⁰⁷

Namaz kılanların sayısının kırk olması müstehaptır. İbn 'Abbâs ؓ'in azatlısı Kureyb, 'Abdullah b. 'Abbas ؓ'dan rivayet ediyor: "İbn 'Abbâs'ın Kudeyd'de yahut Usfân'da bir oğlu vefat etti. Bunun üzerine İbn 'Abbâs ؓ: 'Ey Kureyb! Bak bakalım oğlumun cenazesine ne kadar cemaat toplanmış?' dedi. Kureyb diyor ki: 'Bunun üzerine ben dışarıya çıktım. Bir de baktım ki oğlunun cenazesine bir hayli cemaat toplanmış. Bunu kendisine haber verdim. İbn 'Abbâs: 'Bu toplananların kırk kişi olduğunu tahmin eder misin?' dedi. Ben: 'Evet' dedim. 'O halde cenazeyi çıkarın. Zira ben Rasûlullah ﷺ'i şöyle buyururken işittim: **Bir Müslüman ölür de onun cenazesi üzerine Allah'a hiçbir şeyi şirk koşmayan kırk adam (namaz kılmak üzere) durursa mutlaka Allah onların onun hakkındaki şefaath dileklerini kabul eder.**"¹¹⁰⁸

Eğer yüz Müslüman toplanırsa Allah onları ölü hakkında şefaathçi kılar. 'Â'îşe ؓ'dan: "Peygamber ﷺ buyurdu ki: 'Herhangi bir ölüye Müslümanlardan sayısı yüze ulaşan bir topluluk namaz kılacak ve hepsi de ona şefaath dileyecek olurlarsa mutlaka onun hakkında şefaath dilekleri kabul

¹¹⁰⁶ **Sahih.** Buhari (1245) Muslim (952)

¹¹⁰⁷ **Sahih.** Buhârî, (631).

¹¹⁰⁸ **Sahih.** Müslim, (948).

olunur.”¹¹⁰⁹

Kadınların Cenaze Namazı Kılmaları Caizdir:

‘Abdullah b. Zubeyr ؓ anlatıyor: “Sa’d b. Ebî Vakkâs ؓ vefat ettiğinde, ‘Â’îşe ؓ, cenaze namazını kendisinin de kılabilmesi için cenazenin mescidin içine getirilmesini istedi. Buna bazı kimseler itiraz ettiler. Bunun üzerine ‘Â’îşe ؓ: ‘İnsanlar ne de çabuk unutupuyorlar! Rasûlüllâh ؐ, Suheyl İbnu’l-Beydâ’nın namazını mescitte kılmıştı’ demiştir.”¹¹¹⁰

İmamın Duracağı Yer:

Ebû Galib’den rivayet edilmiştir. O dedi ki: “Enes bin Mâlik ؓ’ın bir erkeğin cenaze namazını kıldırdığına şahid oldum. Baştarafında durdu. Bu cenaze kaldırılınca bu sefer Kureyş’ten bir kadının cenazesi getirildi. Ona: ‘Ey Ebû Hamza! Bu cenaze filanın kızı filan hanımın cenazesidir. Onun namazını kıldır’ dediler. O da namazını kıldırıldı. Cenazenin orta tarafında durdu. el-A’lâ bin Ziyâd el-’Adevî şöyle dedi: ‘Ey Hamza’nın babası! Rasûlullah ؐ bu şekilde senin durduğun gibi kadının cenazesi için de durduğun yerde mi duruyordu?’ Enes ؓ: ‘Evet’ dedi. Bitirince de: ‘İyice belleyin’ dedi.”¹¹¹¹

İmamla beraber bir kişiden başka kimse yoksa, diğer namazlarda Sünnet olduğu gibi onun hizasında değil, imamın arkasında durur. Bunun delili: ‘Abdullah b. Ebî Talhâ rivayet ettiği hadisinde şöyle demektedir: “Ebû Talhâ ؓ, Rasûlullah ؐ’i, ‘Umeyr b. Ebî Talhâ vefat ettiğinde (cenaze namazını kılmaya)

¹¹⁰⁹ **Sahih.** Müslim, (947).

¹¹¹⁰ **Sahih.** Müslim (973)

¹¹¹¹ **Sahih.** Tirmizî, (1034) Ebû Dâvud, (3194); İbn Mâce, (1494).

çağırıldı. Rasûlullah ﷺ yanına gitti ve evlerinde onun cenaze namazını kıldı. Rasûlullah ﷺ öne geçti, Ebû Talhâ ؓ onun arkasında idi. Umm Suleym ؓ da Ebû Talhâ ؓ'ın arkasında idi. Beraberlerinde başka kimse de yoktu.¹¹¹²

Erkek ve kadın olarak birden fazla cenaze bir arada olursa, üzerlerine tek cenaze namazı kılınır. Erkekler -yaşları küçük olsalar dahi- imama yakın yerleştirilir. Kadınların cenazeleri ise kible tarafında bırakılır. Bunun delili:

Nâfi', İbn Ömer ؓ'dan naklediyor: "İbn Ömer ؓ dokuz cenaze üzerine birlikte namaz kıldırdı. Erkekleri imama yakın, kadınları da kible tarafına yakın yerleştirdi. Kadınları tek bir saf yaptı. 'Alî ؓ'ın kızı ve Ömer b. el-Hattâb ؓ'ın hanımı olan Ummu Kulsum'un cenazesi ile Zeyd adındaki bir oğlu ile birlikte konuldular. İmam o gün Sa'îd b. el-'Âs idi. Cemaat arasında da İbn 'Abbâs, Ebû Hureyre, Ebû Sa'îd ve Ebû Katâde ؓ vardı. Çocuğu imama yakın yerde koydu. Bir adam: 'Ben bunu uygun görmedim. Bunun için İbn 'Abbâs, Ebû Hureyre, Ebû Sa'îd ve Ebû Katâde'ye baktım ve: 'Bu da ne?' diye sordum. Onlar: 'Bu sünnettir' dediler."¹¹¹³

Cenaze Namazının Şekli:

Kerahet Vakitlerinde Cenaze Namazı:

Sabah namazından sonra Bakî mezarlığına bir cenaze getirildiğinde İbn Ömer ؓ, cenaze sahiplerine: **'Ya cenazenize hemen namaz kılarınsınız ya da, güneş yükselinceye kadar**

¹¹¹² **Sahih.** Hâkim, (1/365) Beyhakî, (4/30-31)..

¹¹¹³ **Sahih.** Nesâî, (4/71); İbnu'l-Cârud, *el-Muntekâ*, (545).

beklersiniz’ dedi.¹¹¹⁴

Cenaze Namazı İçin Temizlik:

Ebu Hureyre radiyallahu anh’den: Rasûlullah ﷺ: ‘Hades vaki olanın (abdesti bozulanın) namazı, abdest alıncaya kadar kabul edilmez’ buyurmuştur.¹¹¹⁵

Nitekim Rasûlullah ﷺ cenaze için kılınan namaza: **‘Arkadaşınız üzerine (cenaze) namazı kılınız’** buyurarak: ‘Salât: Namaz’ ismini vermiştir.

Şekli ve Bu Namazın Tekbirleri:

İbn Hazm رحمه الله dedi ki: ‘Cenaze namazının ayakta kılınıp, bu namazda rükû, secdeler, oturuş ve teşehhüd olmadığı hususunda ihtilaf yoktur.’¹¹¹⁶

Dört tekbin delili: Ebû Hureyre رحمه الله’den: ‘Rasûlullah ﷺ, Necaşî’nin vefatını halka, günü gününe haber verdi. Sonra cemaati namazgâha çıkarıp saf yaptı ve dört tekbin alarak cenaze namazı kıldı.’¹¹¹⁷

Beş tekbin delili: ‘Abdurrahman b. Ebî Leylâ’nın şu rivayetidir: “O şöyle demiştir: Zeyd b. Erkam رحمه الله bizim cenazelerimiz üzerine dört tekbin alırdı. Bir gün o bir cenaze üzerine beş tekbin getirdi. Ben ona sordum da şöyle dedi:

¹¹¹⁴ **Sahih.** Mâlik (1/228).

¹¹¹⁵ **Sahih.** Buhârî, (135) Müslim, (225).

¹¹¹⁶ İbn Hazm, *el-Muhallâ*, (5/123) ve *Mevsu’atu’l-İcmâ*, (1/683).

¹¹¹⁷ **Sahih.** Buhârî, (1333) Müslim, (951)

‘Rasûlullah ﷺ bu şekilde tekbir getirirdi.’¹¹¹⁸

Altı tekbirin delili: ‘Abdu Hayr’dan gelen şu rivayettir: “Alî رضي الله عنه, Bedir ehli için altı tekbir, Rasûlullah ﷺ’in diğer sahabeleri için beş tekbir alırdı. Diğer insanlar için ise dört tekbir alırdı.’¹¹¹⁹

Bu eser mevkuftur. (Yani sahabe sözü veya fiilidir.) Fakat hükmü merfudur. (Yani Rasûlullah ﷺ’in hadisi hükmündedir.) Zira sahabenin büyüklerinden biri, sahabelerin huzurunda böyle yapmış ve buna hiçbiri karşı çıkmamıştır.¹¹²⁰

Yedi tekbirin delili: Mûsâ b. ‘Abdullah b. Yezîd’den gelen rivayettir: “Alî رضي الله عنه, Ebû Katâde üzerine namaz kıldı ve yedi tekbir getirdi. Ebû Katâde, Bedir’e katılmış olanlardandı.’¹¹²¹

Dokuz tekbirin delili: ‘Abdullah b. ez-Zubeyr رضي الله عنه’dan gelmektedir: ‘Rasûlullah ﷺ Uhud günü emir vererek Hamza رضي الله عنه’nun üzeri bir bürde ile örtüldü. Sonra üzerine namaz kıldı, dokuz tekbir getirdi. Daha sonra diğer şehitler getirildi. Sıraya diziliyorlar, o da onlara ve onlarla birlikte Hamza’nın üzerine namaz kılıyordu.’¹¹²²

Ellerin Kaldırılması ve Bağlanması:

Rasûlullah ﷺ’in cenaze namazında ilk tekbirde ellerini kaldırdığı sabit olan bir sünnet’tir. Rasûlullah ﷺ’in bu namazın

¹¹¹⁸ **Sahih.** Müslim, (957).

¹¹¹⁹ **Sahih.** İbn Ebî Şeybe, (3/303); Tahâvî, *Şerhu Me‘âni'l-Âsar*, (1/497); Darekutnî, (2/73) ve Beyhakî, (4/37).

¹¹²⁰ Bkz. Elbânî *Ahkâmu'l-Cenâ'iz*, (s. 112).

¹¹²¹ **Sahih.** İbn Ebî Şeybe (3/304) Tahâvî, *Şerhu Me‘âni'l-Âsar* (1/496) Beyhakî (4/36-37).

¹¹²² **Sahih.** Tahâvî, *Şerhu Me‘âni'l-Âsar*, (1/503); İbn Ebî Şeybe, (3/304).

diğer tekbirlerinde ellerini kaldırdığı sabit olmamıştır. Fakat ‘Abdullah b. Ömer ؓ’dan diğer tekbirlerde de ellerini kaldırdığı sabit olmuştur.¹¹²³

İlk tekbirde elleri kaldırmanın delili Ebû Hureyre ؓ’dan gelen hadistir: ‘Rasûlullah ﷺ cenaze için tekbir alır ve ilk tekbirde ellerini kaldırır...’¹¹²⁴

Cenaze Namazında Kiraat:

Müslümanın ilk tekbirden sonra Fatiha okuması sünnet’tir. Kiraat sessiz olur. Cenaze namazında istiftah (subhaneke ve benzeri başlangıç duaları) yoktur.

Talhâ b. ‘Abdullah b. ‘Avf’den: “Ben İbn ‘Abbâs ؓ’ın arkasında bir cenaze namazı kıldım. Fatiha’yı okudu ve dedi ki: ‘Bunun bir sünnet olduğunu öğrenmeniz içindir.’

Nesâ’î’nin rivayetinde hadis şu şekilde geçer: “Ben İbn ‘Abbâs ؓ’ın arkasında bir cenaze namazı kıldım. Fatiha’yı ve bir sureyi okudu. Bize işittirecek kadar sesini yükseltti. Namazını bitirince elini tuttum ve ona sordum. O dedi ki: ‘Sesimi yükseltmemin sebebi bunun bir sünnet ve bir hak olduğunu öğrenmeniz içindir.’”¹¹²⁵

¹¹²³ Bkz.: Buhârî, (muallâk olarak, 3/189). Buhârî, *Ref’u’l-Yedeyn fi’s-Salât* (s. 184-185) İbn Ebî Şeybe, (3/296) ve Beyhakî (4/44)

¹¹²⁴ **Hasen ligayrihi.** Tirmizî, (1077) Darekutnî, (2/74-75); Beyhakî, (4/38).

¹¹²⁵ **Sahih.** Buhârî, (1335); Nesâ’î, (4/74-75); İbnu’l-Cârud, (534-537).

İkinci ve Üçüncü Tekbirlerden Sonra Ne Söylenir?:

Ebû Umame b. Sehl, Peygamber ﷺ'in ashabından birinden naklediyor: 'Cenaze üzerine namaz kılmakta sünnet olan; imamın tekbir getirmesi, sonra birinci tekbinin akabinde kendi kendisine gizlice fatiha suresini okuması, sonra Peygamber ﷺ'e salavat getirmesi, sonra (üçüncü) tekbirde cenazeye ihlas ve samimiyetle dua etmesidir. Bunların hiçbirisinde (Kur'ân) okumaz. Sonra kendi kendisine gizlice selam verir.'¹¹²⁶

Hâkim'in Ebî Umame b. Sehl b. Hunejf'ten rivayetinde; ona Rasûlullah ﷺ'in ashabından biri cenaze namazını şöyle haber vermiş: 'İmam tekbir alır, sonra Peygamber ﷺ'e salavat okur ve bunda ihlaslı olur, sonra üç tekbir getirir, sonuncusundan az sonra da selam verir. Sünnete uygun olan, arkasında bulunanların da imamlarının yaptığı gibi yapmasıdır.'¹¹²⁷

Cenazede Okunacak Dualar:

'Avf b. Mâlik ؓ'den gelen rivayette, o şöyle demektedir: 'Rasûlullah ﷺ bir cenaze üzerine namaz kıldı. Onun okuduğu dualar arasında şu söylediklerini belledim:

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ وَعَافِهِ وَاعْفُ عَنْهُ وَأَكْرِمْ نُزُلَهُ وَوَسِّعْ

¹¹²⁶ **Sahih.** Şafi'î, *el-Umm* (1/270) Tahâvî, *Şerhu Me'ani'l-Âsar* (1/500) Beyhakî (4/39)

¹¹²⁷ **Sahih.** Hâkim (1/360) Beyhakî (4/40) Abdurrezzâk (3/489) İbnu'l-Cârud (540).

عَلَيْهِ مُدْخَلَهُ وَاعْسَلَهُ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالْبَرَدِ وَنَقَّهِ مِنَ الْخَطَايَا كَمَا
يُنْقَى الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ وَأَبْدَلَهُ دَارًا خَيْرًا مِنْ دَارِهِ وَأَهْلًا
خَيْرًا مِنْ أَهْلِهِ وَزَوْجَةً خَيْرًا مِنْ زَوْجَتِهِ وَأَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ وَأَعَدَّهُ مِنْ
عَذَابِ الْقَبْرِ وَمِنْ عَذَابِ النَّارِ.

‘Ey Allah’ım! Ona mağfiret buyur, ona merhamet eyle, ona afiyet ver, onu affet, onun konaklayacağı yeri şerefli kıl, gireceği yeri genişlet, su, kar ve dolu ile onu yıka, onu günahlardan beyaz elbise kirlisinden ayırdığı gibi ayır. Ona şimdiki yurdundan daha hayırlı bir yurt, ailesinden daha hayırlı bir aile, zevcesinden daha hayırlı bir eş ver. Onu Cennet’e girdir ve onu kabir azabından -veya- Cehennem ateşinin azabından koru.’
‘Avf b. Mâlik ؓ dedi ki: ‘O ölmüş kişi ben olsaydım diye temenni ettim.’¹¹²⁸

Cenaze Namazında Selam:

‘Abdullah b. Mes’ûd ؓ’dan, o şöyle dedi: ‘Şu üç şeyi Rasûlullah ﷺ yaptığı halde insanlar terk ediyorlar; bunlardan birisi; namazdaki selam gibi cenaze namazında da selam vermektir.’¹¹²⁹

Ebû Hureyre ؓ’dan: ‘Rasûlullah ﷺ cenaze üzerine dört tekbir alır ve tek selam verirdi.’¹¹³⁰

İbnu’l-Cârud’un Ebû Umâme b. Sehl b. Hunejf ؓ’dan

¹¹²⁸ **Sahih.** Müslim, (963).

¹¹²⁹ **Sahih.** Beyhakî, (4/43).

¹¹³⁰ **Hasen.** Darekutnî, (2/72) Hâkim, (1/360); Beyhakî, (4/43)

rivayetinde: ‘Sonra kendi kendine sağ tarafına selam verir’
şeklinde geçmiştir.¹¹³¹

¹¹³¹ **Sahih.** İbnu'l-Cârud *el-Muntekâ*, (540).

İçindekiler

Hutbetu'l-Hâce	2	
ABDEST	3	
Abdestin Faziletleri	3	
Abdestin Farzları	3	
Abdestin Sünnetleri	7	
Abdest Alınmasının Farz Olduğu Haller	9	
Abdest Almanın Mustehab Olduğu Haller	10	
Abdesti Bozan Şeyler	20	
Abdesti Bozmayan Şeyler	23	
Abdest İle İlgili Meseleler	25	
Mestlere Mesh	32	
GUSÜL	40	
Guslü Gerektiren Şeyler	40	
Müstehap Olan Gusüller	43	
Guslün Farzları	47	
Guslün Sünnetleri	48	
Cunüp Olana Haram Olan Şeyler	48	
Kadınların Guslü İle İlgili Meseleler	48	48
Cunüplükten Gusletme Şekli	49	
TEYEMMÜM	55	
Teyemmümün Şekli	55	
Teyemmümü Bozan Şeyler	56	
Teyemmüm Kimler İçin Caiz Olur?	58	58
Bazı Meseleler:	62	
NAMAZ	64	
Namazın Fazileti Ve Önemi	64	64
Namazın Terki Küfürdür	66	
Namaz Kimlere Farzdır	70	
Farz Olan Namaz	71	
Namazın Şartları	72	
Avretin Örtülmesi	72	
Elbisenin, Bedenin ve Yerin Temiz Olması:	75	75
Namaz Vakitleri	77	

Mescidler	86
Mescidlerde Yasak Olan Şeyler	89
Yapılması Caiz Olanlar	92
Ezân ve Kâmet	95
Kibleye Yönelmek:	104
Sütre Edinmek	105
Namazların Rekat Sayıları	111
Niyet Etmek	113
İftitah Tekbiri:	114
Namazın Kıyâmı	116
Namazda Kıraat	120
Namazda Rûku	131
Namazda Secdeler	138
Teşehhüd Oturuşu	159
Namazda Selâm'ın Şekli	168
Namazda Mubah Olan Fiiller	174
Namazda Yapılması Yasaklanan Şeyler	186
Namazı Bozan Şeyler	192
Hastanın Namazı	194
CEMAATLE NAMAZ	196
Cemaate Gelme Hususunda Mazeretler:	213
Namazda İmamlık	215
Cuma Namazı	223
Bayram Namazı	244
Seferî (Yolcu) Namazı	258
Seferîlik Mesâfesi:	262
Seferîlik Müddeti:	271
İki Namazın Cem Edilmesi	281
Nafile Namazlar	286
Müekked Sünnetler	287
Müekked Olmayan Sünnetler	289
Gece Namazı ve Vitir	290
Terâvih Namazı	291
İstihare Namazı	309
Duhâ (Evvabin) Namazı	311

Güneş ve Ay Tutulması Namazları	313
İstiskâ (Yağmur) Namazı	316
Tilavet Secdeleri	320
Sehiv (Yanılma) Secdeleri	323
Korku Namazı	325
Şükür Secdesi	332
Tevbe Namazı	332
Cenaze Namazı	333
Cenaze Namazının Şekli:	338
İçindekiler	345